Răzvan-Dorel Păuna

ECONOMIA ŞI FINANŢELE SPORTULUI

Particularităţi europene

Presa Universitară Clujeană

Păuna Răzvan-Dorel

•

ECONOMIA ŞI FINANŢELE SPORTULUI
Particularităţi europene

Păuna Răzvan-Dorel

ECONOMIA ŞI FINANŢELE SPORTULUI

Particularităţi europene

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2024

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. **Dan Tudor Lazăr**

Prof. univ. dr. **Cristian Mihai Dragoș**

ISBN 978-606-37-2100-7

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruţa Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/

Cuprins

Lista abrevierilor

AEROBIC - Ponderea din populația totală care practică un sport de tip aerobic
BASIC_FUND (variabilă) - Finanțarea sportivă de bază (‰ PIB)
CIO – Comitetul Internaţional Olimpic
CNO – Comitet Olimpic Naţional
DALY (variabilă) - Ani de viață ajustați pentru dizabilități (Disability-Adjusted Life Years)
EXTEND_FUND (variabilă) - Finanțarea sportivă extinsă (‰ PIB).
ELITE_POINTS (variabilă) - Scorul național obținut în clasamentul WRCEC
ELITE_SPORT - Variabilă obținută ca raport între ELITE_POINTS și rădăcina pătrată a populației țării
FIFA – Federaţia Internaţională de Fotbal Asociaţie
FISCAL_GDP - Măsură a fiscalizarii totale a economiei
GDPCAP - PIB-ul pe cap de locuitor (mii $)
GINI - Măsura în care este dispersată distribuția veniturilor
HEALTH_EXPEDINTURE - Nivelul cheltuielilor curente de sănătate
HEALTH_GDP - Finanțarea totală a sănătății, ca procentaj din PIB
HLTH_INS_DENS (variabilă) - Densitatea asigurărilor de sănătate (Health Insurance Density)
LIFE_EXP (variabilă) - Speranța de viață (Life Expectancy) la naștere
MUSCULATION - Ponderea din populația totală care practică un sport pentru întreținerea și dezvoltarea musculaturii
MTS – Ministerul Tineretului şi Sportului
OECD – Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică
OLS – Metoda celor mai mici pătrate
ONU – Organizaţia Naţiunilor Unite
STD_CULTURAL - Variabilă standardizată compozită pe baza indicatorilori lui Hofstede

STD_ECONOMIC – Varibilă, indică global dezvoltarea economică, atât ca și nivel, cât și ca echitate a distribuției

STD_FISCAL - Variabilă standardizată, indică colectarea mai mare a impozitelor și distribuirea lor către susținerea activităților sportive

STD_HEALTH - Variabilă standardizată, indică o situație a sănătății publice prin sănătatea, longevitatea populației și prin capacitatea de a susține financiar sistemul medical

UE – Uniunea Europeană

UEFA – Uniunea Asociaţiilor Europene de Fotbal

UNICEF - Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite

WRCEC - World Ranking of Countries in Elite Sport

Lista figurilor

Lista tabelelor

Introducere

Tema

Sportul nu e o doar o distracție, ci mai mult decât atât. Laturile din care poate fi privit sunt numeroase. El poate fi văzut în cele mai multe cazuri, de către practicanți, ca o modalitate plăcută de petrecere a timpului liber. Dacă privim însă prin prisma unor specialiști, lucrurile se complică. Dinspre sistemul medical, el se vede ca o modalitate practică de a aduce mai multa sănătate publică, prin scăderea incidenței sau gravitații unor afecțiuni: diabet, obezitate, hipertensiune, depresie, etc. Dinspre sociologi el se vede că o oportunitate de a rezolva sau ameliora unele probleme ca incluziunea socială, discriminarea, identitatea personală în societate, etc. Dinspre economiști, sportul se vede adeseori ca o piață de produse și servicii sau ca un sector economic. Viziunea aceasta este justificată prin relațiile lui cu comerțul, fiscalitatea sau investițiile publice și private.

Desigur, toate aceste optici nu există de când lumea și în plus sunt în continuă schimbare. Sportul a început ca o activitate recreativă, cu rol redus în societate, atât datorită independenței lui inițiale față de economie și societate, dar mai ales datorită impactului redus, dat de numărul mic de practicanți și urmăritori. Începând cu internaționalizarea sa, încă din epoca primelor Jocuri Olimpice moderne, au intervenit relațiile comerciale private. Acestea au rămas însă mult timp destul de modeste, deoarece numărul de spectatori la evenimente era mic, iar presa scrisă nu putea să promoveze sportul la scară planetară. Un declic important a fost produs prin apariția și dezvoltarea radioului, televiziunii și internetului. S-a trecut astfel de la sute sau mii de spectatori la milioane sau miliarde de telespectatori. Evident, o astfel de piață a făcut să

explodeze fluxurile financiare din jurulul sportului. Iar asta s-a produs atât asupra sportivilor, de exemplu prin sponsorizări care au crescut exponențial, cât și asupra practicanților obișnuiți care cumpără produse sportive sau plătesc pentru vizionarea evenimentelor.

Dezvoltarea mecanismelor de piață și creșterea importanței relative în economie a atras atenția economiștilor și finanțiștilor. A început să se contureze tot mai mult și să fie recunoscută ca atare economia sportului. Unele instrumente de studiu sunt nespecifice, fiind folosite și în alte domenii: gradul de concurență al pieței, oferta, cererea, piața muncii, etc. Altele în schimb sunt specifice, datorită unor elemente care apar doar în sport, sau doar aici au o atât de mare importanță. Putem aminti de exemplu voluntariatul și sponsorizările. În momentul în care a fost recunoscută ca disciplină, economia sportului nu a putut scăpa de o analiză mai atentă. Sportul nu mai poate fi privit individual, independent de alte aspecte sociale și economice. Apar interconexiuni sub forma unor relații de cauzalitate. Acestea trebuie puse în evidență, atât prin prisma mecanismului teoretic al conexiunii, cât și prin prisma demonstrării empirice, pe date statistice a acestor cauzalități. Se pot urmări de exemplu corelațiile cu dezvoltarea economică, inegalitatea veniturilor, finanțarea publică a sportului, fiscalitatea generală, speranța de viață sau alți indicatori de sănătate publică sau factori culturali.

Dacă sportul a crescut ca piață și a stârnit preocuparea economiștilor și sociologilor, nu putea să nu apară pe agenda autorităților publice. În primele faze de reglementare, acestea au fost strict naționale. Două necesități au determinat în buna măsură apariția reglementărilor suprastatale. În primul rând, internaționalizarea evenimentelor sportive a dus la necesitatea înființării unor organisme de nivel continental: CIO, UEFA, FIFA, etc. Acestea reglementează de cele mai multe ori activitatea sportivă, în general legată de o ramură sportivă și competițiile aferente. Treptat însă, ele s-au implicat și în mecanisme economice, de exemplu voluntariat sau drepturi de difuzare. În al doilea rând, țările care aparțin unor grupuri sunt foarte legate între ele prin diverse aspecte economice și sociale, deci inclusiv prin sport. Au apărut astfel de exemplu,

reglementări ale Uniunii Europene privind sportul din țările membre. Acestea sunt un set de politici, acțiuni și programe, care pornesc de la câteva principii bine stabilite, referitoare în mare parte la echitate și eficiență.

În cadrul acestei complexități sportive, administrative, financiare a sportului este necesar să se aducă puțină claritate. Trebuie explicat de ce sunt angajate anumite politici, de ce există diferențieri marcante ale intensității sportului de la o țară la alta și în interiorul unei națiuni, etc. Deoarece doar demersul teoretic nu este suficient, vom aborda piața europeană a sportului.

Obiectivul principal

Scopul principal al lucrării este de a înțelege mai bine relațiile sportului cu economia și finanțele. O atenție particulară este acordată relațiilor de cauzalitate dintre dezvoltarea sportului amator și profesionist pe de o parte și un set de indicatori economici, fiscali, culturali și de sănătate publică pe de altă parte. Vom pune în evidență și câteva tipuri comportamentale ale țărilor europene în privința acestor relații. Vor fi avute în vedere câteva aspecte punctuale:

1. Care sunt principiile de bază, obiectivele și programele după care funcționează sportul european;
2. Evidențierea stratificărilor din sportul european, atât teritorial, cât și între segmentele sociale naționale;
3. Măsurarea relațiilor de cauzalitate dintre sport și alte componente ale societății: economico-financiară, culturală și de sănătate publică.

Structura

În scopul elucidării obiectivelor declarate ale studiului, structura lucrării cuprinde patru capitole, cu următoarele tematici:

Capitolul 1. Obiective, acțiuni și programe privind sportul în Uniunea Europeană. Sportul a depășit demult cadrul importanței

naționale. Ca urmare a acestei realități, el a început să fie reglementat și la nivel internațional prin organizații ale sportului, dar și la nivelul legislativ și executiv unor comunități de țări. Cel mai închegat pachet de politici privind sportul pentru un ansamblu de țări este cel al Uniunii Europene. Acestea nu sunt doar o colecție legislativă. Ele privesc sportul în ansamblu, cu interacțiunile pe care acesta le are în societate. Ca urmare, toate politicile angajate pornesc de la un set de principii: echitate, eficiență, nediscriminare, etc. Analizăm deci aceste intervenții de natură juridică și executivă și punem în discuție scopurile pentru care acestea au fost angajate.

Capitolul 2. Reglementări economice, diferenţe organizatorice şi stratificări ale sportului în Uniunea Europeană. Dacă în primul capitol am analizat foarte detaliat viziunea Uniunii Europene asupra sportului propriu-zis și a interacțiunilor sale sociale, aruncăm acum o privire și asupra reglementării relațiilor economice și financiare din jurul sportului: finanțări publice, sponsorizări, loterii și pariuri sportive, voluntariat, etc. Pentru a înțelege mai bine diferențele sportive dintre țările comunității europene, analizăm diferențele de organizare dintre țări. Acestea se referă la existența și rolul unui eventual minister de specialitate, interacțiunea lui cu forurile olimpice naționale și federațiile sportive interne, structura finanțării publice în raport cu instituțiile abilitate de nivel național, regional sau local, etc. Pentru a vedea cum se reflectă și este reglementată politica comunitară europeană la nivel național, studiem mai detaliat cazul României. Partea empirică a capitolului evaluează comparativ sportul de masă între țările europene, pe baza datelor dintr-un Eurobarometru. Se observă stratificații între țări și interne, între diferite categorii socio-economice. Unele din aceste categorii, mai puțin active sportiv, au mecanisme de înlocuire a sportului cu alte activități fizice, dar altele nu compensează deloc.

Capitolul 3. Evoluția și caracteristicile pieței sportului. Capitolul face inițial un istoric al sportului european, cu accent pe aspectele economice. Sunt punctate cotiturile în evoluție cum ar fi apariția marilor competiții de nivel planetar și evoluția televiziunii. Arătăm de asemenea

cum a apărut sportul în literatura economică și recunoașterea lui ca domeniu economic. Aceasta a permis studiul pieței sportului, cu elementele de ofertă, cerere și structură a pieței. Concomitent cu intrarea în literatura economică apar preocupările administrative de reglementare, dintre care un aspect deosebit revine legilor antimonopol. Partea empirică conține analize ale unor statistici europene care privesc latura economică și financiară a sportului: piața muncii, numărul de întreprinderi, consumul de bunuri și servicii sportive, etc.

Capitolul 4. Conexiuni ale sportului cu economia, finanţarea şi societatea. Pentru a înțelege diferențele naționale de optică privind sportul, am recurs la analiza literaturii de specialitate. Au fost identificați atât factori la nivel micro, care incită un individ spre sport, dar și factori macro, care explică implicarea mai mică sau mai mare a populației în sportul de masă. Partea empirică este amplă. Pe eșantionul țărilor europene analizăm întâi bivariat activitatea sportivă în relație cu dezvoltarea economică, distribuția veniturilor, finanțarea sportului, fiscalitatea generală, indicatori culturali ai națiunilor și indicatori ai sănătății publice. Pentru a ține cont de complexitatea fenomenelor, apelăm la clusterizare, o analiză multivariată care permite studiul simultan al sportului în raport cu determinanții identificați anterior. O aplicație separată, prin analize regresionale pune în evidență efectul finanțării de bază și a finanțării extinse a sportului asupra speranței de viață și a rezultatelor sportive internaționale a țărilor.

Concluziile finale. Realizează un rezumat scurt al principalelor rezultate obținute privind relațiile sportului cu alte componente ale societății. În mod separat se evidențiază aspectele originale ale lucrării. Se conturează și eventuale linii de continuare a cercetărilor din această lucrare.

CAPITOLUL 1.
Obiective, acţiuni şi programe privind sportul în Uniunea Europeană

Introducere

Inițial, din timpuri istorice, sportul a avut menirea de a fi o modalitate plăcută pentru petrecerea timpului liber. Timp de secole, nu putem vorbi de elemente economice sau financiare asociate lui. Nici efectele sociale nu au fost semnificative, deoarece numărul de practicanți era nesemnificativ la nivelul societății. Asupra sănătății individuale am putea vorbi, dar efectele asupra sănătății publice pot fi ignorate, din aceleași rațiuni ale numărului de participanți.

Abia în ultimul secol și jumătate putem vorbi de elemente comerciale, financiare, economice, sociale și culturale asociate sportului. La începuturile lor, aceste interacțiuni se manifestau destul de aleator, fară o direcție precisă, tendință sau continuitate. Creșterea treptată a importanței sportului a dus la apariția primelor competiții internaționale. Odată cu acestea a apărut și necesitatea reglementării lor. Chiar dacă vorbim de elementele de bază cum ar fi un regulament comun de joc. Inițial, în sport au fost semnalate doar inițiative private, chiar și federațiile sportive s-au format prin asocierea voluntară a cluburilor. Apariția echipelor naționale a impus însă și implicarea tot mai accentuată a statului. Simultan cu implicarea publică a fost tot mai evidentă necesitatea unui cadru juridic de reglementare. Inițial acesta a avut doar caracter național. În schimb, existența unor comuniuni statale bazate pe valori fundamentale comune a impus necesitatea apariției reglementărilor internaționale. Acestea au acum caracter internațional, fie global

(Comitetul Internațional Olimpic, FIFA), fie continental (UEFA). La ora actuală, cel mai complex sistem internațional de reglementare aparține Uniunii Europene. Acest fapt se datorează faptului că nu este reglementată doar organizarea sportului în sine, ci și relația acestuia cu societatea, în spiritul respectării unor principii de bază din documentele fundamentale de funcționare ale Uniunii Europene. Discuțiile pe care le vom angaja în acest capitol vizează aspecte mai complexe, vizând de exemplu sistemul educațional, lupta împotriva traficului de persoane, a discriminării, a utilizării substanțelor interzise, facilitarea incluziunii sociale prin sport, reglementarea pariurilor sportive, identitatea individului ca sportiv, inserția profesională la finalul carierei sportive, etc.

1.1. Concepte generale despre sport

Deși în Uniunea Europeană multe aspecte economice, juridice și financiare au fost compatibilizate între țările membre și s-au creat organisme comune de reglementare și gestiune, este mult mai puțin cazul sportului.

Totuși, după Tratatul de la Lisabona (Lisbon Treaty, 2007) a început să se contureze un cadru comun de reglementare și atribuții specifice pentru unele instituții comunitare abilitate pentru sport.

Astfel, organismelor centrale ale uniunii le revin atribuții din ce în ce mai clare de a crea un cadru comun pentru toate țările aparţinătoare în ceea ce privește sportul. Se includ în acest cadru politici comune de dezvoltare și direcționare, pe baza informațiilor culese și prelucrate privind activitatea sportivă profesionistă și de amatori. Deoarece modul de organizare al sportului și al pieței aferente lui diferă substanțial de la un stat la altul, sunt țintite conlucrările mai accentuate între diversele federații naționale. Acestea ar trebui îndreptate spre monitorizarea și ajutarea activităților cu caracter sportiv amator și a sporturilor de performanță prin implicarea activă organizatorică și financiară a instituțiilor publice abilitate legal.

Pe lângă sprijinul acordat în mod continuu unor activități regulate, s-a mai implementat un mecanism de sprijin și finanțare prin programul ERASMUS. Acesta reușește să finanțeze proiecte specifice, care concurează între ele ca atractivitate și rentabilitate, pentru a putea beneficia în mod condiționat de finanțarea alocată (UEAPME, 2012).

Desigur, atât finanțările regulate, cât și cele participative prin concursuri de proiecte funcționează într-un cadru legal reglementat. Chiar și anterior tratatului amintit din capitala Portugaliei, organismul suprem de guvernare al Uniunii Europene, respectiv Comisia Europeană a definit unele politici ale sportului caracteristici acestei uniuni. Aceasta s-a realizat printr-o Cartă Albă a sportului, care este un ghid teoretic, dar care se materializează ca și modalități efective de implementare prin ghidul Pierre de Coubertin (Rogulski & Miettinen, 2009).

După semnarea și ratificarea Tratatului de la Lisabona, atribuțiile din domeniul sportului care revin instituțiilor centrale europene au fost și mai bine conturate (Weaterill, 2014). Unele dintre acestea au în vedere acțiuni proprii de intervenție în desfășurarea activităților sportive, prin organizare și finanțări, dar și completări ale inițiativelor țărilor componente ale UE.

În prevederile legale de funcționare a organismelor europene există specificări clare legate de sport, în articolul 165 privind funcționarea instituțiilor unionale (Meier & Garcia, 2013). Acolo sunt prevăzute în mod descriptiv și amănunțit măsurile concrete care se pot derula pentru punerea în practică a politicilor referitoare la piața sportului și la sprijinirea mișcării sportive de amatori și profesioniști. Sunt prevăzute expres contribuțiile care se pot realiza pentru atingerea obiectivelor agreate de comunitatea statelor membre. Sunt luate în considerare inclusiv specificitățile caracteristice diverselor țări sau sporturi, rolurile sportului în cadrul societății, economiei și educației, dar și sprijinul acordat inițiativelor nonguvernamentale și nonprofit derulate prin acțiuni de voluntariat (Partington, 2018).

În cadrul aceluiași articol 165 se stipulează că derularea mișcării sportive trebuie să fie în concordanță cu principiile generale ale uniunii.

Se pune accentul îndeosebi pe echitate, egalitate de șanse, lipsa discriminărilor (de sex, religie, convingeri politice, etc). Realizarea acestor deziderate se poate atinge doar în condițiile cooperării dintre organizațiile, instituțiile și federațiile sportive ale țărilor membre (Siekman & Soek, 2010).

Pe lângă viziunea despre sport ca piață și activitate, sunt avuți în vedere și sportivii. Este instituit principiul protecției fizice, morale și financiare. O atenție specială în acest context este acordată copiilor, juniorilor și tineretului, care sunt vizați în mod precis de aceste mecanisme de sprijin (Henry, 2013).

În consecință, există deja pentru Uniunea Europeană, în ansmblul ei, un cadru legal de reglementare care permite ajutorarea mișcării sportive, atât ca funcționare, cât și ca derulare economică, prin finanțări. Cele mai precise și eficiente acțiuni derulate de instituțiile comunitare se fac în continuare prin programul ERASMUS, care are ca rol precis sprijinirea unor proiecte foarte concrete și care demonstrează fezabilitate organizatorică și financiară. Implicarea țărilor aparținătoare în aceste programe de susținere se face printr-un organism specific, EYCS – Education, Youth, Culture and Sport Council (Lewis, 2016).

Pe lângă cadrul general, Uniunea Europeană a intervenit activ și în diferite situații concrete. De exemplu Curtea de Justiție a Uniunii Europene s-a pronunțat în favoarea sportivilor în litigii ale acestora cu organizații sportive naționale. Cel mai cunoscut este cazul Bosman, în fotbal (Marcén, 2016) care a dat practic câștig de cauză circulației neîngrădite a sportivilor profesioniști din fotbal, eliminând restricții naționale cu privire la numărul de jucători străini.

1.2. Obiectivele Uniunii Europene privind activităţile sportive

Desigur, înainte de orice reglementare se stabilesc principiile de bază. Acestea au fost agreate la nivelul statelor membre și ca urmare s-a putut defini un set de competențe adecvate pentru instituțiile de reglementare. Ulterior competențelor s-au investigat și apoi au devenit

operaționale acțiunile efective care permit intervențiile necesare implementării politicilor. În consecință, în prezent, obiectivele urmărite sunt foarte diverse ca și arie de acoperire (Garcia și colab., 2018) și vizează mai multe aspecte.

Un aspect se referă la asigurarea echității și corectitudinii în toate manifestările sportive, concursurile și alte tipuri de competiții care au loc în țările aparținătoare UE. Se are de asemenea în vedere asigurarea protecției participanților și sportivilor, din punct de vedere fizic și medical, indiferent de proveniența individului și resursele financiare disponibile. Se mai urmăreşte de asemenea asigurarea unei deschideri cât mai largi posibil, pentru o participare cât mai largă și mai variată din punct de vedere al națiunilor participante pentru toate manifestările care au loc în aria Uniunii Europene. Nu în ultimul rând se dorește asigurarea unei protecții de ordin moral și financiar, inclusiv prin combaterea discriminării și a bullyingului.

Pentru a acoperi diversitatea obiectivelor propuse, organismele europene de reglementare și intervenție sunt nevoite să se implice (Margoni, 2016) în activități foarte diverse: de la aria funcțiunilor pe care activitățile cu caracter sportiv trebuie să le manifeste în raport cu societatea și economia; la aria relațiilor comerciale, economice și financiare aferente pieței sportului; până la aria juridică menită să reglementeze cadrul legislativ al activităților cu caracter sportiv; și aria politică de reglementare a activităților și competițiilor sportive.

Pe lângă stabilirea, dezvoltarea și evoluția în timp a cadrului general de intervenție, există două componente foarte concrete privind viziunea UE asupra sportului. Prima din ele, denumită Cartea Alba a Sportului este un document de principii (Garcia & Weatherill, 2012). A doua este un program concret de acțiune și intervenție denumit Pierre de Coubertin (Naul, 2014).

În primul document, care a apărut deja de 15 ani, se regăsesc foarte multe aspecte teoretice și organizaționale privind sportul, incluzând aici principiile și obiectivele formulate de comisiile de specialitate ale Uniunii Europene. Teoreticienii și practicienii din domeniul activităților sportive

și al economiei sportului consideră Cartea Albă ca fiind cel mai important ghid de urmat pe teritoriul european.

Pe lângă obiectivele imediate statutate, s-a privit și în perspectivă. În acest sens, s-au formulat obiective viitoare, ținând cont de dezvoltarea previzionată a economiei și societății, dar și de datele care descriu aspectele pozitive și negative ale funcționării prezente (Van Tuyckom & Scheerder, 2010).

Astfel, ținând cont atât de prezent, cât și de viitor, documentul fundamental conține numeroase obiective, din care dorim să exemplificăm mai ales:

- Multiplicarea ca magnitudine și diversitate a funcțiunilor sportului în societatea contemporană;
- Încurajarea asistării alocării banilor privați și a timpului prin activități de voluntariat dezvoltate prin persoane fizice și asociații neguvernamentale nonprofit (EUR-LEX, 2017);
- Îmbunătățirea sănătății individuale și la nivel de societate ca urmare a creșterii ponderii practicanților de activități sportive regulate;
- Intensificarea fluxurilor financiare și comerciale din jurul evenimentelor sportive (EUR-LEX, 2017);
- Luarea măsurilor de combatere totală a fenomenelor de corupție;
- Respectarea circulației și drepturilor de muncă neîngrădite ale sportivilor;
- Combaterea fermă a formelor de dopaj sau a altor practici ilegale sau imorale de creștere a performanței sportive;
- Respectarea drepturilor de proprietate intelectuală a transmiterii și difuzării evenimentelor sportive;
- Lupta continuă împotriva banilor negri din sportul profesionist.

Ulterior apariției Cartei Albe a Sportului, Comisia Europeană a monitorizat efectele pe care aceasta le-a produs, în special prin prisma coeziunii politicilor statelor membre privind fenomenul sportiv (Waardenburg & Nagel, 2019).

Comisia Europeană a publicat un document cu rezultatele monitorizării, intitulat Developing the European Dimension in Sport (European Comission, 2011). Acesta este considerat primul document major de studiu de impact în sport editat de Uniunea Europeana după intrarea în vigoare a tratatului din capitala Portugaliei. În analiza conținută în publicație s-a menționat rolul pe care ar putea și ar trebui să îl joace sportul în îndeplinirea unor obiective din afara sportului asumate pentru viitor de Uniunea Europeană. O atenție deosebită este îndreptată spre două aspecte: efectele benefice asupra pieței muncii și asupra creșterii capacității de incluziune socială a unor categorii de persoane prin sport (Edwards, 2015). În același document major se mai regăsesc și alte elemente, care trebuie menționate. Aceste elemente se referă la notificarea făcută de Comisia Europeană pentru ca ansamblul țărilor UE să ratifice unanim Convenția împotriva practicilor de dopaj, precum și stabilirea și ulterior implementarea unor acțiuni pentru a garanta siguranța în cadrul evenimentelor sportive derulate pe teritoriul UE, dar și în afara acestor granițe. De asemenea definirea și punerea în practică în mod constant a obiectivelor care se încadrează în principiile stabilite de Uniunea Europeană pentru toate activitățile cu caracter sportiv și pentru integralitatea statelor care compun UE și nu în ultimul rând creșterea capacităților de integrare a persoanelor cu dizabilități fizice sau intelectuale pentru cât mai multe ramuri sportive, atât în sportul profesionist, cât și în cel amator.

Același document (EUR-LEX, 2017) conține și specificații economice care țin de sport ca și piață sau sector economic și comercial. S-au avut în vedere în primul rând drepturile de difuzare și modul în care acestea se gestionează pentru ca evenimentele să fie vizionate de cât mai mulți doritori, dar să prevadă și o distribuire cât mai echitabilă a veniturilor încasate, între statele membre, trusturi de presă, cluburi sportive sau sportivi.

Alte elemente ale documentului se referă la aspecte diverse ale sportului și relațiilor acestuia cu societatea, dintre care menționăm, definirea legală și respectarea strictă a drepturilor de tip proprietate

intelectuală care provin din sport; precum și compatibilizarea politicilor statelor membre ale uniunii privind metodele cele mai eficiente relative la finanțarea în mod transparent din surse publice, private și voluntariat (EUR-LEX, 2017); și de asemena efectuarea supravegherii aplicării prevederilor legale privind susținerea publică a sportului prin subvenții ale sportivilor, asociațiilor sportive și evenimentelor;

Pe ansamblul UE, în document (European Comission, 2011) se precizează capacitatea sportului de a stimula efectiv și activ atingerea unor deziderate ale UE din afara sportului, îndeosebi a acelora care au o componentă de educație și formare sau una cultural-artistică (EUR-LEX, 2017), precum și că sportul poate contribui la fenomene de coeziune și integrare între membrii uniunii, deoarece el este perceput foarte pozitiv în rândul populației, indiferent de categoriile socio-demografice ale persoanelor, deși este încă deficitar în rândul femeilor, chiar dacă nu există o componentă majoră de discriminare directă, ci un fenomen mai degrabă cultural sau tradițional;

Concluziile care se pot extrage din Raportul Developing the European Dimension în Sport se referă la recomandarea destul de fermă că țările comunitare să faciliteze accesul foștilor sportivi de elită spre activitățile de antrenorat, cu dublu rol: de a facilita integrarea socială și economică a acestora și de a utiliza cu folos experiența lor profesională (EUR-LEX, 2017). Se recomandă ca țările comunitare să ia masuri pentru a crea trasee profesionale adecvate pentru sportivii care doresc să parcurgă diverse forme de educație inițială sau continuă și chiar să se desemneze personal responsabil cu monitorizarea evoluției traseului profesional a acestora precum și se încurajează prin legislație și măsuri administrative dezvoltarea activităților de voluntariat a persoanelor fizice și ONG-urilor pentru o desfășurare cât mai eficientă și sigură a manifestărilor sportive, în special a celor de mare anvergură (EUR-LEX, 2017). De asemenea, țările comunitare ar trebui să se angajeze pe calea explicării și promovării avantajelor de ordin social și de sănătate pe care le aduce practicarea regulată a activităților sportive. Trebuie ca țările comunitare să se angajeze ferm și pentru a combate fenomene negative

care pot apărea în jurul sportului: discriminare, rasism, dopaj și libera circulație și acces la muncă a sportivilor (EUR-LEX, 2017). O altă concluzie a Raportului Developing the European Dimension în Sport se referă la eliminarea sau limitarea la minim a violenței pe arenele sportive, prin acorduri internaționale de interzicere a accesului în stadioane sau săli de sport a persoanelor care au efectuat acte de violență la manifestări anterioare sau au avut comportamente considerate rasiste sau discriminatorii pe alte criterii. Nu în ultimul rând, se dorește creșterea nivelului de colaborare pentru a stopa sau limita la minim unele contravenții sau chiar infracțiuni care se pot dezvolta în jurul sportului:

- Albirea banilor negri proveniți din sport sau alte activități;
- Traficul de persoane;
- Înțelegeri bilaterale sau de tip cartel în scopul vicierii unor rezultate ale competițiilor sau meciurilor;
- Exploatarea sportivilor care nu au împlinit vârsta maturității (EUR-LEX, 2017);

1.3. Planul strategic privind sportul

Dincolo de principiile și obiectivele formulate pentru sport în Cartea Albă a Sportului, implementarea lor trebuie făcută printr-un plan de acțiune. Acesta este denumit „New work plan for sport”, derulabil pentru perioada dintre 2017 și 2020. Adoptarea lui pe cale legislativă s-a făcut în două etape (1) în prima etapa s-a adoptat de către Consiliul European, în cadrul unei sesiuni din anul 2011; (2) în a doua etapă s-a adoptat planul final în forma să definitivă în primăvara anului 2014.

Deși este conceput ca și plan de acțiune, acest document care se referă la intervalul dintre 2014 și 2017 face referire la trei obiective primordiale care se doresc a fi operaționalizate. Primul obiectiv se referă la instituirea practicilor eficiente care pot garanta egalitate, nediscriminare și integritate în sport. Al doilea se referă la creșterea importanței sportului ca piață prin sporirea fluxurilor comerciale și financiare în toate țările membre ale uniunii. Ultimul obiectiv se referă la

accelerarea conexiunilor dintre ansamblul activităților cu caracter sportiv și diferite sectoare neeconomice ale societății.

Planul „New work for sport" este alcătuit astfel încât să respecte alte drepturi stipulate în legislația europeană. Amintim aici (1) Carta Europeană a Drepturilor Femeilor în Sport (EMWF, 2019) și (2) Carta privind combaterea discriminării LGBT în sport. În prevederile planului există opinii care susțin că practicarea pe scară cât mai largă a sportului de către populație și dezvoltarea sportului profesionist în numeroase ramuri pot fi determinanți esențiali pentru atingerea unor scopuri ale UE, deoarece aceste activități conțin multe elemente de educație, cultură și tradiții (EUR-LEX, 2017). Mai mult decât atât, sportul are valori comune multor tipologii comportamentale de indivizi sau națiuni, ceea ce conduce prin universalitatea sa la coeziune și integrare sporită a țărilor uniunii.

În prevederile planului apar opinii cu privire la necesitatea conștientizării clare a caracteristicilor specifice activităților cu caracter sportiv, inclusiv caracteristicile sale sociale și educaționale precum și necesitatea ca mențiunile legale cu privire la sport să fie specifice în legislație, să nu se confunde cu alte prevederi (EUR-LEX, 2017). Aceste fapte ar trebui să devină realitate datorită unor particularități pe care sportul le are, dar care nu se regăsesc în alte activități sau sectoare ale vieții economice și sociale. Pe lângă cadrul legal, chiar și acțiunile derulate prin organismele comunitare trebuie să fie specifice sportului.

Ca urmare a tratatului de la Lisabona există în sarcina instituțiilor europene (Chappelet, 2016) unele prevederi exprese cu privire la sport:

- Stabilirea relațiilor și cadrului de echitate în sport în general și în manifestările sportive internaționale în particular;
- Popularizarea și încurajarea relațiilor și cadrului de echitate și nediscriminare în sport;
- Colaborările eficiente și intense dintre instituțiile responsabile care au anumite sarcini specificate legal pentru organizarea sportului;
- Dezvoltarea mecanismelor care ajută sportul să aducă un plus de sănătate individuală și publică;

- Protecția în mod constant și continuu în timp a sănătății sportivilor;
- Creșterea sustenabilă a avantajelor pe care dezvoltarea activităților fizice în societate o poate aduce asupra climatului social și economic;

Se recunosc în mediul social și politic valorile pe care le aduce și promovează sportul în societate, remarcabile fiind cele legate de o coeziune socială superioară în jurul unor valori comune precum și recunoașterea importanței sportului ca vector de imagine al valorilor europene, datorită faptului că majoritatea sporturilor recunoscute olimpic sunt inițiate și dezvoltate în trecut și prezent în țările de pe continentul european.

Este subliniată necesitatea unei politici bivalente care să fie capabilă să susțină și să dezvolte în paralel atât sportul profesionist, cu implicațiile sale de imagine, comerciale și financiare, dar și sportul amator pentru contribuțiile sale la sănătatea publică, integrarea și coeziunea socială (Garcia & Meier, 2017).

S-a introdus prin prevederi legislative specific dedicate interesul prioritar pentru facilitarea accesului la sport și competiții a persoanelor cu diferite grade de handicap fizic și psihic, importanța deosebită provenind din dorința comunitară de a crește nivelul de integrare cât mai bună în societate (EUR-LEX, 2017).

Se recunoaște rolului deosebit de benefic și încurajarea acțiunilor de voluntariat individual și organizațional precum și recunoașterea sportului ca fenomen de masă, datorită numărului foarte mare de persoane implicate (peste 40 de milioane) (EUR-LEX, 2017) și de asemenea recunoașterea influenței pozitive a activităților cu caracter sportiv asupra sănătății publice la nivel național și comunitar. Sănătatea este obținută ca efect direct al practicării, dar și indirect, prin conștientizarea și educația pentru sănătate crescute ca urmare a interesului pentru sport (EUR-LEX, 2017).

Promovarea sportului este recunoscută ca metodă eficientă de a limita creșterea cheltuielilor publice și private pentru îngrijirea sănătății și condamnarea oricăror forme de dopaj sau creștere artificială a

performanțelor sportive. Acestea sunt recunoscute ca nocive atât pentru valorile de echitate promovate prin sport, dar și pentru sănătatea sportivilor care recurg la aceste mijloace.

Se recunoaște sportul de înaltă peformanță ca fiind un promotor al unor idei și comportamente dezirabile pentru societatea contemporană, în special prin imitarea comportamentului sportivilor consacrați de către persoanele din societate (EUR-LEX, 2017).

Este de asemenea recunoscut și se recomandă identificarea unor soluții eficiente pentru situațiile financiare și profesionale dificile în care se regăsesc mulți sportivi la încheierea carierei, mai ales la sporturile mai puțin comercializate, ca urmare sunt necesare unele mecanisme educaționale care să ajute în mod dedicat reconversia profesională și recalificarea foștilor sportivi. Aceștia pot fi angrenați atât în educație de tip continuu specifică (de exemplu antrenorat), dar și în alte domenii necesare în societate (EUR-LEX, 2017).

Conștientizarea necesității respectării mai multor categorii de drepturi ale sportivilor: la muncă, la un trai decent, la integritate fizică, etc. Nu există încă egalitate deplină de șanse, dar nici de interes (cu excepția unor țări) de a practica sportul la același nivel cu al bărbaților; reprezentarea fiind destul de modestă a femeilor în forurile de conducere ale organismelor sportive naționale, regionale și locale (EUR-LEX, 2017).

Promovarea unor strategii de acțiune la toate nivelele teritoriale pentru dotarea tuturor școlilor, grădinițelor și instituțiilor de învățământ superior cu facilități pentru practicarea sportului de către copiii și tineretul din sistemul educațional.

Efectele sportului pe piețele naționale europene ale forței de muncă este considerabil, locurile de muncă sunt create atât direct (jucători profesioniști, antrenori, etc), cât și indirect (producători de echipament sportiv, marketing, media sportivă scrisă și audiovizuală, turismul sportiv) și se estimează la aproximativ 5,6% din populația angajată cu contract permanent la nivelul UE (Eurostat, 2021).

Prin intensificarea fluxurilor comerciale și financiare, produsul brut adăugat de către sectorul sportului a devenit foarte important, trecând de

500 miliarde de euro și oscilând între 3,5% și 4% din produsul brut anual european (Laine & Vehmas, 2017);

Datorită efectelor de globalizare, a multitudinii de actori pe piața sportului, este dificil ca ea să fie controlată, apărând și aspecte negative cu tendință de dezvoltare: (1) creșterea numărului și gravității nerespectării drepturilor de autor, exclusivitate și proprietate intelectuală pentru branduri, mărci, sau organizații din domeniul sportului (EUR-LEX, 2017); (2)nerespectarea drepturilor asociate difuziunii materialelor, emisiunilor, filmelor prin fenomenul de piratare, cel mai adesea în format digital; (3)Utilizarea mijloacelor electronice moderne pentru a difuza sau redifuza în unele cazuri chiar în direct a unor manifestări sportive, cu încălcarea drepturilor exclusive de transmitere. Este necesară actualizarea continuă a metodelor prin care să se disocieze permanent interesele manifestate de sportivi și practicanții ocazionali de sport față de interesele de tip comercial care gravitează în jurul mișcării sportive.

Se remarcă tot mai evident ponderea în creștere a turismului sportiv în interiorul Uniunii Europene, profitând de evenimentele sportive comune, dar și de libera circulație pe teritoriul european (Terzić și colab., 2021), precum și faptul că, chiar cu mult timp înainte de apariția Uniunii Europene exista o tradiție comună de organizare a sportului printre țările de pe continent, respectiv de a crea o federație de cluburi pentru câte o disciplină sportivă.

Studiile teoretice și empirice din domeniul economiei sportului au demonstrat rolul benefic al implicării suporterilor și iubitorilor de sport atât în acționariat cât și în structurile de conducere ale asociaților și cluburilor de fotbal (Cleland și colab., 2018). Există un rol pozitiv dovedit (Borgogni, 2010) al efectelor culturale și sociale ale asociațiilor locale numeroase, dar de mici dimensiuni, acestea reușind să aducă și coeziune socială în comunitățile în care funcționează.

1.4. Acțiuni de implementare a planului strategic pentru sport

Desigur, observațiile planului amintit sunt foarte utile pentru a trasa direcțiile de urmat, pornind de la un set de principii și definirea obiectivelor. Pentru ca ele să fie operaționalizate s-au constituit câteva grupuri de specialiști. Ele trebuie să urmărească un set precis de obiective definite prin plan. În primul rând monitorizarea meciurilor și evenimentelor pentru a evita posibile intervenții ilegale de a truca rezultatele sportive la competiții (EUR-LEX, 2017). În al doilea rând examinarea modului de gestionare a instituțiilor sportive pentru a semnala și corecta deficiențe și ineficiențe de manageriere și examinarea teoretică și practică a relațiilor comerciale, economice, de marketing și financiare care gravitează în jurul sportului (EUR-LEX, 2017). Apoi studierea efectelor diferențiate ale multitudinii de activități sportive în relația lor cu sănătatea individuală și sănătatea publică și nu în ultimul rând asigurarea resurselor de forță de muncă umană și materială pentru sportul amator și profesionist.

Consiliul Europei a adoptat în sesiune extraordinară dedicată sportului planul New work for sport (Garcia & de Wolf, 2018) , aferent intervalului dintre anii 2017 și 2020. Obiectivele majore pe listă se refereau la garantarea integrității, echității și nediscriminării în sport, mai ales pentru următoarele aspecte:

- Buna guvernanță a structurilor și evenimentelor sportive;
- Acțiuni concrete de protecție a sănătății și drepturilor copiilor, juniorilor și tineretului din mișcarea sportivă;
- Monitorizarea continuă a fenomenelor colaterale evenimentelor și competițiilor pentru a minimiza riscul trucării rezultatelor sportive;
- Acțiunile și măsurile de luptă împotriva fenomenelor de corupție la toate nivelele de organizare;
- Acțiunile și măsurile contra utilizării substanțelor interzise;

Alte obiective vizau creșterea importanței aspectelor comerciale, economice, de marketing și financiare care gravitează în jurul sportului în general, dar cu un accent deosebit asupra cercetării, dezvoltării și

inovării tehnologice (echipament sportiv în special), dar și metodologice (de exemplu metode de antrenament) și asupra creării unei piețe a sportului digitalizată pentru accesarea rapidă a datelor necesare pentru gestiune și control (EUR-LEX, 2017).

Se urmăresc de asemenea obiective cu privire la creșterea nivelului de incluziune, coeziune și integrare a valorilor și principiilor sportive (Moustakas, 2021) pentru ţările aparţinătoare UE, în special manifestate prin:

- Nivel ridicat de comunicare și transparență decizională atât între organismele sportive, cât și în relația acestora cu presa scrisă și audiovizuală;
- Intensificarea relațiilor de colaborare diplomatică în sportul efectiv și activitățile conexe.

Dacă în planul operațional dedicat intervalului de timp dintre 2014 și 2017 organizarea a fost mai stufoasă, în perioda ulterioară de implementare a obiectivelor (2017-2020) organigrama planului de acțiune s-a simplificat, trecând de la cinci la două echipe de specialiști operaționali. Metodologiile principale de acțiune care s-au definit au fost: (1) Aria tematică a integrității, echității și nediscriminării; (2) Aria tematică a creșterii potențialului uman implicat în activitățile cu caracter sportiv.

Prin ratificarea planului pentru sport și a celui operațional de implementare s-a convenit continuarea activității pentru două echipe cu atribuții de intervenție foarte specifice: Echipa dedicată sportului public și Echipa dedicată sportului de performanță și a relațiilor diplomatice din sport.

De asemenea, se are în vedere conectarea cât mai multor programe cu caracter sportiv derulate prin competiție de proiecte cu programul general ERASMUS, care funcționează în special în domeniul educației și al culturii, dar cuprinde și alte aspecte sociale (EUR-LEX, 2017).

Prin operaționalizarea obiectivelor propuse, ca urmare a implementării planului pentru sport se speră realizarea aportului sportului pentru fenomene mai ample legate de economie și societate.

Acestea se regăsesc ca și declarații de intenții în Strategia Europa 2020 (Erixon, 2010), care are ca direcții esențiale creșterea incluziunii și coeziunii, în cadrul unei economii și societăți durabile și eficiente pe termen lung (Pasiemi & Pasiemi, 2016).

Tot la nivelul înaltelor instituții comunitare europene s-a căzut de acord că persoanele și organizațiile implicate în piață și economia sportului pot dezvolta esențial legăturile economice și sociale dintre diferitele sectoare ale economiei, și asta pe ansamblul teritorial al uniunii și între statele membre. Se previzionează că sportul aduce o optică mult mai favorabilă dezvoltării durabile în economie și societate. Aceasta se realizează în ciuda unor provocări persistente privind fenomene migratorii ilegale și polarizării de opinie a societăților naționale care sunt amenințări grave la adresa valorilor fundamentale ale societății contemporane europene.

Echipele de lucru, după analizele efectuate în teren, au ajuns la câteva concluzii privind măsuri necesare pentru creșterea eficienței în atingerea principalelor obiective de îmbunătățire a dialogului între organizațiile sportive pe de o parte și între acestea și organizațiile politice și administrative ale uniunii și ale țărilor membre și atingerea obiectivelor de creștere a compatibilității modului de procurare, gestionare și prelucrare a datelor provenind din țările membre și diverse afilieri sportive, după modelul unității de raportare al Eurostat (2021).

În perioada recentă a apărut în plus problematica compatibilizării obiectivelor și acțiunilor europene privind sportul cu țările care speră la aderarea la uniune într-un viitor apropiat. Aceasta ar aduce mai multă cultură și societate de tip european într-un teritoriu mai vast. Mai există necesitatea fundamentării relațiilor cu instituții sportive de nivel global, atât cele care privesc direct sportul (de exemplu Comitetul Internațional Olimpic), dar și altele care pot integra valorile sportive în societate (de exemplu UNICEF).

Pentru atingerea obiectivelor definite și asumate din planul de lucru pentru sport trebuie avut în vedere în mod conclusiv necesitatea continuării colaborările între instituții, țări, federații și asociații sportive,

și mai mult decât atât, acestea să se desfășoare în cadrul unui nou plan pentru o perioadă de timp ulterioară, iar prevederile acestuia să devină obligatorii pentru statele membre ale UE. Pentru o bună operaționalizare a acțiunilor prevăzute în plan, trebuie elaborat punctual un plan de timp, cu alocarea temporală precisă pe activități și intervenții și în plus o monitorizare a realizărilor trecute (EUR-LEX, 2017), iar pentru a evita disiparea eforturilor în prea multe direcții, eforturile ar trebui direcționate pentru obiective prioritare (Howie și colab., 2020), conform cu planul strategic pe termen lung.

Privind axa prioritară care se concentrează asupra coeziunii europene a pieței și economiei sportului, la nivelul instituțiilor centrale comunitare s-a creat un proiect operațional care are câteva scopuri precise, din care enumerăm:

- Efectuarea unor acțiuni de tip lobby pe lângă responsabilii politici și economici naționali și comunitari pentru a le convinge cu privire la impactul sportului asupra vieții sociale și economice, în scopul influențării politicilor de guvernare (EUR-LEX, 2017);
- Utilizarea bazelor de date cât mai complete și compatibile pentru a crea un suport de decizie eficient;
- Utilizarea elementelor diplomatice de orice nivel pentru a convinge țările uniunii să agreeze o politică comună și coordonată privind sportul (Yang și colab., 2020);
- Creșterea ponderii sportului în cadrul politicilor sociale și economice cu finanțare europeană sau ale statelor și regiunilor uniunii;
- Creșterea ponderii sportului în planurile strategice și acțiunile operative care vizează dezvoltarea economică și socială durabilă, atât în domeniul investițiilor strategice cât și pe diferitele piețe ale forței de muncă;
- Eliminarea oricăror forme de discriminare și inegalitate de gen, rasă, religie, orientare sexuală, etc;
- Creșterea interconexiunilor dintre sport și formarea educațională inițială și continuă, atât în beneficiul elevilor și studenților pentru o

mai bună sănătate publică, cât și în beneficiul sportivilor (Tolgfors, 2020) care pot astfel beneficia de dubla calificare sau de integrare profesională după finalizarea carierei sportive;

- Continuarea integrării activităților sportive în programul general ERASMUS, pentru creșterea interconexiunilor cu educația și alte aspecte ale vieții sociale (Moustakas, 2021);
- Valorificarea impactului evenimentelor sportive importante și a modelului sportivilor de elită pentru creșterea proporției practicanților sportului de masă.

Deși recunoscut ca un pas important în compatibilizarea politicilor care vizează sportul, planul de lucru european ar trebui flexibilizat pentru a permite o adaptare continuă pentru a putea face față provocărilor continue care apar din partea economiei și societății.

Pentru a duce la îndeplinire planul propus și adoptat, Comisia Europeană și Comisia pentru Sport pot dispune unele măsuri operaționale considerate a fi necesare pentru implementare. Una dintre măsuri ar fi organizarea unor conferințe sau reuniuni dedicate unor teme precise, atunci când anumite chestiuni de actualitate apar pe agenda de lucru (EUR-LEX, 2017), precum și organizarea unor aplicații care pot avea ca și consecințe acumularea experiențelor reciproce sau de grup. Alte măsuri se referă la aducerea la cunoștință în mod continuu și eficient a rezultatelor care s-au obținut ca o consecință directă a planului de lucru pentru sport adoptat pentru ansamblul comunitar precum și coordonarea conferințelor și grupurilor de lucru din interiorul țărilor membre dacă prezintă interes tematic general, pentru sportul din Uniunea Europeană (EUR-LEX, 2017);

Alte aspecte care se urmăresc continuu, tot ca implementare a planului comun pentru sport, se referă la creșterea gradului de conlucrare între țările aparținătoare Uniunii Europene pentru implementarea cât mai corectă și eficientă a planului comunitar de lucru pentru sport. Comunicarea directă în scop informativ a națiunilor și federațiilor sportive naționale cu privire la deciziile operaționale degajate direct din planul comun european, deoarece acestea pot impacta asupra politicilor

și regelementărilor naționale în sport este un alt aspect, precum și asigurarea suportului logistic pentru autoritățile naționale în scopul derulării unor evenimente în spiritul și litera valorilor europene de echitate și nediscriminare (EUR-LEX, 2017). Printre aspectele urmărite se mai regăsesc stabilirea unui calendar precis de întâlniri informale cu scopul de comunicare și discutare a rezultatelor cu privire la politicile europene pentru sport care beneficiază de finanțare centralizată de la organisme comunitare și realizarea unui calendar precis de întâlniri informale cu scopul de comunicare și discutare a progreselor realizate în sportul european, mai ales a celor care sunt urmări directe ale planului comunitar pentru sport (EUR-LEX, 2017) precum și stabilirea unui calendar precis de întâlniri informale cu scopul de comunicare și discutare a unor intervenții punctuale pentru probleme neprevăzute expres în planul de lucru, dar care sunt în concordanță cu obiectivele declarate. Alte aspecte se referă la garantarea derulării constante, fară întreruperi a planurilor cu funcționalitate excelentă ca Sportul de Masă și Sportul și Diplomația (EUR-LEX, 2017) și garantarea derulării continue de combatere a fenomenelor negative de trucare sau viciere a rezultatelor sportive la meciuri și alte competiții, atât global, pe ansamblul Uniunii Europene, cât și în fiecare din statele membre. Planul comun pentru sport prevede și popularizarea conduitelor de urmat în sport, cu rol pozitiv asupra sportului de masă și organizarea ca eveniment primordial a reuniunii denumite Forumul Uniunii Europene pentru Sport, care face să se întâlnească actorii majori instituționali, politici, administrativi și sociali din sport (Cattaneo & Parrish, 2020). Un alt aspect urmărit continuu este continuitatea desfășurării Săptămânii Europene a Sportului ca vector de promovare a valorilor sportive în societate, care în plus reunește actorii principali din sport, finanțarea lui publică și privată, voluntariat, etc, cu multiple efecte asupra națiunilor și orașelor participante (Opolska & Proskina, 2019) precum și realizarea rapoartelor naționale ale țărilor membre cu privire la specificități, probleme și soluții constatate la nivel național în procesul de adoptare și aplicare a planului european pentru sport.

1.5. Valenţe sociale ale sportului

Prima recunoaștere europeană de mare anvergură a valenţelor sociale și influenţelor pozitive ale sportului în societate a fost făcută de către Parlamentul Europei în anul 2012 prin rezoluția intitulată Dimensiunea Europeană a Sportului. Ca urmare a acestei recunoașteri s-a dispus la crearea unui buget special dedicat sportului, pentru toate naţiunile comunității europene (EUR-LEX, 2017). Justificarea acestuia este dată de efectele benefice ale sportului asupra sănătății individuale și publice, economiei, vieții socio-culturale și tradițiilor.

Recomandarea fermă de implementare a disciplinelor sportive și de educaţie fizică în cadrul proceselor educaţionale ale copiilor și tineretului la toate nivelele educaţionale și de vârstă: grădiniță, școală primară și gimnazială, liceu și universitate (EUR-LEX, 2017). Rolul acestora este de a pune în evidență:

- Rolul educativ și de sănătate pe care sportul îl are pentru toate nivelele de învățământ școlar;
- Importanța activităților și evenimentelor sportive pentru localități și regiuni, deci necesitatea eforturilor de a crea un cadru material adecvat practicării sportului;
- Subliniera rolului educaţiei realizate prin educația fizică, cu accent special asupra incluziunii sociale a unor persoane vulnerabile, dar care pot performa prin sport. Este importantă în acest sens angrenarea comunităților locale, asociaţiilor sportive și a voluntariatului personal și asociativ în scopul reușitei acestor inițiative (Morgan & Parker, 2017);
- Rolul deosebit al conlucrării dintre sportivi și asociații pe de o parte și instituțiile de educaţie pe de altă parte, care impune pentru compatibilizare definirea și publicarea unor ghiduri de bune practici și conduită pentru toate țările comunitare (EUR-LEX, 2017). Aceste ghiduri sunt disponibile pentru consultare în mod

centralizat în instituțiile Uniunii Europene, cu accesare electronică de către cei interesați;

- Importanța colaborării dintre diversele cluburi sportive și unitățile de învățământ diverse, sens în care s-a impus realizarea unor ghiduri dedicate bunelor practici la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene (a se vedea de exemplu Cassidy și colab., 2015) ulterior urmărindu-se imprimarea accesibilității acestora pentru toate persoanele fizice și juridice interesate.

Recunoașterea efectelor benefice ale sportului asupra sănătății persoanelor în vârstă au condus la recomandări făcute Comisiei Europene de stimulare a activităților sportive pentru persoanele de vârstă înaintată. Acestea ar contribui nu doar la îmbunătățirea sănătății, dar și la îmbunătățirea incluziunii sociale a vârstnicilor, în special a celor singuri și la bunăstarea lor psihică (Zhang, 2016). Luarea în considerare a studiilor de specialitate care estimează efectele diferențiate ale diferitelor activități care prin îmbunătățirea sănătății reduc cheltuielile publice și private pentru îngrijirea sănătății (Quintal & Lopes, 2016). Ca urmare a constatării anterioare se recomandă țărilor membre să încurajeze și să direcționeze populația spre anumite activități de sport, uneori condiționată de caracteristici cum ar fi vârsta, facilitățile disponibile, starea de sănătate, etc (EUR-LEX, 2017). Ca urmare a acestor demersuri se recomandă și monitorizarea ulterioară a evoluției indicatorilor de sănătate în concordanță cu activitățile desfășurate și impulsurile direcționate.

Recomandarea Comisiei Europene pentru statele membre este de a sensibiliza și stimula personalul de specialitate superior și mediu din domeniul sănătății pentru ca acesta să recomande activitățile fizice adecvate pentru populație. Se pot realiza evaluări pe baze calitative și statistice a modalităților efective prin care personalul implicat în serviciile medicale pentru populație poate fi incitat financiar sau prin alte mijloace să recomande unui număr cât mai mare de cetățeni practicarea activităților cu caracter sportiv. Ca urmare, se recomandă monitorizarea continuă a modalităților prin care autoritățile publice naționale și locale

asigură acces nediscriminatoriu (financiar, sau de altă natură) la facilitățile sportive, atât cele din mediul privat (cluburi, federații, asociații sportive), cât și la baza materială sportivă din unitățile aferente sistemului educațional sau cele aflate în subordinea unor întreprinderi (Nye, 2017). Se recomandă de asemenea autorităților europene sprijinul la nivel național pentru organizațiile neguvernamentale non-profit care ajută persoanele cu dizabilități să acceseze sportul prin facilitarea accesului la echipament sportiv special sau la baze sportive cu facilități specifice (EUR-LEX, 2017). Se recomandă în plus statelor membre să finanțeze adecvat competițiile speciale dedicate persoanelor cu diferite tipuri de handicap fizic sau intelectual. Uniunea Europeană se implică și în ajutorarea directă a organizațiilor care facilitează aceste incluziuni sociale prin sport, atât prin linii de finanțare directă, cât și prin proiecte punctuale finanțabile prin concurs.

Este remarcat și promovat instituțional și prin media efectul important al sportului asupra câtorva laturi ale vieții sociale din societățile europene contemporane:

- Creșterea atenției pentru sănătatea individuală, dar și pentru cea publică;
- Creșterea gradului de conștientizare a valorilor civice în societate;
- Incluziunea socială a persoanelor defavorizate, vârstnice, cu probleme emoționale, a migranților, a persoanelor cu dizabilități, etc. (EUR-LEX, 2017);
- Consolidarea valorilor democratice prin înțelegerea și acceptarea valorilor provocate prin sport;
- Sistematizarea urbană sustenabilă prin facilități specifice sportului (de exemplu piste special dedicate pentru biciclete, trotinete sau role);
- Efectul benefic asupra gradului de ocupare a forței de muncă în rândul populației active, dat fiind că în mare parte economia sportului este acaparată de servicii, care solicită intensiv și extensiv personal calificat, dar și necalificat pentru serviciile de bază;
- Efectele benefice biunivoce dintre sport și procesul educațional;

- Formarea profesională, atât ca dublă formare inițială, dar și ca reconversie profesională la sfârșitul carierei active pentru foștii sportivi de performanță;

Sunt susţinute şi direcţionate țările comunitare spre a crește fluxurile financiare în vederea susținerii organizațiilor care facilitează incluziunea socială a persoanelor marginalizate sau defavorizate, din orice motiv sau circumstanțe, prin îndrumarea și susținerea lor în activitățile sportive (EUR-LEX, 2017). ONG-urilor care ajută persoanele cu diferite tipuri de handicap să acceseze cu mai multă ușurință o gamă cât mai variată de activități cu caracter sportiv. De asemenea, sunt susţinute şi direcţionate țările comunitare care își propun în mod serios să includă sportul la pachet cu alte programe sociale, într-o manieră integrată. Se poate diminua în acest fel pericolul de marginalizare a unor grupuri sociale, mizându-se în acest demers pe principiul egalității de șanse și pe principiul discriminării pozitive. Se oferă sprijin programelor statelor comunitare de formare a voluntarilor și de creare a unor sisteme naționale de administrare publică centrală și locală, care nu doar să permită, ci să și încurajeze activ voluntariatul (Osipov & Vonog, 2016).

Este subliniată lipsa de toleranță privind inegalitățile de gen, și recomandarea fermă de a respecta integral prevederile din Carta Olimpică (Duval, 2018) precum și obligativitatea lipsei de toleranță privind manifestările de discriminare pentru sportivi individuali sau membri ai comunităților LGBT (Krane, 2016). Se pune în evidență în societate imaginea pozitivă a sportivilor declarați ca atare prin legitimare și implicit prin apartenența la un club sportiv, asociație sau federație (EUR-LEX, 2017). Mai mult decât atât, ca urmare a experienței lor teoretice și practice se recomandă integrarea lor în instituții care decid în privința sportului, dar nu numai (pot fi și în educație de exemplu).

Planul integrat comunitar pentru sport a beneficiat și de atenția Parlamentului European, care are câteva viziuni legate de formulările lui și activitățile de implementare. Atât Comisia Europeană, ca și for guvernamental comunitar, cât și guvernele și parlamentele naționale trebuie să ia în considerare în mod constant rolul sportului asupra: (1)

promovării comportamentelor pacifiste și de bună vecinătate între națiuni; (2) creșterea conexiunilor sociale și culturale între persoane și comunități cu tradiții diferite; (3) creșterii economiei și afacerilor comerciale în interiorul și între țările comunitare; (4) îmbunătățirea valorilor indicatorilor de sănătate publică; (4) participarea femeilor echivalentă cu a bărbaților în majoritatea activităților și ramurilor sportive; (5) instituțiile guvernamentale europene dar și guvernele naționale și federale ale statelor componente ale Uniunii Europene trebuie să se angajeze să respecte în cadrul tuturor competițiilor sau altor reuniuni dedicate sportului regulamentele și principiile asumate în spațiul european și regăsite în Carta Olimpică. Se interzic astfel promovări ale unor manifestări rasiste, religioase sau politice de către persoane particulare sau orice fel de organizații sau asociații de idei comune (EUR-LEX, 2017);

Instituțiile guvernamentale europene dar și guvernele naționale și federale ale statelor componente ale Uniunii Europene trebuie să ofere garanții legale și de acțiune cu privire la lipsa presiunilor de natură politică sau altă natură pentru ca femeile să nu participe la activități sportive sau competiții (Danylchuk și colab., 2015). Este necesară stimularea de către instituțiile abilitate pentru gestionarea sportului ca acestea să fie stimulate sau obligate să includă în structurile de conducere femei și fete, sportive sau foste sportive și să se pună în lumină avantajele degajate din această implicare (EUR-LEX, 2017). În plus, se recomandă să se evidențieze în mod egal performanțele sportive obținute de către femei similar cu popularizarea rezultatelor bărbaților.

În perspectivă, într-un mod gradual se cere țărilor comunitare să ia anumite măsuri pentru ca sportivii de sex feminin să aibă posibilități tehnice și financiare pentru a beneficia de o viață de familie normală și echilibrată în paralel cu cariera sportivă (EUR-LEX, 2017). Același mecanism ar trebui derulat și pentru accesul la o viață profesională adecvată, atât în paralel, cât și după încetarea activității de performanță. Să implementeze politici de asigurare a egalității între sexe prin politici și măsuri administrative la nivel național, regional și local (Burton, 2015) și

să implementeze dialoguri și furnizări de informații care privesc egalitatea șanselor profesionale, educaționale și familiale între femei și bărbați.

Autoritățile centrale europene, dar și guvernele naționale ale statelor aparținătoare trebuie să susțină fară echivoc prevederile Cartei europene a drepturilor femeilor în sport. De asemenea autoritățile centrale europene, dar și guvernele naționale ale statelor aparținătoare trebuie să susțină multidimensional egalitatea de gen (EUR-LEX, 2017), prin facilitarea accesului femeilor în sport, cu o atenție deosebită a cazurilor defavorizate, de exemplu a celor provenite din fenomene de migrație internă sau externă și prin facilitarea accesului femeilor fară condiții prealabile de nici un fel la foruri de conducere și dirijare a activităților din sfera sportului (Burton, 2015). De asemena egalitatea de gen trebuie susținută prin încurajări ale presei oficiale și independente de a prezenta echilibrat și nepărtinitor realizări ale femeilor în sfera activităților cu caracter sportiv și prin asigurarea politicilor și intervențiilor care sunt capabile să garanteze și să încurajeze comportamental la nivelul populației egalitatea de gen.

Autoritățile centrale europene, dar și guvernele naționale ale statelor aparținătoare trebuie ca, în mod constant să acorde susținere pentru cercetarea teoretică academică, dar și cea aplicativă în domeniul activităților sportive specifice femeilor (Burton, 2015), să acorde susținere inclusiv financiară pentru investigarea comportamentului feminin care conduce la abandonul prematur din activitatea sportivă (Kissane & Winslow, 2016) respectiv, să acorde susținere pentru cercetarea teoretică academică, dar și cea aplicativă care investighează cauzele discrepanțelor majore de participare între femei și bărbați pentru anumite sporturi sau ramuri sportive (Gregg & Gregg, 2017). Este considerată necesară condamnarea practicilor de interdicție a practicării sportului de către părinții fetelor din motive religioase, tradiționale sau culturale. Deși la vârste mici multe fete din diverse medii sociale, financiare, religioase, etc practică regulat un sport, ele sunt supuse ulterior unor presiuni pentru a renunța (EUR-LEX, 2017). Acestea vin în cele mai multe cazuri din partea

familiilor, dar uneori și din partea unor lideri (de exemplu religioși) din comunitatea tradițională din care fac parte. Presiunile vin din rațiuni de asumare a rolului lor ca femeie. Pentru a relaxa aceste practici, comunitatea statelor europene agreează ideea ca fetele să își formeze o identitate culturală prin apartenența la sport, rspectiv să fie văzute în societate ca sportive, deci neconstrânse de cutume tradiționale. În mod evident, această identitate se poate căpăta prin rolul societății și a recunoașterii de către aceasta sau prin intermediul antrenorilor lor personali sau de la clubul sportiv aparținător. De asemenea se consideră necesară combaterea eficientă a utilizării stimulentelor și medicației interzise. Se recomandă finanțarea corectă a practicilor de combatere prin cel puțin două căi: (1) dotarea cu laboratoare de testare antidopaj; (2) măsuri punitive ferme în special pentru recidivă și măsuri de conștientizare a sportivilor cu privire la încălcarea gravă a normelor de etică prin aceste practici și de conștientizare a efectelor negative pe termen lung asupra sănătății sportivilor;

Parlamentul European (European Parliament, 2012) mai recomandă țărilor comunitare: (1) să considere de o gravitate echivalentă traficul de droguri și cel derulat cu substanțe interzise pentru stimularea performanței sportive; (2) să adopte integral sau să adapteze la specificitățile legislației naționale antidoping (David, 2017), dar astfel încât să poată exista o conlucrare eficientă între organizațiile echivalente din diversele țări; să implementeze sisteme de gestiune a bazelor de date cu privire la sportivi și testarea lor, iar aceste baze de date să fie utilizabile și de către organizații ale altor țări sau ale organismelor europene din domeniul sportului (EUR-LEX, 2017); (3) să adere la cel mai consacrat for mondial împotriva substanțelor interzise, respectiv Convenția Împotriva Dopajului adoptată de Consiliul Europei; să compatibilizeze cât mai bine legislația privind traficul de substanțe dopante, pentru a facilita demersurile de combatere ale poliției care se derulează pe teritorii transfrontaliere; (4) să compatibilizeze legislația cu cea europeană privind condamnarea și combaterea trucării rezultatelor meciurilor sau performanțelor individuale din competițiile de orice nivel; (5) să

legifereze strict fenomenul pariurilor asociate evenimentelor sportive și să se asigure de lipsa totală de implicare a minorilor în aceste activități; (6) să legifereze strict protecția fizică și psihică a copiilor și juniorilor implicați în sport, în colaborare strânsă cu instituții care au expertiză amplă în acest domeniu, cum ar fi asociațiile sportive federative europene (EUR-LEX, 2017); (7) să susțină eficient pregătirea bivalentă a sportivilor pentru a le da o alternativă profesională sau o viață profesională adecvată după încetarea carierei sportive. Tot mai mult ar trebui să se accentueze o pregătire profesională paralelă încă de la vârste mici; (8) să susțină valorificarea experienței foștilor sportivi prin integrarea lor în acțiuni de antrenorat. Această integrare poate avea un beneficiu dublu: în primul rând pentru sistemul sportiv, prin creșterea competitivității iar în al doilea rând pentru fostul sportiv prin facilitarea integrării profesionale și sociale; (9) să susțină programe de învățământ care să permită paralelismul educației sportive cu educația generală și profesională, pentru a avea un colac de siguranță pentru sportivi, în scopul evitării temerilor legate de siguranța financiară și socială în cazul eșecului în activitatea sportivă (EUR-LEX, 2017).

1.6. Identitatea sportivă europeană

Instituțiile centrale europene sunt preocupate de asemenea de a crea o identitate prin sport cu particularități europene bine definite. Pentru acest scop sunt avute în vedere diverse acțiuni sau cadre de organizare care să pună în valoare activitățile cu caracter sportiv, care să devină în acest fel un vector de imagine în cadrul politicilor generale de dezvoltare economică și socială la nivel comunitar.

În sensul sporirii și clarității imaginii identitare, se au în vedere mai multe aspecte. În primul rând desfășurarea ritmică, în fiecare an a unei manifestări foarte ample denumite Ziua Europeană a Sportului. În cadrul acesteia, accentul cade cu preponderență asupra a două aspecte de interacțiune: (1) efectele sociale benefice ale sportului public și (2) efectele benefice ale sportului de masă și a celui profesionist asupra stării de

sănătate fizice și mentale a fiecărui participant și implicit asupra populației în ansamblu. În al doilea rând selectarea prin concurs a unui oraș care va purta titulatura de Capitală Europeană a Sportului (AcesEurope, 2022). Derularea activităților se face prin colaborări între primăria orașului, guvernul național corespondent și Asociația capitalelor europene ale sportului. Din partea asociației se oferă sprijin organizațional, logistic, financiar și de imagine. Un alt aspect se referă la oferirea de suport moral și financiar pentru sporturi tradiționale care nu au neapărat impact internațional (Summerley, 2020). Mecanismul de sprijin vine din conceptul de bază al comunității europene, denumit Unitate în Diversitate (Alber & Gilbert, 2009). Acesta încurajează ca sub umbrela unor valori europene comune să fie păstrate tradiții și identități naționale, regionale sau locale, inclusiv cele care au legătură cu activitățile inedite cu caracter sportiv (Durkin & Wise, 2017). De asemenea, se popularizează aceste evenimente sportive cu caracter foarte particular prin hărți în special electronice ale unor astfel de evenimente desfășurate ritmic sau ocazional pe teritoriul european. Punerea în practică în țările membre a unor programe de deplasare prin mobilități între națiuni sau regiuni, pentru ca sportivii amatori și profesioniști, amatorii și organizatorii de asociații sau evenimente să poată beneficia de (EUR-LEX, 2017):

- Cunoștințe privind metode evoluate și contemporane pentru antrenamentul sportiv;
- Conștientizarea și aplicarea practicilor și metodelor corecte privind sportul;
- Conștientizarea efectelor sociale benefice ale sportului în mediul social: incluziune socială, respect, lipsa discriminării;
- Creșterea nivelului de dialog între societăți cu identități culturale diferite.

Programele speciale dedicate schimbului de cunoștințe la distanță sau față în față între antrenori și echipe tehnice ale sportivilor precum și protecția integrității sportivilor și valorilor sportive pentru ansamblul statelor comunitare, dar inclusiv la nivel local, cu resposabili locali și

regionali și asociații sportive, respectiv cadrul general și implementarea efectivă a sistemelor de colectare, filtrare, compatibilizare și prelucrare a datelor de tip statistic privind sportivii, asociațiile, rezultatele competițiilor, rezultatele testelor antidoping, etc (EUR-LEX, 2017), ajută de asemenea la sporirea clarității imaginii identitare.

Prevederile cele mai serioase și dedicate sportului la nivel comunitar european se regăsesc în Tratatul de funcționare al UE, mai precis în articolul 165 (Lisbon Treaty, 2007), unde se regăsesc detalii cu privire la (1) contribuția comunității europene în ansamblu și a organismelor centrale de guvernare privind competențele și măsurile care au ca obiect sportul, respectiv, (2) măsurile abilitate și agreate pentru a da sportului din țările membre o identitate comună europeană recunoscută global;

În majoritatea statelor europene este agreată ideea că sportul are o componentă socială majoră. Pentru majoritatea cetățenilor de pe continent sportul este considerat o formă de petrecere plăcută și activă a timpului liber, care pune împreună în activități comune în mod nediscriminatoriu persoane de naționalități și limbi diferite, cu religii diverse și cu puține bariere de ordin economic și financiar (European Parliament, 2012). Astfel, sportul reușește performanța să pună în valoare contribuția efectivă pe care publicul din țările europene poate să o aducă la conturarea unei societăți bazate pe valori comune și să își aducă aportul la crearea unor sentimente de apartenență socială la valori comune pentru o mare parte din persoanele care trăiesc în spațiul comunitar european.

Pe lângă cadrul general continuu de acțiune, Comisia Europeană intervine și punctual sau ocazional în cadrul unor programe și proiecte dedicate unor scopuri precise, cum ar fi „Dezvoltarea dimensiunii europene a sportului" (European Parliament, 2012). În cadrul acestui proiect, se regăsesc mai multe acțiuni posibile, grupate pe câteva axe prioritare. În primul rând implicațiile de ordin social ale sportului, apoi dezvoltarea de structuri eficiente și corecte de organizare a activităților

cu caracter sportiv și nu în ultimul rând se au în vedere relațiile sportului cu elementele comerciale, economice și financiare.

Câteva prevederi exprese menționate în cadrul documentului (European Parliament, 2012) se referă la (1) identificarea posibilelor probleme negative din sfera sportului, amintind aici de exemplu utilizarea substanțelor interzise pentru creșterea artificială a performanței sportive, actele de violență din arenele sportive, discriminările de rasă, gen, orientare religioasă sau sexuală, etc; (2) identificarea măsurilor coercitive ale autorităților publice care îngrădesc în mod intenționat sau accidental autonomia structurilor de organizare benevolă a sportivilor în asociații, cluburi, sau federații; (3) delimitarea clară a competențelor statelor membre și respectiv ale comunității în ansamblu privind organizarea evenimentelor sportive sau al derulării generale a activităților cu caracter sportiv pentru amatori și profesioniști (EUR-LEX, 2017); (4) estimarea clară e efectelor unor măsuri aplicate anterior asupra modului de organizare a sportului, a performanței sportivilor de elită și a motivării publicului spre sport; (5) Recenzarea seturilor de acțiuni posibile la îndemâna și voința autorităților naționale pentru a asigura creșterea continuă a participării publicului la sport.

Intervențiile operaționale făcute la nivel guvernamental național de statele europene nu sunt incoerente, ci interconectate, fiind subscrise unor obiective mai ample (European Parliament, 2012) regăsite pe agenda strategiei globale denumite Europa 2020. Aceste intervenții includ creșterea semnificativă dovedită statistic a inserției și adaptabilității profesionale prin sport și relațiile create între aceasta și sistemul educațional, respectiv, creșterea semnificativă a mobilității interstatale ca urmare directă a acțiunilor și intervențiilor de promovare a sportului ca vector de echilibru social și dezvoltare socială.

Creșterea nivelului de dialog între actorii din sport și economia acestuia; atacarea fară prejudecăți a problemelor și amenințărilor contemporane aferente sportului; respectiv, dezvoltarea multilaterală a sportului, care vizează: sportivii profesioniști și amatori, asociațiile, cluburile și federațiile sportive, coordonarea cu politicile europene

sociale, etc (EUR-LEX, 2017), reprezintă direcțiile în care sunt înscrise acțiunile și intervențiile punctuale care vizează sportul (European Parliament, 2012).

Pe lângă aceste preocupări pe direcții principale și constante, se va aloca sprijin pentru anumite programe și proiecte speciale sau ocazionale (European Parliament, 2012). Acestea se derulează după investigarea unor necesități de intervenție, și se pot referi punctual la: educația generală și sportivă (atât inițială cât și continuă), cercetarea și dezvoltarea în domeniul pregătirii sportive și a perfecționării echipamentelor sportive, interacțiunile cu mediul social, economic și financiar, interacțiunile cu domeniul medical prin sănătatea individuală și publică, atacarea problemelor legate de echitate și discriminare, combaterea fenomenelor de dopaj, etc.

1.7. Colaborarea sportivă a UE cu ţările terţe și organizaţiile internaţionale

Pe lângă obiectivele și acțiunile care vizează spațiul comunitar, Parlamentul European a reglementat de asemenea și relațiile sportive dintre Uniunea Europeană în ansamblul său, fiecare stat membru și alte țări ale lumii (European Parliament, 2012). Entitatea legislativă europeană a făcut recomandări de politici privind cadrul relațiilor de colaborare, diferit de cel intracomunitar. Aceste recomandări se referă la cadrul relațiilor contractuale care reglementează prețurile și tipurile de clauze contractuale pentru situațiile transferării jucătorilor profesioniști; cadrul de reglementare pentru pariurile de pe piața neagră și sancționarea acestora; recomandările legislative împotriva pirateriei digitale și nerespectarea proprietății intelectuale; respectiv la monitorizarea și măsurile adecvate pentru protecția copiilor și tinerilor implicați în sportul profesionist și amator.

Parlamentul European a pus în evidență importanța colaborării cu state cu economie mai puțin dezvoltată, pentru a impusiona dezvoltarea sportului și pe teritoriul acestora. Parlamentul European a subliniat în

mod repetat importanța observării continue și a declarării oficiale corecte a tuturor fluxurilor financiare care gravitează în jurul activităților sportive obișnuite și în jurul competițiilor. Parlamentul European pune accentul pe combaterea fenomenelor de trucare a rezultatelor sau a altor forme de corupție, a reglementării stricte și combaterii eficace a traficului de persoane. Parlamentul European încurajează colectarea și prelucrarea datelor în scop statistic, dar cu respectarea strictă a informațiilor cu caracter personal care pot afecta imaginea sportivilor și a asociațiilor. Parlamentul European a avizat serviciile speciale de interacțiune cu țările terțe să faciliteze libertatea practicării oricărui sport pe teritoriul european de către sportivi proveniți din țările extracomunitare, chiar în condițiile în care în societatea din care provin există unele constrângeri religioase, culturale sau tradiționale.

Parlamentul European a solicitat câteva cereri exprese pentru cluburi și asociații sportive:

- Încadrarea exactă în normativele legale privind legile imigrației la transferul sportivilor, îndeosebi în ceea ce privește sportivii care încă nu au ajuns la maturitate;
- Respectarea clauzelor contractuale agreate între asociații și sportivi, fară a profita de situația de poziție dominantă;
- Facilitarea reîntoarcerii sportivilor în țara de origine, chiar în condițiile în care aceștia sunt în situație administrativă sau finaciară precară la încheierea contractului sau în cazurile de eșec sportiv din orice cauză (accident, lipsa performanței, etc);

S-a recomandat supravegherea strictă și încadrarea în normative a jocurilor aferente pronosticurilor sportive, a certificării societăților legale și a independenței lor totale față de sportivi și rezultatul confruntărilor acestora.

Concluziile capitolului

Acest capitol introductiv are în primul rând rolul de a facilita înțelegerea lumii sportului, nu doar din perspectiva unui individ, ci mai

de grabă din cea a societății. Interacțiunile economice, comerciale, financiare și sociale au făcut necesare reglementarea complexă a acestui domeniu. Așa cum am arătat, Uniunea Europeană se implică activ în cadrul juridic și normele de aplicare a prevederilor privind sportul, la mai multe nivele: Parlamentul Europei, Comisia Europeană, Comisia pentru Sport, etc. Sunt reglementate astfel mai multe aspecte ca sistemul educațional, conduita sportivilor, relațiile între federațiile comunitare, relațiile cu țările terțe, etc.

Este important de semnalat că acest cadru de definire și intervenție nu este total independent, ci în concordanță cu valorile fundamentale ale spațiului comunitar. Sunt respectate principiile de nediscriminare, egalitate de șanse, protecția persoanei, siguranță financiară și socială, etc. Înțelegând toate acestea, un nou cadru de analiză se deschide. Vom studia deci, conform principiului Uniți în Diversitate specificitățile existente la nivelul fiecărei țări și o analiză dedicată unui sistem particular de organizare, cel din România. Acceptând apoi existența interconexiunilor semnalate cu economia, finanțele, cultura și sănătatea publică vom evalua pe date statistice aceste conexiuni pentru a înțelege mai bine mecanismele care generează performanța sportivă de elită și participarea populației la sport.

CAPITOLUL 2.
Reglementări economice, diferenţe organizatorice şi stratificări ale sportului în Uniunea Europeană

Introducere

Am văzut în primul capitol că există preocupări serioase la nivelul conducerii Uniunii Europene pentru ca sportul practicat în țările membre să fie organizat cât mai unitar posibil. Și nu este vorba despre structuri neapărat, ci mai ales despre principii. Am amintit despre etica sportivă, efectele asupra sănătății, efectele sociale, etc.

Abordarea unitară de până acum ar putea da iluzia unei omogenități sportive pe teritoriul european. În realitate, există mari deosebiri privind activitatea sportivă, atât în profil teritorial, cât și între categoriile socio-economice și demografice din interiorul fiecărei națiuni. Înțelegerea acestor disparități necesită abordarea separată a țărilor UE. Vom încerca să înțelegem diferențele existente, atât prin prisma structurilor organizatorice diferite, dar și prin prisma datelor statistice furnizate printr-un Eurobarometru european din 2018.

Studiul va începe cu elemente de economie și finanțe în sport reglementate de structurile centrale ale Uniunii Europene. Vom aborda apoi câteva aspecte ale diferențierilor și asemănărilor dintre structurile organizatorice sportive ale țărilor europene. Ne oprim apoi asupra unui element punctual, evaluând obiectivele și acțiunile privind sportul dintr-un sistem național, cel al României. Facem apoi o analiză amplă a unor statistici sportive europene din care vor reieși două concluzii majore: (1) existența stratificării teritoriale și sociale a practicării sportului în Europa, și (2) existența unor mecanisme de substituibilitate, prin care unele

categorii sociale compensează sportul prin alte activități care necesită efort fizic intens sau moderat. Acest al doilea rezultat nu este din păcate valabil pentru toate categoriile studiate. Cei care nu compensează activitățile sportive ar trebui să facă obiectul unor politici dedicate pentru încurajare. Aceasta este cu atât mai important cu cât s-a demonstrat rolul benefic al mișcării fizice și sportului asupra sănătății și incluziunii sociale.

2.1. Reglementări ale economiei sportului în Uniunea Europeană

În ultimele decenii, Uniunea Europeană s-a implicat tot mai mult în sportul derulat la nivelul țărilor comunitare. Inițial, au fost făcute mai degrabă recomandări de politici. Au urmat apoi planuri de acțiune și intervenție. Treptat, s-a diversificat și aria de competențe asupra căreia UE a început să reglementeze (Cattaneo & Parrish, 2020). Datorită conturării tot mai evidente a unei piețe și a unei economii a sportului, a rezultat necesitatea unor reglementări legale și recomandări și asupra acestor componente. Principalele arii de interes ale economiei sportului asupra cărora forul legislativ european s-a pronunțat (European Parliament, 2012) se referă la luarea în considerare a particularităților pe care le prezintă activitățile cu caracter sportiv atunci când se reglementează mecanismele de piață și legile antitrust sau alte prevederi care reglementează piețele concurențiale (Kaplan, 2014).

Recomandările pentru forul guvernamental al comunității statelor europene sunt făcute pentru a furniza ghiduri de reglementare inclusiv juridice, cu scopul de a reduce sau elimina inconsistențele legislative (Rossi, 2016) care persistă atât ca diferențe teritoriale între state, cât și relațiile specifice dintre piața sportului și alte piețe.

Se recunoaşte importanța pe care o prezintă sprijinirea sportului într-un cadru mai larg, asociat cu cultura sau artele. Acestea sunt domenii cu componentă economică, dar vulnerabile la competiția cu alte sectoare economice (Hallmann și colab., 2017). De aceea ele trebuie sprijinite în mod integrat, dar cu atenție sporită la definirea relațiilor financiare din jurul lor. Se recomandă ca atât instituțiile guvernamentale europene, cât

și fiecare din țările comunitare să sprijine activ acțiunile de voluntariat personal sau organizațional (European Parliament, 2012) cu atenție asupra câtorva aspecte esențiale, în primul rând recunoașterea importanței esențiale a acestui fenomen pentru capacitatea organizatorică a organizării competițiilor și pentru fluxurile financiare pozitive atrase, iar în al doilea rând necesitatea unei instruiri de bază și specializate pentru persoanele care doresc să se implice în voluntariat și încadrarea lor în alte proiecte sociale, în care sportul poate fi angrenat.

Se impulsionează schimbul activ de informații și a apariției unor platforme comune de accesare a informațiilor privind acțiunile de voluntariat sportiv derulate prin ONG-uri. Acestea ar fi de dorit să funcționeze de asemenea și pentru practicile corecte și echitabile care se doresc a fi promovate pe teritoriul țărilor membre ale Uniunii Europene (Nichols, 2017). De asemenea se consideră necesar să se impulsioneze legiferatorii naționali în scopul introducerii prevederilor legislative cât mai coerente și mai compatibile între state privind activitatea financiară, economică și comercială a cluburilor, asociațiilor și federațiilor sportive.

Se recomandă tuturor țărilor aparținătoare comunității, dar și către executivul european de a stabili un cadru unic de recunoaștere și certificare a diplomelor, studiilor sau altor abilități necesare practicării activităților în sport (sportivi, antrenori, manageri, etc) (Mineiro, 2020). De asemenea se recomandă identificarea unor sisteme de certificare pentru voluntarii cu activitate consistentă în activitățile și evenimentele sportive. Se recomandă de asemenea către executivul european de a stabili un cadru unic de recunoaștere atât globală, cât și bilaterală a unor cursuri sau specializări ocazionale (de exemplu cursuri și calificări de arbitraj sau antrenorat), altele decât cele provenite direct din educația sportivă (European Parliament, 2012). Acestea sunt importante pentru a crea lichiditate pe piața sportului, care ar aduce un plus de resurse financiare.

Sunt făcute propuneri spre toate țările aparținătoare comunității, dar și către executivul european de a îngloba sportivii și antrenorii în sisteme de educație paralelă sau complementară pentru a asigura o

inserție profesională facilă paralelă cu cariera sportivă sau ulterior acesteia. Se recomandă de asemenea educarea pe cât posibil a persoanelor din sport în domeniul economic și financiar pentru ca ei să poată contribui la o funcționare optimală a pieței și economiei sportului (Aquilina & Henry, 2014). Se propune de asemenea ca pe cât posibil să se creeze structuri economice, chiar instituții dedicate care să poată prelua eficient spre piața muncii foștii sportivi de performanță (European Parliament, 2012). Se insistă pentru introducerea unor elemente de protecție socială în sport, pentru o bună incluziune socială a sportivilor cu venituri mai reduse sau a celor care acționează în sporturi cu valoare comercială mai redusă, dar cu un bun impact social și asupra sănătății publice (Cortês Neto și colab., 2020). Practic ar trebui să se încerce ca sportivii să fie recunoscuți ca lucrători și asupra lor să acționeze toate sistemele de protecție socială (pensie, șomaj, asistență medicală, reconversie profesională) ca și în alte domenii ale activității economice.

Propunerile în ceea ce privește litigiile sportive și distorsiunile pieței constatate punctual, atât teritorial, cât și temporal, sunt ca acestea să se rezolve pe cât de mult posibil prin dialog social, prin căderea de acord a cât mai multor actori ai pieței sportului (European Parliament, 2012). Similar ar trebui rezolvate și eventuale litigii care sunt de natura încadrării în muncă a unui sportiv. Se recomandă ca îmbunătățirile funcționale și organizatorice ale funcționării activităților și evenimentelor sportive să țină cont de realitățile contemporane legate de optica economică a sportului și de fluxurile financiare din jurul acestuia (European Parliament, 2012). Se vor avea în vedere mai ales următoarele aspecte:

- Circulația neîngrădită a angajaților din sport și a produselor sportive, în concordanță cu principiile Uniunii Europene de liberă circulație a mărfurilor, persoanelor și capitalurilor între țări și regiuni;
- Neîngrădirea fluidității și acceptării calificărilor și aptitudinilor dovedibile ale sportivilor, antrenorilor, arbitrilor, managerilor și a altor categorii de lucrători din domeniul sportului;

- Respectarea drepturilor juridice, economice și morale care decurg din proprietatea intelectuală;
- Reglementarea exactă și în spirit nediscriminant a subvențiilor sau altor ajutoare din surse publice pentru activitățile sportive;

Recunoașterea drepturilor, uneori de exclusivitate care decurg din contractele de sponsorizare sau difuzare a evenimentelor sportive. Reglementarea centralizată la nivel național sau european a drepturilor juridice care decurg din aceste activități (Evens & Lefever, 2013). Crearea unor mecanisme corecte de împărțire a acestor drepturi, pentru a crea echitate cu dublu rol: (1) între diferitele sporturi și ramuri sportive; și (2) între sportul de masă și cel de performanță.

În condițiile în care multe evenimente sportive au ajuns la prețuri foarte mari pentru spectatori, se recomandă o democratizare a unor evenimente, pentru a facilita accesul cât mai multor spectatori din zone sociale diversificate (European Parliament, 2012). Aceste măsuri se recomandă a fi luate mai ales în cazul unor evenimente cu mare priză și notorietate la publicul larg.

Se garantează libera circulație și a altor drepturi ale specialiștilor din presă pentru a relata cât mai liber o gamă cât mai largă a evenientelor sportive. În acest fel se realizează și îndeplinirea unor principii europene mai generale, cum ar fi corecta și completa informare a publicului. Se propune statelor membre și guvernului european de a îmbina cât mai bine posibil (1) respectarea drepturilor de difuzare, reluare și comentare a unor evenimente, prin prisma protecției intelectuale cu (2) accesul cât mai larg al publicului la informare corectă și obiectivă.

Constatând fenomenele de pariuri ilegale și încercările de trucare a rezultatelor sportive la unele meciuri și alte competiții sportive (Rodriguez, 2017), să se ia măsuri împotriva tuturor activităților de pariuri care nu sunt reglementate legal; împotriva agenților care funcționează semilegal, adică posedă anumite licențe, dar se implică și în activități pentru care nu au; și nu în ultimul rând combaterea fermă, inclusiv prin intervenții de tip polițienesc în cazul unor suspiciuni rezonabile de trucare a rezultatelor sportive.

Recomandări adresate în special Comisiei Europene sunt facute în spiritul de a crea un cadru de ghidaj al modalităților de alocare a fondurilor naționale sau locale pentru a sprijini sportul în corelație cu alte intervenții în favoarea culturii, artelor sau educației. Se impune Comisiei Europeane luarea unor măsuri ferme de combatere a corupției constatate în sport (Kihl, 2017). Recomandarea spre statele europene este de a compatibiliza unele prevederi legislative pentru a lupta eficient contra contractelor frauduloase, a spălării banilor, etc. În acest sens se recomandă de asemenea atât consolidarea legislativă, cât mai ales voința de acțiune pentru controale fiscale temeinice ale cluburilor și asociațiilor sportive.

Cluburile, asociațiile și federațiile sportive sunt încurajate de a acționa activ pentru integritate în sport, inclusiv prin sesizări informaționale adresate autorităților cu privire la încălcări ale prevederilor legale și etice privind aspecte diverse ca: trucarea rezultatelor, consumul de substanțe interzise, sau alte fraude diverse. Sunt sprijinite de asemenea şi iniţiativele cu caracter economic de a cofinanța substanțial sportul prin cote din profiturile realizate prin agențiile de pariuri și loterii sportive.

Se agreează şi sprijină colaborarea pe mai multe planuri: cercetarea și dezvoltarea din sport (metode de antrenament, produse și servicii sportive, etc), schimbul de opinii privind practicile corecte și echitabile, etc (Kokko, 2014). Sunt făcute recomandări de implicare tot mai accentuată a comunităților locale și a instituțiilor de nivel regional, atât în desfășurarea evenimentelor strict sportive, dar mai ales în mixarea promovării sportului la pachet cu manifestări sociale, artistice, culturale sau educative (Marks-Bielska, 2017). Se propune accesarea programelor europene de finanțare, chiar dacă acestea nu sunt dedicate exclusiv sportului (Szymanski, 2011) iar proiectele vin în concurență cu proiecte finanțabile din alte domenii.

2.2. Sisteme naţionale europene de organizare sportivă

Am investigat deja modalitățile prin care Uniunea Europeană intervine în sport și economia sportivă. Cu toate că obiectivele și politicile sunt comune, există diferențe mari între state privind implicarea persoanelor în sportul de masă și rezultatele la nivel internațional. Cauzele sunt diverse, având determinanți economici, sociali, financiari, culturali. Printre acestea s-ar putea număra și factori administrativi. Pentru a prefigura influența lor, investigăm diferitele sisteme de organizare a sportului din țările comunitare, cu evaluarea similitudinilor și discrepanțelor constatate.

Există însă motivații multiple pentru a studia structurile organizatorice sportive la nivel național. Aici există mai multe componente, dar le putem totuși diviza în secțiunea publică și secțiunea privată. Vom vedea că există deosebiri majore de funcțiuni legale ale instituțiilor publice sportive, dar și ale comitetelor naționale care au aderat la Comitetul Internațional Olimpic. Este foarte eterogen și gradul de independență a sportului în raport cu instituțiile publice de specialitate, inclusiv a ministerelor (Nafziger, 2011). Tot legat de autonomia diferită se remarcă și gradul diferit de independență financiară în raport cu finanțarea directă din fondurile statului. Totuși, există un element identic, regăsit în toate țările membre ale Uniunii Europene, respectiv un sistem piramidal ierarhic de gestiune a problemelor aferente sportului.

Motivația studierii comparative a sistemelor de organizare este întrebarea de la care ar trebui să pornim. În primul rând, constatăm de la o țară la alta performanțe internaționale sau grad de participare a populației la sport care nu pot fi decât într-o anumită măsură explicate de factorii economici, financiari sau sociali. Este evident că interferează în aceste mecanisme și determinanți organizatorici, administrativi (Nafziger, 2011). De exemplu există viziuni diferite între Franța și Germania (Verheyden, 2010, Pan, 2011) în ceea ce privește rezolvarea problematicii utilizării substanțelor ilegale pentru îmbunătățirea

performanțelor sportive. Dacă în prima țară aceste lupte de combatere se fac de către instituții centralizate, în a doua este mai degrabă responsabilitatea autorităților regionale și locale. Diferențele provin din însuși modul de organizare al structurilor sportive, cu o centralizare foarte pronunțată în cazul Franței (Verheyden, 2010) și o regionalizare accentuată în cazul Germaniei (Pan, 2011). Mai este important de semnalat că agențiile naționale de luptă antidrog sunt în situația inedită de a fi simultan colaboratori și concurenți, iar aceste relații se regăsesc atât între statele comunitare cât și în raport cu națiunile terţe. Observații empirice arată că mulți dintre organizatorii din poziții înalte ale structurilor sportive naționale cunosc foarte puțin despre sistemele similare din alte țări, chiar parteneri uzuali, că există încă tradiții istorice de funcționare care foarte greu pot fi eliminate și că multe federații, cluburi și asociații se opun monitorizării lor atente (Petry și colab., 2004).

Lipsa de deschidere pentru a identifica și alte sisteme alternative nu permite conștientizarea deficiențelor din sistemul propriu. Se mai adaugă pentru o complexitate suplimentară și faptul că unele sisteme trec prin schimbări structurale majore. Acestea sunt cele mai pronunțate în fostele țări comuniste, în care modificările structurale urmează linia transformărilor din economie și societate (Nafziger, 2011). Este util deci de a arunca o privire spre sistemele care performează cel mai bine, pentru a le prelua cel puțin principiile, dacă nu forma efectivă de funcționare. Acest demers s-ar încadra în principiul de a învăța din greșelile altora, nu din cele proprii.

Interesul pentru aceste tematici se reflectă și în literatura de specialitate, care conține studii despre aceste comparații sistemice, demonstrează că tot mai mulți cercetători și asociații sunt interesați de structurile sportive europene, în ciuda lucrărilor pregătitoare existente (Petry și colab., 2004; Hristovski și colab, 2017; Pan, 2011; Kokolakakis și colab., 2012; Eid și colab., 2012; Evald & Halgreen, 2021; Ibsen și colab., 2016).

Literatura amintită se ocupă uneori distinct, alteori simultan de două probleme: (1) diferențele structurilor organizatorice și a

funcționalității lor; și (2) tendința evolutivă a modului de organizare a sistemelor sportive naționale (Petry și colab. 2004). Un exemplu clasic de evoluție temporală este amintit aproape întotdeauna cu privire la Marea Britanie (Kokolakakis și colab., 2012). Până acum 30 de ani, nu a existat un minister distinct al sportului, atribuțiile centrale de profil au fost comasate cu cele ale educației, cercetării și mediului. Ulterior sportul a fost asociat ca responsabilitate națională la pachet cu patrimoniul național. Mai tărziu, a început să se omogenizeze cu tematicile ministeriale din același portofoliu ministerial, fiind plasat împreună cu problemele de presă, media și cultură.

Pentru a înțelege de la început diferențele de abordare, trebuie să facem apel la cele mai înalte principii de organizare, care provin din chiar sistemele constituționale naționale (Nafziger, 2011). În legea fundamentală apar precizări exacte privind sportul în unele țări (de exemplu în cazul Spaniei, vezi Kokolakakis și colab., 2012), sau este explicat ca și sport în mod clar în legislație (cazul Franței, vezi Verheyden, 2010). În alte sisteme legislative naționale există cel puțin o lege a sportului distinct tratată sau înglobată în legi ale timpului liber (Danemarca, vezi Evald & Halgreen, 2021). Există însă și națiuni în care noțiunea de sport apare sporadic, și este cazul mai ales al unor sisteme politice federative (Germania sau Austria) (Petry și colab., 2004; Pan, 2011).

Desigur, aceste diferențe au rădăcini istorice profunde, care țin de vechimea sistemului constituțional în vigoare în prezent. În cele mai noi, de exemplu din peninsula iberică (Kokolakakis și colab., 2012), există mențiuni clare ale sportului în legea fundamentală, ceea ce a implicat în mod automat existența unor legi speciale care reglementează activitățile cu caracter sportiv (Nafziger, 2011). Sistemele constituționale mai vechi nu au mențiuni precise despre sport, fapt explicabil prin faptul că la data redactării legii fundamentale aceasta avea o importanță periferică în societate. Aceste din urmă țări au trebuit ulterior să facă transformări legislative mai profunde, pentru a se adapta realităților contemporane ale sportului. Astfel, unele țări (Italia printre altele, vezi Eid și colab., 2012)

încep mai recent să trateze diferit sportul din punct de vedere fiscal și să îl considere ca o componentă socială care trebuie susținută financiar, în beneficiul sportivilor, cluburilor și federațiilor. Olanda a folosit multă vreme un sistem mai de dreapta, în care sportul era tratat din punct de vedere economic și fiscal ca și orice altă activitate economică. Mai recent însă, i s-a recunoscut rolul social, cu adaptarea politicilor financiare și de promovare.

Cadrul actual legislativ se concentrează aproape peste tot asupra reglementărilor intervenției statului. Sunt precizate măsurile legale permise și sursele legale de finanțare. Se mai precizează de asemenea și circumstanțele în care autoritățile publice pot să intervină în sistemele private. De exemplu, în peninsula iberică (Kokolakakis și colab., 2012), deși sistemul politic este descentralizat, cu mare autonomie a regiunilor, există un consiliu ministerial central care poate schimba în anumite condiții chiar conducerile federațiilor sportive. Diferențe majore între țări apar și la modul în care atribuțiile ministerului de specialitate se distribuie spre diverse departamente, comitete și comisii (Nafziger, 2011).

Două cazuri clasice (Petry și colab., 2004) de centralizare sunt Franța (Verheyden, 2010) și Irlanda în care există ministere total sau aproape total dedicate problemelor sportului. În schimb, în țările nordice sau în Italia (Eid și colab., 2012), responsabilitățile aferente diferitelor aspecte ale activităților cu caracter sportiv amator sau profesionist sunt disipate în mai multe portofolii ministeriale (Nafziger, 2011). Diversitatea instituțională nu ține însă numai de tradiții și vechimea constituțională. Intervine aici și sistemul politic din țara respectivă. Statele care au un pronunțat caracter federal, inclusiv cu guverne regionale copiază acest sistem și în domeniul reglementărilor sportului. În schimb, țările cu o puternică autoritate centrală au implementat responsabilități majore privind sportul la nivelul instituțiilor naționale. Un caz mai particular este Belgia în care atribuțiile sunt împărțite în trei părți, conform decupajului lingvistic tradițional din această țară.

Diversitatea regăsită la nivelul autorităților de reglementare este amplificată de diversitatea conceptuală și funcțională a structurilor de

consultanță sportivă. În plus, chiar dacă uneori structurile organizatorice sunt asemănătoare, atribuțiile pot fi diferite. De exemplu, în Irlanda, chiar dacă nu vorbim de un minister propriu-zis, există un consiliu național care are rolul de a regla aprope toate funcțiunile sportive și are chiar rolul de a elabora statute. În schimb, în Danemarca și Finlanda (Evald & Halgreen, 2021), consilii naționale similare pot trasa doar obiectivele și politicile naționale, dar nu au atribuții care să le permită intervenția asupra organismelor private, oricare ar fi circumstanțele.

Pe lângă diferențele constatate la nivelul atribuțiilor de organizare, există și discrepanțe de ordin financiar. Vorbim aici de două aspecte. În primul rând modul în care se autofinanțează organismele centrale de monitorizare și guvernare poate fi diferit (Nafziger, 2011). În majoritatea cazurilor acestea se alimentează din fonduri publice. Există însă și sisteme în care organismele centrale se cofinanțează prin contribuții private, inclusiv ale cluburilor și asociațiilor sportive. În al doilea rând există diferențe în modul în care autoritățile de nivel ministerial pot aloca fonduri pentru mișcarea sportivă. În sistemele mai centralizate, transferul este aproape discreționar, în timp ce în altele, alocarea fondurilor publice este mult mai redusă și se face pe bază de competiție de proiecte finanțabile, oarecum similar cu principiul de accesare a programelor europene finanțabile.

Este deci destul de dificil de găsit un numitor comun al tuturor acestor sisteme organizaționale europene. Mai degrabă putem vorbi de tipologii de structuri administrative. Țările care au atât un sistem politic centralizat, cât și prevederi legale clar definite cu privire la activitățile cu caracter sportiv, au în general dacă nu un minister, cel puțin un departament al sportului. Acesta au în general o organigramă foarte mare și sofisticată de instituții abilitate pentru comandă, control și consultanță (Nafziger, 2011). În schimb țările cu sisteme constituționale mai vechi, cu prevederi foarte modeste în legislație privind sportul au structuri publice mai suple, dar cu implicare mai mare a sistemelor private de organizare (ligi, federații, asociații, etc).

Cel mai util este să ne referim la similitudini și discrepanțe începând cu instituția de cel mai înalt nivel ierarhic. Apoi se poate trece la comparații privind alte organisme și relații dintre ele: federații și reprezentanțele lor la nivel regional și local, cluburi și asociații sportive, etc.

Asemănarea cea mai pregnantă este existența unei instituții similare în toate țările europene comunitare. Este vorba de câte un Comitet Olimpic Național. Totuși, existența acestei instituții nu este specifică Uniunii Europene, ci din aderarea țării respective la forurile internaționale, în special la Comitetul Internațional Olimpic (CIO).

În ciuda organismului comun, funcționarea acestuia este diferită. În unele țări acesta funcționează împreună cu un minister al sporturilor sau cu un minister care printre alte atribuții are și sportul. În schimb, în alte țări există o independență între minister și comitetul olimpic, cu atribuții distincte oferite fiecăruia, aici putând aminti Austria, Germania și Marea Britanie (Pan, 2011, Kokolakakis și colab., 2012).

Atribuțiile comitetelor olimpice sunt de asemenea foarte variate și dacă vorbim de latura financiară. În unele țări ele au bugete comune cu ale ministerelor sporturilor, dar în alte țări există o aproape integrală autonomie financiară (Petry și colab., 2004, Nafziger, 2011). Ar mai fi însă de amintit și cazurile inedite din peninsula iberică (Kokolakakis și colab., 2012), unde în cele două țări nu există for mai înalt decizional decât federațiile aferente ramurilor sportive, practic nu există un minister situat ierarhic deasupra lor și care să le dirijeze.

Tot o specificitate originală este prezentă și în Austria. În această țară se mizează mult pe asocierea voluntară a cluburilor și asociațiilor sportive, care în acest fel își construiesc propriul for major de dirijare a sportului, fără intervenția autorităților publice centrale. Acestea pot decide deci atât asupra obiectivelor, cât și a politicilor de intervenție considerate necesare în aria sportului.

Există însă și situații în care forul suprem de decizie și organizare, fie sub formă ministerială, fie sub forma unui consiliu național este limitat în atribuții de către diverse organisme mixte public/private, de exemplu unele ligi profesioniste. Deosebiri mai putem găsi și la modul de

reprezentare a tuturor sporturilor (Nafziger, 2011). În puține cazuri există un for decizional unic pentru toate sporturile. În schimb, în majoritatea țărilor există câte o federație pentru fiecare sport sau grup de discipline sportive.

Cel mai atipic exemplu este cel al Marii Britanii (Kokolakakis și colab., 2012) în care funcționează federații teritoriale (pentru Anglia, Scoția, Țara Galilor și Irlanda de Nord), dar uneori și separate pe sexe și nivele de performanță (elite și respectiv amatori).

Aceasta a fost în mare situația instituțiilor guvernamentale. În ceea ce le privește pe cele private, ele sunt reprezentate în mare parte de cluburi și asociații sportive, cele mai multe dintre ele având importanță regională sau chiar locală. Înființarea acestora este rareori stipulată prin legi speciale, ci este reglementată mai degrabă de norme juridice mai largi, privind dreptul asociativ.

Putem considera deci că la baza sportului, în toate țările europene stau cluburile și asociațiile sportive. În schimb, pot exista diferențe notabile privind poziția lor în societate, numărul lor, mărimea medie a unei asociații, etc. Există aproximativ un statut similar european al acestor organizații, în sensul că se constituie în marea lor majoritate ca și organizații non-profit, fiind astfel în concordanță cu principiul european al sportului pentru toți. Principiul a fost formulat și susținut pentru a încuraja o participare cât mai mare a populației la activitățile cu caracter sportiv și pentru a facilita incluziunea socială.

Activitatea de voluntariat are un rol crescând în sport, dar nu este omogen dezvoltată pe teritoriul european. Avantajele de organizare și finanțarea multor activități la nivelul asociațiilor sportive nu ar putea fi desfășurate fară implicarea voluntarilor fizici sau prin asociații de profil. Această dezvoltare vine în deplină concordanță cu principiile comunității europene, în care se considera că activitățile sportive trebuie să funcționeze cât mai independent în raport cu autoritățile publice și întreprinderile private care oferă bunuri și servicii pentru sport.

O altă caracteristică a pieței sportului, îndeosebi dacă o privim ca și sector economic este intervenția financiară de sprijin din partea

instituțiilor publice naționale, regionale și locale. Aici putem vorbi din nou de diferențieri naționale europene din cauza modului de distribuire a resurselor și importanța relativă a sumelor vehiculate (de exemplu ca procentaj din PIB). Dar putem totuși aprecia că există o finanțare publică parțială a sportului de către sectorul public, chiar dacă și raportul dintre aceasta și finanțarea privată este foarte eterogen teritorial.

Chiar și dacă sumele sau modul lor de atribuire din fonduri publice pot fi echivalente, temeiul juridic poate diferi substanțial. În general, acolo unde există legislație complet dedicată pentru sport, finanțarea urmează aceeași cale, fiind stipulată prin prevederile juridice exprese. În celelalte țări, responsabilii publici ai problemelor de sport, dar și cei care reprezintă organisme private și asociative au acționat pe baza unor atribuții împărțite cu alte domenii sociale sau culturale.

Apar diferențe bugetare semnificative și privind structura publică de la care provine finanțarea. În Anglia, fondurile de la cel mai înalt nivel, al guvernului central sunt distribuite printr-un consiliu național sportiv, în special pentru susținerea sportului de elită și a competițiilor aferente. În schimb, în Olanda și Belgia, majoritatea fondurilor de sprijin ale guvernului central susțin sportul de masă, în scopul creșterii ponderii participării populației la sport. Privind raportul dintre finanțarea publică guvernamentală, regională și respectiv locală, aceasta din urmă are evident o pondere mai mare în statele cu preponderență a deciziilor federale, care de altfel chiar au în multe cazuri guverne regionale: Germania, Austria, Italia, Spania, etc (Pan, 2011, Kokolakakis și colab., 2012). Atunci când au o astfel de sursă, finanțarea se îndreaptă cel mai adesea spre construcția și mentenanța sălilor de sport, arenelor și bazelor sportive, incluzând aici în mod notabil pe cele gestionate prin intermediul unităților de educație.

Ar mai fi de amintit un aspect al finanțării care de asemenea generează diferențe. Este vorba despre fondurile care provin din loteriile și pronosticurile sportive, care în anumite țări direcționează cote din profit pentru susținerea sportului. Exemplul cel mai clasic și cel mai persistent în timp este al loteriei naționale din Suedia. La nivel european

se estimează că aceste venituri sunt aproximativ un procent din finanțarea totală a sportului (Petry, 2004).

Este mai greu de urmărit în schimb ce diferențiază țările din punct de vedere al finanțării private, de exemplu prin sponsorizări sau drepturi de televizare. Aici practic nu există sisteme naționale legale care să creeze cadre diferite (Nafziger, 2011), aceasta din cel puțin două motive. Primul este acela că importanța relativă a finanțării private variază mult într-o țară de la un an la altul, deci nu putem vorbi de un pattern comportamental al finanțării private. În al doilea rând, o mare parte din finanțare este comună, prin participare la competiții internaționale și sumele atrase astfel prin sponsorizare sau drepturi de difuzare ale evenimentelor de către trusturile media.

Totuși, dacă am semnalat atâtea diferențieri, este util să ne oprim puțin și asupra punctelor comune ale sistemelor de organizare a sportului din țările aparținătoare Uniunii Europene:

(1) Structura organizațională este întotdeauna ierarhică, de tip piramidal;
(2) La baza organizării activităților sportive se află cluburile și asociațiile sportive. Deasupra lor se află federațiile, naționale și apoi europene;
(3) Există în toate sistemele naționale o discriminare clară între drepturile și atibuțiile sectorului public și cele aferente mediului privat și mișcării sportive;
(4) În unanimitate, există implicare publică de nivel național pentru reglementarea problemelor sportului;
(5) În nici o țară, autoritatea publică nu este singura care intervine în sport, ci își partajează atribuțiile cu mișcarea sportivă și mediul privat.

Considerăm că a fost necesară o astfel de discuție a punctelor comune și a diferențierilor dintre națiuni, pentru a contribui la înțelegerea diferențelor dintre performanțele sportive și implicarea publicului în sport resimțite printre națiunile europene.

2.3. Obiective şi acţiuni de sprijinire a sportului în România

Așa cum am văzut deja în noțiunile teoretice anterioare, există câteva principii de bază după care sportul este văzut la nivel european. Vorbim aici în principal despre efectele asupra sănătății fizice și intelectuale, relațiile strânse cu sfera socială și educația, efectele benefice asupra economiei și pieței muncii, etc. Pentru a înțelege mai bine cum funcționează un sistem sportiv agregat, vom considera modul de organizare a sportului din România. Dacă timp de decenii, sistemul a fost independent gândit, după dorința politică de la vremea respectivă, în ultimii ani s-a încercat încadrarea în obiectivele și politicile recomandate de Uniunea Europeană.

Sistemul este unul ierarhic, de tip piramidal, având în vârf un organism guvernamental, un minister de profil. Numele și atribuțiile acestuia s-au mai schimbat în timp, dar în cea mai mare parte s-a numit Ministerul Tineretului și Sportului. Deoarece el trebuie să gestioneze o multitudine de politici și acțiuni, a fost necesar ca acestea să fie divizate în mai multe sectoare (Tătar și colab., 2018). În acest fel, s-a reușit în bună măsură să se promoveze performanța sportivă și participarea populației la sport, dar să se abordeze și relațiile cu societatea (cultură, arte, incluziune socială, educație și formare pentru foștii sportivi, etc).

Ghidul principal urmărit de forul suprem de gestionare a sportului din România este documentul european intitulat Cartea Albă a Sportului MTS (2021). Aici sunt descrise principiile de bază ale mișcării sportive, în special relațiile cu sănătatea individuală, sănătatea publică și calitatea vieții. Ca urmare, și România și-a propus să urmeze aceste deziderate, care constituie acum cadrul politicilor sportive naționale (Tătar și colab., 2018).

Politicile definite și acțiunile Ministerului acționează atât la nivel național, cât și la nivel județean și local. Acestea sunt atât acțiuni continue, cât și acțiuni punctuale, derulate prin unele proiecte ocazionale, în special cu finanțare structurală din fonduri europene MTS (2021).

Putem aminti aici Olimpiada Sportului Școlar, derulată în cadrul programului european Pierre de Coubertin.

Strategiile derulate prin Ministerul Tineretului și Sportului au în vedere printre altele dezvoltarea la capacitate cât mai mare a potențialului fizic uman la nivelul elitelor pentru a realiza performanțe de nivel internațional (Stănescu și colab., 2020). De asemenea, o politică importantă este stimularea interesului populației pentru sport, având în vedere că România ocupă ultimele poziții la gradul de penetrare al sportului de masă în populație (Eurostat, 2022). Nu în ultimul rând se are în vedere integrarea socială prin sport, îndeosebi a categoriilor defavorizate social și economic.

Este promovată de asemenea o viață activă atât în sport, dar mai ales corelată cu viața economică și socială a persoanelor. Aceasta implică conlucrarea cu alte instituții publice, din alte subordini ministeriale, pentru acțiuni concertate MTS (2021). Mai exact, putem exemplifica câteva direcții de acțiune în sensul obiectivelor declarate anterior:

- Creșterea continuă a practicanților activităților cu caracter sportiv, având în vedere procentajul redus al acestora din populația generală și cea de vârstă adultă;
- Reducerea riscurilor unor boli sau afecțiuni ale populației (diabet, supraponderabilitate, boli cardiovasculare, etc) prin sport sau alte tipuri de mișcare cu efort fizic intens sau moderat (Stănescu și colab., 2020);
- Implicarea în sistemul educațional cu scopul reducerii abandonului școlar ca urmare a unei identități personale obținute prin sport;
- Creșterea numărului de sportivi recunoscuți prin legitimare și prin apartenența la cluburi, asociații sportive sau federații ale unor ramuri sportive;

Pe lângă obiectivele și acțiunile strategice, Ministerul Tineretului și Sportului este pregătit să acționeze contra unor fenomene nedorite apărute inclusiv în sportul românesc MTS (2021): utilizarea substanțelor interzise pentru creșterea artificială a performanței sportive, spălarea banilor din alte activități economice sau din transferul de jucători,

multiple fenomene de corupție, discriminările de etnie sau orientare (religioasă, sexuală, etc), inegalitățile sociale de participare la sport: economice, de gen, de arie de locuire, de vârstă, etc (Tătar și colab., 2018).

Cu toate politicile și acțiunile coerente, în spiritul și litera Cărții Albe a Sportului, există probleme mari privind ratele mici din populație, atât pentru practicanții sportului de masă, cât și pentru sportivii legitimați (Tătar și colab., 2018). Aceste tendințe vin ca urmare a unor probleme mai generale, de structură demografică a populației și de creșterea inegalității veniturilor în societate.

În aceste circumstanțe nu prea favorabile, forul suprem sportiv din România și-a propus o strategie pe termen lung (Stănescu și colab., 2020), până în 2032. Aceasta vizează aspecte foarte diferite ale organizării sportului: valorificarea capitalului uman, îmbunătățirea substanțială a bazei materiale sportive (terenuri, săli de sport, echipamente, etc), creșterea competitivității sportivilor de nivel internațional, etc.

Strategia pe termen lung vizează câteva aspecte punctuale asupra cărora MTS (2021) dorește să se concentreze în mod consecvent: (1) misiunea sportului în plan intern, respectiv clarificarea a ce se dorește prin susținerea activității sportive; (2) valorile promovate prin sport: sănătate, educație, incluziune socială, identitate personală (Stănescu și colab., 2020); (3) optica dezvoltării sportului românesc la nivel mondial, în marile competiții internaționale; (4) monitorizarea situației internaționale pentru adoptarea continuă a noilor tendințe din sport (echipamente, metode inovative de antrenament, etc); (5) definirea și atingerea unor obiective precis măsurabile privind sportul de masă și rezultatele sportive; (6) evaluarea economiei sportului și îmbunătățirea relațiilor financiare și comerciale din lumea sportului: voluntariat, sponsorizare, drepturi de difuzare a evenimentelor și competițiilor, etc;

Ca o consecință a obiectivelor strategice definite, pe același orizont de timp până în 2032 s-au clarificat acțiunile necesare prin întocmirea unor planuri de lucru, care au în vedere MTS (2021). Aceste planuri se referă la (1) evaluarea, monitorizarea și creșterea potențialului resursei umane disponibile (Stănescu și colab., 2020). Aceasta se va face atât

intensiv, prin creșterea capacității sportivilor existenți, dar mai ales extensiv prin creșterea ariei de selecție pentru toate sporturile; (2) fixarea unor obiective precise, cu valori măsurabile a dezvoltării bazei materiale: săli, terenuri, echipamente; (3) Impulsionarea cercetării și dezvoltării în sport, capitol la care România este la un nivel aproape inexistent; (4) Inventarierea și impulsionarea fluxurilor financiare din jurul sportului, provenite în principal din câteva surse: alocare publică, drepturi de difuzare a evenimentelor și competițiilor, voluntariat, sponsorizare, etc;

Tot strategia pe termen lung are în vedere o anumită viziune asupra sportului de performanță. Se va acționa atât intensiv, cât și extensiv, pornind de la o investigare a resurselor umane și financiare disponibile (Tătar și colab., 2018). Se vor avea aici în vedere exemplele de bune practici din țările europene.

Ministerul Tineretului și Sportului recunoaște, conform cu conceptele Uniunii Europene rolul sportului ca promotor al unor valori sociale și culturale (Stănescu și colab., 2020). Aceste valențe ale sportului se pot manifesta prin câteva ipostaze, din care se amintesc MTS (2021):

- Excelența în performanțele sportive;
- Nivel tehnic și spectacular ridicat pentru sportivii de înaltă performanţă;
- Rolul recreativ al sportului de masă;
- Practica cu valențe educative;
- Atitudinea psihică favorabilă și pozitivă;
- Exercițiul și antrenamentul cu efort fizic intens sau mediu.

Elaborarea și urmărirea asiduă a obiectivelor strategice, până în 2032 ale MTS au două mari roluri MTS (2021). În primul rând recuperarea și îmbunătățirea potențialului psihic și fizic al indivizilor din societatea românească și integrarea prin sport într-un cadru de interacțiune care încurajează valențele sociale și asigură identitate marcantă a individului. În al doilea rând identificarea și încurajarea sporturilor și ramurilor sportive care au atât potențial de dezvoltare cât și impact benefic optim asupra sănătății publice din România.

Ministerul de resort, ca for superior de organizare, finanțare și direcționare a activității sportive pentru amatori și profesioniști are în

vedere promovarea unor valori sociale și comportamental-umane MTS (2021). Aceste valori se referă la integritatea, cu referire la toate atitudinile promovate în sportul european: etică, nediscriminare, condamnarea dopajului, etc; transparența activității, atât pentru sportivi, cât și pentru asociații, cluburi, federații și instituții publice; accesibilitatea la cât mai multe facilități sportive în vederea democratizării sportului public; calitate ridicată, atât a actului sportiv propriu-zis cât și a celui organizatoric și financiar; și nu în ultimul rând colaborarea pentru atingerea obiectivelor, cu accent deosebit pe munca în echipă.

MTS a reușit în ultimele două decenii să acționeze simultan în două direcții: (1) să creeze cadrul organizațional în care să se desfășoare atât sportul de masă, cât și cel profesionist; și (2) să inițieze și să operaționalizeze câteva programe specifice, care vizează atât sportul public, cât și performanța sportivă internațională MTS (2021). Ceea ce este nou în România, ministerul a început să încurajeze cercetarea și dezvoltarea în sport, atât privind echipamentul sportiv, cât mai ales metodele de antrenament (Tătar și colab., 2018). S-a înțeles că performanțele internaționale nu pot veni doar ca urmare a talentului, muncii și voinței sportivilor, ci sunt determinate în mare măsură de o logistică adecvată.

2.4. Diferențieri teritoriale și socio-demografice ale practicării sportului în Uniunea Europeană

Studiile academice și statisticile internaționale au făcut în nenumărate rânduri asocieri între activitățile fizice efectuate de o persoană și sănătatea sa fizică și intelectuală. Aceste demonstrații s-au derulat atât la nivel micro, vizând persoanele, cât și la nivel macro, implicând indicatori agregați ai sportului și sănătății la nivel național.

Deşi importanța sportului sau mai general, a activităților care necesită efort fizic au fost dovedite, receptivitatea populației față de aceste manifestări este foarte diferită, inclusiv în context european. Se remarcă discrepanțe majore atât în profil teritorial, de la o țară la alta, cât și în interiorul fiecărei țări, de la o categorie socio-demografică la alta. Pentru a putea aborda în mod corect divergențele constatate, trebuie de

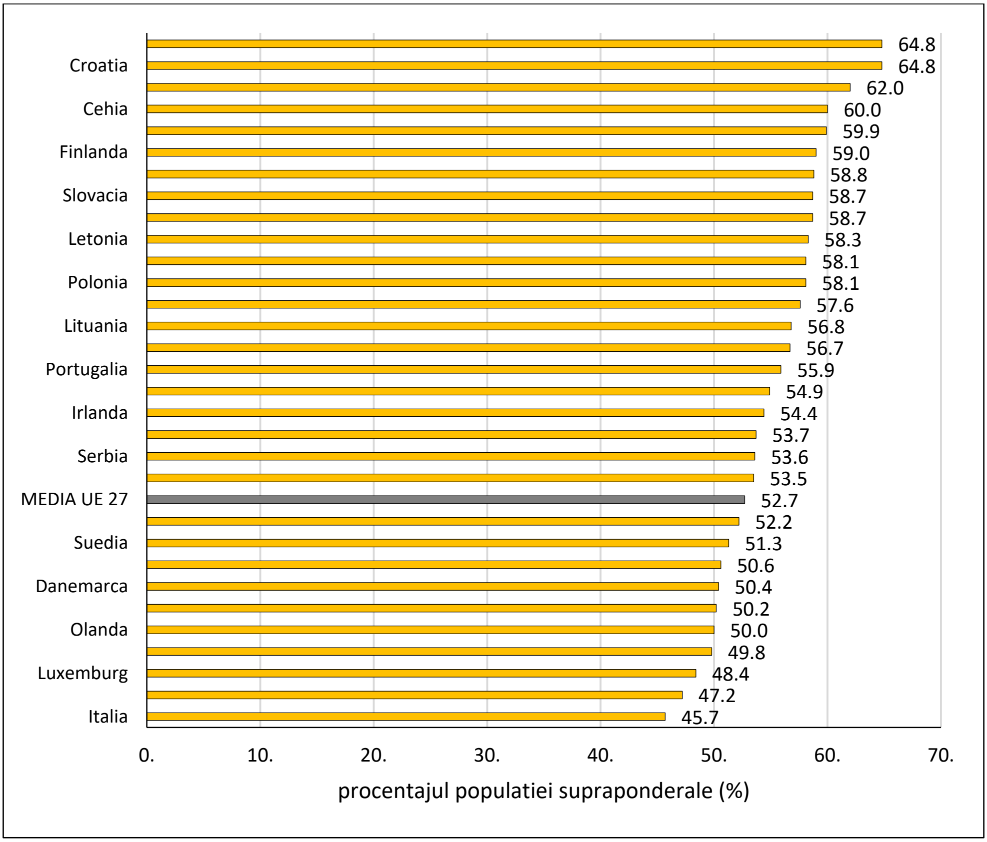
la început să se facă o distincție clară între ceea ce înțelegem prin sport efectiv și ceea ce înțelegem prin alte manifestări de activități cu componentă de efort fizic (de exemplu deplasarea cu mijloace fizice proprii, muncile cu componentă fizică predominantă, activitățile din gospodărie cum ar fi curățenia, etc).

În acest demers vom încerca să furnizăm o imagine de ansamblu atât asupra activităților care implică efort fizic într-un cadru mai general, cât și asupra sportului propriu-zis în particular, pe ansamblul statelor europene comunitare, dar și cu individualitățile naționale specifice remarcate. Mai investigăm de asemenea dacă există posibile efecte de substituibilitate între sport și alte activități cu efort fizic, respectiv dacă există o mulțime globală de activități posibile din care individul își efectuează alegerea.

Datele necesare unor astfel de evaluări sunt furnizate printr-un Eurobarometru, adică un sondaj de mare amploare, desfășurat în toate statele aparținătoare Uniunii Europene. Statisticile brute indică faptul că aproximativ 60% dintre cetățenii comunitari practică o formă sau alta de sport sau activitate fizică. Anticipând puțin câteva rezultate se remarcă diferențieri geografice importante în ceea ce privește proporția de participare a cetățenilor la aceste tipuri de activități. Comportamente mai puțin participative se remarcă și în interiorul teritoriilor naționale, la persoane de vârstă mai înaintată, cele care au o educație de nivel inferior și la locuitorii care trăiesc și muncesc la sate.

Vom vedea că există substituibilitate a sportului cu alte activități care pot fi asociate mișcării fizice doar pentru anumite grupuri, cum ar fi persoanele de sex feminin și locuitorii satelor, care în mare parte compensează lipsa implicării în sportul efectiv prin muncile aferente întreținerii gospodăriei. Datele avute la dispoziție prin Eurobarometru nu permit elucidarea clară a substituibilităților, respectiv explicarea mecanismelor comportamentale ale indivizilor care determină înlocuirea.

Chiar în lipsa înțelegerii totale a tuturor mecanismelor de participare și înlocuire, este util să abordăm acest subiect, îndeosebi pentru studierea categoriilor care sunt inactive total. Pentru aceasta, este util să corelăm datele care se referă strict la sport cu cele care descriu activitatea economică, socială, financiară sau culturală a unei societăți.

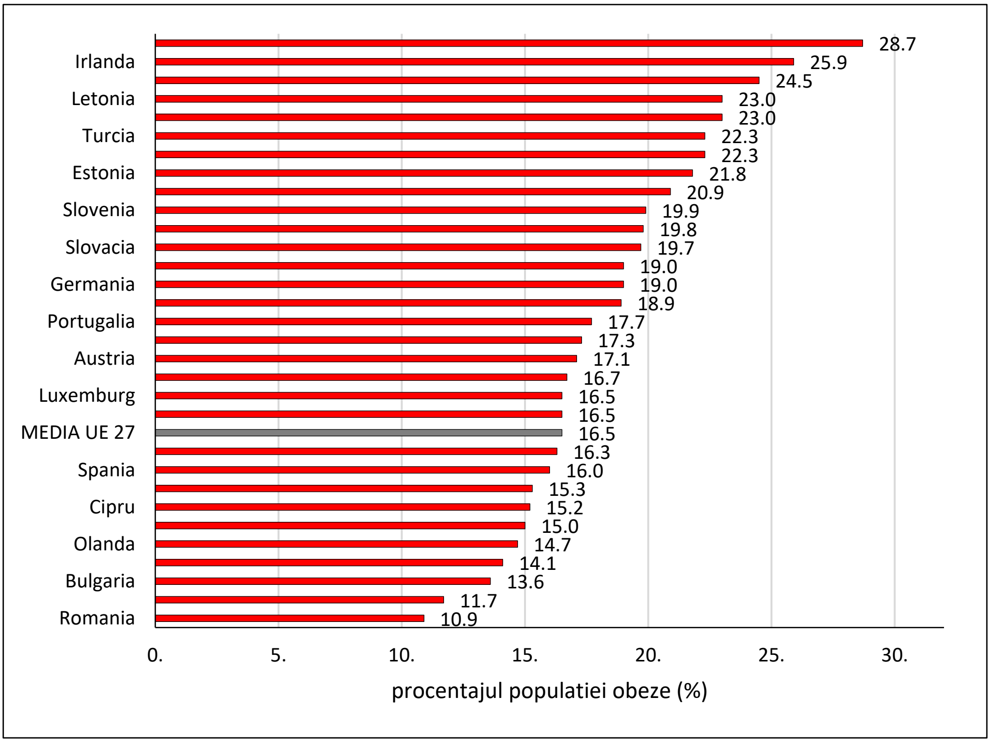

Sursa: construcţie proprie, folosind datele Eurostat (2022)

Figura 2.1. Proporţia populaţiei supraponderale în ţările Uniunii Europene, în 2020

Corelațiile dintre lipsa de mișcare sau a oricărui tip de activitate fizică cu sănătatea individuală a fost semnalată încă din perioada antichității. Chiar părintele medicinei, Hipocrate, are remarci precise privind evoluția corpului uman în perioada de creștere și ale îmbătrânirii lui în circumstanțele unei mobilități fizice reduse ca durată sau intensitate. Aceste remarci au fost desigur, unele incipiente, nu bazate pe structura relevantă a studiilor clinice din perioada contemporană. Elementele de studiu medical propriu-zis, inclusiv cu date transversale pentru a evalua evoluția sănătății în timp au început să apară pe la mijlocul secolului trecut. În ultimele decenii, interesul a trecut și în tabăra administrației, instituțiile publice naționale, regionale și locale s-au interesat tot mai mult de soarta activității fizice a populației

(Waardenburg & Nagel, 2019). Au fost identificate precis problemele medicale care pot să survină sau să se accentueze în lipsa activităților care solicită efort fizic. Dintre acestea amintim decesul survenit la vârste mai puțin înaintate, chiar la persoane relativ tinere (Mirabelly și colab., 2015), hipertensiunea (Mielke și colab, 2020), diabetul (Colberg și colab., 2010) osteoporoza (Beck și colab., 2017), supraponderabilitatea (Oliveira și colab., 2017) și din ce în ce mai des obezitatea (Lee și colab., 2018) sau diverse forme de afecțiuni psihice (Breistol și colab., 2017). Estimări ale OMS (2015) arată că sunt afectate în jur de 676.000 de persoane pe an, în 2015, ca urmare a lipsei activității fizice. În Europa, peste 50% din populația matură are diferite nivele de supraponderabilitate (figura 2.1) și proporții ridicate de obezitate (figura 2.2).

Sursa: construcție proprie, folosind datele Eurostat (2022)

Figura 2.2. Proporția populației obeze în țările Uniunii Europene, în 2020

Mai este de menționat și faptul că din estimări ale OMS (2022) țările comunitare alocă între 5% și 10% din cheltuielile lor totale pentru

sănătate, problemelor legate de supraponderabilitate și obezitate. În aceste circumstanțe, forul guvernamental suprem al UE, respectiv Comisia Europeană ia măsuri active pentru a corecta deficiențele fizice constatate la cetățenii europeni. În acest sens s-au adoptat Cărți Albe ale Sportului și Planuri de Lucru pentru Sport, care conțin atât obiective, cât și măsuri concrete pentru ameliorarea situației. Dincolo de obiective și posibile intervenții, documentele constituie un ghid pentru ca cetățenii să fie bine informați cu privire la calea de urmat pentru o viață sănătoasă prin sport. Mai mult, se fac recomandări conexe, pentru agricultură și industria agroalimentară, ca și măsuri complementare care ar trebui să susțină demersul mișcării fizice pentru o sănătate mai bună.

Tot ca și acțiuni de dirijare și încurajare, Cartea Albă a Sportului se implică și în relațiile pe care sportul le are cu economia și societatea. Politicile și recomandările au la bază studii empirice derulate în țările comunitare timp de peste 20 de ani, dar și opinii ale cetățenilor chestionați prin interviuri față în față sau online. Opiniile formulate de persoanele fizice chestionate au arătat că își doresc ca Uniunea Europeană să se implice activ în politicile privind dezvoltarea activităților cu caracter sportiv de pe continent.

Privind politicile de intervenție în favoarea sportului, cel mai cuprinzător plan de acțiune este denumit Pierre de Coubertin. Chiar dacă a fost elaborat acum aproape 15 ani, majoritatea acțiunilor și programelor din plan continuă și în prezent, demonstrând consecvența comunității europene în această direcție. Prevederea cea mai importantă recomandă statelor membre ale UE să conceapă planuri individuale naționale pentru sportul amator și profesionist. Totuși, acestea nu devin o obligație legală pentru guvernele naționale. În schimb, sunt un ghid foarte bun pentru a defini relațiile corecte, eficiente și echitabile care ar trebui să se deruleze între actorii de pe piață și din economia sportului: sportivi amatori și profesioniști, asociații și cluburi sportive, producători de echipament sportiv, voluntari individuali sau grupați în organizații, media sportivă scrisă și audiovizuală, autoritățile publice de nivel național, regional, departamental sau local.

Așa cum am amintit deja, pentru a putea face comparații internaționale relevante, trebuie să definim precis și identic pentru orice teritoriu geografic ce înseamnă sport sau activitate fizică. Comisia Europeană (European Comission, 2008, p.3) o definește ca fiind „orice mișcare a corpului asociată cu contracția musculară care crește consumul de energie peste nivelurile de repaus”. Definiția este foarte largă. Se pot încadra aici activitățile cu efort fizic în timpul liber (plimbări pe jos sau cu bicicleta, grădinărit pentru hobby, etc), sportul efectiv practicat de profesioniști și amatori, activitatea fizică efectuată la locul de muncă dacă presupune efort fizic, muncile din gospodărie (tăiat lemne, curățenie, mici reparații ale unor obiecte din gospodărie, etc), sau deplasarea în timpul zilei dacă se face cu mijloace umane (pe jos, cu bicicleta, cu trotineta, etc). În cele ce urmează ne vom referi doar la sportul propriu-zis, indiferent de nivelul de practicare și la activitățile cu efort fizic care au loc în timpul liber, excluzând deci activitățile în scop profesional. Vom face și comparații între cele două tipuri de activități luate în considerare.

Începând cu anii 1950 au început să apară politici naționale de susținere a sportului în țările de la apusul continentului european (Collins, 2008). Scopul principal a fost creșterea indicatorilor de sănătate publică prin încurajarea sportului de masă, ca acesta să aibă o pondere cât mai mare în rândul cetățenilor unei țări. În ciuda eforturilor depuse, tradițiile și valorile culturale existente în epocă au făcut ca receptivitatea populației să fie diferită în funcție de anumite categorii. La mijlocul secolului trecut, existau discrepanțe majore de participare la sport și activitățile cu caracter sportiv. Acestea erau efectuate în primul rând de către tineri (Krems, 2004), de sex masculin (Sherry, 2016) și care aveau un nivel financiar și de educație semnificativ peste medie (Muñoz-Bullón și colab., 2017). La mijlocul anilor 1960, constatând aceste discrepanțe sociale, s-au lansat programe de tipul „Sportul pentru Toți”, cu scopul precis și declarat de a încuraja penetrarea sportului în toate categoriile socio-demografice ale societății. Aceste inițiative au fost la început cu caracter național, în special în Norvegia, Danemarca, Suedia, Belgia și Olanda. Ele au fost însă urmărite de către autoritățile din alte țări

europene. Rezultatele pozitive au făcut să apară inițiative comune europene, din partea Consiliului Europei (Council of Europe, 1975). Cea mai închegată acțiune care privea obiectivele agreate, acțiunile și intervențiile necesare pentru a le implementa a fost Cartea Sportului European pentru Toți (Council of Europe, 1980). Edițiile succesive ale Cartei au fost agreate, semnate și asumate de către toți miniștrii sportului sau echivalenți din toate țările care făceau parte din comunitatea europeană la acea epocă. Ca urmare a eforturilor susținute, atât la nivelul fiecărei națiuni, cât și la cel european, s-a constatat o creștere continuă a ponderii populației implicate în activitățile sportive. Mai mult decât atât, s-a reușit conștientizarea și implicarea publicului, astfel că treptat, mișcarea fizică a devenit în multe țări prima formă de petrecere a timpului liber în scop recreativ, atât ca durată, cât și ca preferință agreată. Desigur, aceasta este o tendință generală, luată ca medie la nivel european. Există însă deosebiri majore de participare și implicare, atât teritorial, de la o țară la alta (Balish și colab., 2016), cât și în interiorul fiecărei societăți, între grupurile socio-demografice (Van Tuyckom & Scheerder, 2010).

În ceea ce privește discrepanțele teritoriale există două grupări regionale continentale diametral opuse: nord-vest și sud-est. Gradul de implicare se modifică deci pe două axe, el crescând în intensitate fie că te deplasezi de la sud la nord, fie că te deplasezi de la est la vest. Din punct de vedere socio demografic s-a constatat că atât la nivel continental (global vorbind) cât și în aproape toate țările membre proporțiile de participare sunt semnificativ diferite în funcție de gen (Sherry, 2016), vârstă (Krems, 2004), educație și nivel financiar (Muñoz-Bullón și colab., 2017).

Aceste diferențe sunt explicate de sociologi în multe cazuri. Există teorii care afirmă că încadrarea într-o anumită categorie socio-demografică îți atribuie un statut, care te obligă la un anumit tip de consum. În cazul nostru este vorba de un serviciu în cea mai mare parte (activitatea sportivă), dar și de anumite bunuri fizice, cum ar fi echipamentele și accesoriile sportive, îmbrăcămintea și încălțămintea

pentru sport. Pe lângă cantitatea consumată din aceste bunuri și servicii, se mai poate vorbi și de o stratificare privind calitatea sau valoarea acestora. Se vorbește uneori despre sporturi pentru bogați (golf, tenis, yachting, sporturi automobilistice) și sporturi pentru săraci (alergare, plimbat cu bicicletă, etc). Aceste evidențe au determinat și cercetătorii să se implice în studii academice care să evalueze și să explice aceste comportamente care fac conexiuni între locul ocupat de un indivit pe o scară socio-economică și cantitatea, calitatea sau tipul activității sportive consumate (vezi Scheerder și colab., 2005, Keresztes și colab., 2008; Reeves, 2012; Mutz & Müller, 2021).

Deși au fost studiate mai multe stratificări sau grupe socio-demografice, din multitudinea de studii empirice care s-au ocupat de această problemă putem sintetiza patru fenomene majore de inegalitate: a) procentajul de implicare este pentru aproape toate țările mai mare la bărbați decât la femei; b) vârsta este un determinant semnificativ al inegalității participării, tinerii fiind mult mai implicați decât persoanele în vârstă; c) implicarea este net superioară în segmentele peste medie ale caracteristicilor economice și financiare ale indivizilor din societate; d) populația rurală are nivele mult mai scăzute de practicare a sportului, cu atât mai evident cu cât este vorba de comunități din sate îndepărtate de marile aglomerări orășenești. Și mai concis, putem vorbi de o implicare superioară în sport pentru bărbați, tineret, persoanele mai bogate și locuitorii orașelor.

Din punct de vedere al teoriilor din sociologie putem considera sportul ca fiind „un loc de luptă între clasele sociale" (Bourdieu, 1991, p.361). Este interesant de privit deci din aceasta perspectivă de ce apar și cum se manifestă exact inegalitățile de participare la sport. Cadrul de analiză este favorizat de existența datelor agregate la nivelul Uniunii Europene. Mai este intersant de văzut și cum acționează posibilele efecte de substituibilitate între sport și alte activități care implică efort fizic. Această substituibilitate este importantă prin prisma faptului că politicile naționale și europene au obiective de creștere a sănătății publice prin mișcare, dar sportul este doar una din formele care implică efort fizic

susținut. Alte forme au mai fost amintite anterior, dar pentru o prezentare mai clară și mai riguroasă este util să fie clasificate. Ele ar putea include cel puțin trei categorii. În prima categorie considerăm eforturile fizice asociate serviciului, care pot implica munci fizice (în construcții, agricultură, etc), deplasarea (servicii de curierat) sau altele similare. În a doua categorie includem deplasare cu mijloace umane, adică pe jos, cu bicicleta, etc, care nu sunt pentru muncă, ci pentru activități personale ca mersul la cumpărături, însoțirea copiilor la școală sau grădiniță, etc. A treia categorie ar putea cuprinde activitățile desfășurate în locuință sau în jurul ei, legate de grădinărit, întreținerea spațiului locativ, curățenie, etc.

Este interesant de urmărit dacă, în ce circumstanțe și în ce măsură, persoanele din zone socio-economice mai puțin implicate în sport compensează cu activitate fizică derulată în una sau mai multe din cele trei categorii amintite. Substituibilitatea poate fi diferită în funcție de categoria socio-demografică luată în considerare. De exemplu, persoanele de sex feminin, care fac mai puțin sport decât bărbații, este posibil să îl substituie pe acesta cu activități de deplasare pentru cumpărături, pentru însoțirea copiilor până la instituțiile de educație sau prin operațiuni menajere în locuință sau în jurul acesteia. Pentru indivizii aflați la vârste mai înaintate, compensarea poate veni din activități de mică agricultură în scop recreativ. Indivizii mai puțin favorizați ca și nivel economic este posibil să presteze munci cu un caracter de efort fizic mai pronunțat în activitatea profesională curentă și cotidiană. Este foarte posibil, chiar probabil ca rezidenții din mediul rural să substituie sportul cu activități fizice agricole profesionale sau pentru uz personal, dar și cu munci în cadrul gospodăriei.

Este importat să înțelegem aceste mecanisme de substituire pentru că aceste grupuri care sunt considerate ca inactive din punct de vedere al sportului propriu-zis să fie considerate ca și grupuri țintă în cadrul programelor de dezvoltare a intervențiilor în favoarea mișcării pentru sănătate.

Rezumând un pic ceea ce urmează, dorim să evaluăm două fenomene de diferențiere a implicării în sport, atât teritorial între țările

europene, cât și social între diferitele categorii obținute prin stratificare în raport cu sexul, vârsta, statusul economic și aria de locuire. O atenție deosebită se îndreaptă asupra mecanismelor de substituibilitate cu alte activități care necesită muncă sau efort fizic.

2.5. Rezultate sintetice ale practicării sportului în UE

Cel mai recent sondaj de mare amploare privind sportul în Uniunea Europeană a investigat zeci de mii de persoane (mai exact 28031 respondenți) din toate țările comunitare (Eurobarometru, 2018). Înainte de analize detaliate, putem trage câteva concluzii dintr-o privire generală asupra datelor.

Aproximativ 50% din ansamblul cetățenilor de pe cuprinsul țărilor comunitare nu realizează niciodată activități care se cuprind în definiția standard a sportului.

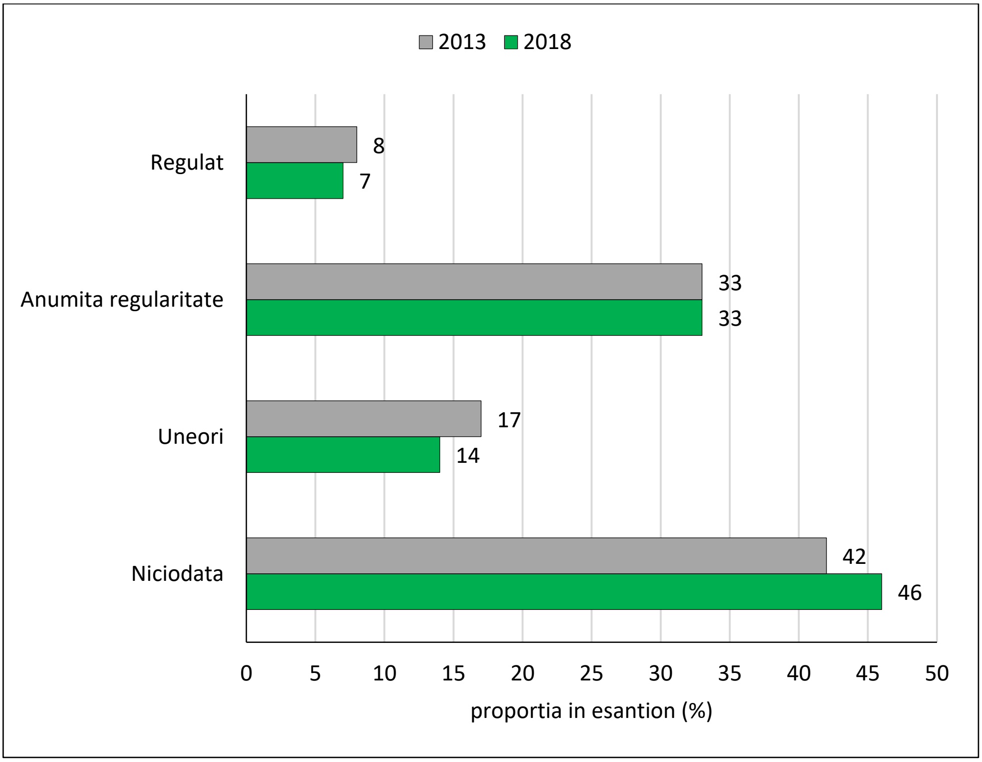
Două cincimi din populația globală europeană poate fi considerată ca fiind implicată în sport, deoarece îl practică cu regularitate cel puțin o dată la șapte zile.

Se poate considera un segment de populație sportivă de aproximativ 7 procente, deoarece aceștia practică atât regulat, cât și frecvent, respectiv de minim 5 ori pe o perioadă de 7 zile.

Cel mai dezamăgitor fapt este acela că proporția generală a participării la sport nu s-a schimbat în bine față de Eurobarometrul anterior, din urmă cu 5 ani. Dimpotrivă, estimațiile arată o scădere cu 4% a acestui indicator.

Sub 45% din persoanele intervievate prin chestionar practică alte activități care necesită efort fizic (de exemplu plimbări regulate cel puțin de intensitate medie, ciclism în formă moderată, activități agricole în scop de relaxare, etc) cel puțin o dată la 7 zile. O treime din eșantion nu face în schimb deloc nici acest tip de mișcare.

Deși participarea la sportul efectiv este în regres, se mai adaugă suplimentar și scăderea participării în alte activități fizice. Ponderea celor care nu le practică deloc nici pe acestea a crescut cu 5% în ultimii 5 ani.

Sursa: construcţie proprie, folosind datele Eurobarometru (2018)

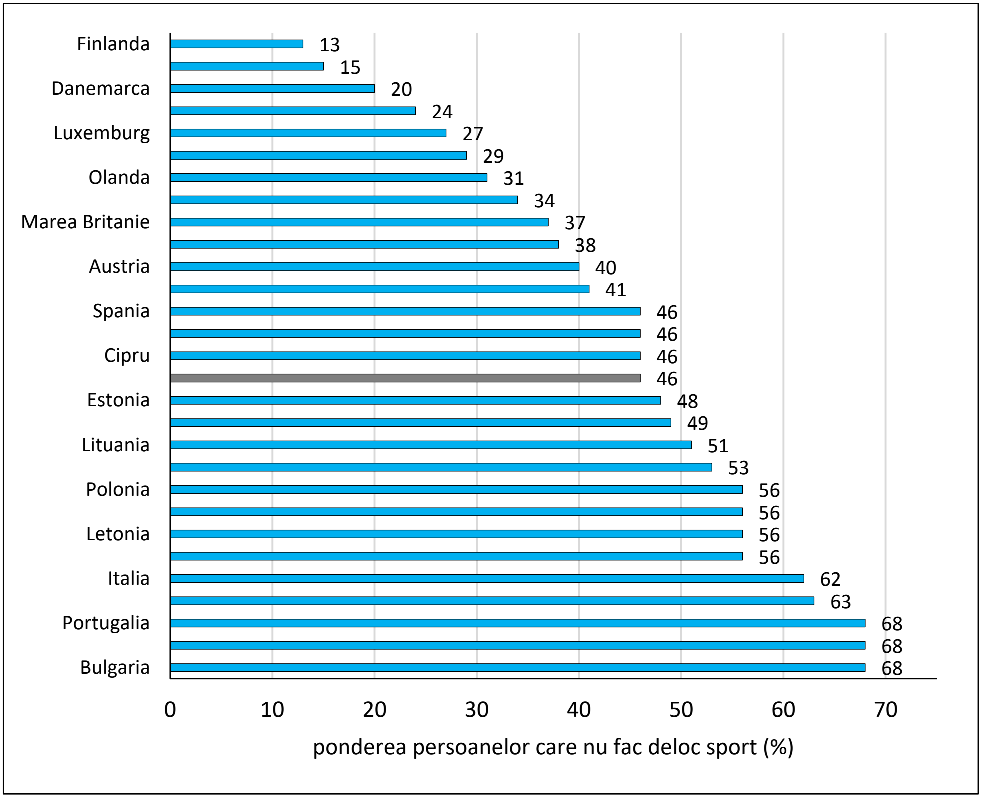
Figura 2.3. Proporţia respondenţilor
în raport cu frecvenţa practicării sportului pe ansamblul UE

Dacă privim global, pe toate țările și indiferent de alte caracteristici, femeile practică sportul mai puțin decât persoanele de sex masculin. Mult mai pregnant este acest fenomen pentru persoanele de vârstă tânără (sub 25 de ani).

Dacă privim din punctul de vedere al vârstei, cantitatea de sport practicată este invers proporțională, iar acest rezultat este identic chiar dacă ne referim pe ansamblul activităților care implică efort fizic intens sau moderat.

Constatăm și o stratificare a practicării sportului, cu valori inferioare la persoanele aflate în segmente inferioare de venit și educație.

Din punct de vedere al diferențierilor teritoriale, ponderile cele mai mari de implicare se găsesc în țări din nordul continentului european, sub 60% : Suedia, Finlanda și Danemarca;

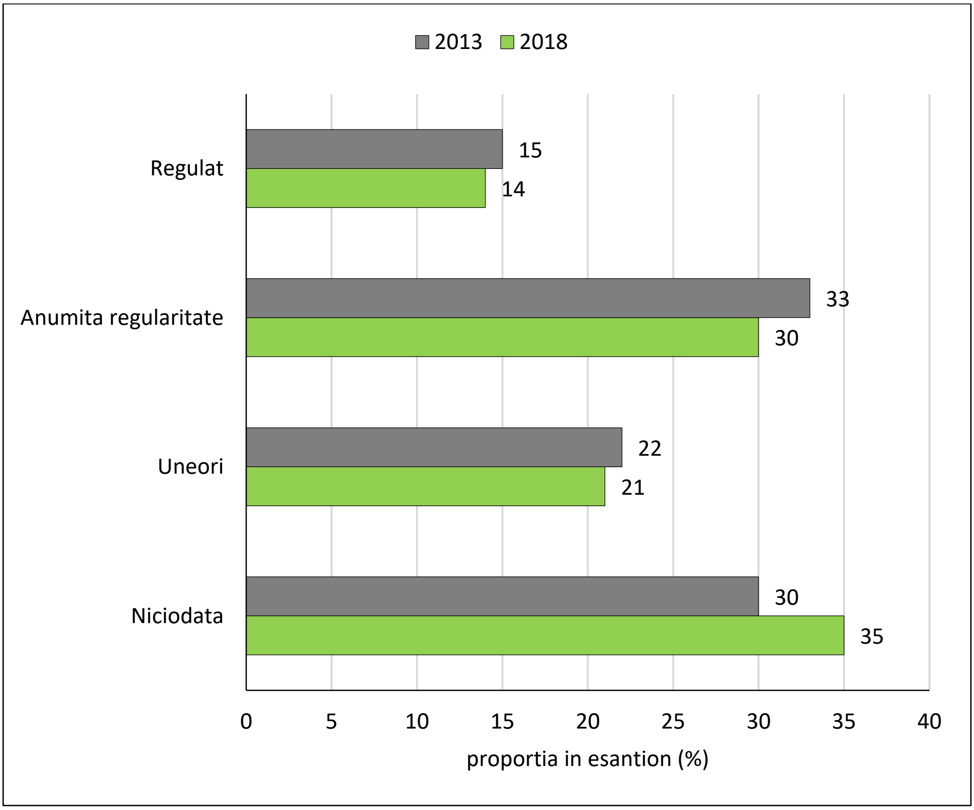
Sursa: construcţie proprie, folosind datele Eurobarometru (2018)

Figura 2.4. Proporţia respondenţilor care nu fac deloc sport în ţările UE

La polul opus, și cu valori opuse, adică peste 60% din persoane care nu fac niciodată sport sunt țări din sudul sau sud-estul Europei: Grecia, Portugalia și Bulgaria. Continentul este împărțit și în privința tendinței ultimilor ani privind participarea, cu țări în creștere (Croația, Austria, Letonia și Estonia) și țări în descreștere (Bulgaria, Cipru și Malta).

În ceea ce privește intervalul standard de 7 zile, peste 50% dintre respondenți nu fac efort fizic intens și nici măcar de intensitate medie. Mai precis, dacă detaliem pe intervale de timp, aproape 60% din indivizi nu efectuează practic nici un efort intens pe o perioadă standard de 7 zile, ceea ce arată o creștere nedorită cu 4% în ultimii 5 ani;

47% din persoane nu au efectuat nici măcar un efort fizic moderat în ultima săptămână, și aici existând din păcate o creștere cu 3% față de referința anterioară.

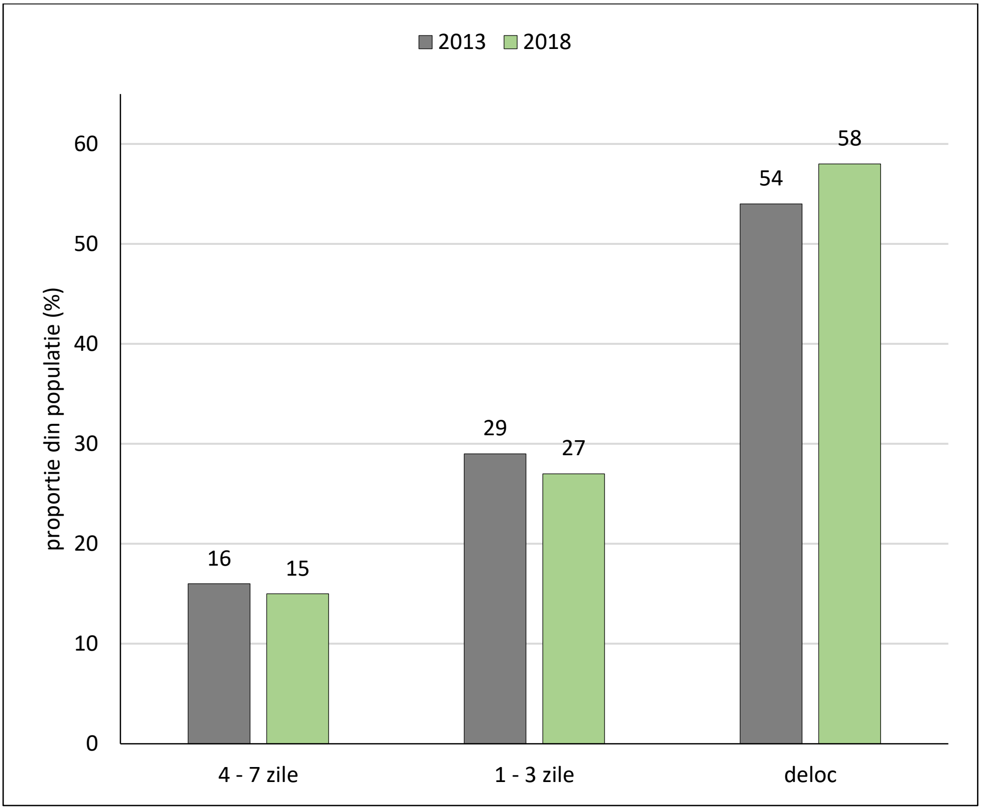
Sursa: construcţie proprie, folosind datele Eurobarometru (2018)

Figura 2.5. Proporţia respondenţilor în raport cu frecvenţa practicării activităţilor fizice intense pe ansamblul UE

În ceea ce privește durata efortului intens desfășurat, dintre cei care îl efectuează, dacă ne referim la intervalul de timp standard de o oră, aproximativ 55% se situează sub, iar aproximativ 45% peste această valoare.

Împărțind eșantionul după același criteriu, dar pentru activitățile de intensitate moderată obținem aproximativ 65% care se încadrează sub o oră, iar restul peste acest interval.

Dacă ne referim la alte activități decât sportul, vom constata că undeva între 10 și 20 de procente din populație nu merge pe jos în mod continuu mai mult de 10 minute în ultimele 7 zile luate ca referință. Între 10 și 15 procente (în funcție de țară) nu efectuează mișcare deloc (practic stau în continuu) peste 8 ore pe zi;

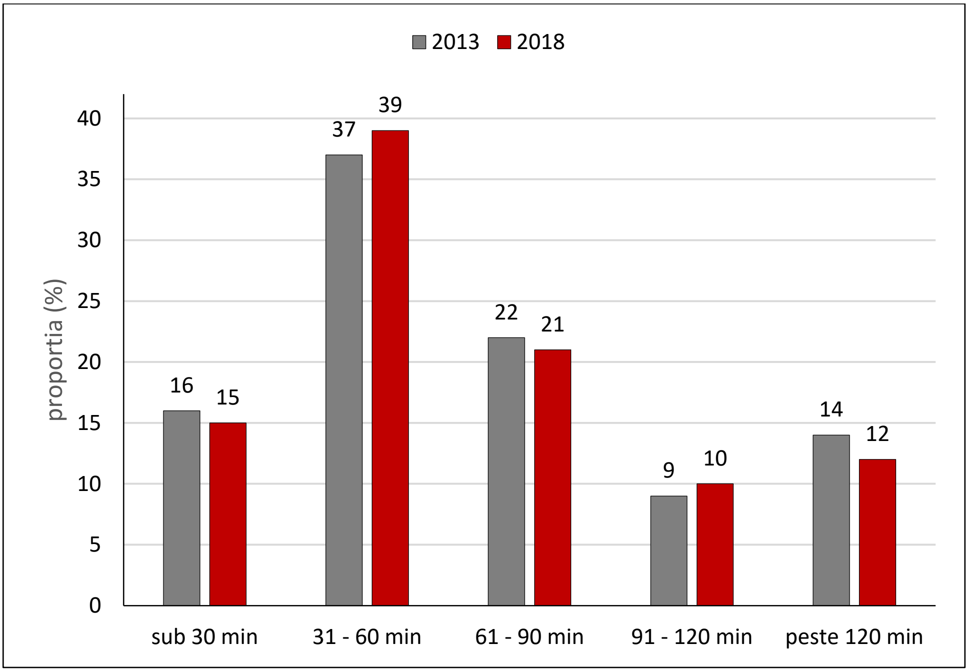
Sursa: construcţie proprie, folosind datele Eurobarometru (2018)

Figura 2.6. Proporţia respondenților în raport cu numărul de zile pe săptămână alocate practicării activităților fizice intense pe ansamblul UE

Peste 60% dintre respondenți, la nivel agregat european au declarat în chestionar că au mers pe jos într-un interval de timp continuu de peste 10 minute în ultima săptămână. La aceste activități, în principal cea legată de mersul pe jos, valorile înregistrate la Eurobarometrul din 2018 sunt foarte apropiate cu cele din urma cu 5 ani.

Cu privire la inactivitatea totală exprimată prin statul așezat pe durata unei zile, 12% stau peste opt ore, 69% un interval mediu între 2 și 8 ore și 16% mai puțin de 2 ore.

Acest sedentarism extrem este în creștere îngrijorătoare, dacă luăm în calcul o valoare discriminantă de 5 ore de stat pe zi, față de acum 5 ani proporția celor aflați în această situație de a depăși limita a crescut cu 4%.

Sursa: construcţie proprie, folosind datele Eurobarometru (2018)

Figura 2.7. Proporţia respondenţilor în raport cu numărul de minute de activitate fizică intensă pe ansamblul UE

Tot raportat la intervalul ultimilor 5 ani s-a constatat o scădere a preferinței de a desfășura activități în baze sportive dedicate, crescând ponderea celor alternative cum ar fi parcurile, drumul de acasă la servici, sau mediul casnic.

Pe primul loc în topul preferinței locației sunt parcurile descoperite, în natură, fie că au destinație sportivă dedicată sau nu (40%), gospodăria proprie (32%) și apoi alte locații diverse ca traseul de acasă la servici, deplasările la centrele comerciale, etc (23%).

Există modificări semnificative față de acum 5 ani ale preferințelor privind utilizarea bazelor sportive, care au crescut cu 4%, față de nivelul anterior de 8%. În aceeași perioadă, preferința pentru sport în propria gospodărie a scăzut cu același procentaj, trecând de la 36% la 32%.

În 63% din ţările Uniunii Europene, parcul sportiv sau fară destinaţie este principala locație pentru practicarea sportului.

În 33% din țările comunitare europene locația preferată de cei mai mulți practicanți este gospodăria proprie, aici se includ preponderent locuitorii din fostele țări comuniste.

În 4% din țările Uniunii Europene locația preponderentă pentru derularea efortului fizic este traseul parcurs spre serviciu, școala copiilor, centrele de cumpărături.

Aproximativ 30% dintre persoanele intervievate prin chestionar sunt membri ai unui club sau asociații sportive, predominant fiind clubul sportiv cu 12% și imediat, cu 1% mai puțini frecventează uzual un centru de întreținere corporală sau o piscină.

Pentru participarea în activitățile descrise imediat anterior nu există diferențe semnificative statistic pe perioada ultimilor 5 ani.

Motivele care pot determina indivizii să facă sport sunt deosebit de diverse, dar dacă se încearcă o grupare a lor se pot totuși clasifica, reieșind că primele poziții sunt ocupate de creșterea nivelului de sănătate individuală (54)% și respectiv al formei fizice (47%). Următoarele motive în ordinea importanței sunt dorința de relaxare (30%) și amuzamentul obținut prin sport, de care se bucură aproximativ 3 din 10 practicanți;

Dacă privim rezultatele în dinamică, motivația creșterii sănătății individuale este în regres cu 8 procente față de referința temporală anterioară. În schimb obținerea unei bune forme fizice este în progres cu 7% față de situația din urmă cu 5 ani.

În ceea ce privește motivele invocate pentru lipsa efortului fizic, predomină clar în majoritatea țărilor timpul disponibil limitat care ar putea fi alocat pentru aceste activități (4 din 10 intervievați).

Ar mai fi de remarcat două impedimente majore invocate, respectiv lipsa de interes pentru aceste activități (aproximativ o persoană din cinci) și probleme de sănătate incompatibile cu sportul (puțin sub 15%). Aceste ultime rezultate privind impedimentele practicării sunt practic foarte similare cu cele anterioare;

Analiza Eurobarometrului (2018) investighează și oportunitățile și facilitățile oferite în vecinătatea lor pentru a practica sportul. Doar un sfert dintre intervievați nu consideră că ar avea oprtunități locale

adecvate pentru a putea fi practicanți. Aproximativ trei sferturi sunt satisfăcuți și de oportunitățile organizatorice privind cluburile și asociațiile sportive în care ar putea să activeze. În schimb, părerile privind implicarea instituțiilor administrative de nivel local nu sunt atât de unanime. Doar aproximativ jumătate din indivizi consideră că eforturile autorităților sunt satisfăcătoare pentru a-i impulsiona în direcția sportului. Rezultatul este aproape identic cu cel din urmă cu 5 ani.

Aceste opinii de satisfacție sunt însă foarte diferite de la o țară la alta, valori procentuale mai mari se regăsesc în Suedia, Danemarca și Germania. În schimb, opinii foarte defavorabile cu privire la autoritățile locale sunt exprimate în Italia, Bulgaria și România.

Unul din pionii importanți în economia sportului este activitatea de voluntariat, atât ca sprijin financiar, cât și prin timpul alocat de voluntari. Implicarea cetățenilor în astfel de activități are o pondere ușor peste 5%, practic constantă în ultimii ani. Valori superioare ale implicării populației ca voluntari în sport sunt întâlnite în Suedia, Olanda și Danemarca, cu aproape 20% din populație. Aproximatv 30% din voluntari declară că realizează acest sprijin doar ocazional. Circa 4 din 10 cetățeni alocă minim 6 ore într-un interval de 30 de zile pentru voluntariatul sportiv, iar circa o persoană din 10 alocă peste 20 de ore în același interval de timp luat că referință, adică în 30 de zile.

Aceste rezultate deja prezentate sunt în general unidimensionale. Este interesant de căutat și anumite mecanisme mai complexe, cum ar fi relațiile de substituibilitate între sport și diferitele activități fizice alternative. Aceste compensări par a fi diferite în funcție de anumite variabile. De exemplu, la femei, substituibilitatea este mai mare decât la bărbați. Activitățile preferate pentru compensare sunt deplasările cotidiene spre servici sau cumpărături sau diferitele ocupații cotidiene care solicită efort fizic de intensitate medie. Rezultatul vine din procentajul net superior al implicării femeilor în activitățile din propria gospodărie, incluzând aici activitățile de menaj și grădinărit. Este însă de remarcat cu oarecare surprindere că nu se manifestă o substituibilitate

remarcabilă cu deplasările cotidiene pentru servici sau cumpărături la centrele comerciale.

Dacă inactivitatea relativă a femeilor este compensată de alte activități, din păcate nu se poate remarca un mecanism similar pentru inactivitatea persoanelor de vârstă mai înaintată. Rezultatele sunt aproape similare și pentru lipsa de substituibilitate întâlnită pentru persoanele defavorizate din punctul de vedere al statusului socio-economic.

Din punct de vedere al ariei de locuire (urban versus rural) se observă efecte de substituibilitate (Eurobarometru, 2018). Deși există diferențe substanțiale de implicare în sportul propriu-zis în defavoarea locuitorilor de la sate, aceștia compensează în special prin muncile câmpului, îngrijirea animalelor și lucrul în preajma gospodăriei.

Beneficiile mișcării fizice sunt incontestabile, așa cum arată majoritatea studiilor medicale sau economice care folosesc indicatori naționali agregați (Khan și colab., 2012; Balish și colab., 2016). Sportul și diverse alte activități au însă impact diferențiat, deși ele sunt în totalitate încurajate de Uniunea Europeană. Rezultatele degajate din studiul datelor din Eurobarometrul pentru sport, versiunea 2018 sunt în concordanță cu unele rezultate empirice anterioare (Balish și colab., 2016, Van Tuyckom & Scheerder, 2010, Sherry, 2016, Krems, 2004; Muñoz-Bullón și colab., 2017) care arată diferențieri clare atât între țările comunitare, cât și în interiorul fiecăreia, între categoriile socio-demografice. Putem vorbi deci de grupuri sau clustere de persoane cu activitate sportivă sau fizică superioară: cetățenii țărilor din nordul Europei, bărbații, tineretul, populația urbană și cei cu status economic ridicat. Desigur, dincolo de opțiunea personală și tradiții, putem considera rezultatul și ca provenind din politici și intervenții guvernamentale mai puțin reușite. Aceste contraste constatate nu concordă cu politica de zeci de ani a programului european Sport pentru Toți, care își dorea o mai mare universalizare și democratizare a sportului. În schimb, putem constata existența unor clase sociale în sport. Teoriile din sociologie susțin că, clasele sociale se confruntă pe diferite

terenuri (în sistemul de educație, în turism, în sistemul de îngrijire a sănătății, în cumpărarea de bunuri și servicii, etc), iar sportul nu face decât să fie unul dintre acestea. În consecință, cei care au un capital combinat uman și financiar mai scăzut sunt mai puțin prezenți pe piața sportului. Este posibil, așa cum am spus să existe unele substituibilități ale sportului cu alte activități care necesită efort fizic de intensitate medie sau ridicată. Datele din Eurobarometru arată însă că dacă privim problema teritorial, între țări, nu se manifestă astfel de substituibilități. Mai precis, în general, în țările în care participarea la sport este mai scăzută, la fel se întâmplă și cu celelalte activități care ar putea să compenseze. În schimb, mecanismul de substituire apare clar pentru alte două segmente mai inactive sportiv, respectiv populația de sex feminin și locuitorii de la sate. Deoarece este o problemă de poziționare socială, înlocuirea nu s-a făcut cu activități „de prestigiu”, ci în cele mai multe cazuri cu unele care pot fi asociate muncii: lucrări la câmp în agricultură, curățenie și îngrijirea gospodăriei, deplasări pe jos pentru cumpărături, la serviciu și pentru îngrijirea copiilor. Din păcate pentru alte două segmente cu participare insuficientă în sport, adică cei cu educație redusă și persoanele mai în vârstă, nu au putut fi identificate în datele din Eurobarometru (2018) elemente certe de înlocuire a sportului.

Probemele ridicate de lipsa activității fizice asupra reducerii nivelelor de sănătate individuală și publică au fost deja menționate. De aceea, organismele internaționale ca Organizația Mondiala a Sănătății și Consiliul Europei au recomandat prin numeroase ghiduri un minim de efort fizic de o jumătate de oră pe zi și de 5 din 7 zile (European Comission, 2008). Este însă mai ușor de intervenit prin politici și programe asupra dezvoltării sportului, unele dintre acestea fiind deja dezbătute pe larg în lucrare. În schimb, este clar mai dificil de stimulat alte activități, chiar dintre cele cu efort fizic moderat. Nu există de exemplu Ziua Ducerii Copiilor la Școală pe Jos. Aceste activități se desfășoară în mod natural, în cele mai multe cazuri fiind impuse de necesități. Ele sunt practicate de aproximativ 90% din cetățenii europeni.

Este însă mai greu de monitorizat și impulsionat durata și intensitatea acestor activități cu rol de substituibilitate.

În mod natural, structura economică și socială din prezent, cu o predominanță a muncii intelectuale asupra celei fizice impun în mare parte o viață fără prea multă mișcare. La fel acționează și existența centrelor comerciale de proximitate care reduc necesitatea deplasărilor lungi și structura demografică a societății, cu procentaj mare de persoane în vârstă. Ar trebui mizat eventual prin politici dedicate pe dezvoltarea unor activități ca și grădinăritul sau muncile în gospodărie efectuate chiar de către proprietari. Un factor încurajant este prețul acestor activități, care este din ce în ce mai mare dacă este efectuat de profesioniști, deci realizarea cu propriile mâini ar constitui și un avantaj economic. În schimb, un factor descurajant ar putea fi complexitatea tot mai crescută a acestor activități. De exemplu, este din ce în ce mai complicat să intervii singur pentru lucrări de renovare, refacerea instalațiilor electrice și termice ale locuinței, etc. Chiar și grădinăritul devine mai complicat din cauza multitudinii posibile de plante, dăunători, tratamente, etc.

Mecanismele de înlocuire pentru vârstnici par să nu funcționeze. Rezultatele arată că este vorba nu de imposibilitatea fizică de a face sport sau alte activități, ci de concepte culturale și tradiționale generaționale. Ne bazăm această afirmație pe faptul că în țările nordice există nivele crescute de implicare în sport și activități fizice de către vârstnici. Deci potențial fizic există.

Poate și mai dificil de implementat prin politici este acțiunea asupra duratei și intensității mișcării fizice. Este greu de imaginat politici publice care să recomande cât de mult să alergi sau cât de repede, cât de mari greutăți să ridici, sau cât de sus, etc. Evident, devine aproape insurmontabil să faci aceste recomandări pentru alte activități: cât de mult să îngrijești grădina, să mergi la cumpărături, etc.

Totuși, această analiză a statisticilor din Eurobarometru indică unele căi posibile de urmat pentru politicile corecte. Pe lângă politicile europene, există și cele naționale, care sunt diferite de la o țară la alta. Trebuie deci urmat exemplul celor de succes. Privind stratificarea socială,

trebuie intervenit pentru o mai mare democratizare a sportului. Unele sporturi devin relativ scumpe, datorită unei oferte relativ mici. Adică dacă numărul sălilor de sport de exemplu este mic, cererea va duce la o escaladare a prețurilor, aducând discrepanțe majore de utilizare. Aici ar trebui să se concentreze eforturile autorităților, pe o ofertă cu componente sociale, care să ducă la o atragere mai pronunțată a categoriilor mai inactive datorită statusului lor socio-demografic și economic. Iar aceste politici ar fi fară îndoială în beneficiul tuturor, prin creșterea sănătății publice și incluziune socială adecvată.

Concluziile capitolului

Capitolul a abordat câteva tematici care par divergente la prima vedere. De fapt, ele au un scop unic: de a explica diferențierile sportive (de practicare în masă și rezultate internaționale) existente atât între națiuni, cât și în interiorul acestora, între categoriile socio-economice și demografice.

Am văzut că există în Uniunea Europeană preocupări serioase de reglementare a economiei sportului, inclusiv a fluxurilor financiare aferente. Sunt vizate inclusiv finanțările diverse care sprijină sportul, provenind de la: autoritățile publice naționale, regionale și locale, sponsorizări ale mediului privat, drepturi de difuzare a evenimentelor, loterii și pariuri sportive, voluntariat, etc. Toate reglementările pornesc de la câteva principii. Cel mai important este cel al echității și corectitudinii. Inclusiv reglementările economice au în vedere lipsa discriminării, integrarea socială, etc, chiar și în distribuirea finanțărilor europene pentru sport. Se mai mizează de asemenea pe principiul coeziunii. Sunt demarate proiecte finanțabile comune pentru toată Uniunea Europeană.

Deosebirile de optică asupra sportului și de principii de organizare subzistă însă între țările comunitare, în ciuda eforturilor de compatibilizare. Acestea au rădăcini istorice și tradiționale, inclusiv prin modul în care se reflectă în constituție. Diferențele sunt multiple. În unele

țări comitetele olimpice naționale sunt în aceeași structură cu ministerul de resort, dar în altele sunt independente. Există de asemenea diferențe privind definirea competențelor ministeriale, de la o structură total dedicată, la structuri complexe care includ după caz educația, problemele tineretului, arta, cultura, etc. Modalitățile de finanțare sunt de asemenea eterogene. Sunt națiuni care au descentralizat intervenția prin fonduri publice, dând o mare libertate structurilor regionale și locale. Aceste deosebiri, a căror enumerare ar putea continua sunt necesare pentru a înțelege deosebirile majore privind implicarea populației în sportul de masă.

Detalierea obiectivelor și acțiunilor pentru sprijinul mișcării sportive din România sunt prezentate mai detaliat. Remarcăm în primul rând un profund atașament la valorile europene, acestea fiind preluate și în strategiile naționale. Există un orizont strategic al Ministerului Tineretului și Sportului până în 2032. Acesta se direcționează atât spre sportul de masă, cât și spre cel de performanță. Sunt avute în vedere atât aspecte extensive, de creștere a bazei de selecție pentru sport în general, dar și cel de performanță, dar în același timp și aspecte intensive, care își propun valorificarea superioară a potențialului uman existent. O noutate în strategiile din România o constituie încurajarea cercetării și dezvoltării în sport, atât pentru echipament sportiv, cât și pentru metode de antrenament.

Studiul empiric rezultat din Eurobarometrul european din 2018 arată câteva rezultate interesante. Se observă în primul rând o stratificare a incidenței sportului în cadrul populației. Aceasta se regăsește atât între țări, cât și între câteva categorii sociale, demografice și economice. Țările din nordul Europei au un sport mult mai răspândit la nivel de masa decât statele foste comuniste din sud-estul continentului. De fapt intensitatea mișcării sportive crește pe două axe, atât de la est la vest, cât și de la sud la nord. Discrepanțele acestea sunt constatate și pe alte coordonate. Femeile, populația mai săracă, vârstnicii și populația de la sate fac mai puțin sport. Pentru unele din aceste segmente mai puțin implicate s-au remarcat mecanisme de subtituibilitate, sportul fiind înlocuit cu alte

activități fizice: grădinărit, deplasări pe jos la serviciu sau cumpărături, munci gospodărești mai intense, etc. Din păcate, unele segmente nu realizează nici măcar aceste înlocuiri. Pentru ele ar trebui gândite și implementate politici speciale pentru atragerea spre sport sau activități cu efort fizic.

Toate aceste concluzii degajate nu sunt decât parțiale. Pentru înțelegerea mai bună a diferențierilor existente trebuie înțelese și puse în evidență mecanismele de cauzalitate. Vom realiza acest lucru în capitolele următoare, prin instrumente adecvate: analize bivariate, clusterizare și modele econometrice. Acestea vor pune în evidență corelațiile cu indicatori economici, fiscali, culturali și ai sănătății publice.

CAPITOLUL 3.
Evoluţia şi caracteristicile pieţei sportului

Introducere

Am investigat în capitolele anterioare aspecte privind rolul sportului pentru individ și în societate, precum și modul de organizare a acestuia din punct de vedere administrativ. Problematica este însă mult mai complexă. Creșterea ca importanță în societate în ultimul secol și jumătate impune necesitatea unor abordări economice și financiare.

Dezvoltarea fluxurilor financiare din jurul sportului a stârnit interesul finanțiștilor de a studia mărimea, structura și impactul acestora. Principalii finanțatori sunt autoritățile publice, corporațiile și voluntariatul. Căile prin care acestea ajung la consumatorii de sport îmbracă tot mai multe forme, unele fiind specifice sportului, cum ar fi sponsorizarea.

Din punct de vedere al teoriei economice putem vorbi de o piață a sportului. Sunt identificabile elementele care compun cererea și respectiv oferta. Se poate vorbi de asemenea despre tipuri de piețe mai mult sau mai puțin concurențiale, despre elasticități sau rigidități ale cererii și respectiv ofertei. Necesitatea studierii separate ca sector economic este dată de specificități cum ar fi voluntariatul și sponsorizarea. Deoarece există tendințe administrative de limitare a ofertei pentru a crește prețurile, se impune și studierea măsurilor antimonopol și de încurajare a competiției libere.

Desigur, teoria nu este de ajuns. Specificitățile și mecanismele financiare și de piață pot fi mai bine evidențiate dacă se au în vedere date statistice. De aceea, evaluăm piața sportului în mod concret, folosind date naționale agregate pentru țările Uniunii Europene și a câtorva țări

asociate. Pentru a avea relevanță și comparabilitate, datele sunt extrase din aceeași sursă, respectiv Eurostat (2021).

3.1. Apariţia şi dezvoltarea elementelor financiare şi comerciale în sport

Sportul a crescut în ultimele decenii în mod constant în ceea ce privește importanța sa economică, atât în teorie, în studiile academice, cât și în practică. În societatea contemporană, sportul poate fi deci analizat ca un sector economic, ca o piață cu actorii clasici din orice alt sector.

Elementele incipiente ale pieței activităților sportive s-au prefigurat în primul deceniu al secolului al XX-lea. Dezvoltarea accelerată nu a fost însă posibilă imediat, din lipsa unor elemente de bază care există în prezent: transmisiunile evenimentelor sportive majore prin radio și televiziune, mecanismele de sponsorizare din fonduri publice și private și implicarea marilor corporații multinaționale în acest fenomen. Chiar și fară aceste elemente, piața sportului, în special latura ei comercială a fost în continuă creștere, în special în țările mai dezvoltate ale lumii, dar și ca piață globală, la nivel mondial. Cele trei elemente amintite nu au început să acționeze simultan, transmiterea evenimentelor prin mass-media a fost primul element de impact, dar celelalte două au impactat mai tarziu, după anii 1950. Implicarea relațiilor de comercializare în sport au apărut atunci când promotorii unor evenimente, incipient la cele de box și curse de cai au sesizat că o parte din populație ar fi dispusă să aloce mijloace financiare pentru a asista la derularea unor evenimente sportive (McComb, 2004, Gratton et al., 2012).

Primele evenimente sportive de mari dimensiuni supuse comercializării au fost Jocurile Olimpice din perioada modernă. Unii autori (Tomlison, 2004) consideră că elementele incipiente ale procesului de sponsorizare din partea organismelor private au avut loc la ediția de la Atena, din 1896. Cu ocazia acestui eveniment, au fost acceptați spectatori plătitori și s-au organizat expuneri de produse adiacente activităților sportive. Deși debutul sportului ca activitate comercială are

o istorie îndelungată, putem vorbi de o economie a sportului doar începând cu ultimele trei decenii ale secolului trecut. Transformarea difuzării evenimentelor sportive într-o activitate pentru publicul larg dintr-o multitudine de țări ale lumii și consolidarea unor relații între sport, activitățile de afaceri și mass-media au avut efecte serioase asupra modului de desfășurare a sportului și îndeosebi a competițiilor, cu modificări ale obiectivelor, funcționării și consumului.

3.1.1. Implicarea trusturilor de presă

Presa este implicată de multe decenii în evenimentele sportive. Inițial, presa scrisă generalistă și de specialitate s-a implicat în redarea și comentarea evenimentelor din sport încă de acum două secole. Parteneriatul dezvoltat între sport și presă pare foarte firesc, cu avantaje de ambele părți. Pe de o parte, redarea evenimentelor aduce notorietate sportului și evenimentelor sportive. Pe de altă parte, istoriile interesante din jurul evenimentelor și sportivilor, inclusiv din viața lor privată duc la creșterea tirajelor, vizualizărilor și implicit a veniturilor trusturilor media (Holt, 1989). După colaborarea cu presa scrisă, au urmat, odată cu dezvoltarea lor tehnică radioul și televiziunea. Primul sport vizionat la televiziune a fost în Anglia, în 1937 cu ocazia turneului de Mare Șlem. A urmat fotbalul, în 1938, cu un meci internațional transmis în direct de televiziunea națională britanică. Desigur, impactul inițial asupra societății în ansamblu a fost de mică importanță, deoarece procentajul familiilor deținătoare de aparate TV era insignifiant. Explozia de popularitate s-a produs între 1951 și 1970 când acest procentaj a trecut de la 10% la 90% în Marea Britanie. Un pas important spre apariția pieței globale a transmisiunilor evenimentelor sportive a fost făcut de apariția transmisiunilor globale în direct, cu ajutorul sateliților pentru comunicații (Whannel 2005).

A doua țară care a marșat hotărât spre televiziunea sportivă a fost SUA, cu meciuri de baseball, la sfârșitul anilor 1930, deși chiar și în orașele mari americane nu existau mai mult de câteva sute de aparate TV

(McComb 2004). Dezvoltarea televiziunii a fost încă și mai explozivă pe teritoriul american, datorită creșterii foarte rapide a numărului deținătorilor de televizoare, de la sub 10% în 1950, la două treimi la mijlocul anilor 1950 și la aproape 95% la mijlocul anilor 1960 (McComb 2004).

Dezvoltarea acestor mijloace tehnice și acoperirea lor tot mai vastă pe planetă a produs modificări esențiale în modul în care sportul a început să funcționeze ca piață și apoi ca ramură economică. Prima ediție a Campionatului Mondial de Fotbal vizionabilă prin emisiuni directe de televiziune, a fost cea desfășurată în Elveția, la mijlocul anilor 1950. În schimb, prima televizare considerată a fi globală s-a produs o dată cu desfășurarea Olimpiadei de Vară din capitala Italiei, în 1960, beneficiind de un canal sportiv european în totalitate dedicat sportului (Whannel 2005). Ambele manifestări sportive amintite au crescut apoi enorm în popularitate în decursul timpului, fară îndoială beneficiind de dezvoltarea tehnologică a mijloacelor de care dispune presa generalistă și sportivă. Se estimează prin surse ale Comitetului Internațional Olimpic că audiența măsurată prin numărul de telespectatori crește în medie cu 8% - 12% de la o ediție la alta a Jocurilor Olimpice de Vară. De asemenea, acoperirea televizării cuprinde peste 40.000 de ore de transmisiuni la ultimele olimpiade de la Rio de Janeiro și Tokyo (Olympic.org 2021).

Campionatul Mondial de Fotbal are vizualizări și încasări comparabile cu Jocurile Olimpice. Ca medie a ultimelor trei ediții, per eveniment s-au înregistrat 32.5 miliarde de telespectatori, din care aproximativ 92% au vizionat meciurile de acasă, iar aproximativ 8% din afara locuinței de domiciliu. Estimările realizate de echipe ale FIFA au arătat o medie de peste 50.000 de transmisii în 220 de țări și teritorii cu diferite grade de autonomie, totalizând aproximativ 90.000 de ore de transmisiuni televizate aferente (FIFA, 2019).

Tot mai mult în timp, televiziunea a căpătat noi funcțiuni, nelimitându-se la preluarea și transmiterea evenimentelor. Un rol tot mai mare îi revine în stabilirea design-ului și calendarului multor competiții. De exemplu în multe campionate, meciurile sau alte evenimente nu se

suprapun orar, tocmai pentru a putea fi toate transmise în direct și vizionate pe rând de telespectatori. În plus, creează evenimente colaterale suplimentare ca interviurile, discuțiile, reluările cu prelucrarea profesională a imaginilor, etc (Horne et al., 2012).

Whannel (2014) are opinii foarte favorabile cu privire la emisiunile sportive, sugerând că într-un climat de incertitudine cu privire la viața economică, politică și socială, știrile din sport oferă sentimente de certitudine și apartenență la eveniment. Atractivitatea exercitată de evenimentele televizate aferente sportului profesionist și amator a făcut ca ele să fie inconturnabile în emisiunile de știri (Gratton et al., 2012).

Din punct de vedere al teoriei economice, între sport și televiziune se poate defini o relație comercială. Vizionarea programelor sportive de către telespectatori se interpretează ca un cost de oportunitate. Se consideră că o vânzare-cumpărare de tip financiar expunerea de publicitate spre telespectator, chiar dacă vizionarea evenimentului sportiv în sine are loc cu titlu gratuit (Pope at al., 2009). În acest fel, actorii principali, adică sportivii, televiziunea și telespectatorii acționează pe o piață, concurențială sau nu.

Fenomenele de transformare în timp au venit și din direcția sportului spre televiziune, respectiv a creat structuri noi, adecvate. În Statele Unite, o mare rețea de televiziune a creat prima divizie dedicată exclusiv sportului la sfârșitul anilor 1950. Acest fapt a determinat creșterea accentuată a acestui post (ABC) în preferințele consumatorilor, trecând în câțiva ani pe primul loc în topurile estimate ale audiențelor. Acest lucru a fost posibil și ca urmare a unui parteneriat de sponsorizare cu liderul Mondial în domeniul lamelor de ras. Efectele comerciale s-au făcut repede simțite, costul minutului de publicitate crescând exponențial, ajungând deja la începutul anilor 1990 la aproape un million de dolari americani în pauza finalei Campionatului de Fotbal American (Forster & Pope, 2004). Iar la începutul anilor 2010 costul minutului la același eveniment ajungea la 6 milioane de dolari (Raithel et al., 2016).

Punctul mai slab al acestui mecanism comercial este dat de necesitatea depășirii unui prag de rentabilitate ca număr de vizionări

pentru ca publicitatea să devină rentabilă financiar. Deoarece evenimentele sportive nu se desfășoară în orice moment al zilei și în orice perioadă a anului s-a accentuat o concurență acerbă între trusturile media pentru evenimentele cele mai importante, sumele licitate devenind uriașe. Este un mecanism binecunoscut în economia pe piețe în care cererea este inelastică (Andersen & Nielsen, 2013). În schimb, o latură pozitivă a acestei concurențe este realitatea că ea aduce finanțări mari în activitățile sportive practicate de profesioniști și contribuie decisiv la faptul că sportul devine o piață globală concurențială și competitivă. O sursă foarte importantă, uneori chiar pe poziția întâi a finanțării activităților cu caracter sportiv este dată de taxele aplicate pentru transmisiile de televiziune a evenimentelor sportive majore. De exemplu în cazul Olimpiadelor, sumele provenite de la trusturile media pentru difuzări contribuie cu aproximativ 55% din finanțarea totală, sponsorizările din surse publice și private contribuie cu aproximativ 33%, iar cele din vânzarea directă a biletelor către spectatori se rezumă la circa 10% (Horne & Manzenreiter 2016). Exponențialitatea evoluției sumelor pentru sport provenite de la trusturile media pentru difuzare au modificat temeinic sportul ca sector economic, ducând la faptul că evenimentele sportive de prim rang și produsele sportive au devenit efectiv bunuri și servicii cu mare intensitate a comercializării. În paralel, situații similare au creat și fenomenele de sponsorizare publică și privată (Hino & Takeda, 2020).

3.1.2. Implicarea mecanismelor de sponsorizare şi comercializare globală în finanţarea sportului

Evenimentele sportive care au mare impact la un public național sau global au atracție magnetică pentru marii comercianți și producători care doresc să creeze vizibilitate de mare amploare pentru bunurile și serviciile lor. Astfel de evenimente „depășesc diferențele culturale și, fiinddepășesc diferențele culturale și, fiind universale că atractiv, deschid accesul la piețele de consum din întreaga lume într-un mod pe care puține

alte practici sociale și culturale îl pot egala universale că atractiv, deschid accesul la piețele de consum din întreaga lume într-un mod pe care puține alte practici sociale și culturale îl pot egala" (Smart, 2007, p.127).

În consecință trusturile multinaționale pot folosi instrumentele de sponsorizare pentru a-și construi o imagine de marcă globală, asociată unui jucător, eveniment, sau unei echipe. Primele elemente istorice de sponsorizare internațională par să fi apărut cu ocazia Jocurilor Olimpice de vară din 1896, prin introducerea unor elemente de publicitate în cadrul evenimentelor sportive. Evoluția crescătoare în timp a fost mai puțin fulgerătoare decât în cazul televizării evenimentelor. Putem considera că sponsorizările cu impact global, de tip corporatism multinațional s-au dezvoltat doar aproximativ din anul 1975.

Dintre organizațiile sportive, cea mai inovatoare a fost FIFA, care „a fost prima organizație sportivă globală pentru care sponsorizarea corporativă a devenit o sursă majoră de generare de venituri, Cupa Mondială devenind principalul turneu pentru asigurarea de acorduri de sponsorizare comercială globală profitabilă și pentru licitarea vânzării drepturilor globale de difuzare a televiziunii" (Smart, 2007, p.127). Mecanismul de a crea o competiție acerbă prin prețuri pentru drepturile de difuzare a evenimentelor cu caracter sportiv a fost implementat inițial în Anglia. S-a implementat o schemă de limitare a trusturilor media care pot accesa și difuza o competiție, vânzând drepturi de publicitate unui număr redus de producători, iar oferta rigidă a dus evident, ca în orice mecanism economic la creșterea mare a prețurilor (Horne & Manzenreiter 2016).

Inițiativele naționale în acest sens au fost apoi preluate la nivel global prin parteneriatul dintre forul Mondial al fotbalului (FIFA) și producătorul de echipament sportiv Adidas pentru Campionatul Mondial de Fotbal din anul 1978. Au fost selectate prin licitație și negociere șase mari corporații multinaționale, printre care Adidas, Coca-Cola și Gilette. După FIFA, a venit rândul Comitetului Internațional Olimpic să preia modelul de sponsorizare globală. Un punct de cotitură l-a constituit Olimpiada de vara din 1984, desfășurată pe teritoriu

american, la Los Angeles. Până la acest eveniment, Jocurile Olimpice erau considerate evenimente costisitoare, suportate de stat, dar care aduceau pagube financiare importante. Directorii comitetului de organizare au redus numărul de parteneri de sponsorizare la aproximativ 30, față de peste 600 la edițiile anterioare. Astfel, încasările din sponsorizări, prin concurență stimulată au crescut de circa 20 de ori față de edițiile imediat anterioare (Smart, 2018), iar contribuția medie a unei corporații a fost de aproximativ 4 milioane de dolari americani. Pe lângă limitarea companiilor participante, s-a limitat și numărul de produse și servicii pentru care se putea face publicitate. S-a creat astfel un mediu concurențial acerb care a dus la o escaladare fără precedent a prețurilor ca urmare a luptei comerciale declanșate (Tasaddoghi et al., 2020).

Toate elementele amintite, difuzarea pe scară largă a evenimentelor prin transmisii la distanță, sponsorizarea și publicitatea, mondializarea economică a sportului, accentuarea caracterului comercial au avut repercusiuni asupra activităților sportive, care au trecut de la statutul de distracție pentru amatori și publicul larg la un sector economic bine conturat, cu fluxuri financiare de multe miliarde. În ultimele 4-5 decenii, aceste manifestări au dus la creșterea preocupărilor pentru acest domeniu în studiile economice teoretice și empirice (Parent & O'Brien, 2018).

3.2. Teoria economică a pieţei sportului

Elementele incipiente care au pus bazele teoretice ale economiei sportului apar într-un articol al lui Rottenberg (1956). El investighează elemente precise legate de forța de muncă în sportul profesionist din nordul continentului american. Puțin timp mai târziu, Neale (1964) investighează teoretic și empiric sectorul privat al sportului de înaltă performanță. El a subliniat particularitățile care fac ca sectorul sportiv să necesite abordări economice diferite față de alte sectoare economice. Deoarece în a doua jumătate a secolului trecut SUA erau lider autoritar în teoria economică, cele mai multe articole despre economia sportului au avut ca autori cercetători din această țară și ca urmare activitățile

sportive cele mai investigate au fost sporturile practicate acolo pe scara larga, îndeosebi baschetul și fotbalul american. Acest obicei s-a perpetuat în timp și specialiștii economiști americani au în continuare o predilecție spre a studia acele aspect specifice ale sporturilor preferate și mai puțin aspecte internaționale ale activităților și evenimentelor cu caracter sportiv.

În Europa, bazele teoretice ale cercetărilor fundamentale din economia sportului au fost puse de cercetători din UK, în jurul anului 1975 (Gratton et al., 2012). Ei s-au concentrat pe sporturile preferate de britanici, în special pe fotbal și au reușit să evidențieze diferențele față de particularitățile semnalate în SUA. Cerecetarea academică a urmat în mod firesc evoluției fenomenului comercial din sport. De exemplu, formarea unei ligi profesioniste pentru fotbal la începutul anilor 1990 a dus la creșterea explozivă a sumelor vehiculate în fotbalul insular, concomitent cu dezvoltarea piețelor concurențiale a drepturilor de difuzare a meciurilor și a fenomenelor de sponsorizare și publicitate. Aceste ultime aspecte sunt mai degrabă legate de internaționalizarea pregnantă a fenomenului sportiv. Totuși, cercetările empirice s-au concentrat pe alte aspecte, inclusiv pe teoria incertitudinii și aleatorului, legate de rezultatul prea puțin previzibil al unui meci sau eveniment, sau pe aspecte de structură ale piețelor, concurență, competiție sau monopol și putere dominantă.

Diversificarea punctelor de interes s-a manifestat doar din ultimele două decenii ale secolului trecut, cuprinzând aspecte mult mai variate, cu teorii provenind din finanțe, macroeconomie și economia muncii. Îndeosebi în marile economii sportive europene, Germania și Franța, sfera de interes a cuprins inclusiv particularitățile specifice din activitățile sportive pentru amatori (Andreff și Symanski, 2006, Gratton et al., 2012).

Astfel, treptat, sportul este privit holistic, în întregul său, studiindu-se piața sportului prin elementele tehnice ale analizei economice clasice, investigându-se în primul rând cererea, oferta și mecanismele diferite de formare și evoluție a prețurilor. Un pas important l-a constituit studiul estimației contribuției sportului la PIB, la nivel European fiind apreciat în

jur de 2% (Seippel, 2017). O preocupare majoră a fost legată de estimările legate de forța de muncă din sport (Lechner & Downward, 2017).

Alte topicuri abordate în literatura academică recentă vizează modelele de finanțare din fonduri publice și private, transferurile de jucători și mecanismul contractual și financiar de formare a prețurilor aferente, mecanismele concurențiale și monopolistice de atribuire a drepturilor de difuzare și promovare, veniturile directe și indirecte ale sportivilor, etc (Carlson et al., 2015, Velema, 2018). Cercetările mai arată că deși sumele vehiculate în sportul profesionist par uriașe, de fapt grosul economiei sportului vizează practicanții neprofesioniști. Se includ aici cheltuieli ale indivizilor obișnuiți, în cele mai multe cazuri fiind practicanți ocazionali de sport. Este vorba despre achiziția de îmbrăcăminte, încălțăminte și alte materiale sportive (mingi, rachete, schiuri, etc), abonamente la săli, terenuri și alte facilități, etc.

3.2.1. Elementele componente ale pieţei sportului și rolul lor economic

Piața sportului, în sensul clasic al teoriei economice poate fi privită într-un sens ierarhic. Într-un top redus dimensional se regăsesc sportivii de înaltă performanță (net minoritari printre practicanții de sport) care participă regulat la competiții de mare anvergură și vizibilitate (Hughes, 2019). În acest top există fluxuri financiare specifice, provenite din vânzările directe de bilete pentru evenimente, drepturile de preluare și difuzare a evenimentelor de către trusturile media, mecanismele de sponsorizare publică și privată.

În pofida faptului că atrage multe fluxuri financiare, segmentul de vârf al performanței sportive este sponsorizat și din fonduri publice naționale, regionale sau locale. Teoria economică ne oferă instrumentele pentru a evalua motivațional și din punct de vedere al rentabilității finanțării oferite acest mecanism. Însă dincolo de aspectele pur financiare și comerciale, există și un mare aport de imagine, națiunile lumii dorindu-și vizibilitate majoră prin campionii promovați. Din punct de vedere al teoriei economice clasice putem defini o cerere la nivel național pentru

performanța sportivă în marile competiții cu vizibilitate globală. Există deci o finanțare publică sau guvernamentală pentru topul performanței sportive, cu scopul declarat de a obține mari performanțe internaționale. Finanțarea publică poate veni prin cel puțin două căi majore: alocare directă de fonduri exclusive dedicate și gestiunea fondurilor din sport prin instituții abilitate de manageriere și control.

La baza sistemului ierarhic sportiv se regăsesc activitățile fizice ocazionale ale sportivilor neprofesioniști. Aceștia practică sportul pentru recreere, petrecerea plăcută sau amuzantă a timpului liber sau în scopul menținerii unei sănătăți superioare. Există și pentru acest nivel ierarhic intervenții guvernamentale de tip financiar. Formele de manifestare sunt însă diferite, îmbrăcând forme ca și construcția și întreținerea bazei materiale de către administrația centrală și locală, inclusiv în unitățile din procesul educațional. În acest context, se face apel din nou la teoria economică pentru a reuși să explicăm atât motivațiile acestor tipuri de intervenții financiare, cât mai ales eficacitatea lor asupra sportului în sine și a performanțelor sportive. Deși raportate per capita, respectiv la numărul de participanți subvențiile sunt destul de mici, ca sumă globală le depășesc cu mult pe cele alocate către nivelul ierarhic superior din sport.

Mai trebuie menționat și un alt izvor de resurse financiare pentru activitățile cu caracter sportiv, respectiv voluntariatul. Deși îmbracă diverse forme financiare, iar ca valoare, în unele țări au ponderi totale ridicate din finanțarea globală a sportului, de fapt alocarea cea mai importantă este sub forma resursei numită timp. Aceasta este greu cuantificabilă în unități monetare, dar importantă pentru funcționarea multor evenimente de amploare. Am inventariat deci rolul finanțărilor publice și al voluntariatului. Există însă și o altă componentă majoră de finanțare care provine din mecanisme comerciale, prin cumpărarea de către populație a vestimentației și echipamentelor sportive. Acestea includ în prețul total o cotă semnificativă datorată publicității și sponsorizării, care ajunge în final la sportivii de performanță. În plus, se mai includ aici venituri pe care autoritățile publice le încasează din

mecanisme de taxare și impozitare, iar o parte din acestea se îndreaptă ca subvenții pentru sport spre beneficiarii sportivi.

Practicanții obișnuiți și ocazionali de activități sportive sunt implicați de asemenea în economia sportului. Prin cumpărarea de bunuri și servicii sportive ei suportă regimuri de impunere prin impozite și taxe, contribuind la bugetele locale și naționale. Este demonstrat prin estimații statistice că sumele alocate prin finanțări publice pentru subvenționarea sportului profesionist și amator sunt inferioare celor care revin bugetelor publice prin impozitatrea tuturor produselor și serviciilor legate de totalitatea activităților cu caracter sportiv (Williams & Seifried, 2013). Practic, dacă considerăm sub formă de sold, sportul returnează mai mult, global vorbind, autorităților decât primește prin finanțări directe sau colaterale.

Mai există însă și o componentă care este acceptată doar de curând ca făcând parte din economia sportului. Este vorba de deplasările, excursiile și concediile care pot fi asociate unor evenimente sportive pentru a participa activ sau ca spectator. Acestea sunt estimate la peste 28% din totalul cheltuielilor alocate de indivizi pentru toate tipurile de excursii, vacanțe sau concedii. Creșterea lor a fost continuă, deoarece în urmă cu două decenii cota lor de piață era doar în jur de 10% în estimări ale pieței turistice britanice (Tarlow, 2017). Economia sportului este însă și mai complexă. Este interesant de urmărit prin prisma economiei sportului componenta de ofertă. Aceasta este reprezentată de următoarele mari componente: autoritățile guvernamentale naționale și locale, voluntarii persoane fizice sau juridice și producătorii privați care funcționează în regim comercial. Autoritățile publice, pe de o parte încasează din taxe și impozite asupra produselor dedicate sportului cumpărate de cetățeni, dar intervin și financiar și administrativ pentru a susține sportul pe scară largă și cel profesionist. Pe de altă parte, producătorii privați, îndeosebi cei concentrați pe echipament sportiv (Lotto, Adidas, Puma, Nike, Joma, Asics, ets) sunt implicați în mecanisme de sponsorizare a sportivilor de elită, echipelor, cluburilor sau manifestărilor, dar și pentru susținerea sportului la nivel amator.

Motivația lor economică este de a reprimi finanțări sub forma de creștere a vânzărilor datorită notorietății căpătate prin implicare. O mare parte din sume provine în schimb de la trusturi multinaționale generaliste (producători de produse alimentare, băuturi răcoritoare, societăți de pariuri, etc).

Situat undeva între autoritățile publice și întreprinderile cu scop comercial se regăsește voluntariatul personal și cel instituționalizat prin ONG-uri. Deși nu practică o activitate care poate fi definită ca fiind de natură comercială, se alocă spre sport mari resurse, în special de timp. Totuși, voluntariatul nu este în afara mecanismelor economice, deoarece trebuie să își acopere unele cheltuieli, deci este constrâns să acumuleze unele venituri, deși ele nu pot proveni prin aceleași mecanisme ca și la societățile de tip comercial (Hallmann & Artime, 2022).

Deci sectorul definit ca și ofertă în economia sportului este destul de complex. Cel puțin aceeași complexitate este regăsită și pe latura care poate reprezenta economic vorbind cererea. Aici se regăsesc mai multe produse, servicii și activități ca: cererea asociată petrecerii timpului liber al indivizilor, cererea de a participa la activitățile cu caracter sportiv, cererea de echipamente sportive, incluzând aici și încălțămintea și hainele de sport, cererea de baze materiale sportive ca săli, terenuri și echipamentele aferente, cererea de deplasări și călătorii în scop sportiv personal sau ca spectator, cererea de bilete pentru evenimente. Prin participarea în ceea ce numim o piață a sportului se produce automat o cerere cu privire la unele bunuri și servicii (Pawlowski et al., 2018). Acestea vor fi acoperite de către partea ofertei, respectiv autoritățile guvernamentale, producătorii de tip comercial și de către voluntari persoane fizice sau ONG-uri.

Complexitatea laturii reprezentate de cerere în piața sportului nu este dată doar de tipologia și numărul participanților. Mai contribuie de asemenea și mixul complicat de cerințe al sportivilor participanți direct la sport și mixul de cerințe formulat de spectatorii direcți sau cei din audiovizual.

3.2.2. Elemente de globalizare în teoria economică a pieţei sportului

Totuși, am amintit doar fluxurile de intrare și ieșire care se manifestă pe o piață internă, de tip național sau regional. În schimb tot mai importantă devine partea de mondializare, care complică si mai mult fluxurile. Deocamdată, un procentaj destul de redus al piețelor naționale este latura internațională, dar această pondere este în creștere continuă. Unele evenimente strict sportive au căpătat deja dimensiuni planetare, deoarece peste 70% din populația globală le vizionează direct, dar mai ales prin mijloace media. Acestea sunt Campionatul Mondial de Fotbal și Jocurile Olimpice de vară. Chiar și producătorii de echipament sportiv acționează pe piețe globale. Firme din Europa sau America de Nord își fabrică adesea produsele în țări din Asia de Sud-Est. Există câteva corporații multinaționale dedicate aproape exclusiv sportului care se aflǎ în topul primelor o mie de corporații la nivel mondial. Liderul de piață are în 2020 vânzări de peste 37 miliarde dolari americani, cu un venit net de peste 2,5 miliarde dolari și peste 75000 de angajați proprii. Fenomenul de globalizare nu vizează doar topul ierarhiei sportului prin implicarea marilor corporații în evenimentele de mare anvergură. Sunt vizați și cei care manifestă cererea pieței sportive la nivelul de bază. Producătorii multinaționali își promovează și vând produsele și serviciile sportive în majoritatea țărilor lumii.

Majoritatea literaturii academice evaluează piața sportului la nivel național, unde componentele de ofertă și cerere sunt destul de clar definite și se concentrează pe determinanții principali ai mărimii și evoluției fiecărei componente. În unele economii naționale, aceste studii încă nu și-au pierdut importanța, dacă piața locală este mai puțin internaționalizată. Pe alte piețe în schimb sunt necesare abordări care să țină cont de procesele de globalizare din economia sportului. Unele opinii (Maguire et al., 2012) susțin că modele dominante, emergente și reziduale ale practicilor sportive și de agrement sunt strâns legate de procesul de globalizare. Deși acum procentajele globalizării în piețele naționale sunt foarte diferite, ele sunt în creștere în toate economiile lumii. Există unele

componente care forțează procesul continuu de globalizare: posibilitățile comerciale și tehnice tot mai evoluate ale trusturilor media de a difuza și comenta evenimente cu caracter global, apariția unor noi competiții cu caracter foarte internaționalizat (tocmai la impulsul corporațiilor pentru a-și putea marketiza produsele proprii), difuzarea aproape integrală a competițiilor de pe teritoriul național (cu intervenția trusturilor media asupra programelor de desfășurare), notorietatea publică internațională a sportivilor de top care sunt foarte mediatizați, legăturile de tip asociativ dintre vedetele sportului și imaginile de marcă ale unor producători globali. Piețele globale au și unele manifestări specifice prin care li se poate identifica caracterul: creșterea exponențială a tarifelor asociate difuzării meciurilor sau altor evenimente prin mijloace audiovizuale la distanță, apariția imaginilor de marcă promovate nu prin text, ci logo-uri sau imagini asociative, persoanelor cu mare vizibilitate din sport și nu numai asociate unor branduri recunoscute de cvasitotalitatea indivizilor din societate, escaladarea fără precedent a sumelor vehiculate în mecanismele de sponsorizare (Gratton et al., 2012).

3.3. Aspecte privind reglementarea politicilor concurenţiale aferente finanţării în UE

În prezent, statele membre ale UE și organismele centrale de conducere își orientează tot mai accentuat privirea spre aspectele financiare și economice ale activităților sportive. Această orientare se datorează și aspectelor economice și sociale implicate de aceste activități, în special asupra calității și sănătății vieții cetățenilor.

Deși în general este vorba de perspective viitoare, s-au agreat prin consens câteva obiective majore (European Comission, 2018) la care politicile comune europene trebuie să răspundă (1) creșterea gradului de observare și prelucrare a datelor provenite din activitățile sportive pentru a putea realiza previziuni coerente, integrate în politicile generale economice și sociale; (2) evaluarea precisă și pertinentă a potențialului

economic generat de activitățile cu caracter sportiv, la nivele naționale, regionale și locale; (3) punerea în practică a unor măsuri privind diferitele tipuri de finanțare a activităților sportive; (4)crearea unui cadru legislativ adecvat care să frâneze tendințele de monopol, în concordanță cu legislația generală europeană referitoare la concurențele corecte și eficiente ale piețelor; (5) măsuri de aplicare concretă a prevederilor legale aferente finanțării guvernamentale, cu respectarea de asemenea a legislației europene anti-monopol; (6) punerea în evidență a modalităților de finanțare din surse publice centrale și locale pentru activitățile de bază cu caracter sportiv; (7) inventarierea, încurajarea și orientarea modalităților de finanțare din surse private a sportului; (8) punerea în practică a unui cadru de conștientizare pentru toți actorii și instituțiile cu implicații sportive, administrative, economice și sociale, cu respectarea cadrului de reglementare a proprietății intelectuale.

Pentru implementarea obiectivelor propuse, în cadrul comunitar european, la nivelul organismelor de reglementare s-au defalcat câteva direcții prioritare (Breda et al., 2018) prin care se pot realiza acțiuni eficiente:

- Datele de tip statistic privind activitățile sportive și baza materială aferentă;
- Legislația-cadru privind reglementările împotriva monopolurilor;
- Asigurarea unui mix de finanțare derulabil pe o perioadă mai îndelungată;
- Modalitățile de finanțare din surse publice centrale, regionale și locale;
- Definirea clară a drepturilor de proprietate materială și intelectuală;
- Drepturile de publicitate, informare și marketing.

În cadrul de analiză al obiectivelor și măsurilor de implementare a acestora este de notat faptul că în general, măsurile politice europene se concentrează mult pe cadrul concurențial corect și eficient în întreaga piață europeană, principii care sunt înscrise în politica mai generală a UE, încă de la înființarea acesteia, în anul 1957 (Bartalevich, 2013).

Ca urmare a principiilor adoptate, este necesară crearea unor instituții specializate având ca funcțiune de bază reglarea mecanismelor concurențiale în sistemul comunitar european. Ca obiectiv de prim rang, ar trebui impuse normative exacte pentru o funcționare eficientă a pieței concurențiale și ca o consecință, avantaje comparative pentru consumatori derivate din funcționarea regimului competitiv concurențial.

Prin implementarea unor politici concurențiale se are în vedere și aplicarea efectivă a normativelor care să poată garanta mediul concurențial pe tot teritoriul comunitar european, inclusiv cu încurajarea investițiilor și finanțărilor provenite dinspre mediul privat, cu efecte cel puțin teoretic demonstrate de creștere a diversității serviciilor, creșterea calității și diminuarea prețurilor standard. Politicile concurențiale mai vizează de asemenea creșterea liberalizării sectoarelor aferente activităților sportive (García & Meier, 2017).

Urmări firești ale politicilor de creștere a concurenței, pe orice piață, inclusiv cea a activităților cu caracter sportiv sunt tendințele clare de diversificare a ofertei de bunuri și servicii, cu atragerea implicită a unui număr mai mare de consumatori, prin raporturi mai favorabile între preț, calitate și diversitate. Există de asemenea avantaje și asupra furnizorilor sau producătorilor, aceștia devenind companii consolidate și eficiente la nivel global.

Este important de precizat că problematica concurenței în sfera activităților sportive a depășit demult cadrul local sau național, devenind o problematică continentală sau globală, monopolurile și trusturile formate având caracter multinațional (Budzinski, 2012). Există de asemenea și asocieri de tip cartel a unor producători, îndeosebi în sectorul producției de echipament sportiv. Ele acționează atât la nivelul comunității statelor europene, cât și global, în afara acesteia.

Instituția abilitată pentru monitorizarea politicilor de încălcare a regimului concurențial în afara granițelor naționale este Comisia Europeană. Există cadrul legal că ea să acționeze prin investigarea situațiilor apărute și sancționarea aferentă dacă este cazul. Aceste abilități

legale provin din cadre legislative profilate în anii 1960 și definitivate în anii 1990. Comisia Europeană este un cogarant al respectării mediului concurențial, împreună cu autoritățile naționale ale statelor membre.

Există o colaborare strânsă și continuă între instituțiile antitrust din teritoriile naționale și Comisia Europeană pentru a implementa efectiv legislația europeană sub egida Rețelei Europene în domeniul Concurenței. (Dierx & Ilzkovitz, 2021). Organismul amintit monitorizează instituțiile abilitate să reglementeze diverse fațete ale monopolurilor, cartelurilor și concurenței, dar și alte instituții, nespecifice, dar care ar putea ajuta în mod punctual în anumite cazuri sau decizii. Rețeaua REC se constituie ca și garant pentru punerea în practică a prevederilor legislative comunitare europene privind mecanismele concurențiale.

Instituțiile naționale de reglementare din statele comunitare au ca atribuție monitorizarea respectării prevederilor legale europene de către diverși actori ai pieței (producători, asociații, etc) dar pot să și decidă dacă anumite acțiuni se încadrează sau nu în cadrul legal european comun.

Ca urmare a impunerii unor structuri de piață care creează mediu concurențial echitabil și eficient se facilitează accesul neîngrădit al tuturor producătorilor și furnizorilor, inclusiv a celor de talie mică. Cele trei urmări principale, adică calitate crescută, diversitatea bunurilor și serviciilor și prețuri și tarife decente pot fi puse în practică utilizând unele activități precise (Besley et al., 2021):

- Disiparea asocierilor și înțelegerilor de tip cartel în sport;
- Protecția împotriva abuzurilor generate de poziția dominantă a unei companii, țări sau asociații sportive;
- Monitorizarea situației economice, inclusiv prin date statistice a formării unor concentrări de resurse ;
- Controlul permanent și eficient al intervențiilor fiscale și economice din fonduri publice spre unele întreprinderi sau asociații care pot afecta mediul concurențial competitiv sportiv.

Politica anticoncurențială europeană, generală și din domeniul sportului are ca scop primordial de a crea un cadru de piață eficient, care

se poate realiza prin câteva obiective subsecvente. În primul rând oferirea unor garanții că pe piețele interne naționale se diminuează posibilitatea sau efectele unor înțelegeri de tip cartel între asociații sau producători (de exemplu de echipament sportiv) care să ofere avantaje comparative care distorsionează piața concurențială. În al doilea rând zădărnicirea efectelor de putere economică abuzivă între corporații de talie diferită și nu în ultimul rând limitarea intervențiilor naționale ale unor state comunitare care urmăresc avantajarea unor producători în detrimentul altora.

Cadrul legislativ european permite acțiuni de control al Comisiei Europene pe mai multe direcții, asupra înțelegerilor sau acțiunilor care restricționează piața concurențială, asupra comportamentelor abuzive generate de poziția dominantă pe piață, generalizată, sau pe un anumit teritoriu sau interval de timp și asupra facilităților economice sau finanțărilor provenite din surse publice.

În ultimele decenii, s-au făcut eforturi la nivel european pentru a duce pe cât posibil o politică antitrust comună, inclusiv prin eforturi de realizare a unor piețe europene unice pentru bunuri și servicii. În acest scop, Comisia Europeană își propune (European Commission, 2018) în primul rând să elaboreze cadre complexe de funcționare pentru eliminarea barierelor de tip comercial între toate națiunile componente ale asocierii unice europene, iar în al doilea rând să creeze cadrul adecvat pentru o integrare și interconectare a participanților de pe piețele naționale și cea comună europeană.

3.4. Elemente financiare şi comerciale ale sportului în Uniunea Europeană şi ţările asociate

Așa cum s-a evidențiat anterior, la nivelul întregului spațiu comun european, sportul reușește să determine un impact deosebit asupra domeniului economiei societății europene, motiv pentru care se acordă o atenție deosebită tuturor acțiunilor Uniunii Europene privind realizarea

diverselor statistici sportive, în acest fel reușindu-se îmbunătățirea calității datelor colectate, ca și creșterea gradului de accesibilitate a acestora.

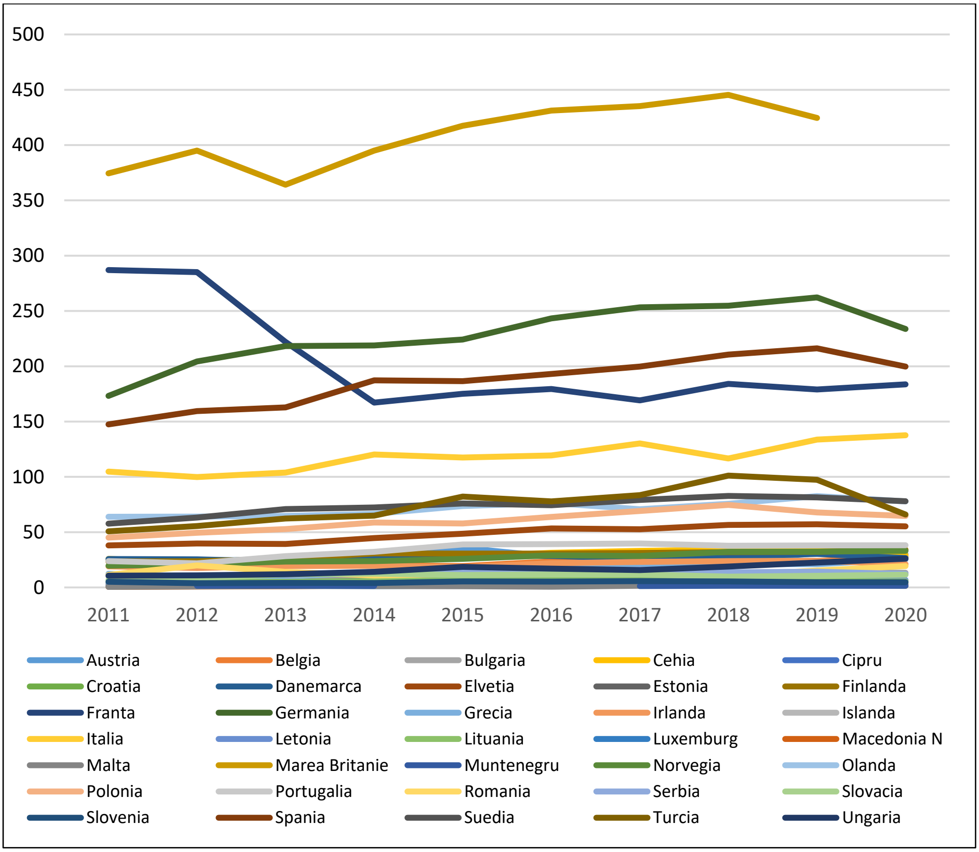
Comisia Europeană elaborează studii în cadrul cărora se evaluează importanța economică a domeniului sportiv la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, cu precădere a potențialului acestuia privind gradul de ocupare al forței de muncă, respectiv a potențialului de creștere.

Conform datelor CE, la nivelul Uniunii Europene s-au remarcat o serie întreagă de efecte de natură macroeconomică ale sportului, ponderea valorii adăugate asociate domeniului sportiv reprezentând 1,13 % din totalul bugetar (cu mențiunea că totalul cotei reale a sportului, prin prisma veniturilor și a producției, se dovedește a fi de aproape șase ori mai mare în comparație cu datele regăsite la nivelul statisticilor oficiale).

3.4.1. Forța de muncă implicată în sport

Unul din efectele sportului se regăsește pe piața muncii. Desigur, cu variații importante de la o țară la alta, un număr important de angajați permanenți funcționează în instituții care au în atribuții gestiunea activităților sportive.

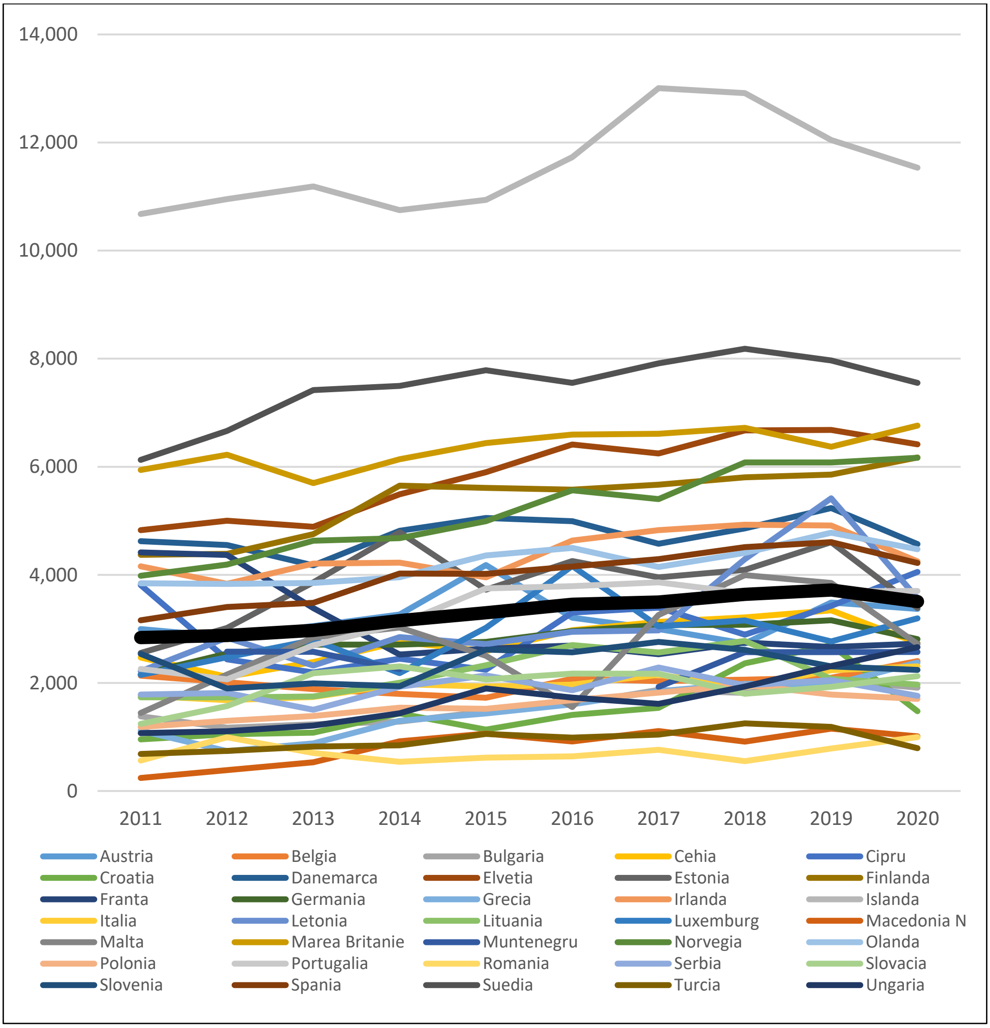
În Figura 3.1 sunt redate evoluțiile numărului de persoane angajate în sectorul sportului în țările UE și câteva țări asociate. Observăm în primul rând că nu este o evoluție clară ascendentă sau descendentă pe ansamblul eșantionului analizat. Putem vorbi mai degrabă de o stagnare pe perioada ultimilor 10 ani. Totuși, acest grafic nu este foarte informativ, deoarece remarcăm valorile cele mai mari în Marea Britanie, Franța, Germania, Spania și Italia, care sunt țări mari și cu o populație numeroasă. Pentru a putea compara de la o țară la alta intensitatea angajărilor în sectorul sportiv vom apela la indicatori relativi, raportând numărul total la populația țării.

Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.1. Evoluția numărului de persoane angajate în sectorul sportiv în perioada 2011 – 2020 (mii persoane) – țările UE și țări asociate

În figura 3.2 se poate vizualiza raportul dintre numărul de angajați și populația țării. Remarcăm mai întâi că în majoritatea țărilor există o tendință de creștere pe termen de 10 ani. Și valoarea medie, calculată pe eșantionul acestor țări este în creștere, de la 2843 la 3506 angajați (raportat la 1 milion de locuitori). Aceste valori indică o creștere medie anuală de 2,36%. Se pot observa valorile cele mai crescute în Islanda, Suedia, Finlanda, Marea Britanie și Elveția (peste 5000 de angajați), care sunt țări dezvoltate, dar au și tradiție îndelungată, atât în sportul profesionist, cât și în cel amator. În schimb, valori mai modeste (sub 1500 de angajați) se regăsesc în Macedonia de Nord, România și Turcia, țările mai puțin dezvoltate din acest eșantion.

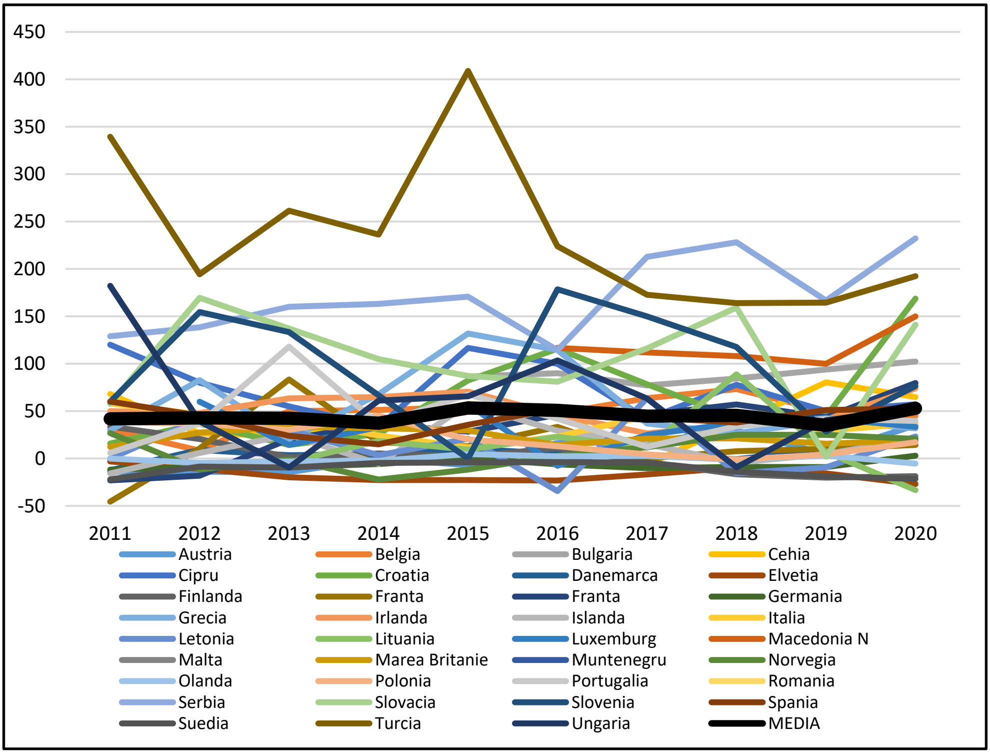

Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.2. Evoluția numărului de persoane angajate în sectorul sportiv raportat la 1 milion de locuitori în perioada 2011 – 2020 – țările UE și țări asociate

În figura 3.3 este redată evoluția raportului dintre numărul de bărbați și cel de femei angajați în sectorul sportiv. Indicatorul este o diferență relativă care ne arată cu câte procente este mai mare (sau mai mic) numărul bărbaților față de cel al femeilor. Media pe ansamblul țărilor este relativ constantă, evoluând în jurul valorii de 44.7%. Există însă variații importante de la o țară la alta. Procentaje ridicate se remarcă în Turcia (235,8%), Serbia (171,5%), Macedonia de Nord (117,3%) și

Slovacia (105,6%) unde numărul de angajați bărbați este dublu sau triplu față de cel al femeilor. Acest fenomen nu este întâmplător, în aceste țări există probleme de discriminare pe piața muncii între femei și bărbați. La polul opus se situează Elveția (-17.1%), Suedia (-11.1%), Germania (-6,6%), Olanda (-0,3%), Finlanda (1,5%), Danemarca (5,2%) sau Austria (5,4%) unde numărul femeilor angajate este comparabil cu cel al bărbaților sau chiar superior. Aceste țări sunt în general recunoscute pentru egalitatea de șanse.

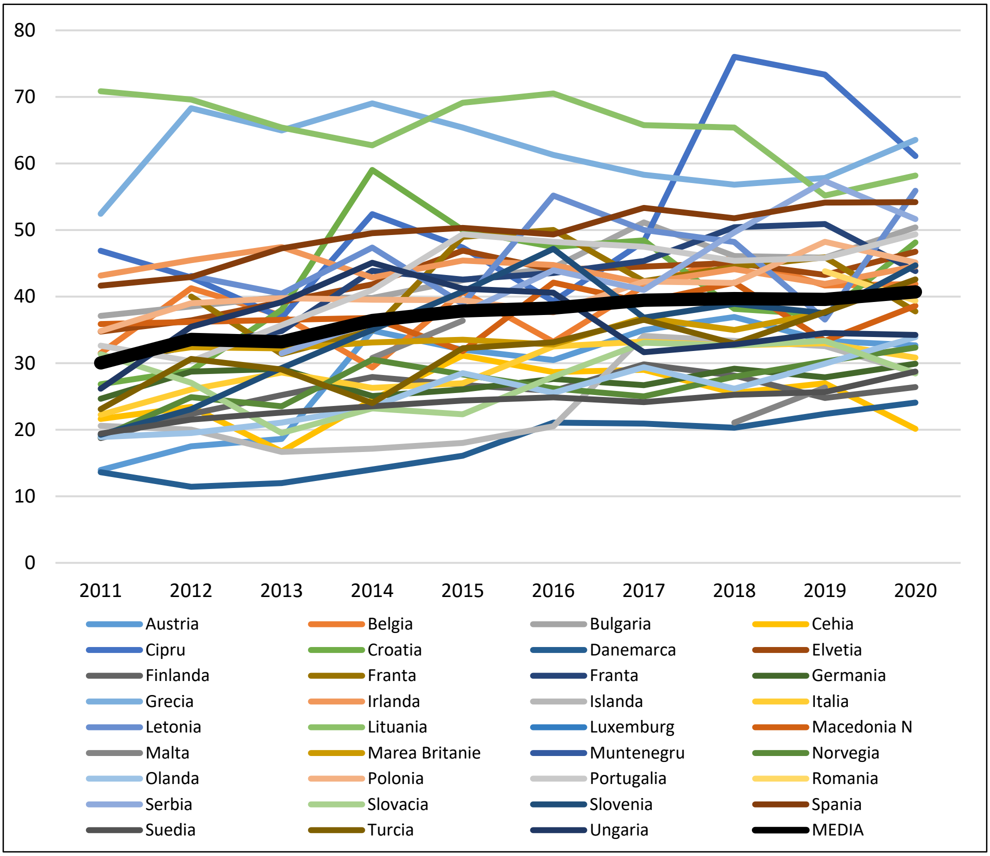

Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.3. Evoluția raportului dintre angajații bărbați versus femei în sectorul sportiv în perioada 2011 – 2020 (diferență relativă, în procente) – țările UE și țări asociate

În figura 3.4 este redată evoluția ponderii angajaților cu studii superioare. Indicatorul este exprimat ca procentaj din numărul total de angajați. În medie, pe ansamblul țărilor, ponderea crește continuu, evoluând de la 30,0% în 2011 la 40,7% în 2020, cu o medie a perioadei de

36,9%. Valori mai coborâte se manifestă în Danemarca (17,6%), Suedia (24,0%), Islanda (24,1%) și Finlanda (25,6%). Pare suprinzător că regăsim țările cele mai dezvoltate de pe continent. Însă tocmai acestea au mai mult personal angajat, așa cum am arătat anterior. Aceasta înseamnă de fapt că se fac nu doar angajări de personal administrativ, în instituții ale statului, ci și personal tehnic și de întreținere, mai ales pentru funcționalitatea bazelor sportive. La celălalt capăt al clasamentului regăsim Cipru (52,4%), Grecia (61,8%) și Lituania (65,3%), care nu sunt cele mai dezvoltate țări din studiu. Acestea angajează puțin personal, în special în structurile de conducere și administrative.

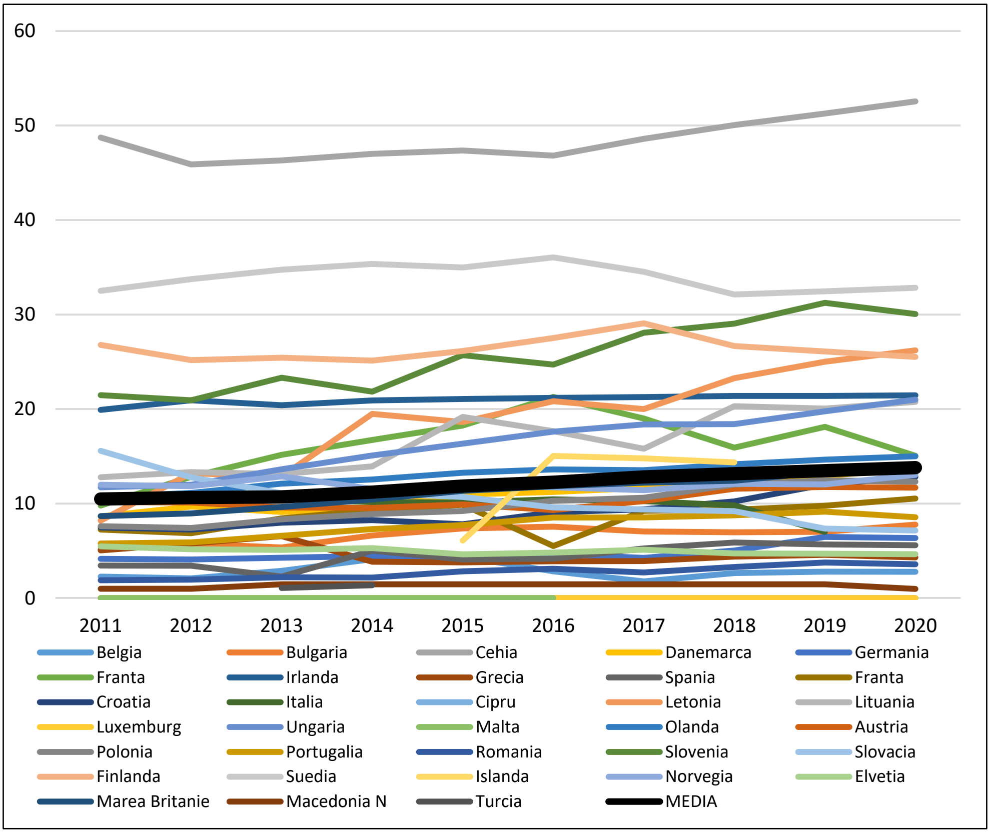

Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.4. Evoluția procentajului cu studii superioare dintre angajații din sectorul sportului în perioada 2011 – 2020 (diferență relativă, în procente) – țările UE și țări asociate

3.4.2. Producția de echipament sportiv

Așa cum am văzut în demersul teoretic, un element important al ofertei pe piața sportului este producția și producătorii de echipament sportiv, îmbrăcăminte și încălțăminte pentru sport, accesorii pentru bazele sportive, etc. Pe fiecare piață națională, numărul și densitatea lor, cifrele de afaceri totale sau raportate la venitul național ne pot da informații despre mărimea și importanța sectorului sportiv în economie, gradul de concentrare a pieței, etc.

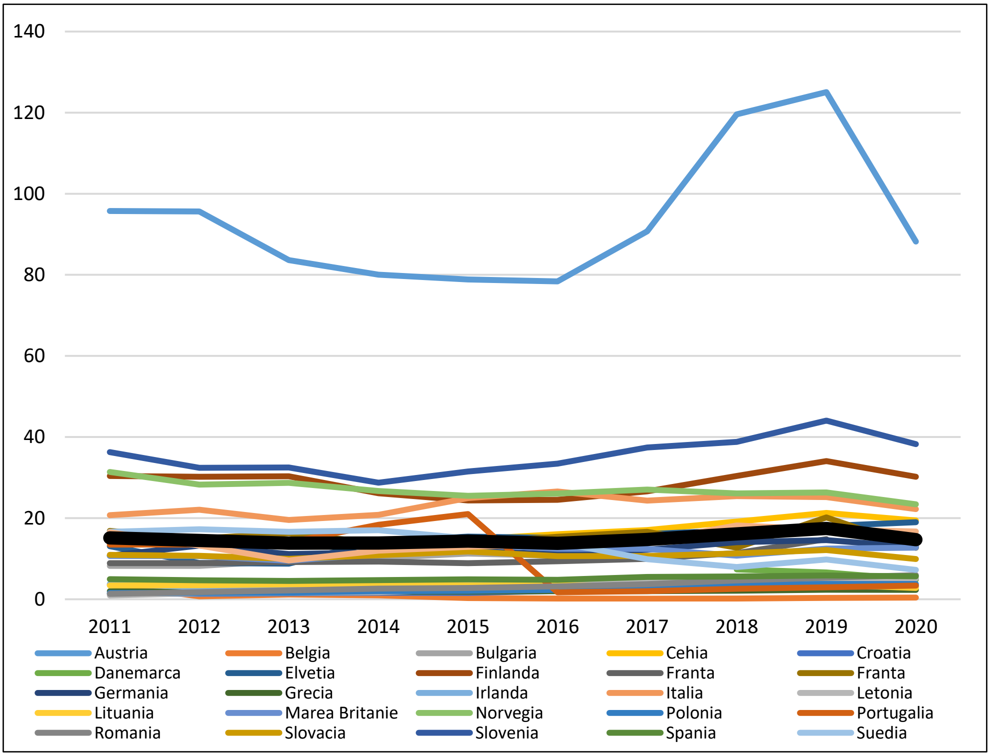
Sursa: Construcția autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.5. Evoluția numărului de întreprinderi de echipament sportiv raportat la populație (la 1 milion de locuitori) în perioada 2011 – 2020 – țările UE și țări asociate

În figura 3.5 este redat numărul relativ (raportat la populație) al firmelor autohtone de echipament sportiv. La nivel mediu, se constată un fapt îmbucurător, și anume creșterea continuă a numărului relativ de întreprinderi. Acest fapt denotă o scădere a gradului de concentrare a pieței, și o creștere a concurenței, probabil într-o anumită măsură și prevederilor legislației europene în domeniul concurenței și antimonopolului. Valoarea medie la 1 milion de locuitori a crescut de la 10,5 în 2011 la 13,8 în 2020. Totuși, media nu acoperă decât o mică parte din realitate, discrepanțele fiind uriașe între țările analizate. În top se regăsesc Cehia (48,5), Suedia (33,9), Finlanda (26,4), Slovenia (25,6) și Irlanda (21,0). Remarcăm că sunt țări dezvoltate, dar nu foarte mari ca populație. Țările mari au mai degrabă capacitatea de a propune pe piață producători de anvergură internațională, care în schimb acaparează în mare măsură piață internă, slăbind poziția micilor producători. La extremitatea cealaltă a clasamentului se afla Romania (2,7), Macedonia de Nord (1,3) și Turcia (1,2). Aceste țări au o dezvoltare economică mai redusă, ca urmare și consumul de echipamente sportive este diminuat. În plus, au mai mică capacitate de a produce prin întreprinderi proprii, fiind în mare parte dependente de importuri.

Figura 3.6 redă cifra de afaceri a întreprinderilor autohtone de material sportiv, raportată la populație. Valoarea medie multinațională are o evoluție aproape stagnantă, de la 15,1 în 2011 la 14,7 în 2020. Totuși, apreciem asta ca un fapt negativ, deoarece aceasta a fost o perioadă de dezvoltare economică, dar în care vânzările de echipament produs pe teritoriul național înregistrează scăderi relative. Acest fapt denotă o dependență tot mai mare de importuri, ca urmare a proceselor de globalizare. Desigur, situația ar putea fi mai favorabilă decât o indică datele deoarece majoritatea schimburilor comerciale, deci și cele cu produse destinate sportului se desfășoară în regim intracomunitar, între statele membre ale UE. La vârful clasamentului se afla Austria (93.6), Slovenia (35.3), Finlanda (28.7), Norvegia (26.9) și Italia (23.2). Este destul de dificil de identificat un pattern comun pentru aceste națiuni. Remarcăm totuși că mare parte din ele fabrică prin întreprinderi de talie

respectabilă echipament de iarnă, care este în general mai scump decât cel specific altor sporturi. La partea de jos a clasamentului sunt Belgia (0.8), Croația (2.0) și Grecia (2.1). Acestea sunt state foarte comerciale, care realizează importuri și exporturi masive relativ la talia lor. Deși consumul de echipament sportiv în aceste țări este destul de ridicat, el provine în mare măsură din importuri.

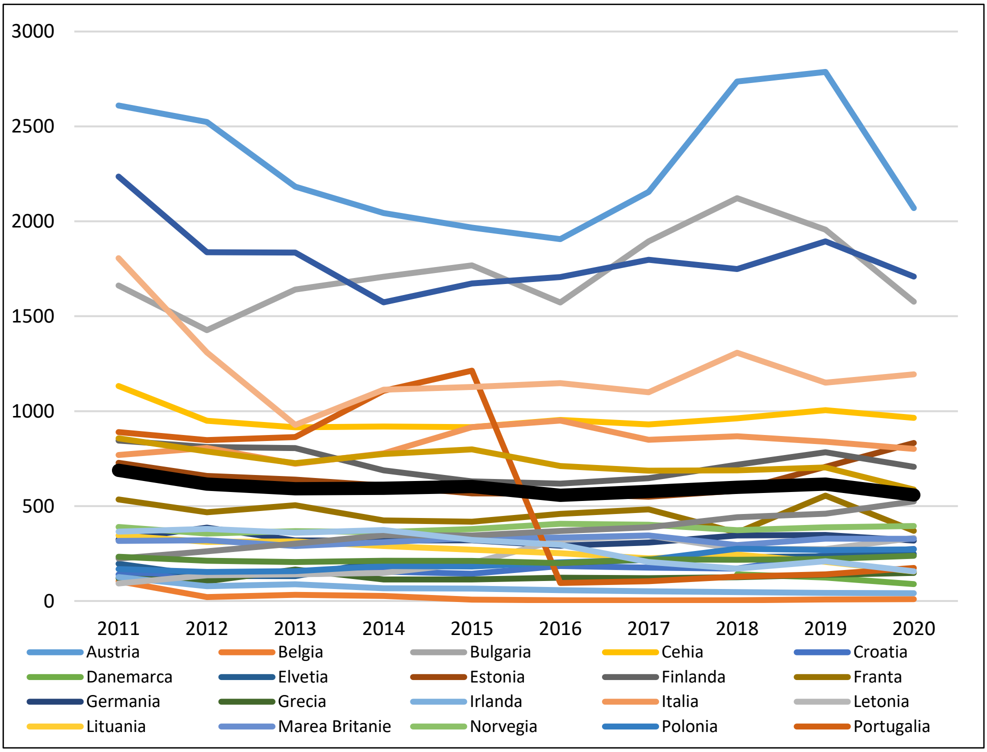

Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.6. Evoluția cifrei de afaceri a întreprinderilor autohtone de echipament sportiv raportat la populație (la 1 milion de locuitori) în perioada 2011 – 2020 – țările UE și țări asociate

În figura 3.7 este redată cifra de afaceri totală a întreprinderilor din sport, dar raportată de această dată la PIB. Aceste rezultate sunt ușor diferite față de cele precedente. Valoarea medie este în scădere în intervalul 2011-2020, de la 689 euro la 558 euro (la 1 milion de euro produs brut), adică o scădere medie anuală de -2,3%. Așa cum am prefigurat în analiza

anterioară pe locuitor, încasările totale au rămas aproximativ constante, pentru o perioada de creștere economică. Efectele globalizării se fac și aici resimțite, ponderea consumului intern scade, în beneficiul produselor din import. În topul țărilor cu consum mare de produse sportive de la producători autohtoni se află Austria (2298 euro), Slovenia (1801 euro), Bulgaria (1733 euro) și Ungaria (1218 euro). Remarcăm intrarea în top a unor țări mai puțin bogate, care consumă multe produse sportive din producție proprie, dacă judecăm în mod relativ, adică pentru venitul național disponibil. La polul opus regăsim Danemarca (118 euro), Irlanda (66 euro) și Belgia (22 euro), care deși sunt dezvoltate, nu au întreprinderi foarte mari și de bun renume în echipamentul sportiv și în consecință consumă foarte multe produse de import.

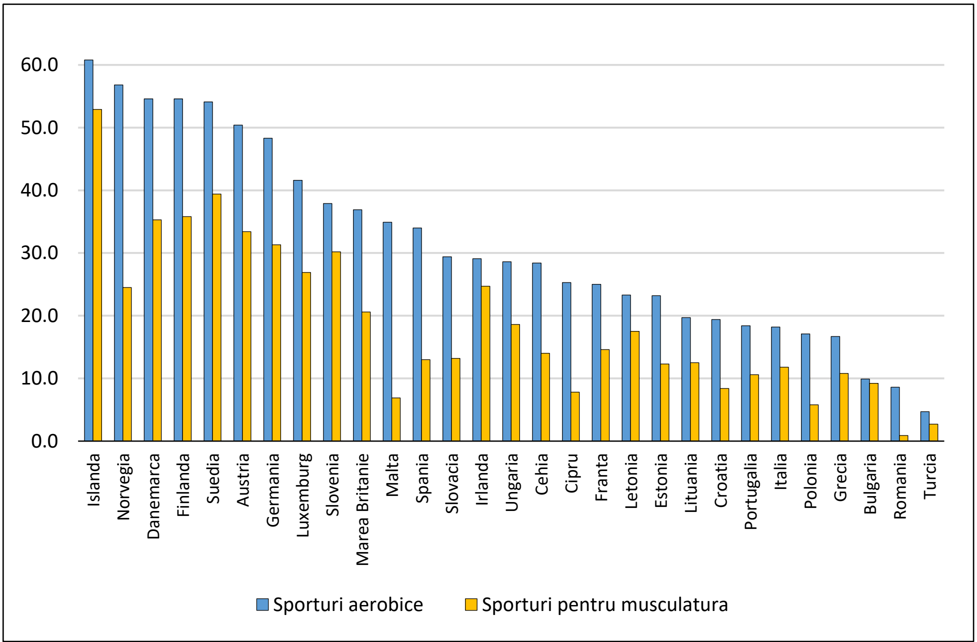
Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.7. Evoluția cifrei de afaceri a întreprinderilor autohtone de echipament sportiv raportat la PIB (în euro, la 1 milion de euro produs brut) în perioada 2011 – 2020 – țările UE și țări asociate

3.4.3. Practicanţii sportului

În paragraful anterior am abordat oferta de pe piața sportului, în care rolul cel mai important îl reprezintă producătorii de echipament sportiv. Acum abordăm partea ofertei, manifestată de practicanții de sport. Aceștia sunt principalii actori care manifestă cererea pentru echipament, îmbrăcăminte și încălțăminte sportivă. Desigur, este atât o problemă economică, cât și comportamentală. În țări cu același nivel de dezvoltare, putem întâlni cereri discrepante.

Figura 3.8 arată procentajul din populație care practică sporturi de tip aerobic sau pentru musculatură. Cele două nu se exclud reciproc, există numeroși indivizi care le practică pe ambele. La sporturile de tip aerobic se includ și sporturile de echipă: fotbal, handbal, baschet, volei, etc. Remarcăm diferențe uriașe între țări, deși factorii economici și culturali nu sunt un impediment pentru a face sport.

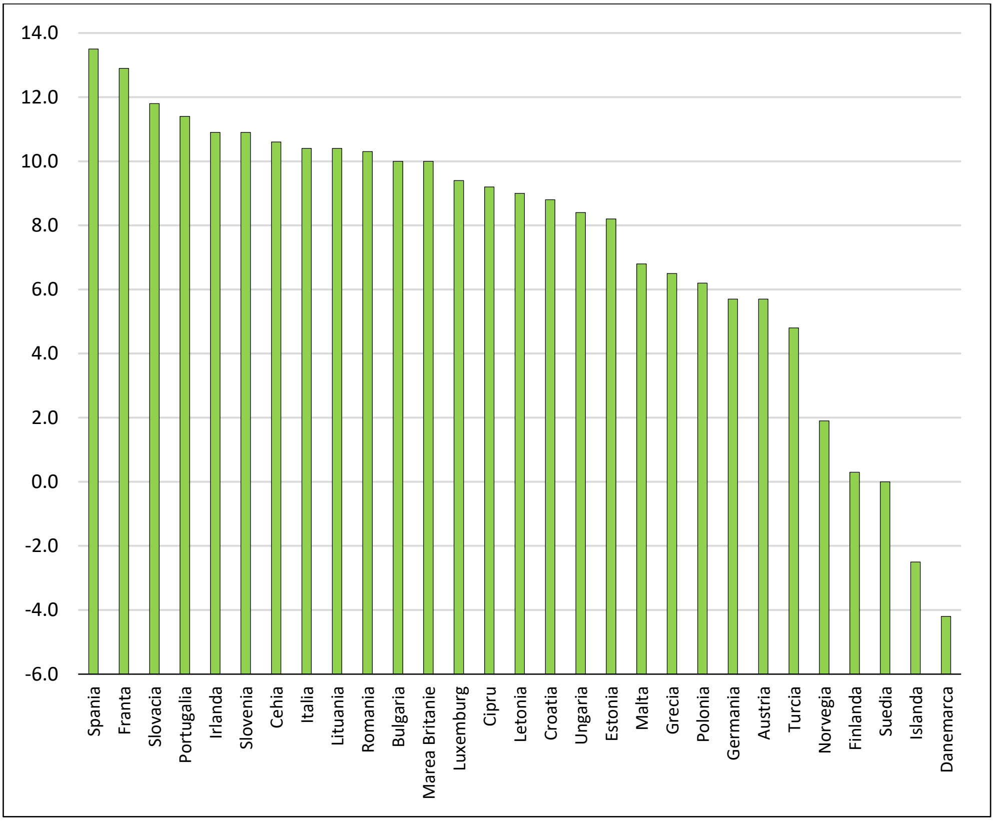
Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.8. Procentajul practicanților de sporturi aerobice și pentru musculatură din totalul populației – țările UE și țări asociate

Pentru sporturile aerobice, liderii europeni la practicarea lor în rândul populației sunt Islanda (60.8%), Norvegia (56.8%), Danemarca (54.6%), Finlanda (54.6%) și Suedia (54.1%). Sunt în exclusivitate țări foarte dezvoltate din nordul continentului, care practică pe scară largă mai multe sporturi de echipă, care implică mulți jucători. Acestea au și foarte multe baze sportive, săli de sport și stadioane raportat la populație. În plus ele sunt situate și foarte bine în teritoriu, în toate localitățile și școlile. La nivelul inferior regăsim Turcia (4,7%), România (8,6%), Bulgaria (9,9%) și Grecia (16,7%). Sunt în exclusivitate țări din sud-estul Europei, cu un nivel de dezvoltare mai redus și cu societăți mai tradiționale, cu o mare componentă rurală, urbanizare mai scăzută.

Pentru sporturile pentru musculatură, în orice țară procentajul de practicanți este mai scăzut. În top regăsim Islanda (52,9%), Suedia (39,4%), Finlanda (35,8%) și Danemarca (35,3%). În general sunt aceleași țări nordice. La polul opus sunt România (0,9%), Turcia (2,7%), Malta (6,9%) și Cipru (7.8%) din aceeași zonă a continentului ca și la sporturile aerobice și cu același nivel economic scăzut, dar regăsim și țări cu nivel mediu de dezvoltare.

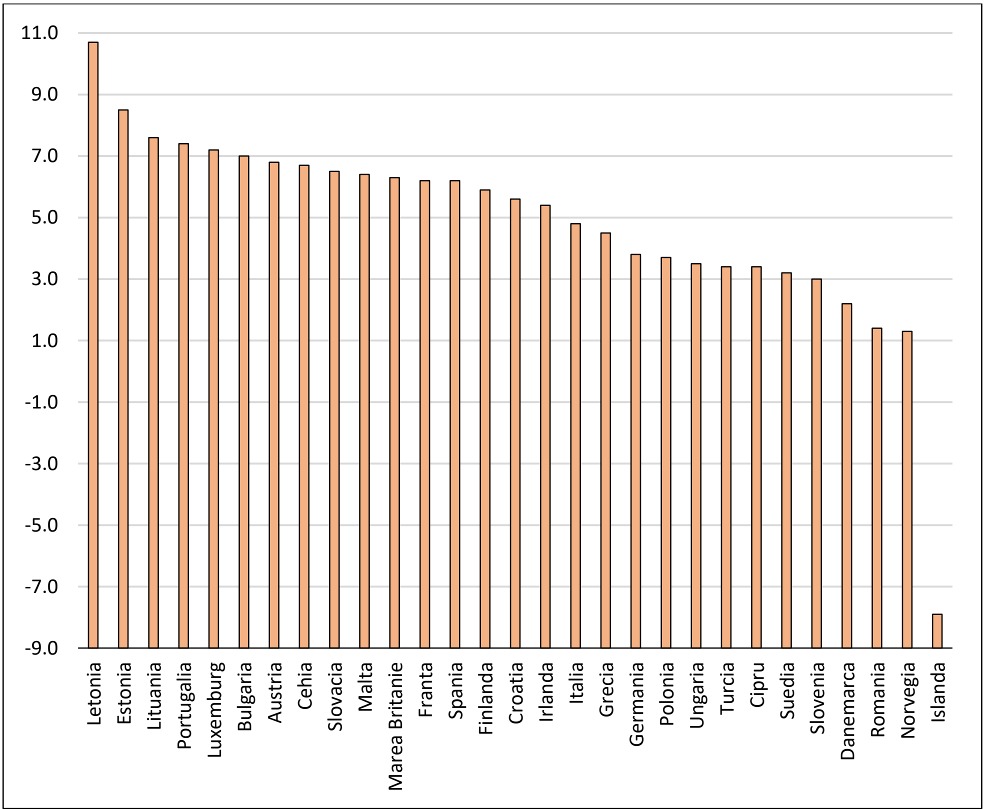
Participarea la sport a populației largi este însă inegală pe sexe, așa cum se vede în figura 3.9 pentru sporturile aerobice. În aproape toate țările, bărbații practică mai mult sport decât femeile. În schimb, diferența dintre proporția bărbaților și cea a femeilor este foarte inegală pe teritoriul european. Decalaje procentuale mai mari se manifestă în general în țări dezvoltate ca Spania (13,5%), Franța (12,9%), Slovacia (11,8%) și Portugalia (11,4%). În schimb, varorile cele mai scăzute ale diferențelor sau chiar cu predominanță a femeilor sunt în țările nordice, încă și mai dezvoltate: Norvegia (1,9%), Finlanda (0,3%), Suedia (0,0%) și Danemarca (-4,2%). În general, aceste țări sunt cunoscute ca egalitariste între sexe și în alte domenii: participarea la antreprenoriat, viață politică, lipsa discriminării salariale, etc.

Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.9. Diferența dintre procentajele de participare la sporturile aerobice între bărbați și femei – țările UE și țări asociate

O situație relativ similară este întâlnită și pentru sporturile pentru musculatură (figura 3.10). Discriminare mai importantă privind participarea este în Letonia (10,7%), Estonia (8,5%), Lituania (7,6%) și Portugalia (7,4%). Egalitarism sau chiar predominanță a femeilor este în Danemarca (2,2%), România (1,4%), Norvegia (1,3%) și Islanda (-7,9). Pentru aceste sporturi nu putem identifica un pattern comportamental bazat pe rațiuni economice. Probabil este vorba despre anumite obiceiuri și tradiții social-umane. Acestea pot fi adeseori foarte complexe și greu de identificat, deci ar merita o analiză separată și detaliată.

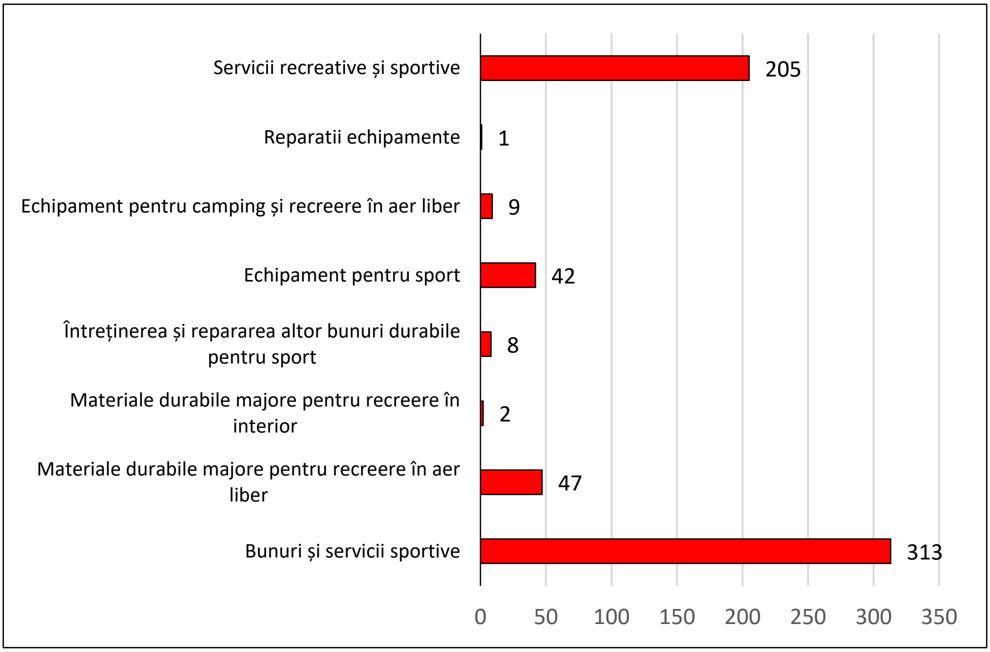
Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.10. Diferența dintre procentajele de participare la sporturile pentru musculatură între bărbați și femei – țările UE și țări asociate

3.4.4. Consumul de bunuri sportive şi recreative

Consumul de bunuri pentru activități cu caracter sportiv și recreativ reprezintă de asemenea o estimație a cererii pe piața sportului. Ca pentru majoritatea piețelor, determinanții cererii sunt: prețul bunului și serviciului, venitul consumatorilor, existența unei nevoi care trebuie acoperite și obiceiurile de consum. Desigur, este greu de comparat între țări cantitatea fizică de bunuri și servicii, deoarece ele sunt rareori comparabile ca și mărime, calitate sau structură. De asemenea comparațiile valorice, ca sume cheltuite pot fi mai puțin reprezentative,

deoarece prețurile sunt diferite de la o țară la alta. De aceea ne vom baza comparațiile pe indicatori valorici, dar cu corectarea eterogenității prețurilor.

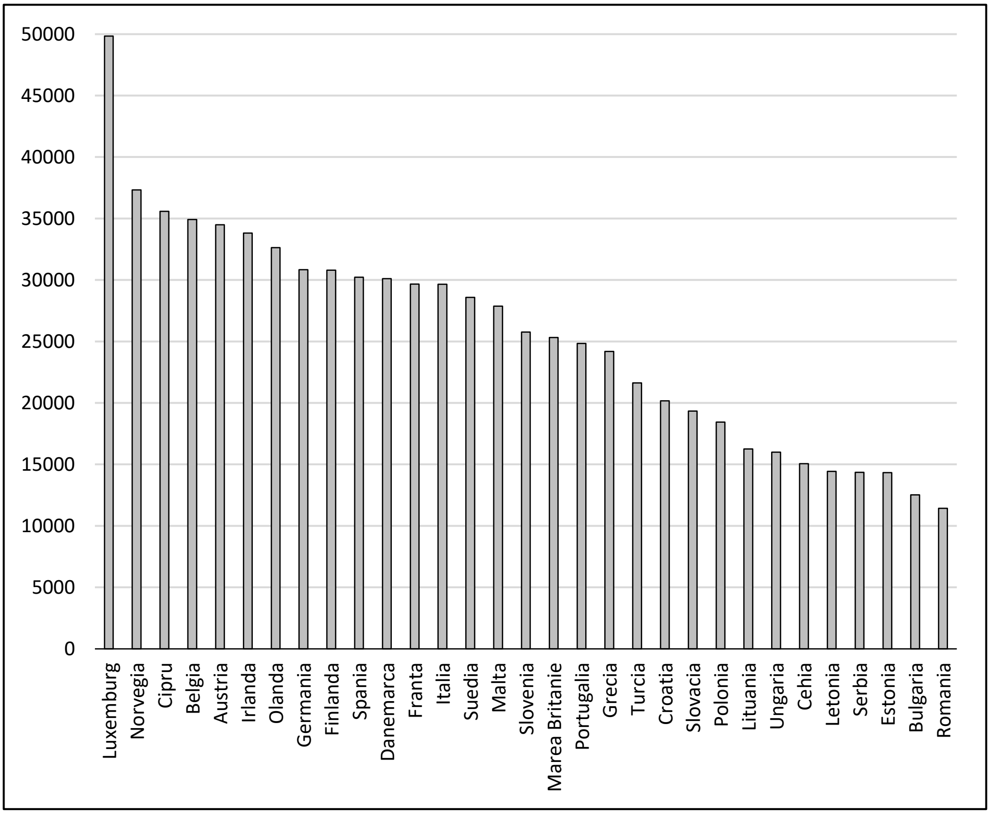
Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.11. Structura cheltuielilor pe locuitor pentru diferite categorii de bunuri și servicii sportive, în PPS pe locuitor, 2015 – țările UE și țări asociate

Standardul puterii de cumpărare (PPS – Purchasing Power Standard) este o unitate monetară de referință comună artificială utilizată în Uniunea Europeană care elimină diferențele de niveluri de preț între țări. Deci, „un PPS permite cumpărarea aceluiași volum de bunuri și servicii în toate țările. Această unitate permite comparații semnificative de volum a indicatorilor economici între țări. Agregatele exprimate în PPS se calculează prin împărțirea agregatelor exprimate în prețuri curente și în monedă națională la paritățile puterii de cumpărare (PPP)" (Eurostat, 2021). Nu putem privi deci PPS ca o unitate monetară efectivă, ea nu are echivalent sau curs de schimb în raport cu alte valute. PPS

permite în schimb comparații relative între țări cu valute diferite și prețuri diferite ale produselor.

Remarcam din figura 3.11 că structura cheltuielilor este dominată de bunurile și serviciile pentru sport urmată de serviciile recreative și sportive.

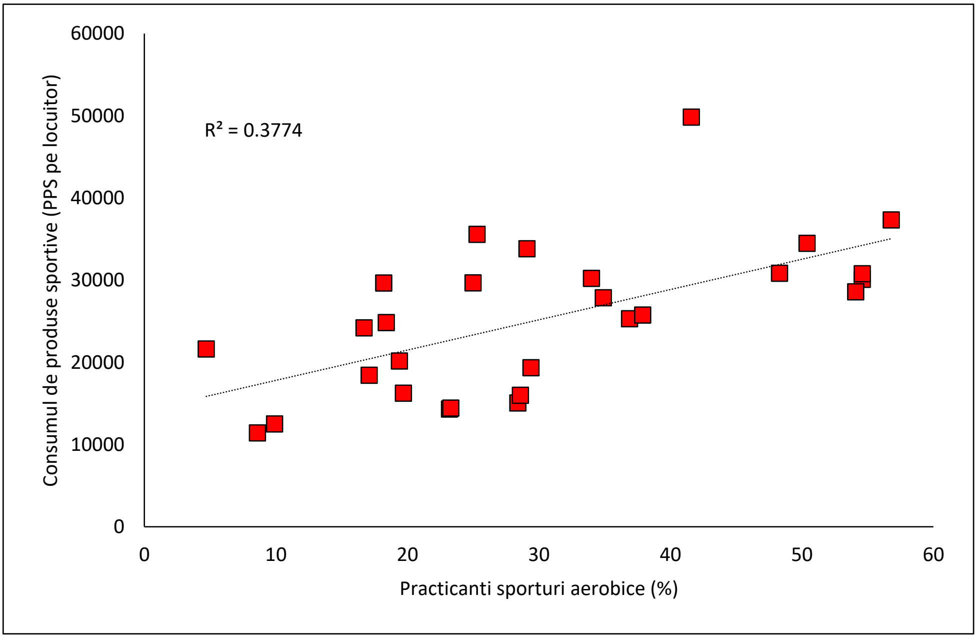

Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.12. Cheltuieli pe locuitor pentru bunuri și servicii sportive și de recreere, în PPS pe locuitor, 2015 – țările UE și țări asociate

În figura 3.12 sunt redate cheltuielile pe locuitor aferente sportului, în PPS, pentru a avea o comparabilitate directă. Lista este dominată clar de cele mai bogate națiuni europene, Luxemburg (49838 PPS) și Norvegia (37330 PPS), care în ciuda prețurilor interne mari consumă multe produse și servicii sportive. La baza clasamentului, țările mai sărace consumă de

3-4 ori mai puțin: Serbia (14355 PPS), Estonia (14329 PPS), Bulgaria (12517 PPS) și România (11422 PPS).

Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.13. Practicarea sporturilor aerobice (% din populație) și cheltuieli pe locuitor pentru bunuri și servicii sportive și de recreere (PPS pe locuitor), 2015 – țările UE și țări asociate

Desigur, puterea economică nu este singurul factor de influență al consumului. Cumpărarea de bunuri și servicii se face pentru a efectua activități cu caracter sportiv. Ca urmare, investigăm corelațiile posibile între intensitatea practicării sportului și consumul de produse și servicii specifice. În figura 3.13 și tabelul 3.1 ne preocupăm de corelația posibilă cu procentajul de practicare a sporturilor aerobice. Remarcăm o corelație destul de puternică (corelație Pearson R = 0,61) și aproximativ liniară. În general țările consumă cu atât mai mult cu cât cetățenii lor practică mai mult sport. Excepții ar putea fi considerate Luxemburg, care consumă foarte mult chiar și pentru intensitatea sporturilor aerobice din această țară (41,6%). Excepții în sens invers ar putea fi considerate Cehia și

Ungaria, care nu consumă prea mult față de cât sport se practică pe teritoriul lor (28,4% și 28,6%).

Tabelul 3.1. Distribuția țărilor UE și asociate în raport cu PPSA* și CPS**

Tara	*PPSA*	*CPS*		*Tara*	*PPSA*	*CPS*
Austria	50,4	34491		Lituania	19,7	16254
Bulgaria	9,9	12517		Luxemburg	41,6	49838
Cehia	28,4	15055		Malta	34,9	27868
Cipru	25,3	35579		Marea Britanie	36,9	25316
Croatia	19,4	20163		Norvegia	56,8	37330
Danemarca	54,6	30102		Polonia	17,1	18436
Estonia	23,2	14329		Portugalia	18,4	24842
Finlanda	54,6	30792		Romania	8,6	11422
Franta	25,0	29667		Slovacia	29,4	19341
Germania	48,3	30835		Slovenia	37,9	25762
Grecia	16,7	24190		Spania	34,0	30223
Irlanda	29,1	33814		Suedia	54,1	28583
Italia	18,2	29651		Turcia	4,7	21628
Letonia	23,3	14428		Ungaria	28,6	15998

**procentajul de participare la activități sportive aerobice*
***cheltuielile pentru activități și produse sportive, în PPS pe locuitor Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)*

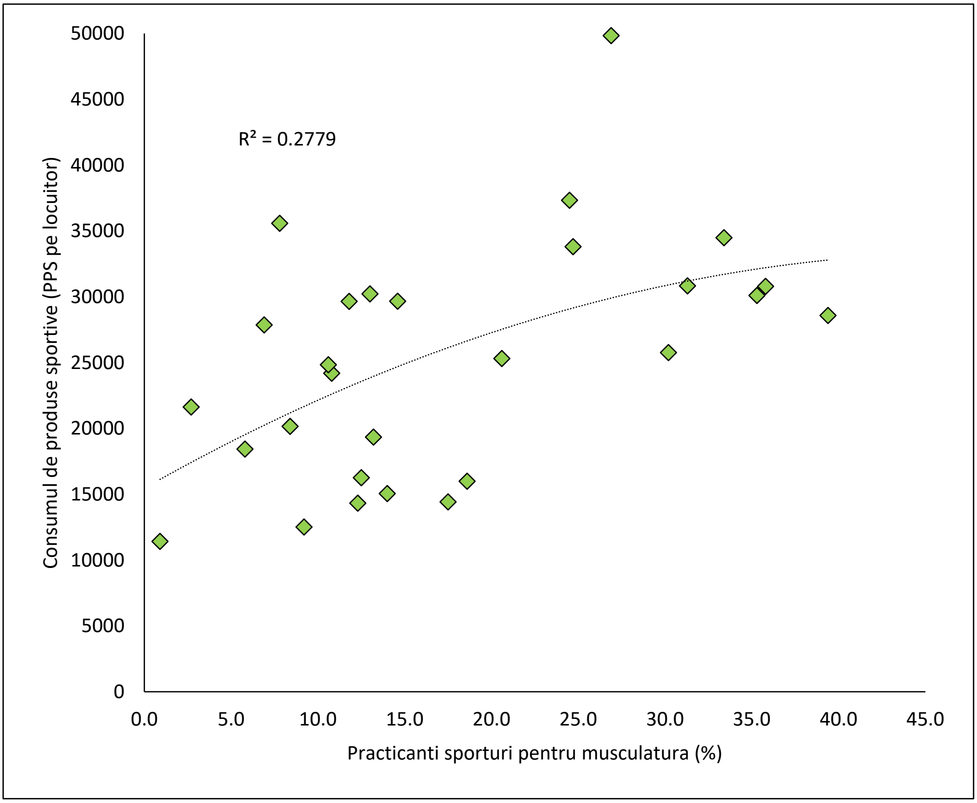
O analiză similară efectuăm și pentru sporturile dedicate musculaturii (tabelul 3.2 și figura 3.14). Corelația acesta este însă mai puțin intensă (R = 0,53), sugerând că mai degrabă sporturile aerobice sunt mari consumatoare de material sportiv și servicii, mai mult decât cele pentru musculatură.

Tabelul 3.2. Distribuția țărilor UE și asociate în raport cu PPSM* și CPS**

Tara	*PPSM*	*CPS*		*Tara*	*PPSM*	*CPS*
Austria	33,4	34491		Lituania	12,5	16254
Bulgaria	9,2	12517		Luxemburg	26,9	49838
Cehia	14,0	15055		Malta	6,9	27868
Cipru	7,8	35579		Marea Britanie	20,6	25316
Croatia	8,4	20163		Norvegia	24,5	37330
Danemarca	35,3	30102		Polonia	5,8	18436
Estonia	12,3	14329		Portugalia	10,6	24842
Finlanda	35,8	30792		Romania	0,9	11422
Franta	14,6	29667		Slovacia	13,2	19341
Germania	31,3	30835		Slovenia	30,2	25762

Tara	*PPSM*	*CPS*		*Tara*	*PPSM*	*CPS*
Grecia	10,8	24190		Spania	13,0	30223
Irlanda	24,7	33814		Suedia	39,4	28583
Italia	11,8	29651		Turcia	2,7	21628
Letonia	17,5	14428		Ungaria	18,6	15998

**procentajul de participare la activități sportive pentru musculatură*
***cheltuielile pentru activități și produse sportive, în PPS pe locuitor*
Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Sursa: Construcţia autorului pe baza datelor EUROSTAT (2021)

Figura 3.14. Practicarea sporturilor pentru musculatură (% din populație) și cheltuieli pe locuitor pentru bunuri și servicii sportive și de recreere (PPS pe locuitor), 2015 – țările UE și țări asociate

Remarcăm și aici același comportament atipic pentru Luxemburg, iar contrar se situează Ungaria și Letonia, cu consumuri mici de material sportiv în raport cu ponderea practicării.

Concluziile capitolului

Sportul a apărut ca o activitate pur recreativă, fară mari conotații financiare. Atunci când a început să strângă public tot mai numeros, au început să apară și fenomenele de comercializare. La început, acestea au fost timide, cu publicitatea unor produse la locul desfășurării evenimentelor sau în presa scrisă. Nici asocierea cu radioul nu a adus o dezvoltare foarte accentuată a prezenței finanțelor în sport. Adevărata explozie s-a produs paralel cu dezvoltarea televiziunii. Ea a permis telespectatorilor să se simtă ca și prezenți la evenimentul dorit.

Dezvoltarea elementelor financiare și comerciale din sport au atras atenția economiștilor, care au început să privească sportul ca un sector economic. Aceștia au început să definească mai clar elementele ofertei, cererii și fluxurile de intrare și ieșire. Justificarea studierii separate se bazează pe unele elemente inedite, care nu apar pe piețele altor bunuri și servicii. Este vorba printre altele de sponsorizare și voluntariat. Primul element oferă fluxuri financiare, al doilea fluxuri de timp. Afacerile din sport au profitat de teoria economică existentă, creând profituri pentru antreprenori. Cu ocazia evenimentelor majore, participarea media pentru transmisiuni și publicitate a fost restrânsă ca număr. Profitând în mod conștient de oferta de eveniment inelastică, prețurile au crescut exponențial, iar marile evenimente au devenit afaceri ultra-profitabile pentru organizatori.

Totuși, aceste mecanisme pot crea și efecte economice nedorite. Se încurajează acapararea pieței de către un număr mic de ofertanți de produse pentru sport, punând probleme de monopol și poziție dominantă pe piață. De aceea Uniunea Europeană, desigur într-un cadru mai larg al prevederilor antitrust, este foarte vigilentă și ia masuri de fluidizare a pieței, cu legislație care încurajează competiția liberă între producători.

Profitând de avantajul unor date statistice comparabile între țările membre și furnizate de Eurostat se pot studia anumite aspecte economice și financiare din sportul european. Am analizat astfel evoluții în timp a

personalului angajat în sfera sportivă, numărului de practicanți, consumul de produse, diferențieri între sexe, etc. Am pus în evidență și unele corelații cu dezvoltarea economică și intensitatea practicării sportului. Fenomenele sunt însă și mai complexe și necesită o abordare multivariată, prin includerea mai multor factori simultan. De aceea, în capitolul următor, vom aprofunda aceste analize prin intermediul econometriei.

CAPITOLUL 4.
Conexiuni ale sportului cu economia, finanţarea şi societatea

Introducere

Sportul este o activitate fizică și recreativă care este practicată foarte diferit de la o țară la alta. Diferă semnificativ în primul rând intensitatea practicării, respectiv proporția indivizilor din societate implicați în această activitate, dar și durata medie pe care un practicant o alocă. În al doilea rând, sporturile favorite practicate nu sunt aceleași. În al treilea rând, este foarte eterogen raportul dintre sportul de masă și cel dedicat înaltei performanțe.

În același timp, în interiorul unei țări practicarea sportului poate fi foarte diferită în funcție de regiune, sex, rasă, condiție socio-economică sau chiar de tradiții (Szczepaniak, 2020). Există studii în literatură care investighează participarea la sport a indivizilor dintr-o societate (Berger și colab., 2008). Unele cercetări se preocupă de determinanți specifici ai unui anumit sport (Breuer și colab., 2011).

Desigur, dacă aceste variații de la un individ la altul sunt explicate în literatură, preocupările pentru a explica eterogenitățile dintre țări sunt mai puține. În primul rând, faptul se datorează complexității fenomenului. Trebuie avuți în vedere indicatori sociali și economici foarte diverși, legați de dezvoltarea economică, finanțare, sănătatea populației, performanța sportivă la nivel internațional, aspecte culturale și de comportament național agregat. De asemenea, corelațiile între acești factori sunt foarte intense, punând adesea și serioase probleme metodologice. Vom încerca însă să aducem puțină claritate în cadrul acestor fenomene, evaluând comparativ anumite patternuri comportamentatele ale națiunilor.

Activitățile sportive au un rol din ce în ce mai important în societățile contemporane. Cercetarea academică investighează din ce în ce mai mult subiecte legate de finanțarea sportului, efectele economice, afacerile sportive, efectele asupra capitalului social uman etc (Păuna şi colab., 2020). Studiul acesta analizează efectele finanțării de bază și extinse pentru sport pe un eșantion de 32 de țări europene, dintre care majoritatea sunt membre ale Uniunii Europene. Datele sunt furnizate de instituții internaționale precum Banca Mondială, Organizația Mondială a Sănătății, Observatorul Global al Sănătății, Asociația Globală a Federațiilor Sportive Internaționale și instituțiile sportive naționale din țările incluse în eșantion (Păuna şi colab., 2020). Rezultatele regresiilor OLS cross-country demonstrează clar rolul pozitiv al finanțării sportului asupra performanței sportive în competițiile internaționale, speranței de viață și sănătății populației. Pe baza rezultatelor regresiilor, se pot analiza performanțele sportive reale ale țărilor în comparație cu performanțele ipotetice condiționate de un anumit nivel de finanțare și a produsului intern brut (Păuna şi colab., 2020). Ca urmare a principalelor constatări, se pot formula recomandări cu privire la viitoarele studii și politici ale instituțiilor de reglementare.

4.1. Identificarea comportamentelor comune ale ţărilor europene privind mecanismele de dezvoltare a sportului[1]

4.1.1. Determinanţi ai practicării sportului la nivel micro

Pentru a putea oferi o imagine mai clară cu privire la conexiunile sportului cu alte laturi ale societății la nivel internațional, este util să

[1] O versiune anterioară a acestui subcapitol a fost publicată sub titlul **Păuna, R. D.**, Câmpan, N., & Borlea, S.N. (2022). Fiscal, Economic, Health and Cultural Indicators Connected with the Development of Sport, *International Journal of academic research in business and social sciences, 12*(4), 422-439. Articolul a fost elaborat în perioada studiilor doctorale. Contribuția proprie: introducere și recenzia literaturii, formularea ipotezelor, sistematizarea variabilelor utilizate în studiu, analiza economică a rezultatelor din regresii și parțial concluziile.

explicăm ce se întâmplă la nivel de individ. Ce determină o persoană să practice sportul sau să fie competitivă în acest domeniu. Desigur, pentru a aduce o lumină asupra acestor aspecte, ar trebui să ne ocupăm puțin de a defini câteva noțiuni, cel puțin dintre cele legate de participare și performanță (Păuna şi colab., 2022).

În literatură există câteva preocupări de a stabili ce este participarea la activitățile sportive, tocmai pentru a putea realiza comparații între studii. Definiri diferite nu ar face decât să complice situația (Păuna şi colab., 2022). Totuși, opiniile sunt diferite, unii autori preferând să evalueze activitățile desfășurate în ultima lună (Humphreys și Ruseski, 2009), dar sunt și preferințe pentru a evalua activitățile desfășurate pe o perioadă mai scurtă, de 14 sau 7 zile (Leslie și colab., 2004). Desigur, sunt și opinii care stabilesc alte intervale de timp, mai mari sau mai mici. Mai există însă și o altă chestiune de clarificat. Unii autori definesc participarea în funcție de durata ei, adică cel puțin o jumătate de oră, o oră, sau un anumit număr de ore (Stoldt, 2020). Alți cercetători sunt în schimb mai preocupați de frecvență, adică numărul de participări la activități, cu luarea sau nu în considerare a duratei de timp alocate (Păuna şi colab., 2022).

Alte definiri importante vizează stabilirea a ceea ce se poate considera sau nu activitate cu caracter sportiv (Breuer și colab., 2011). Unele studii se concentrează pe activități mai restrânse ca și gamă și varietate, incluzând doar sporturi consacrate, de exemplu cele recunoscute la nivel olimpic, sau cele care au federații naționale de specialitate (Păuna şi colab., 2022). Anumiți cercetători sunt mai permisivi, considerând mai multe activități ca având un caracter sportiv, incluzând deci dansul, munca la gradină în scop de relaxare, plimbările prin natură pe jos sau cu mijloace de locomoție cu propulsie umană (Guarino, 2015). Pentru a avea comparabilitate internațională este vehiculată și ideea de a considera doar primele 5, 10 sau 20 de sporturi practicate într-o țară, dar în mod evident altele de la o națiune la alta.

Vorbind la nivel de individ, studiile privind participarea la sport iau în considerare variabile explicative foarte diverse (Păuna şi colab.,

2022). Ca și în orice studiu având ca unitate statistică individul, cel mai ușor de observant sunt factorii socio-demografici clasici: sexul, vârsta, venitul, statusul socio-profesional, nivelul de educație, rasa, statutul migrator, aria de locuire (Phar și colab., 2020; Gracia-Marco și colab, 2010).

Apar mult mai puțin în aplicații variabilele comportamentale ale persoanelor, adică cine sunt aceștia ca indivizi. Ne referim aici la caracteristici culturale, emoționale sau activități preferate, altele decât cele din sfera sportului (Păuna şi colab., 2022).

În ceea ce privește indicatorii socio-demografici clasici, distribuția pe sexe este cea mai studiată. Dacă privim global, pe ansamblul activităților sportive, bărbații au o participare mai intensă și mai frecventă decât femeile (Humphreys și Ruseski, 2007; Robertson și Emerson, 2010). Acest fenomen este constatat și la nivel național agregat (Downward și colab., 2014). Totuși, pentru unele categorii de sporturi, în unele țări nord-europene foarte dezvoltate participarea femeilor este superioară față de a bărbaților (Eurostat, 2021).

Și mai consistent unanime sunt opiniile și rezultatele care se referă la evoluția în raport cu vârsta (Humphreys și Ruseski, 2009; Van Tuyckom și Scheerder, 2010). Totuși, o privire mai atentă arată că metodologia aplicată poate produce efecte înșelătoare. Ar putea fi vorba de generație, nu de vârstă efectivă (Halforty & Radder, 2015). Pentru a putea izola tehnic și metodologic vorbind vârsta, ar trebui urmărite date de tip transversal, adică implicarea în sport a acelorași persoane pe o durată mai mare de timp (Păuna şi colab., 2022). Desigur, aceste studii sunt mult mai rare, datorită dificultății de realizare (Breuer și Wicker, 2009). Pe lângă acest aspect legat de vârstă versus generație, situația ar trebui analizată multivariat, s-ar putea de exemplu ca rata de participare în timp să evolueze diferit în funcție de sex sau alte variabile ca statusul socio-economic.

O variabilă mai inedită este legată de statusul de emigrare al persoanei. Migranții au rolul de a aduce comportamente sociale din locurile de origine, inclusiv unele legate de practicarea activităților

sportive. De exemplu, mulți americani de origine asiatică practică sporturi caracteristice țărilor lor de origine, ca sporturile de contact (arte marțiale), tenis de masă sau badminton (Maguire, 2013). Naționalitatea sau rasa sunt implicate în studii de specialitate, chiar dacă nu mai vizează migranții ci persoane care sunt devenite cetățeni ai țării de destinație, uneori de două sau trei generații (Snape și Binks, 2008; Jansen și colab., 2018). În general, studiile empirice constată că pe ansamblul sporturilor dintr-o societate, persoanele care au un status migrator prezent sau anterior au proporții de participare inferioare față de persoanele fără astfel de statusuri (Stamatakis și Chaudhury, 2008). Unele păreri cu privire la aceste rezultate fac apel la anumite tipologii de încadrare socială și culturală a noilor veniți într-o societate (Woods & Butler, 2020).

Ajungem astfel la o categorie de factori care sunt mai greu cuantificabili într-o manieră precisă. Caracteristicile culturale, tradiționale și comportamental-umane s-au încercat a fi măsurate prin diverși indicatori (Hofstede, 2011). Totuși, acestea rămân mai puțin precise decât caracteristicile socio-demografice și cele economice (Păuna şi colab., 2022). Studiile empirice arată că de exemplu în Europa, decalajul de participare în masă la activitățile sportive este mare între nordul continentului și celelalte zone, fiind cel mai scăzut în Sud-Est (Liponski, 2017). Aceste diferențe nu pot fi explicate decât parțial de dezvoltarea economică și a infrastructurii sportive, o mare parte ține de tradiții. Acest rezultat este unul global, pe întreaga gamă de activități. Dacă luăm în considerare și genul și alte caracteristici sociale, putem pune în evidență și alte discrepanțe (Păuna şi colab., 2022). De exempu, în unele țări mai tradiționale, din zona Balcanilor, există încă idei preconcepute despre "sporturi pentru bărbați" și "sporturi pentru femei". De exemplu, din prima categorie fac parte cele pentru dezvoltarea și întreținerea musculaturii, iar din a doua categorie sporturile care implică elasticitate sau anumite componente artistice (Hargreaves, 2014). Indiferent de țară însă, cea mai mare egalitae de participare pe sexe se întâlnește la sporturile de echipă. Aceste imixtiuni culturale sunt mai puțin prezente

în țările nord-europene, în care există un echilibru al participării pe sexe, la aproape toate sporturile.

Tot colateral contextului cultural se poate lua în considerare și participarea persoanelor cu dizabilități locomotorii sau psihice. În orice țară, aceste persoane au rate mai mici de implicare. Totuși, diferențele sunt foarte vizibile de la o țară la alta. În unele state mai tradiționaliste există tendința de marginalizare socială a persoanelor cu diverse tipuri de handicap (Akyol & Ilkim, 2018). Pe lângă acest aspect se mai pune și problema investirii în echipamente speciale care facilitează accesul unor astfel de persoane la sport. Aici intervine foarte mult, pe lângă voința națională și cea a autorităților, și capacitatea economică a unei țări de a susține astfel de demersuri de integrare socială prin sport (Păuna şi colab., 2022). Desigur, aceste rate de participare sunt în general calculate pe ansamblul activităților sportive. Există în schimb diferențe de luat în considerare de la un sport la altul. Dacă de exemplu pentru natație, investițiile pentru accesul persoanelor cu dizabilități sunt minime, pentru altele sunt necesare terenuri de joc și echipamente speciale.

Venitul și statusul socio-profesional sunt determinanţi esențiali ai ratelor de participare. Rezultate aproape similare din majoritatea studiilor arată o probabilitate net superioară de participare pentru persoanele cu status financiar ridicat (Lechner & Downward, 2017). Venitul acționează pe două căi. Prima cale este cea directă, care permite legătura dintre un venit mare și posibilitatea achiziționării abonamentelor la săli de sport, terenuri, piscine, taxe de participare la competiții, etc. A doua cale, cea indirectă, obligă persoanele cu venituri ridicate să își respecte un anumit statut social, prin practicarea sporturilor comune cu cei din aceeași categorie de resurse financiare (Păuna şi colab., 2022). Aceștia sunt implicați mai degrabă în sporturi considerate mai costisitoare, cum ar fi golful sau tenisul. Acesta este un alt aspect de luat în considerare, al discriminării prin activitatea practicată (Kroshus și colab., 2021). Practic în toate țările, există încă concepte privind "sporturi pentru bogați" și "sporturi pentru săraci". Diferențele de buget necesare

practicării sunt mari între sporturile ieftine (running, plimbare pe jos sau cu bicicleta) și cele scumpe deja amintite anterior.

Mai există și factori sociali circumstanțiali care limitează ca timp sau frecvență practicarea sportului. Aceștia pot fi diverși: alocarea de timp pentru îngrijirea copiilor sau a vârstnicilor, eventual chiar a rudelor bolnave. Sau mai putem aminti un program de lucru foarte lung, care nu lasă disponibilități de timp pentru sport (Wicker et al., 2009, Eriksen & Stefansen, 2021). De multe ori acești determinanți sunt dificil de evidențiat datorită corelației lor puternice cu factorii socio-demografici clasici, cum ar fi venitul. Persoanele care lucrează foarte mult ar putea fi obligate la acest comportament de lipsa resurselor financiare. Ca urmare, cei doi factori își pot masca reciproc efectul (Păuna şi colab., 2022). Oricum ar fi, banii și disponibilitatea timpului liber contează în decizia unui individ de a face mai mult sau mai puțin sport.

De asemenea, s-a remacat în studiile asupra frecvenței practicării efectul pozitv al unui mediu educațional de înalt nivel. Acesta acționează în două moduri. În primul rând, o educație superioară duce la o mai bună conștientizare a efectelor pozitive ale sportului pentru sănătate. În al doilea rând, este și vorba și de un mimetism comportamental, de a efectua activități similare cu persoane din mediul social sau educațional din care faci parte (Kokolakakis și colab., 2012)

4.1.2. Determinanţi ai dezvoltării sportului la nivel macro

Mecanismele de participare constatate la nivel de individ pot constitui baza estimării fenomenului la nivel macroeconomic, folosind date naționale agregate. De exemplu, în loc de nivelul de studii al individului, venitul personal, sau aria de locuire (urban/rural) se pot folosi rate de alfabetizare, procentaj din populație cu studii universitare, salariul mediu la nivel național, coeficienți de distribuție a veniturilor, rata urbanizării, etc. Aceste problematici sunt mai puțin studiate în literatură decât mecanismul individual al participării la sport (Păuna şi colab., 2022).

Comparațiile internaționale sunt îngreunate de faptul că de la o țară la alta, în studiile empirice se definește foarte diferit ce înseamnă a participa la activitățile cu caracter sportiv (Păuna şi colab., 2022). Există multe păreri divergente ale autorilor, atât în ceea ce privește frecvența, cât și durata participării pentru a se putea înregistra contribuția individului pe o piață a sportului (Breuer & Wicker, 2009). Dacă la durata practicării activităților se poate conveni un interval de timp comun, este mai dificil de rezolvat problema echivalenței intensității efortului. Aceasta este datorată ponderii foarte diferite a practicării anumitor sporturi de la o țară la alta (Păuna şi colab., 2022). Există încercări de echivalare între diferitele activități care se bazează pe informații de tip metabolic, adică numărul de calorii consumate pe unitatea de timp. Pentru unele țări, mai ales cele care fac parte dintr-o anumită comunitate, este mai uşor de relizat comparații (a se vedea de exemplu în Gratton și colab., 2011). De exemplu în cazul Uniunii Europene sunt mulți indicatori care sunt calculați similar, prin aceeași metodologie. Unele date despre sport sunt raportate unitar, de către aceeași instituție, în cazul UE aceasta fiind Eurostat. Și alți indicatori economici sunt identic calculați, permițând integrarea lor într-un studiu multivariat care să poată explica asocierile sportului cu dezvoltarea economică, fiscalitatea, indicatori ai sănătății publice, etc.

Dezvoltarea economică. Dacă așa cum s-a arătat la nivel de individ, statusul financiar al unei persoane încurajează participarea sa la activități sportive, este intuibil ca un mecanism similar să ducă la o dezvoltare mai puternică a sportului în țările mai bogate (Păuna şi colab., 2022). Fenomenul nu s-ar datora doar agregării cererii individuale, ci ar fi mai complex. O țară cu mai mari posibilități financiare poate să își dezvolte mai bine bazele sportive (González-Serrano și colab., 2019) sau să creeze facilități adecvate de proximitate, aducând un plus de atracție pentru sport.

Distribuția veniturilor. Acest determinant nu poate fi studiat decât la nivel macro. Mecanismul de acțiune asupra participarii la sport ar putea fi următorul: o societate cu mai puține discrepanțe financiare și

sociale face să se întâlnească mai ușor pe terenurile de sport indivizii (Veal, 2016), deoarece ei nu sunt atât de îndepărtați unii față de alții în ierarhia socială. Există mai mulți indicatori consacrați în literatură care ar putea măsura ca și proxy inegalitățile de venituri, printre aceștia fiind și coeficientul GINI (Păuna şi colab., 2022). Deși nu a mai fost studiat un astfel de posibil factor în literatură, ne așteptăm în mod logic și intuitiv, prin raționamentul expus anterior ca o concentrare redusă a veniturilor să aibă un efect pozitiv asupra proporției practicării sportului de către populație.

Fiscalitatea și redistribuirile. Rolul impozitelor și taxelor într-o societate este cel puțin dublu, de redistribuire și de pârghie economică. Statul sau instituțiile regionale și locale pot aloca sub formă de subvenții fonduri pentru sprijinirea activităților sportive. Acestea se pot face atât pentru sportul profesionist, cât și pentru cel amator. Alocările sunt în schimb condiționate de existența acestor fonduri (Rosner & Shropshire, 2011). Un stat care colectează mai mult decât altul de la cetățenii săi (evident, la același nivel de dezvoltare) va fi mai capabil să redistribuie sume de bani către sport (Păuna şi colab., 2022). Ne așteptăm deci ca o fiscalitate mai ridicată să încurajeze participarea în masă la activitățile cu caracter sportiv, dar și să susțină performanța la nivelul competițiilor internaționale.

Performanța sportivă. Conexiunile dintre performanța sportivă și sportul de masă sunt evidente. Relațiile sunt chiar biunivoce. Sportul amator foarte dezvoltat ca număr de cetățeni implicați creează baze de selecție mai numeroase pentru sportivii de elită (Păuna şi colab., 2022). Invers, performanțele sportive de vârf creează emulație printre indivizi și motivația de a le urma exemplul sau măcar de a le copia filozofia de viață (Van der Roest & Dijk, 2021). În prezent, marii sportivi sunt idoli ai mai multor generații, ceea ce dă un impuls și la nivelul activităților de bază (Grohmann și colab., 2013).

Sănătatea. Acest factor este cel mai agreat în studiile academice, în special cele din domeniul medical. O populație care face sport este mai sănătoasă și o populație mai sănătoasă face mai mult sport (Malm și

colab., 2019). Sunt demult dovedite efecte benefice ale mișcării fizice asupra reglării tensiunii arteriale, colesterolului, zahărului din sânge, și chiar asupra psihicului uman.

Aceste efecte au fost însă studiate cu mare predilecție asupra indivizilor (Păuna şi colab., 2022). Sunt mai rare cercetările care pun în evidență aceste relații la nivel macroeconomic. Explicația este destul de simplă, este greu de izolat efectul succeselor medicinei (mai ales în timp, în evoluție). De exemplu, constatăm în ultimele decenii că rata obezității a cresct, în paralel cu creșterea speranței de viață. Evident, răspunsul simplist ar fi greșit, dacă nu luăm în considerare și alți factori de control. Este și cazul relației dintre sport și sănătate, care poate fi deci studiată doar în context multivariat, cu implicarea tuturor determinanților posibili.

4.1.2.1. Variabile macro pentru sport, economie, fiscalitate, caracteristici culturale şi sănătate publică

Pentru a măsura diferitele concepte cu privire la sport, economie, fiscalitate, etc, implicate în studiu am recurs la variabile pentru a le măsura sau aproxima. S-au selectat din surse internaționale variabile în mare parte foarte cunoscute (Păuna şi colab., 2022). Deoarece conexiunile dintre fenomene sunt în cele mai multe cazuri neliniare este foarte dificil să lucrăm în fiecare caz în parte cu transformări de tip logaritm, putere, rădăcină, etc. Pentru a ușura deci acest demers, standardizăm variabilele, pentru a le aduce în intervalul dintre 0 și 10. Acestea sunt astfel și mai ușor de interpretat, deoarece transformările s-au făcut astfel încât valorile mari să reprezinte cazul favorabil. Tot în favoarea ușurinței interpretării este faptul că distribuția obținută pentru variabilele standardizate este uniform continuă, cu valoarea medie foarte apropiată de valoarea mediană, în jurul lui 5.

ELITE_POINTS. Scorul național obținut în clasamentul WRCEC. Clasamentul mondial al țărilor din sportul de elită (WRCEC) este un

clasament anual care măsoară performanța tuturor țărilor pe baza rezultatelor lor internaționale în toate sporturile recunoscute de Asociația Globală a Federațiilor Sportive Internaționale și în alte sporturi care au o mare popularitate și universalitate.

POPULATION. Populația totală numără toți rezidenții, indiferent de statutul juridic sau de cetățenie. Valorile afișate sunt estimări la mijlocul anului. Sursa: World Bank (2021).

ELITE_SPORT. Este o variabilă obținută ca raport între ELITE_POINTS și rădăcina pătrată a variabilei POPULATION. Unele calcule preliminare au indicat că ELITE_POINTS este mai corelat cu rădăcina pătrată a populației decât cu alte transformări matematice ale variabilei POPULATION (logaritmi, rădăcini etc.). Sursa: calculele autorului.

STD_ELITE_SPORT. Varianta standardizată a variabilei ELITE_SPORT. S-a obținut prin centrare și reducere, asupra căreia s-a aplicat distribuția normală și s-a înmulțit cu 10. S-a obținut o variabilă cu valori posibile între 0 și 10, între cazul cel mai nefavorabil și cel mai favorabil. Distribuția este una uniform continuă, cu media și mediana aproximativ egale, în jurul valorii 5. Sursa: calculele autorului.

AEROBIC. Ponderea din populația totală care practică un sport de tip aerobic. Se includ sporturile cu mare consum de oxigen, care presupun deplasare. Intră aici majoritatea sporturilor de echipă. Sursa: Eurostat (2021).

STD_AEROBIC. Varianta standardizată (între 0 și 10) a variabilei AEROBIC. Sursa: calculele autorului.

MUSCULATION. Ponderea din populația totală care practică un sport pentru întreținerea și dezvoltarea musculaturii. Eurostat (2021).

STD_MUSCULATION. Varianta standardizată (între 0 și 10) a variabilei MUSCULATION. Sursa: calculele autorului.

STD_PUB_SPORT. Varibila care aproximează proporția în care populația face sport într-o țară. Este media variabilelor STD_AEROBIC și STD_MUSCULATION. Sursa: calculele autorului.

GDPCAP. PIB-ul pe cap de locuitor (mii $) este produsul intern brut împărțit la populația de la jumătatea anului. Sursa: World Bank (2018).

STD_GDPCAP. Varianta standardizată (între 0 și 10) a variabilei GDPCAP. Sursa: calculele autorului.

GINI. Indicele Gini măsoară măsura în care este dispersată distribuția veniturilor între indivizi sau gospodării în cadrul unei economii. Sursa: World Bank (2021).

STD_EQUAL_INCOME. Varianta standardizată a variabilei GINI (valori între 0 și 10). Pentru a reda egalitatea veniturilor la valori standardizate mari, semnul este contrar indicelui GINI. Sursa: calculele autorului.

STD_ECONOMIC. Media aritmetică a variabilelor STD_GDPCAP și STD_EQUAL_INCOME. Indică global dezvoltarea economică, atât ca și nivel, cât și ca echitate a distribuției. Valori posibile între 0 și 10. Valorile mari indică un mediu de dezvoltare economică mai favorabil sportului. Sursa: calculele autorului.

BASIC_FUND. Finanțarea de bază a sportului (‰ PIB). Aceasta reprezintă finanțarea totală pentru toate activitățile care sunt contribuții pentru sport plus activitățile sportive directe. Sursa: Oficiul pentru Publicații al UE, Studiu privind contribuția sportului la creșterea

economică și la ocuparea forței de muncă în UE (2018) și instituțiile sportive naționale din țările incluse în eșantion.

STD_BASIC_FUND. Varianta standardizată a variabilei BASIC_FUND, valori posibile între 0 și 10. Valorile mari indică o finanțare mai generoasă ca procentaj din PIB. Sursa: calculele autorului.

EXTEND_FUND. Finanțarea extinsa a sportului (‰ PIB). Include finanțarea totală pentru toate activitățile care necesită sport ca input (adică toate bunurile și serviciile care sunt legate de o activitate sportivă, dar fără a fi necesare pentru a face sport) plus finanțarea de bază a sportului. Sursa: Oficiul pentru Publicații al UE, Studiu privind contribuția sportului la creșterea economică și la ocuparea forței de muncă în UE (2018) și instituțiile sportive naționale din țările incluse în eșantion.

STD_EXTEND_FUND. Varianta standardizată a variabilei EXTEND_FUND, valori posibile între 0 și 10. Valorile mari indică o finanțare mai generoasă ca procentaj din PIB. Sursa: calculele autorului.

STD_SPORT_FIN. Este media aritmetică simplă a variabilelor STD_BASIC_FUND și STD_EXTEND_FUND. Pentru a nu crea ambiguități în analizele derulate prin folosirea a doi indicatori privind finanțarea sportului, s-a construit unul singur, care preia informații din indicatorii inițiali. Valori posibile între 0 și 10, valorile mari indicând o finanțare generoasă. Sursa: Calculele autorului.

FISCAL_GDP. Reprezintă o măsură a fiscalizării totale a economiei. Se obține din suma tuturor colectărilor de taxe și impozite la nivel național, regional și local ca procentaj din PIB. Sursa: Eurostat (2021).

STD_FISCAL_GDP. Varianta standardizată (valori între 0 și 10) a variabilei FISCAL_GDP. Valorile mari indică un mare grad de fiscalizare

a economiei prin colectarea taxelor și impozitelor. Sursa: calculele autorului.

STD_FISCAL. Variabilă standardizată compozită, obținută ca media variabilelor STD_SPORT_FIN și STD_FISCAL_GDP. Valori posibile între 0 și 10. Valorile mari indică o situație fiscală favorabilă pentru sport, atât prin colectarea mai mare a impozitelor, cât și prin distribuirea lor către susținerea activităților sportive.

LIFE_EXP. Speranța de viață la naștere indică numărul de ani pe care i-ar trăi un nou-născut dacă tiparele predominante de mortalitate la momentul nașterii sale ar rămâne aceleași pe tot parcursul vieții. Sursa: World Bank (2021).

STD_LIFE_EXP. Varianta standardizată a variabilei LIFE_EXP, cu valori posibile între 0 și 10. Sursa: calculele autorului.

HEALTH_GDP. Finanțarea totală a sănătății, ca procentaj din PIB. Se includ aici toate sursele de finanțare: alocare bugetară directă, casele naționale de asigurări de sănătate, alte case de sănătate cum ar fi cele profesionale, asigurări private voluntare, plata directă și coplata. Sursa: World Bank (2021) și Eurostat (2021).

STD_HEALTH_GDP. Varianta standardizată a variabilei HEALTH_GDP, cu valori între 0 și 10. Valori mari indică o finanțare relativă (procentaj din PIB) mare a sistemului de îngrijiri medicale. Sursa: calculele autorului.

STD_HEALTH. Variabilă standardizată compozită, obținută ca media variabilelor STD_LIFE_EXP și STD_HEALTH_GDP. Valori posibile între 0 și 10. Valorile mari indică o situație a sănătății publice favorabilă pentru sport, atât prin sănătatea și longevitatea populației, cât și prin capacitatea de a susține financiar sistemul medical.

STD_CULTURAL. Variabilă standardizată compozită, pe baza a trei din cei șase indicatori ai lui Hofstede (2011): Power Distance Index (PDI), Uncertainty Avoidance Index (UAI) și Indulgence versus Restraint (IND). Explicația selecției indicatorilor și a modului lor de agregare este dată în secțiunea analizei aferente factorilor culturali. Sursa: calculele autorului pe baza indicatorilor culturali ai lui Hofstede (2011).

4.1.3. Analize bivariate în raport cu practicarea sportului şi performanţa sportivă

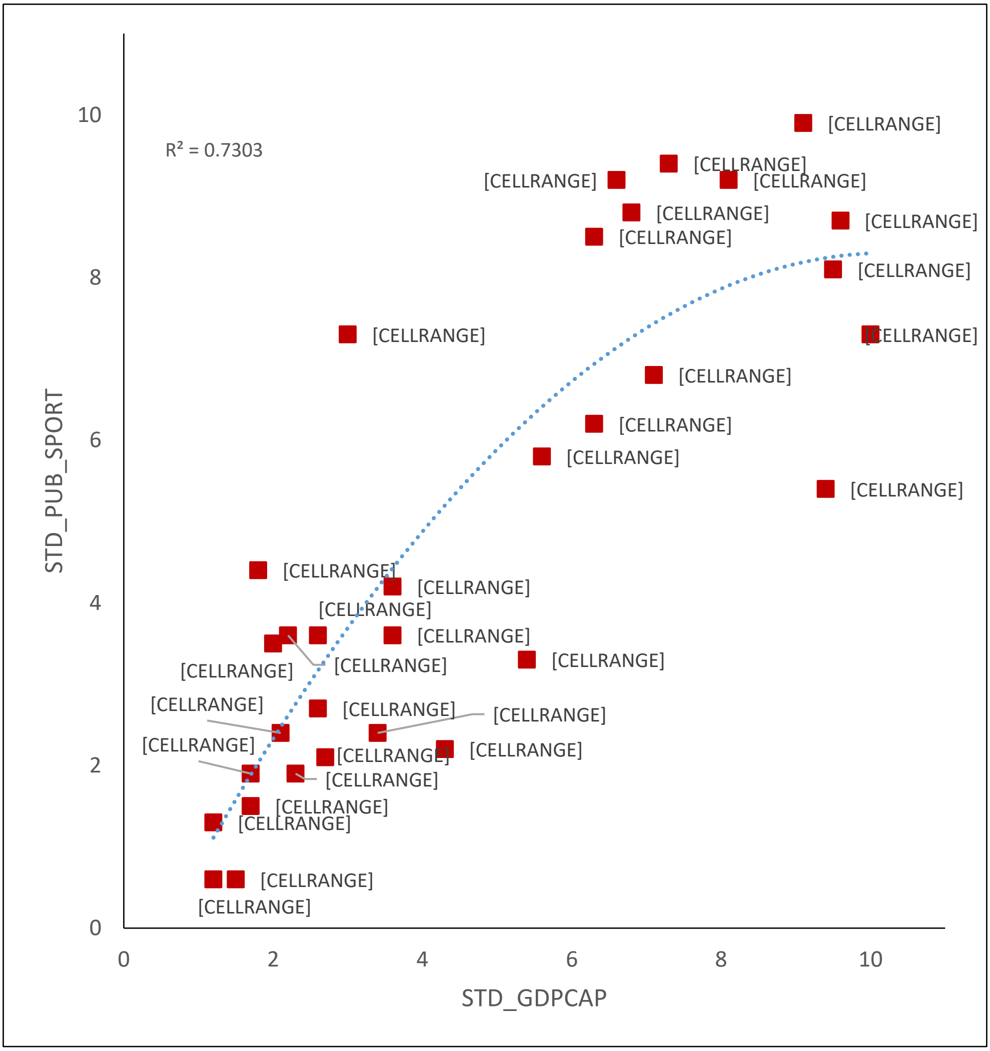
Pe baza argumentelor teoretice expuse privind corelațiile logice dintre dezvoltarea sportului și alte aspecte socio-economice, tratăm succesiv aceste conexiuni, pe baze de date la nivelul țărilor Europene. Sunt luate în considerare atât sportul amator, prin procentajul practicării de către populație, cât și cel profesionist, prin performanțele sportive naționale la competițiile de mare anvergură (Păuna şi colab., 2022).

Lista țărilor din eșantion include statele Uniunii Europene (în 2018), plus Islanda, Elveția, Norvegia și Turcia, respectiv: Austria (AT), Belgia (BE), Bulgaria (BG), Croația (HR), Cipru (CY), Republica Cehă (CZ), Danemarca (DK), Estonia (EE), Finlanda (FI), Franța (FR), Germania (DE), Grecia (GR), Ungaria (HU), Islanda (IS), Irlanda (IE), Italia (IT), Letonia (LV), Lituania (LI), Luxemburg (LU), Malta (MT), Țările de Jos (NL), Norvegia (NO), Polonia (PL), Portugalia (PT), România (RO), Slovacia (SK), Slovenia (SI), Spania (ES), Suedia (SE), Elveția (CH), Turcia (TR) și Regatul Unit (UK) (Păuna şi colab., 2022).

4.1.3.1. Conexiunea sportului cu dezvoltarea economică

Dezvoltarea economică și structura unei economii sunt concepte foarte complexe. Totuși, am sintetizat aceste concepte prin două variabile: PIB pe locuitor și coeficientul GINI de inegalitate a veniturilor.

Mecanismul lor de acțiune asupra sportului public și de performanță a fost deja explicat în demersul teoretic (Păuna şi colab., 2022).

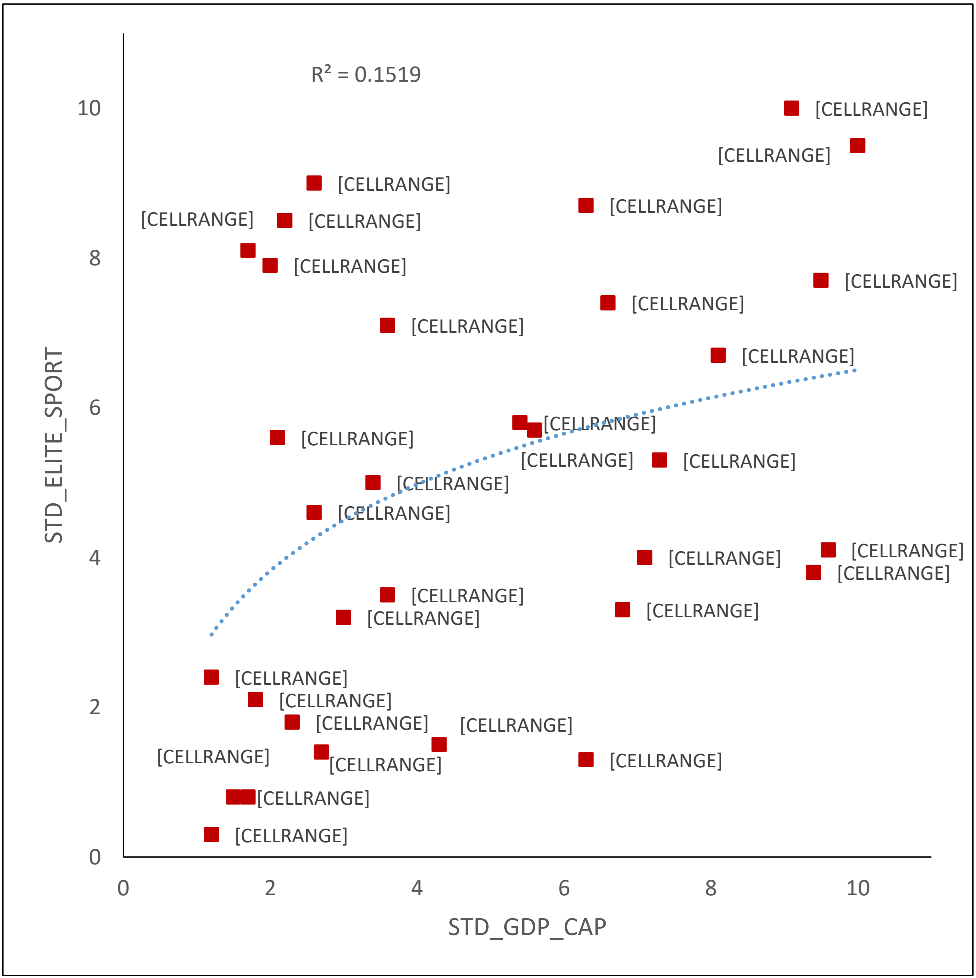

Sursa: Păuna şi colab. (2022)

Figura 4.1. Corelația dintre produsul intern brut pe locuitor și ponderea practicării sportului (valori standardizate) în țările europene

În figura 4.1 se observă o corelație pozitivă puternică între procentajul de practicare al sportului și PIB pe locuitor. Acest rezultat este conform cu teoria și intuiția. Remarcăm în top țările nordice și alte țări

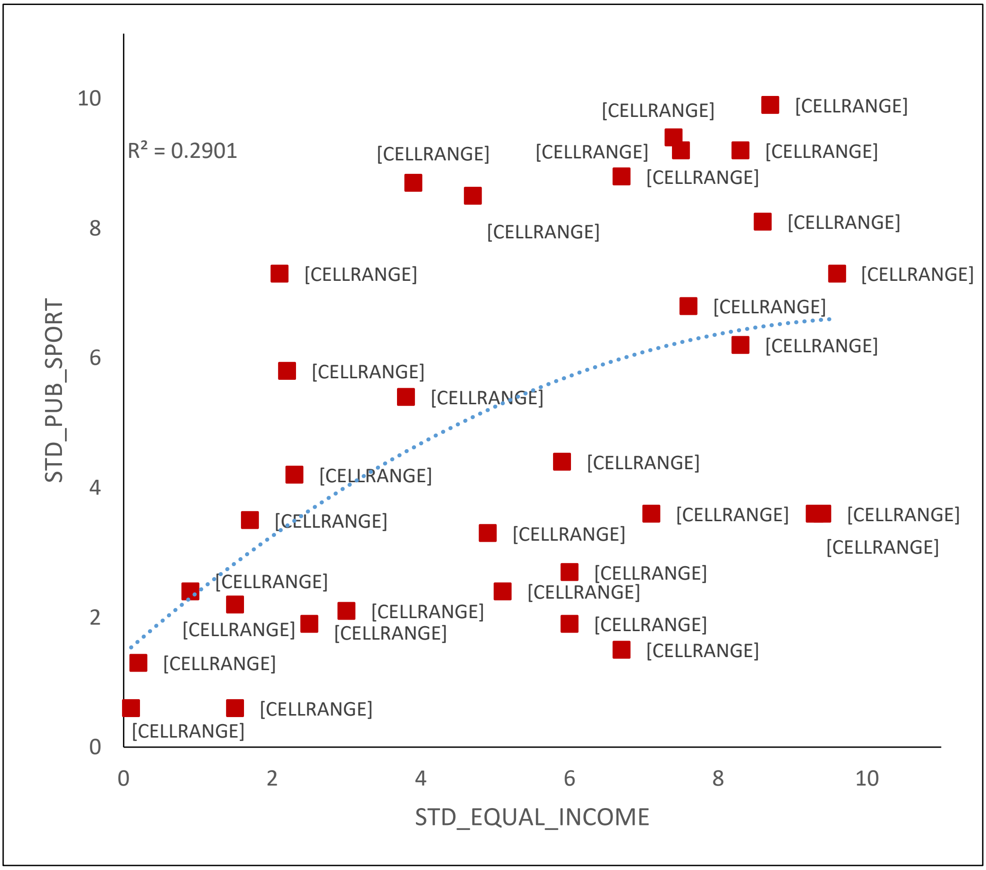
foarte dezvoltate: Islanda, Norvegia, Danemarca, Luxemburg, Suedia sau Elveția, care au valori mari pentru ambii indicatori. La polul opus se situează state europene mai sărace: Romania, Bulgaria sau Turcia. Există totuși și abateri de la acest mecanism. În unele țări populația face mult sport în raport cu nivelul economic, exemplar din acest punct de vedere fiind Slovenia. În schimb, există și țări cu proporții mai reduse față de cât le permite nivelul economic: Italia, Franța sau Irlanda.

Sursa: calcule proprii

Figura 4.2. Corelația dintre produsul intern brut pe locuitor și performanța sportivă internațională (valori standardizate) în țările europene

Corelația cu performanța sportivă internațională este mai puțin intensă, deși pozitivă, așa cum ne-am fi așteptat (figura 4.2). Țările care domină la ambii indicatori sunt Islanda, Norvegia, Danemarca și Luxemburg. Țările care se descurcă mai slab la ambii indicatori se află doar în sudul și estul Europei: România, Polonia, Turcia, Bulgaria, Ungaria, Grecia, Portugalia. Unele state reușesc să supraperformeze în raport cu condiția lor economică: Estonia, Slovacia, Letonia și Croația. Sunt exclusiv țări mai puțin populate, dar în care sportivii sunt foarte respectați și există o cultură a sportului la nivel național (Păuna şi colab., 2022).

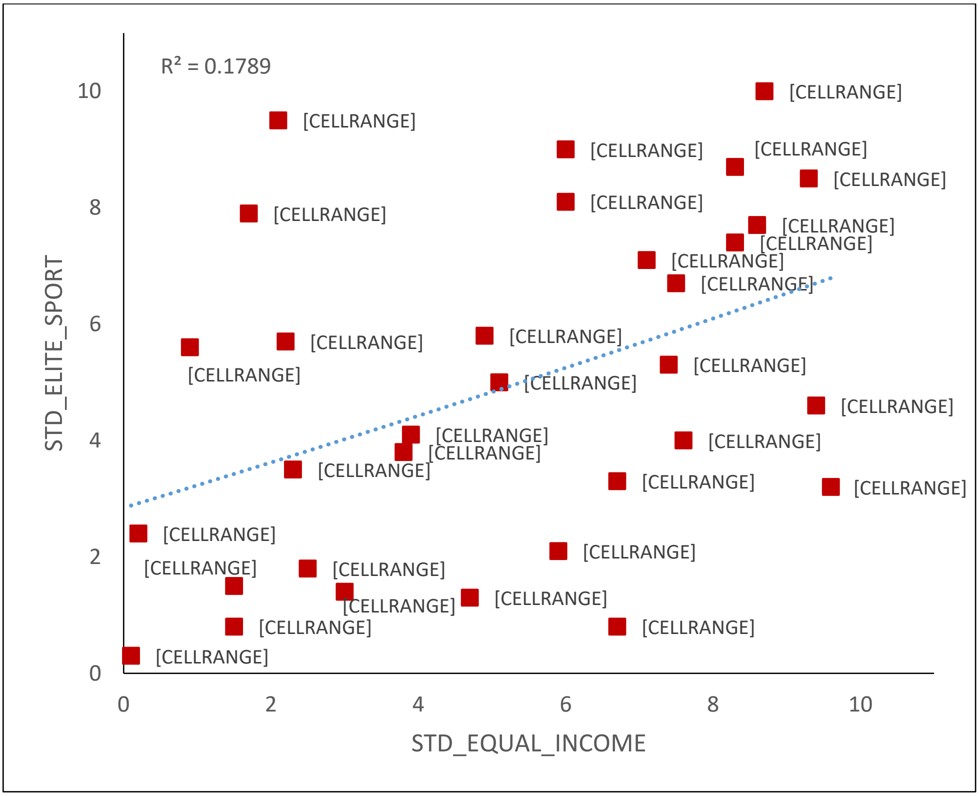

Sursa: Păuna şi colab. (2022)

Figura 4.3. Corelația dintre egalitatea veniturilor și ponderea practicării sportului (valori standardizate) în țările europene

În ceea ce privește egalitatea veniturilor, mecanismul teoretic pare a fi respectat. Adică omogenitatea financiară a cetățenilor îi face să se întâlnească mai ușor pe aceleași terenuri sau baze sportive, existând mai puțină frustrare cu privire la posibilitatea financiară de a accesa aceleași echipamente. Pentru sportul public (figura 4.3) remarcăm corelația pozitivă, chiar daca este mai puțin evidentă decât în cazul PIB-ului. Cu valori mari pentru ambii indicatori considerați se remarcă din nou țările nordice: Islanda, Norvegia, Suedia, Danemarca și Finlanda. Ele sunt urmate îndeaproape de Slovenia, Olanda și Austria. Aceste națiuni duc în mod deliberat o politica socială, care are efect benefic asupra sportului. Contrar lor, România, Turcia și Bulgaria au inechități sociale majore, care descurajează o participare masivă a cetățenilor la sport. Elveția, Germania și Luxemburg au o implicare consistentă a populației, în pofida unor inegalități medii a resurselor financiare printre cetățeni. Remarcabilă este însă poziția Poloniei, Croației, Estoniei și Ciprului, în care populația face puțin sport în raport cu ce și-ar permite din perspectiva inegalităților. Desigur, rezultatul poate fi provocat și de alți factori, cum ar fi anumite caracteristici culturale (Păuna şi colab., 2022).

Deși are semnul pozitiv logic și așteptat, corelația egalității veniturilor cu performanța sportivă este mult mai slabă. Excepțiile sunt aproape la fel de numeroase ca și regula, deci nu mai merită să fie amintite. În plus, poziționarea în raport cu cele două variabile nu are o consistență teritorială. Nu pot fi identificate grupe de țări asemănătoare comportamental care să provină sistematic din aceeași zonă geografică (Păuna şi colab., 2022).

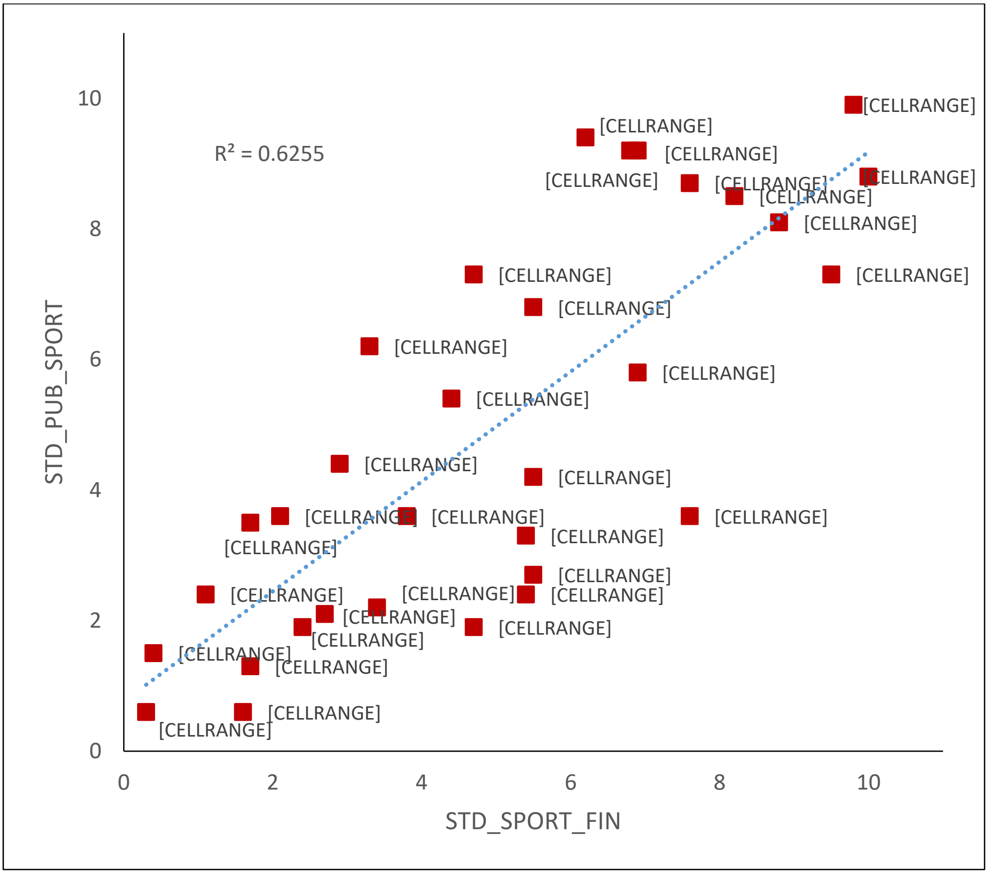

Sursa: calcule proprii

Figura 4.4. Corelația dintre egalitatea veniturilor și performanța sportivă internațională (valori standardizate) în țările europene

4.1.3.2. Conexiunea sportului cu finanţarea şi fiscalitatea

Din etapa în care sportul a început să includă relații comerciale și apoi să devină un sector economic, evoluția lui s-a legat de fluxurile financiare. Conexiunile pot fi în primul rând cu fluxurile de intrare în piață prin subvenții și finanțări ale statului, sponsorizări și voluntariat (Păuna şi colab., 2022). O parte din ele sunt însă la rândul lor condiționate. Autoritățile guvernamentale nu pot distribui dacă nu încasează. Pentru a studia efectul acestor fluxuri de natură fiscală, evaluăm efectul a doi indicatori: finanțarea sportului ca raport din PIB (de bază și extinsă) și încasările bugetare totale din impunerile fiscale ca raport din PIB.

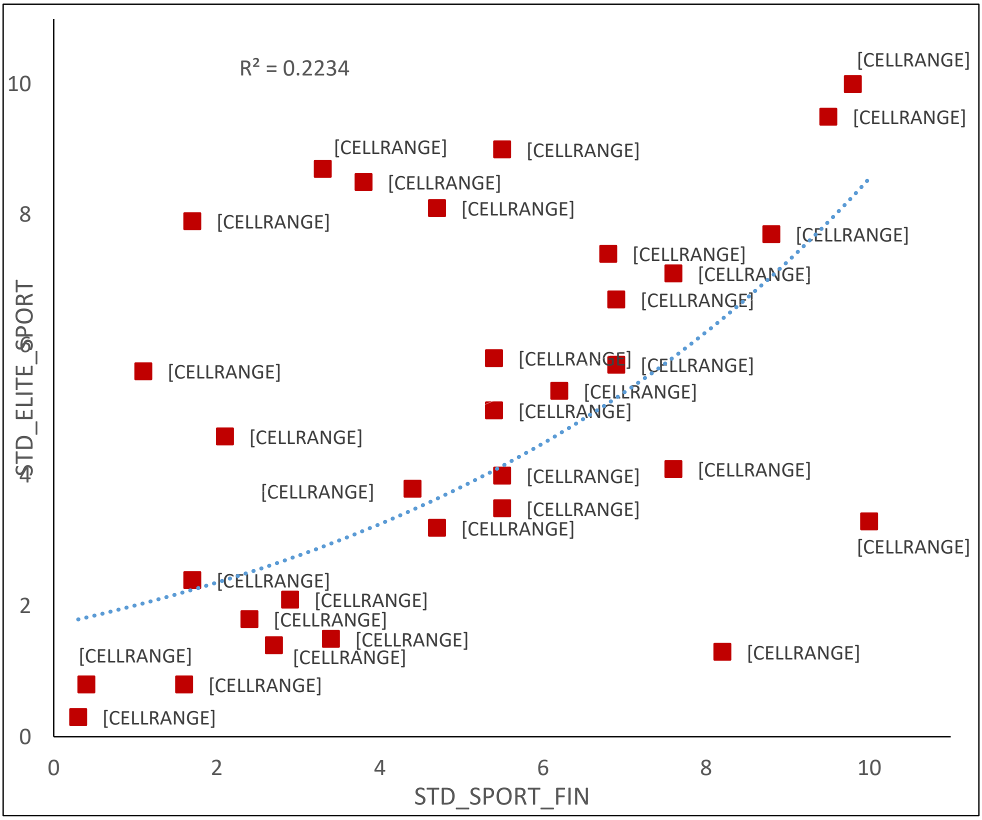

Sursa: Păuna şi colab. (2022)

Figura 4.5. Corelația dintre finanțarea sportului și ponderea practicării sportului (valori standardizate) în țările europene

În figura 4.5 analizăm corelația dintre finanțarea guvernamentală a sportului și practicarea sportului de către cetățeni. Corelația este directă și destul de puternică. Acest fapt este în mare parte pozitiv, adică fluxurile financiare direcționate corect și-au atins scopul de a impulsiona mişcarea sportivă. Pe locurile fruntaşe regăsim țările dezvoltate, în mare parte din nord: Islanda, Norvegia, Austria, Danemarca, Finlanda, Luxemburg, Germania sau Elveția. În zona cu valori mici pentru ambii indicatori sunt Turcia, România, Bulgaria, Polonia și Lituania. Corelația dintre variabile este destul de consistentă. Nu există excepții foarte

notabile de la aceste conexiuni, valorile de tip outlier nu sunt mari și nu prezintă o grupare regională semnificativă (Păuna şi colab., 2022).

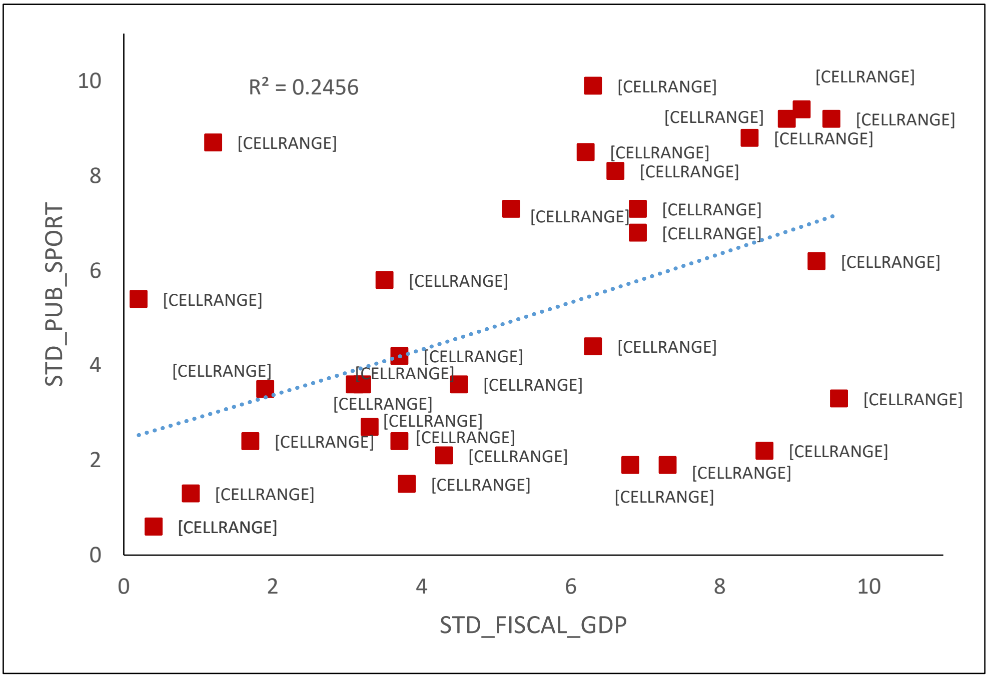
Sursa: calcule proprii

Figura 4.6. Corelația dintre finanțarea sportului și performanța sportivă internațională (valori standardizate) în țările europene

Corelația dintre finanțarea guvernamentală a sportului și performanța sportivă internațională este în schimb mult mai slabă. Deși legătura este directă, neliniară, cu semnul pozitiv așteptat, avem și abateri semnificative de la comportamentul general. Regăsim și aici cam aceleași țări situate la extremitatea pozitivă (Islanda, Luxemburg, Norvegia) și la cea negativă (România, Turcia, Bulgaria, Polonia). Există însă și comportamente atipice consistente. Un grup relativ mare de țări (Estonia, Croația, Slovacia, Belgia, Letonia, Lituania și Cehia) obțin rezultate foarte bune la nivel de elite, în ciuda unei atenții relative mai modeste acordată

sportului de către guvernanți. Este suprinzatoare poziția modestă ca performanțe a Austriei și Germaniei, în ciuda unor finanțări publice generoase (Păuna şi colab., 2022).

După discuția rezultatelor privind influența finanțării sportului este interesant să vedem ce poate să determine acele alocări de fonduri. Este vorba în principal de capacitatea fiscală, adică ce poate să mobilizeze de fapt o țară ca resurse financiare pentru a putea finanța în final și sportul printre alte destinații sociale.

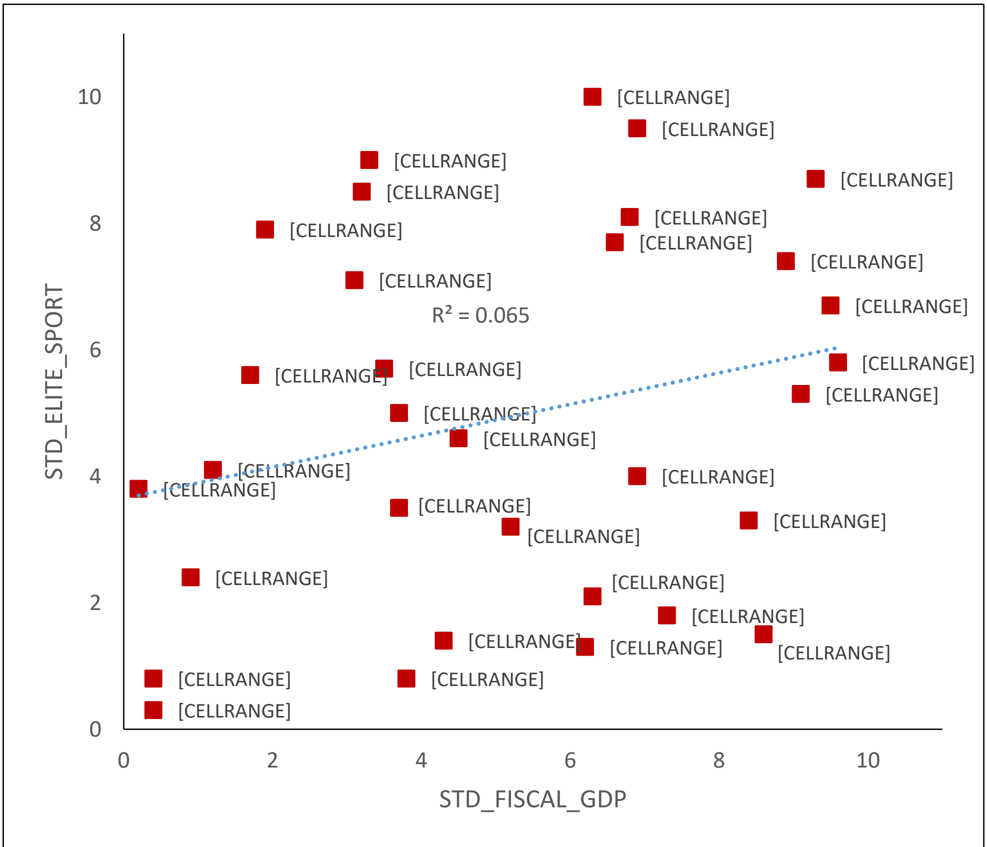

Sursa: Păuna şi colab. (2022)

Figura 4.7. Corelația dintre veniturile fiscale din PIB și ponderea practicării sportului (valori standardizate) în țările europene

În figura 4.7 examinăm efectul fiscalizării societății asupra sportului public. Corelația este pozitivă și liniară, chiar dacă de intensitate mai slabă (Păuna şi colab., 2022). Țările care performează foarte bine sunt Suedia, Danemarca, Finlanda și Austria. În general sunt națiuni recunoscute pentru capacitatea lor fiscală și capacitatea de redistribuire. Corelația identificată arată planuri concrete de a gestiona finanțele publice în mod corect ca volum

și structură. Fără a mai enumera, constatăm la polul opus țările mai sărace din sud-estul Europei. Totuși, excepțiile de la corelația constatată sunt foarte numeroase. Există națiuni cu participare sportiva amplă, fară a atrage fonduri prin fiscalizare consistentă, dar și invers. În plus, nu se constată vreo asociere geografică semnificativă cu aceste reguli sau excepții comportamentale (Păuna şi colab., 2022).

Sursa: calcule proprii

Figura 4.8. Corelația dintre veniturile fiscale din PIB și performanța sportivă internațională (valori standardizate) în țările europene

Legătura dintre fiscalizarea generală și rezultatele sportive internaționale este mult mai slabă (figura 4.8). Este chiar dificil de realizat o discuție a rezultatelor din distribuție, deoarece excepţiile sunt la fel de numeroase ca și comportamentul general. Ca și în cazul variabilelor

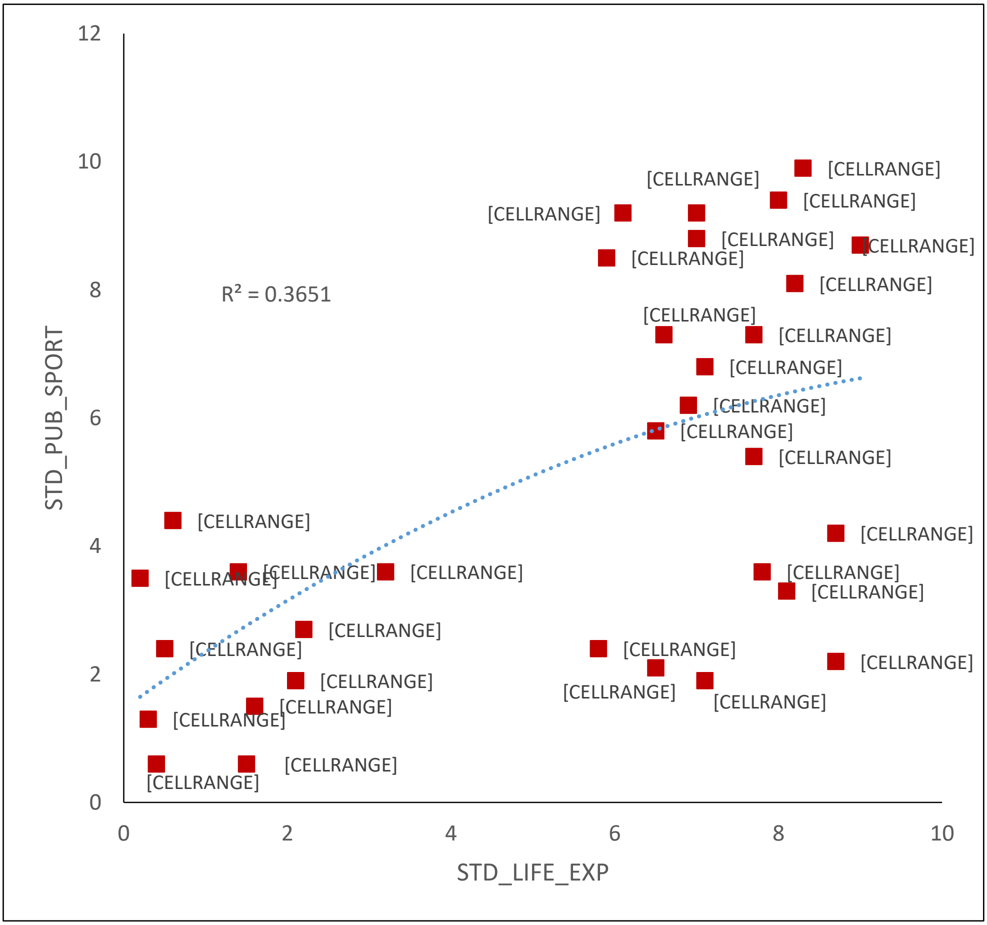
economice și a finanțării sportului, performanțele sportive sunt mai greu de explicat, ele având chiar o componentă aleatoare mai substanțială (Păuna şi colab., 2022).

4.1.3.3. Conexiunea sportului cu sănătatea publică

Așa cum am menționat și în demersul teoretic, există multe studii, mai ales de tip medical care demonstrează efectele benefice ale sportului asupra sănătății personale. Dacă privim în ansamblu, la nivel național, se pot constata relații biunivoce, adică o populație mai sănătoasă face mai mult sport și mai mult sport aduce o sănătate mai bună. Sănătatea publică poate fi privită din mai multe perspective. Putem vorbi de factori care o determină, cum ar fi un sistem medical competitiv și bine finanțat. Putem vorbi în schimb și despre măsuri ale sănătății și longevității (Păuna şi colab., 2022).

În figura 4.9 este analizată relația dintre longevitate și ponderea populației care practică activități cu caracter sportiv. Este interesant că deși corelația este directă, intensitatea ei este mai mică decât ne-am fi așteptat și mai mică decât cea cu dezvoltarea economică. Putem doar presupune că o mare parte din comportament are alți determinanți. O valoare mare a practicanților de sport poate fi decisă de factori culturali și comportamentali umani. Invers, o sănătate bună se poate datora în mare măsură unui bun sistem medical, pe lângă activitatea fizică desfășurată. Totuși, regăsim același comportament favorabil al țărilor nordice și dezvoltate (Islanda, Suedia, Norvegia și Elveția). Valorile foarte mici ale ambilor indicatori se înregistrează la țările sud-est europene, foste comuniste, la care se adaugă Turcia. Un grup foarte inedit cuprinde Cipru, Portugalia, Grecia, Malta, Franța, Italia, Spania. Toate acestea sunt țări mediteraneene, în care speranța de viață mare nu este asociată unei proporții mari de populație sportivă. Este foarte posibil ca

pe lângă un sistem medical corect să fie implicate și specificități privind dieta alimentară (Păuna şi colab., 2022).

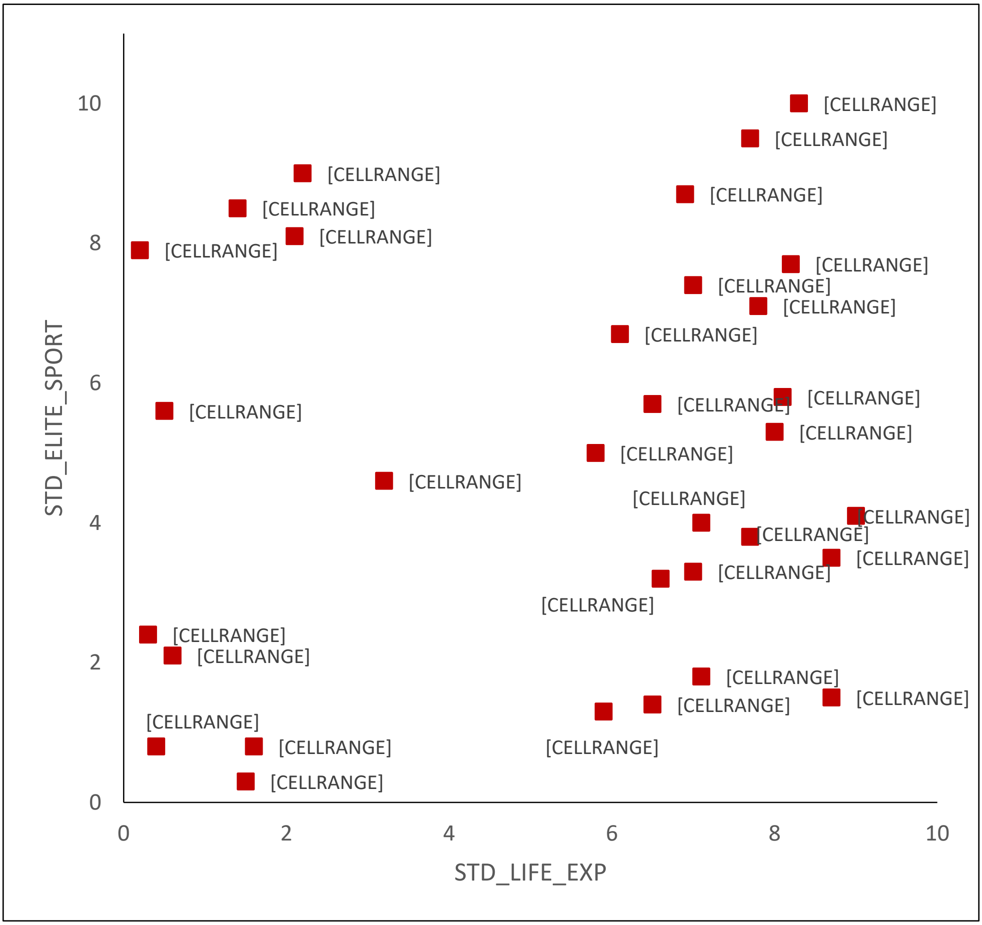

Sursa: Păuna şi colab. (2022)

Figura 4.9. Corelația dintre speranța de viață și ponderea practicării sportului (valori standardizate) în țările europene

În figura 4.10 observăm lipsa aproape totală a corelației dintre speranța de viață și performanțele sportive internaționale. Acest rezultat era în mare parte previzibil datorită faptului că o mică parte din populație este implicată în sportul de performanță, deci implicațiile la nivel național asupra longevității sunt practic nule. Nu se poate comenta realist distribuția obținută nici ca valori ale variabilelor, nici ca poziționare

geografică, deoarece nu sunt identificabile patternuri comportamentale comune (Păuna şi colab., 2022).

Sursa: calcule proprii

Figura 4.10. Corelația dintre speranța de viață și performanța sportivă internațională (valori standardizate) în țările europene

4.1.3.4. Conexiunea sportului cu caracteristicile culturale naţionale

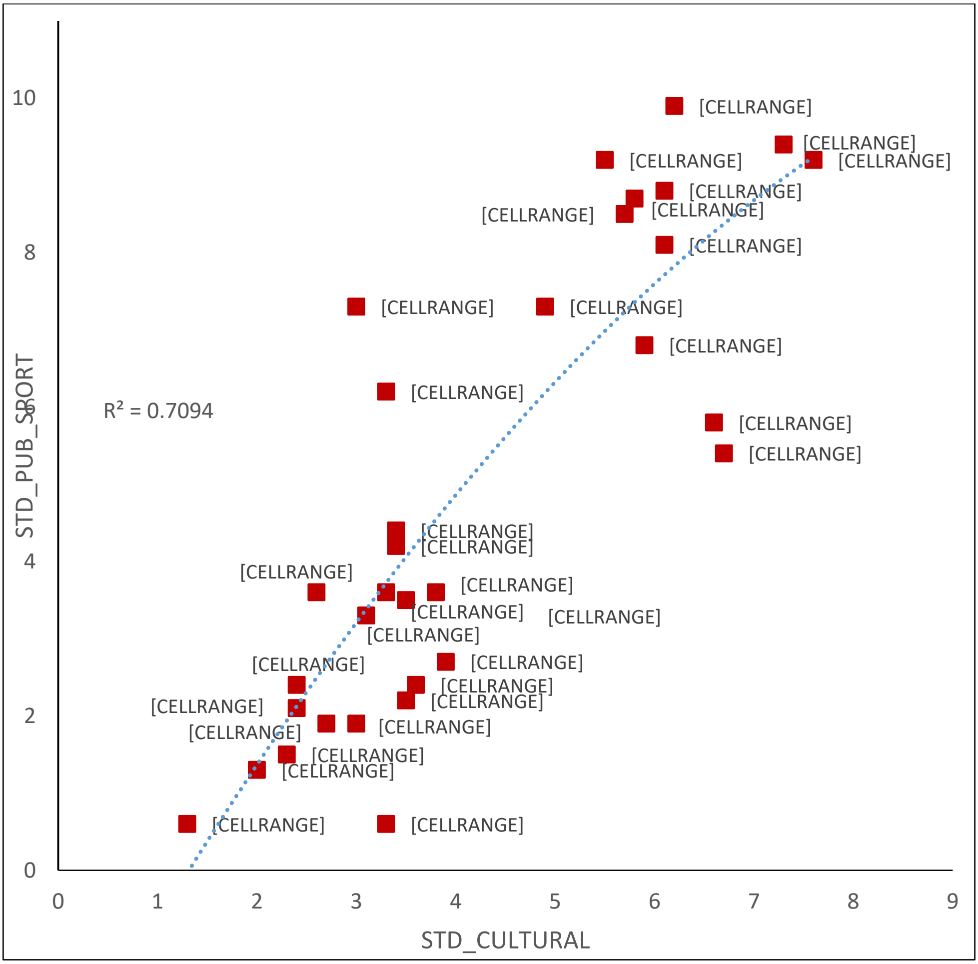
Se pare că orice variabilă economică, fiscală sau de sănătate publică am utiliza, rămâne o parte consistentă neexplicată a mecanismului care favorizează îndreptarea populației spre sport. Există la nivelul fiecărui

individ înclinații și convingeri personale. Agregarea lor la nivel național este însă chiar mai dificilă (Păuna şi colab., 2022). Dintre studiile care au încercat sintetizarea comportamentelor individuale la nivel agregat, cel mai recunoscut în literatura este cel al lui Hofstede (2011). El sintetizează șase indicatori care pot surprinde sintetic media caracteristicilor comportamental-umane la nivelul unei națiuni: (C1 - PDI) distanța față de putere, (C2 - IDV) individualism versus colectivism, (C3 - MAS) masculinitate, (C4 - UAI) evitarea incertitudinii, (C5 - LTO) orientarea pe termen lung versus scurt, (C6 - IND) îngăduință versus reținere. O abordare separată, a influenței fiecăruia asupra sportului (separat amator și profesionist) ar fi prea laborioasă și ar depăși cadrul de analiză din această cercetare. Ne vom rezuma astfel la o singură analiză pe baza unui indicator compozit, care agregă factorii lui Hofstede. Agregarea se face prin medie, ținând cont de semnul influenței lor asupra sportului (tabelul 4.1), din matricea de corelații. Luăm în considerare doar factorii C1, C4 și C6 care au influențe mai mari asupra sportului. Indicatorul agregat care măsoară caracteristicile culturale este notat STD_CULTURAL.

Tabelul 4.1. Corelațiile Pearson între variabilele standardizate pentru sport și indicatorii culturali ai lui Hofstede

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
STD_PUB_SPORT (1)	1,00							
STD_ELITE_SPORT (2)	0,38	1,00						
PDI (3)	-0,71	-0,19	1,00					
IDV (4)	0,48	0,30	-0,59	1,00				
MAS (5)	-0,22	-0,30	0,24	0,07	1,00			
UAI (6)	-0,62	-0,39	0,63	-0,59	0,21	1,00		
LTO (7)	-0,10	0,14	0,15	0,17	0,23	0,07	1,00	
IND (8)	0,78	0,14	-0,58	0,42	-0,09	-0,46	-0,31	1,00

Sursa: Păuna şi colab. (2022)

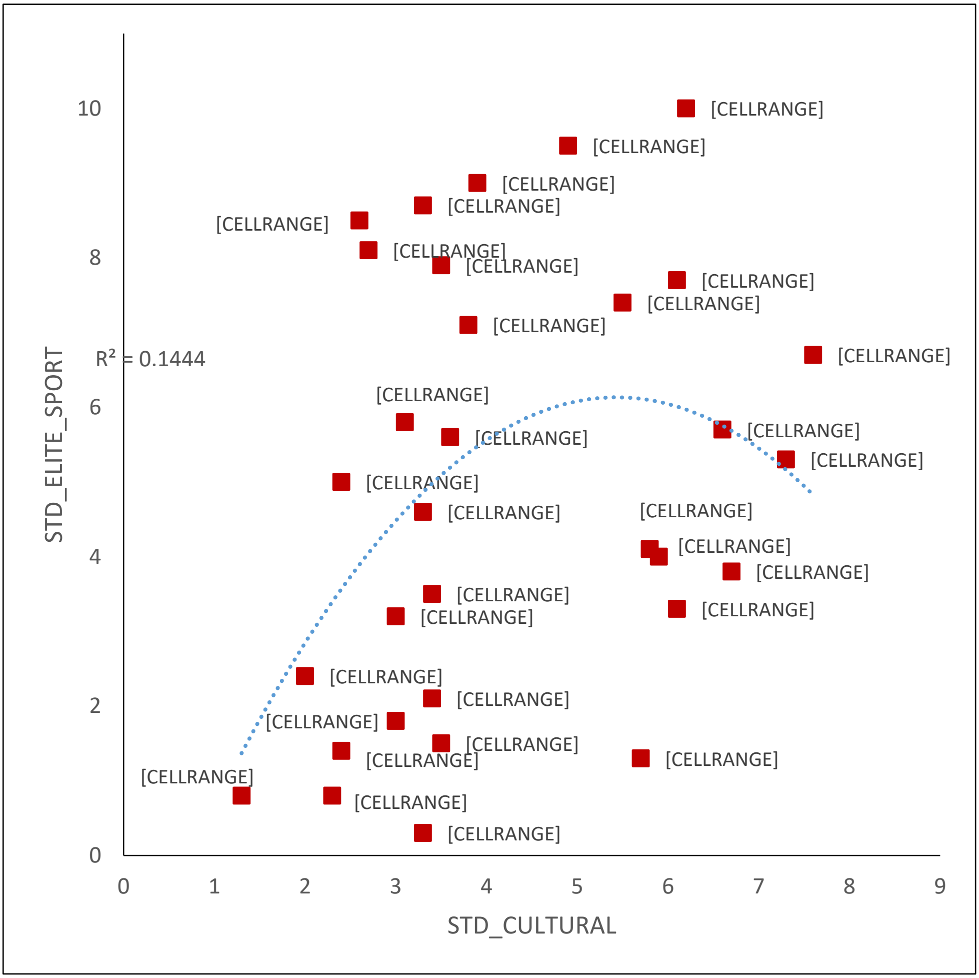

Sursa: Păuna și colab. (2022)

Figura 4.11. Corelația dintre factorii culturali și ponderea practicării sportului (valori standardizate) în țările europene

Remarcăm în figura 4.11 efectul pozitiv foarte puternic al caracteristicilor culturale combinate asupra sportului public. Și în acest caz există o disociere foarte puternică între țările nordice și cele din sud-estul continentului. Se observă însă în partea superioară o tabloului o grupare de țări situate peste nivelul funcției de regresie. Acestea sunt țări dezvoltate, al căror nivel financiar le permite o bună accesibilitate la sport, peste nivelul stabilit de fatorii culturali (Luxemburg, Germania, Elveția, Austria, Finlanda, Islanda). Sub funcția de regresie, țările în care

publicul face mai puțin sport raportat la nivelul cultural sunt mai puțin omogene geografic și economic: Turcia, Grecia, Italia, Lituania, Estonia. Efectul factorilor culturali este de mai mică intensitate asupra sportului de înaltă performanță (figura 4.12). Chiar și forma parabolică prezintă un punct de maxim dificil de interpretat. Considerăm mai degrabă că este vorba de o lipsă de reprezentativitate statistică datorată corelației slabe (Păuna şi colab., 2022).

Sursa: calcule proprii

Figura 4.12. Corelația dintre factorii culturali și performanţa sportivă internațională (valori standardizate) în ţările europene

4.1.4. Analiza multivariată – gruparea ţărilor europene prin clusterizare

În analizele bivariate anterioare am putut identifica câteva corelații interesante ale sportului public și de performanță cu factorii economici, fiscali, culturali și ai sănătății publice. Acestea nu au făcut decât să arate complexitatea fenomenelor luate în considerare, în special deoarece acele componente nu sunt independente între ele, ci legate prin fenomene de coliniaritate (Păuna şi colab., 2022). Pentru a aborda mai corect și complet dependențele existente utilizăm clusterizarea ierarhică, ceea ce ne permite să punem țările în câteva categorii comportamentale utilizând mai multe variabile simultan. Acestea au însă unități de măsură și ordine de mărime foarte diferite. În consecință, preferăm pentru construcția clusterelor să utilizăm variabilele sub forma lor standardizată. În schimb, interpretările rezultatelor din grupe se fac în raport cu variabilele inițiale. În toate grupările multidimensionale s-a aplicat clusterizarea ierarhică, folosind distanța euclidiană între centroizii grupelor (Ward linkage). Numărul de grupe s-a stabilit prin metoda ANOVA astfel încât varianța pe ansamblul variabilelor să fie minimă în grupe și maximă între grupe.

4.1.4.1. Clusterizarea în raport cu variabilele aferente sportului şi cele ale dezvoltării economice

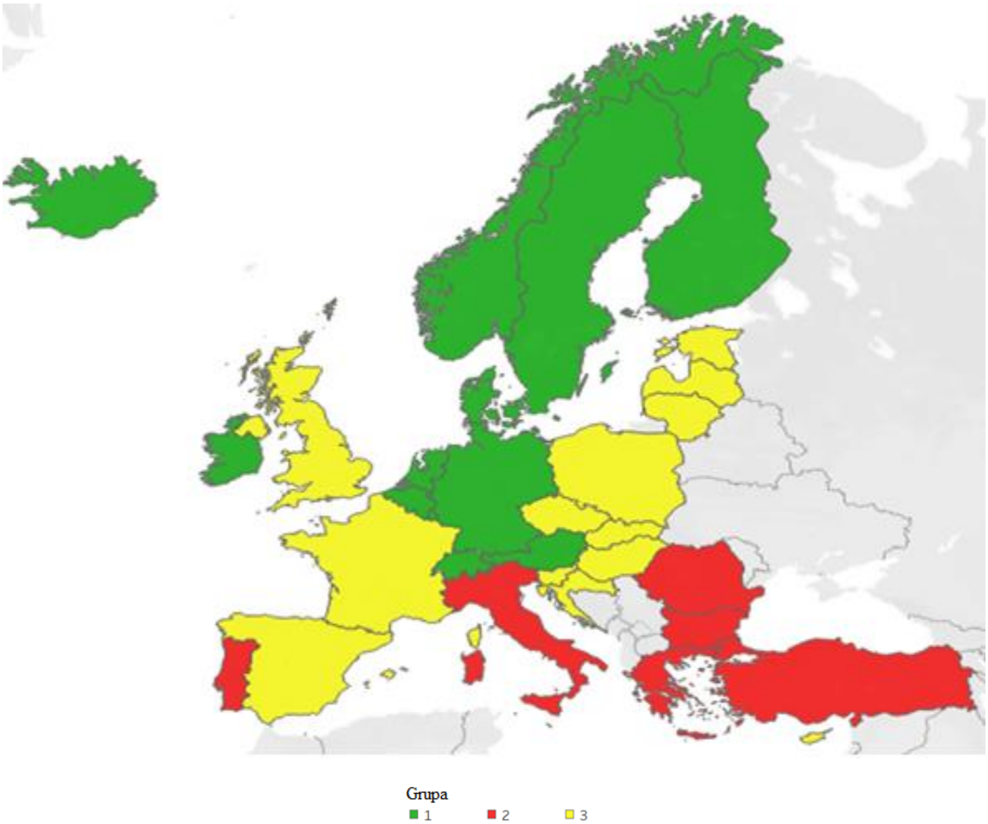
În figura 4.13 și tabelul 4.2 sunt redate geografic și statistic rezultatele grupării prin clusterizare. Din analiza empirică a dendogramei și aplicarea ANOVA au rezultat trei grupe. În bună măsură putem considera că există o stratificare ierarhică între cele trei grupe. Prima grupă domină clasamentul la toate variabilele implicate, având cele mai bune rezultate la competiții internaționale, cea mai masivă participare publică la sporturi aerobice și de musculatură, cel mai ridicat nivel median al produsului intern brut pe locuitor și cea mai scăzută inegalitate a veniturilor. La polul opus se situează grupa 3, iar a doua grupă prezintă valori intermediare. Totuși, în raport cu sportul de performanță, grupa a doua este aproape similară cu prima. Teritorial vorbind, în prima grupă sunt majoritar țările nordice și cele germanice.

În a treia regăsim țările din estul și sudul continentului, în timp ce a doua este mai puțin omogenă geografic.

Tabelul 4.2. Valorile mediane din clusterizarea în raport cu sportul și dezvoltarea economică

	. Grupa 1 .	. Grupa 2 .	. Grupa 3 .	TOTAL
ELITE_SPORT	3866	3731	2017	3435
AEROBIC	50,4	26,8	13,3	29,2
MUSCULATION	31,9	13,1	9,9	16,0
GDPCAP	58,0	23,1	16,3	30,2
GINI	28,7	30,5	35,9	31,0

Sursa: calcule proprii

Sursa: calcule proprii

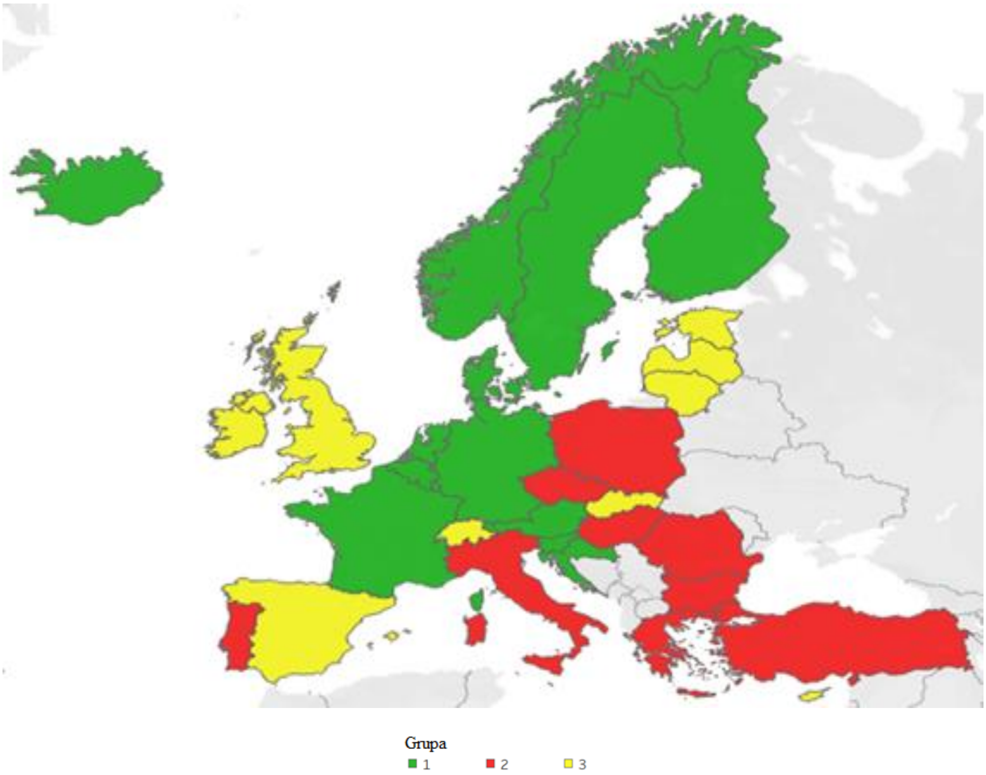
Figura 4.13. Distribuția geografică din clusterizarea în raport cu sportul și dezvoltarea economică

4.1.4.2. Clusterizarea în raport cu variabilele aferente sportului şi cele fiscale

Tabelul 4.3. Valorile mediane din clusterizarea în raport cu sportul și fiscalitatea

	. Grupa 1 .	. Grupa 2 .	. Grupa 3 .	TOTAL
ELITE_SPORT	4125	3730	2047	3435
AEROBIC	48,3	29,2	17,1	29,2
MUSCULATION	30,2	13,1	10,6	16,0
BASIS	6,3	5,4	2,9	5,1
EXTEND	8,5	7,2	4,2	7,4
FISCAL_GDP	38,8	32,8	34,7	35,4

Sursa: calcule proprii

Sursa: calcule proprii

Figura 4.14. Distribuția geografică din clusterizarea în raport cu sportul și fiscalitatea

În figura 4.14 și tabelul 4.3 sunt redate geografic și statistic rezultatele grupării prin clusterizarea în trei grupe. Împărțirea pe grupe

nu arată o stratificare perfectă. La variabilele care țin de sport și finanțarea lui, grupa 1 domină clasamentul. În schimb la variabila cu cel mai ridicat conținut fiscal, grupa 3, deși are rezultate mai slabe privind sportul, este mai performantă din punctul de vedere al colectării fiscale și bugetare. Din punct de vedere geografic avem o mai mică consistență teritorială. Grupa a doua conţine ţări din puncte foarte diferite ale continentului.

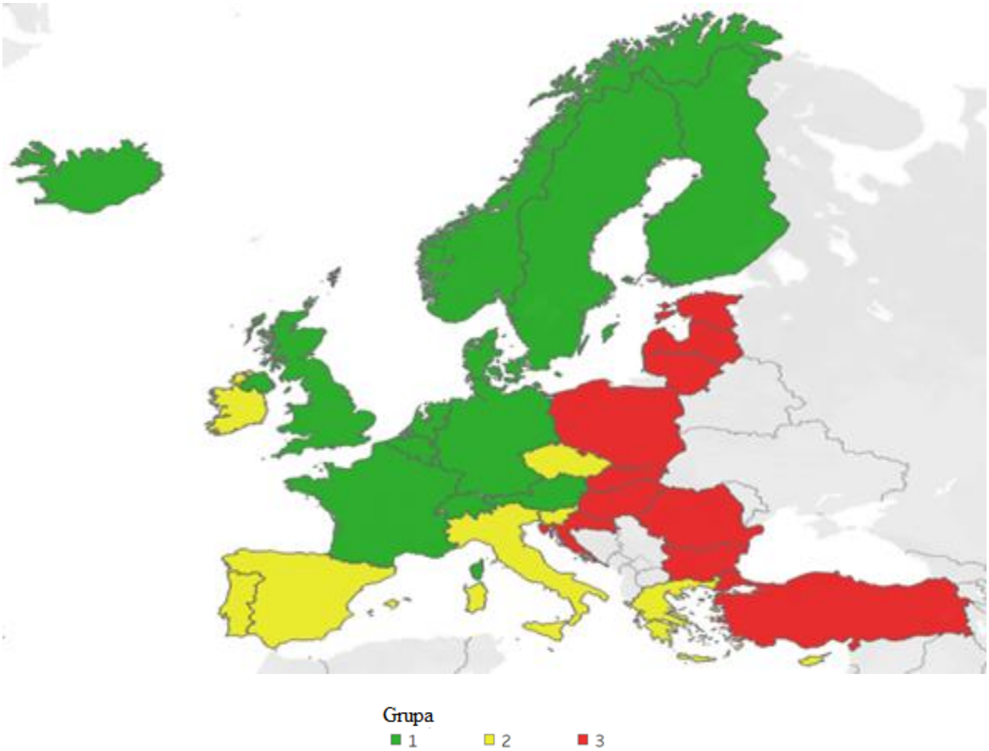
4.1.4.3. Clusterizarea în raport cu variabilele aferente sportului şi cele de sănătate publică

În figura 4.15 și tabelul 4.4 sunt redate geografic și statistic rezultatele grupării prin clusterizarea ierarhică din care au rezultat trei grupe. Stratificarea este mult mai puțin prezentă decât în cazul variabilelor economice și fiscale. Prima grupă, deși domină la speranța de viață și sporturile de elită este sub grupa 2 la practicarea sporturilor de către publicul larg și finanțarea sănătății. Nici grupa 3 nu este dominantă la toate capitolele, având valori medii la practicarea sporturilor aerobice și finanțarea sănătății. Teritorial vorbind, prima și a treia grupă sunt omogene geografic.

Tabelul 4.4. Valorile mediane din clusterizarea
în raport cu sportul și sănătatea publică

	. Grupa 1 .	. Grupa 2 .	. Grupa 3 .	TOTAL
ELITE_SPORT	4466	3181	3163	3435
AEROBIC	26,2	37,4	28,5	29,2
MUSCULATION	15	22,5	14,3	16,0
LIFE_EXP	82,3	81,3	80,9	81,3
HEALTH_GDP	7,0	9,3	8,5	8,2

Sursa: calcule proprii

Sursa: calcule proprii

Figura 4.15. Distribuția geografică din clusterizarea
în raport cu sportul şi sănătatea publică

4.1.4.4. Clusterizarea în raport cu variabilele aferente sportului şi cele culturale

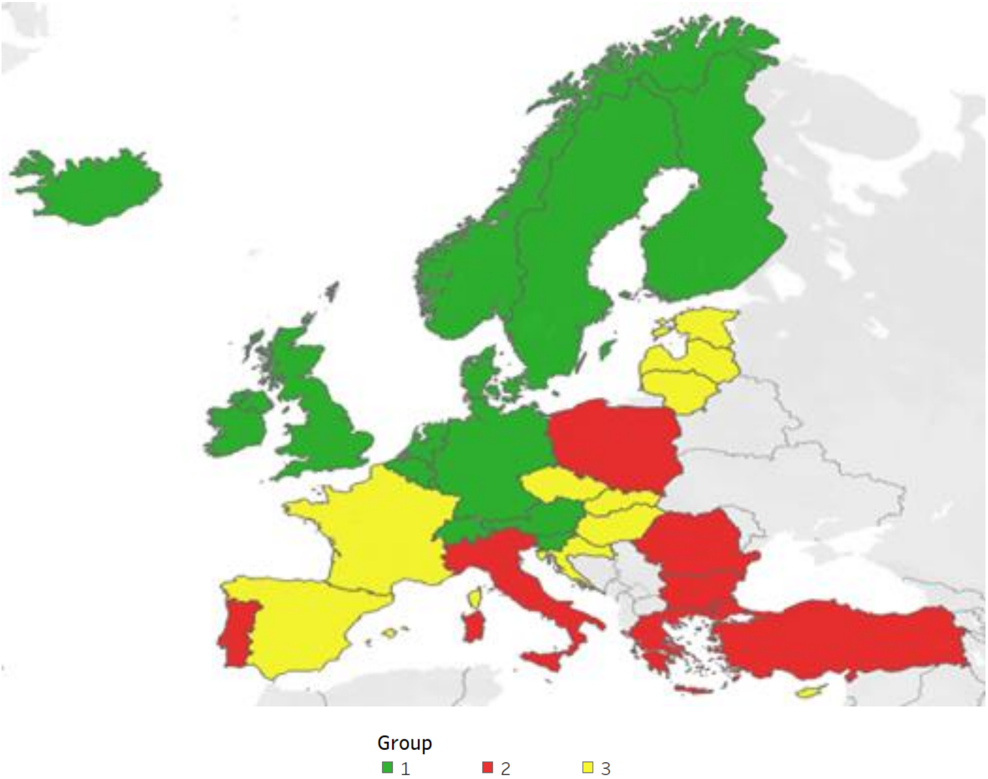
Tabelul 4.5. Valorile mediane din clusterizarea
în raport cu sportul și indexul cultural

	. Grupa 1 .	. Grupa 2 .	. Grupa 3 .	TOTAL
ELITE_SPORT	3678	3785	1986	3435
AEROBIC	49.3	25.3	16.7	29.2
MUSCULATION	30.7	13.0	9.2	16.0
STD_CULTURAL	6.0	3.4	2.4	3.5

Sursa: calcule proprii

În figura 4.16, tabelul 4.5 sunt redate geografic și statistic rezultatele grupării prin clusterizarea în raport cu variabilele care descriu mișcarea

sportivă și un index cultural compozit preluat din indicatorii lui Hofstede. Observăm că această grupare este cel mai puțin omogenă geografic de până acum. În plus, grupa 2, care domină la elita sportivă este sub grupa 1 la sportul în masă. Doar grupa a treia este dominată clar de celelalte la toate variabilele.

Sursa: calcule proprii

Figura 4.16. Distribuția geografică din clusterizarea în raport cu sportul și indexul cultural

4.1.4.5. Clusterizarea globală în raport cu variabilele aferente sportului şi cele economice, fiscale, culturale şi de sănătate publică

Se pare că situația conexiunilor sportului cu economia, finanțele, sănătatea și comportamentul general uman este prea complexă pentru a fi tratată separat, pe grupe omogene de factori. De aceea includem în

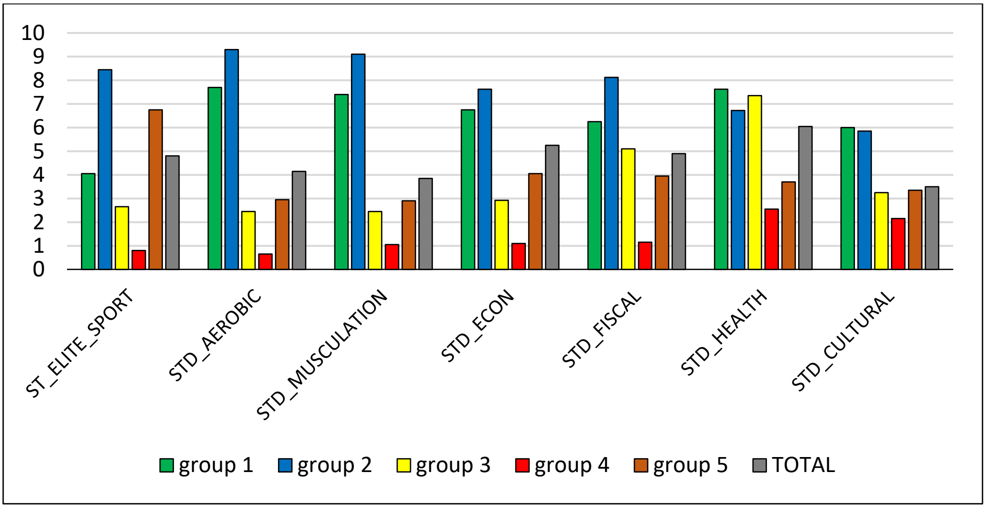
analiză simultan componentele (Păuna şi colab., 2022). Numărul de variabile ar fi însă prea mare, și greu de analizat, interpretat și comentat valorile lor din grupe. De aceea, utilizăm în analiză variabile compozite, câte una pentru fiecare din cele patru aspecte analizate, respectiv: STD_ECON, STD_FISCAL, STD_HEALTH și STD_CULTURAL. În figura 4.17, figura 4.18 și tabelul 4.6 sunt redate geografic și statistic rezultatele grupării prin clusterizare. Din analiza empirică a dendogramei și aplicarea ANOVA au rezultat cinci grupe (Păuna şi colab., 2022).

Tabelul 4.6. Valorile mediane din clusterizarea în raport cu sportul și variabilele compozite

	.Grupa 1.	.Grupa 2.	.Grupa 3.	.Grupa 4.	.Grupa 5.	TOTAL
STD_ELITE_SPORT	4.05	8.45	2.65	0.80	6.75	4.80
STD_AEROBIC	7.70	9.30	2.45	0.65	2.95	4.15
STD_MUSCULATION	7.40	9.1	2.45	1.05	2.9	3.85
STD_ECONOMIC	6.75	7.62	2.92	1.1	4.05	5.25
STD_FISCAL	6.25	8.12	5.10	1.15	3.95	4.90
STD_HEALTH	7.62	6.72	7.35	2.55	3.7	6.05
STD_CULTURAL	6.00	5.85	3.25	2.15	3.35	3.50

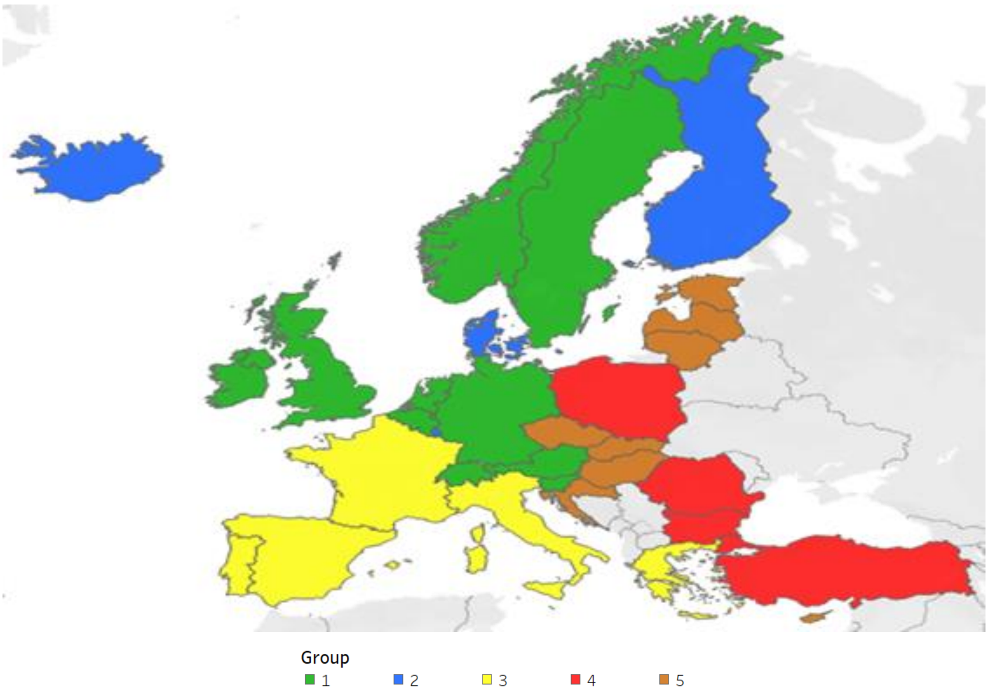
Sursa: Păuna şi colab. (2022)

Nu există o stratificare absolută identificată între grupe (Păuna şi colab., 2022). Prima grupă domină clasamentul la sănătate publică și factorii culturali. Ea este însă întrecută de grupa a doua la factorii economici, fiscali, ai performanței sportive și a implicării publicului în activități sportive. Grupa a treia pare a fi una cu valori medii, dar cu inconsistențe. Valorile performanțelor sportive internaționale și a procentajelor de practicare a sportului de către cetățeni sunt mediocre, în schimb are valori peste medie la indicatorii sănătății publice. A cincea grupa excelează în sportul internațional, în ciuda valorilor situate sub medie pentru ceilalți indicatori sportivi, culturali, economici, fiscali și de sănătate publică. A patra grupă poate fi identificată cel mai bine din punct de vedere comportamental. Ea înregistrează valorile cele mai mici la toți indicatorii (Păuna şi colab., 2022).

Sursa: Păuna şi colab. (2022)

Figura 4.17. Reprezentarea valorilor mediane din clusterizarea globală cu toate variabilele

Sursa: Păuna şi colab. (2022)

Figura 4.18. Distribuția geografică din clusterizarea în raport cu sportul și variabilele compozite

Din punct de vedere geografic, în grupele 1 și 2 se regăsesc doar țări dezvoltate din nordul continentului sau vorbitoare de engleză și limbi germanice. În grupa a treia sunt doar țări mediteraneene. Ele au valori mari ale sănătății publice, în ciuda performanțelor sportive reduse la nivel profesionist și a participării moderate a publicului la activități sportive. Nivelele bune de sănătate și longevitate se pot datora în bună parte și unei diete mediteraneene recunoscute pentru beneficiile ei. În grupele 4 și 5 sunt exclusiv țări din estul și sud-estul Europei. Există totuși o distincție între ele, care se face în mare parte prin nivelul de dezvoltare diferit, cele mai sărace regăsindu-se în grupa a cincea (Păuna şi colab., 2022).

4.2. Efectele finanțării sportului asupra performanței sportive și sănătății publice[2]

Sportul, atât amator cât și profesionist, a devenit un fenomen economic și social important în multe societăți contemporane. Impactul său este ușor de identificat prin aparițiile sale în viața de zi cu zi a populației, dar și în presă (Păuna şi colab., 2020). Totuși, sportul este un sector adesea subestimat. În ultimele decenii, economia sportului a crescut considerabil. Rata anuală de creștere este de peste două ori mai rapidă decât PIB-ul mondial. Sportul este prezentat în mod regulat de sursele OCDE ca o nouă oportunitate de creștere datorită rezistenței sale la șocuri ciclice și a numeroaselor externalități pe care le generează. Astăzi, sportul este un motor economic puternic, care creează bogăție și locuri de muncă (Păuna şi colab., 2020).

---

[2] O versiune anterioară a acestui subcapitol a fost publicată sub titlul **Păuna, R. D.**, Pintea, A., Lazar, P. S., & Maier, D. (2020). The Effects of Financing Sports Activities on International Sports Performance and on the Population's Health, *International Journal of academic research in business and social sciences*, *10*(10), 950-965. Articolul a fost elaborat în perioada studiilor doctorale. Contribuția proprie: introducere și recenzia literaturii, formularea ipotezelor, sistematizarea variabilelor utilizate în studiu, analiza economică a rezultatelor din regresii și parțial concluziile.

Acest subiect ne obligă apoi să punem la încercare impactul sectorului sportului asupra economiei și mai precis asupra PIB-ului. Vom detalia mai întâi câteva aspecte legate de finanțarea sportului, fie el public sau profesional. Apoi vom aborda subiectul pieței legate de sport, în special piața de articole sportive și servicii sportive (Păuna şi colab., 2020).

O problemă dificilă este măsurarea precisă a fluxurilor financiare aferente sectorului sportiv, întrucât nu există conturi naționale pentru sport. În general, în țările europene, acest flux este măsurat în raport cu cheltuielile naționale pentru sport (Păuna şi colab., 2020).

Finanțarea sportului se datorează contribuției a patru mari entități:

- Statul, al cărui sprijin financiar este important și se desfășoară în mare parte prin ministerele sportului.
- Mișcarea sportivă, care reunește absolvenți, voluntari și asociații sportive afiliate federațiilor sportive, grupate în cadrul Comitetului Olimpic Național.
- Autorităţile locale, în special municipiile şi comunele.
- Companii private, acționând ca angajatori, agenți de publicitate sau prin investiții.

4.2.1. Teoria efectelor sportului asupra societăţii

Finanțarea publică

Investițiile publice sunt reglementate de diverse entități, de la Ministerul Sportului până la primării. Ministerul responsabil cu sportul definește principalele obiective ale politicii sportive naționale atât la nivelul sportului de înalt nivel, cât și în domeniul educației și promovării activităților sportive pentru cetățean (Păuna şi colab., 2020). Sumele plătite de minister provin din bugetul care îi este acordat și din veniturile centrelor naționale de dezvoltare a sportului, care este public sub coordonarea ministrului sportului. De exemplu, în Franța, în 2017, programul Sport a fost finanțat cu 521 de milioane de euro, din care 260 de milioane de euro au venit de la Centrul Național pentru Dezvoltarea

Sportului - CNDS (King, 2013). De asemenea, alte ministere pot finanța și activități sportive. De exemplu, Ministerul Educației Naționale asigură pregătire și remunerare profesorilor de educație fizică și facilități sportive universitare. La fel, Ministerul de Interne poate promova și activitatea fizică și poate dedica o parte din bugetele lor. Din 2006, CNDS, fost Fondul Naţional pentru Dezvoltarea Sportului (FNDS), a fost singurul în măsură să acorde subvenţii pentru echipamente asociaţiilor sportive sau autorităţilor locale.

Autoritățile locale

Municipalitățile, departamentele și regiunile sunt principalii actori în finanțarea publică a sportului. În domeniul investițiilor legate de echipamente sportive, sectorul municipal este principalul finanțator public (Păuna şi colab., 2020). Adesea, cea mai mare parte a finanțării municipale este cheltuită pentru gestionarea instalațiilor sportive. Scopul municipalităților este de a oferi acces unui număr mare de persoane pentru a practica activități fizice și sport. Astfel, în 2012, în Franța, sectorul municipal a cheltuit 10,8 miliarde de euro dintr-o cheltuială publică totală de 16,8 miliarde de euro (King, 2013).

Finanțarea privată

În cazul finanțării private, cei doi investitori majori sunt gospodăriile și întreprinderile. Companiile intervin în principal ca sponsori, în timp ce gospodăriile pot interveni prin intermediul voluntarului, ca sportiv sau spectator (Păuna şi colab., 2020). Consumul de sport al gospodăriei este foarte variat, de la articole sportive precum îmbrăcăminte la bilete la evenimente sportive, săli de sport sau piscine. În cazul gospodăriilor, acestea sunt în principal cheltuieli legate de sportul recreativ, apoi sportul de nivel înalt, adică divertismentul sportiv și, în final, sportul competitiv amator. Cu toate acestea, spectacolele legate de sport reprezintă doar o mică parte din cheltuielile lor. Voluntariatul este, de asemenea, o parte integrantă a sportului. Contribuie la buna sa funcționare, dar și la dezvoltarea lui. La nivel

global, la nivel european, 34% dintre voluntari lucrează în sectorul sportului (Păuna şi colab., 2020). Investițiile de afaceri în sport se bazează în principal pe sponsorizări și parteneriate cu mărci sau sportivi. Pentru companii, sportul este un mijloc de comunicare și publicitate care le permite să-și atingă obiectivele. În acest fel, ambele părți implicate câștigă. Astfel, compania câștigă vizibilitate, iar sportivul, de exemplu, câștigă finanțare. Sponsorii sportului de azi provin în mare parte de la mărci de lux, industria auto sau farmaceutică, bancară, electronică, transporturi, mass-media în sine, adică din aproape fiecare sector economic. Sponsorizarea sportivă în Uniunea Europeană a fost evaluată la 247 de miliarde de dolari în 2018, o cifră care continuă să crească și astăzi (Păuna şi colab., 2020).

Activitatea sportivă creează piețe de antrenament pentru alte sectoare ale economiei. Practicarea sportului duce la consumul de bunuri și servicii, dar are și un impact considerabil asupra industriei, ocupării forței de muncă și sectorului terțiar. Prin urmare, este rezonabil să spunem că sectorul sportiv influențează dezvoltarea economică la nivel local, regional și național (Păuna şi colab., 2020). Piețele de sport înregistrează cea mai mare creștere a pieței bunurilor de larg consum din ultimii cinci ani, cu o rată de creștere de 2% pe an. Piața sportului reprezintă aproximativ 225 de miliarde de euro numai în Uniunea Europeană, ceea ce echivalează cu aproximativ 1,8% din PIB. Potrivit analiștilor, piața sportului este estimată acum la peste 800 de miliarde de euro la nivel mondial.

Piaţa de articole sportive

Costurile practicii sportive sunt necesare, indiferent de echipamentul specific necesar sau de costul unui abonament la sala de sport. Europenii cheltuiesc în medie 253 de euro pe an pe articole sportive. Din punct de vedere al pieței, segmentul articolelor și îmbrăcămintei sport ocupă locul 4 pe piața bunurilor de larg consum (Trenberth, 2012). Această piață oferă mai multe produse diferite și variate, ceea ce permite companiilor să realizeze diferite tipuri de politici

de vânzare, cu ajutorul sponsorului, pot stabili o anumită gamă, pot realiza vânzări promoționale sau chiar păstra clienți printr-un brand asociat (Păuna şi colab., 2020).

Caracteristicile cererii obligă oferta să se adapteze la o piață a articolelor sportive foarte diversă, dar totuși dinamică. De remarcat că această piață este acum puternic deschisă țărilor străine, așa cum se poate observa în majoritatea îmbrăcămintei sport și, prin urmare, puternic marcată de piața externă. Domeniul sportului trece și el printr-o transformare, aceasta datorită apariției unor noi platforme digitale specializate. Aceasta reprezintă aproximativ 30% din piață (Trenberth, 2012). Piața de articole sportive poate fi, de asemenea, inovatoare, astfel încât utilizarea de noi materiale de către companii în producția articolelor lor le poate modifica proprietățile fizice și performanța. De exemplu, folosirea mănușilor de box obligatorii în meciurile de box în 1866 a schimbat poziția și tactica boxerilor. În 2019, piața de articole sportive a generat vânzări, fără taxe, de aproximativ 71 de miliarde de dolari (Păuna şi colab., 2020).

Piața serviciilor sportive

Astăzi, sportul este o parte puternică a culturii noastre. Luați, de exemplu, spectacole sportive precum fotbal, tenis sau volei. Participarea la spectacole sportive se explică prin mulți factori, fiecare având o influență puternică asupra cererii (Păuna şi colab., 2020). Adesea se regăsesc următoarele criterii: calitatea spectacolului, faima sportivilor sau echipelor, clasamentul acestora etc. Astfel, două aceleași evenimente sportive nu au aceeași valoare în ochii tuturor. Cererea de performanțe sportive de către o parte a populației a dus la crearea unor programe sportive specializate. Posturile de televiziune au început să ofere astfel de programe. Aceștia dobândesc dreptul de a difuza anumite programe în schimbul plății costurilor de difuzare sau retransmisie (Păuna şi colab., 2020). De aceea, piața drepturilor de televiziune a cunoscut o creștere semnificativă în ultimii ani. Piața drepturilor de difuzare TV din Uniunea Europeană pentru competițiile sportive a fost evaluată la 207 miliarde de

dolari în 2018. Motivele economice care împing mass-media să difuzeze informații sau programe sportive se bazează în primul rând pe propriile interese. Lumea presei sportive este o piață înfloritoare. Cererea de programe sportive este în creștere. Acest lucru este ușor de confirmat de creșterea duratei anuale a programelor sportive (Păuna şi colab., 2020). Cele mai populare programe sportive contribuie la veniturile din publicitate ale canalelor și atrag mulți agenți de publicitate importanți în perioadele de audiență ridicată. De exemplu, difuzarea emisiunilor sportive internaționale, cum ar fi Cupa Mondială, primește ratinguri media excepționale. În plus, găzduirea de evenimente sportive internaționale, cum ar fi Jocurile Olimpice, reprezintă o oportunitate majoră de dezvoltare pentru o economie. Luați exemplul cluburilor profesioniste masculine. În ciuda dinamicii în scădere a PIB-ului, trebuie remarcată creșterea bruscă a cifrei de afaceri a acestor cluburi profesioniste. Putem observa în Uniunea Europeană o creștere de circa 44% a veniturilor din fotbal și de circa 11% la volei în perioada 2010-2014 (Păuna şi colab., 2020).

Am evidențiat deja relația complexă dintre sport și economie. În ultimii ani, sportul, atât amator, cât și profesionist, a intrat în era pieței. Odată cu aceasta au venit toate consecințele sale care implică finanțarea, mediatizarea sau organizarea sa (Păuna şi colab., 2020). Întrebarea de astăzi este care este valoarea economică reală a sportului? Știind că nu trebuie să uităm să includem toate externalitățile pe care le generează sportul. Fie că sunt pozitive (dezvoltare economică, atracție turistică, planificare regională etc.) sau negative (dopaj, monetizare puternică a sportului, corupție etc.). Luând în considerare efectele multiplicatoare pe care le generează, ponderea sportului în economie a fost estimată la 2,98% din PIB de către Comisia Europeană. Pentru a evalua în final sportul la adevărata sa valoare, acesta trebuie să fie bine organizat și să creeze o adevărată economie sportivă.

Literatura academică studiază în multe cazuri fenomenul sportiv în legătură cu alte domenii de interes științific: economie, afaceri, finanțe, științe sociale, sănătate publică etc. Temele abordate sunt foarte diverse:

structuri organizatorice naționale și internaționale, finanțare publică și privată, modelele de afaceri în sport, eficiența sistemelor de compensare, rolul mass-media, contribuția la formarea capitalului social-uman, etc (Păuna şi colab., 2020).

Sport și economie

Petry, Steinbach și Tokarski (2004) oferă o imagine de ansamblu asupra asemănărilor și diferențelor dintre sistemele sportive din țările europene. Sunt analizate principalele responsabilități ale numeroaselor instituții guvernamentale naționale și locale, precum și rolul și implicarea organismelor private și civile (Păuna şi colab., 2020). Variabilitatea implicării structurilor de stat în țările membre ale Uniunii Europene este foarte mare, de la precizări clare în legea constituțională fundamentală până la o independență totală a sportului amator și profesionist. Diversele aspecte ale sprijinului financiar din țările eșantion sunt investigate analitic. Este identificat și cel mai important punct comun al sportului european, care este structura organizatorică ierarhică a piramidei. Unele studii (Begović, 2020) oferă o descriere detaliată a unui sistem de politică și organizare a sportului la nivel național. O interpretare critică a aspectelor sociale și economice tradiționale ale sportului este oferită de Bourg și Gouguet (2010). Ei efectuează analize relevante ale sporturilor de performanță și definesc baze alternative pentru modelele funcționale contemporane. Autorii demonstrează că sportul profesionist este un fenomen extrem de complex care include mulți factori specifici, în funcție de aria sa de acoperire, finanțare și organizare teritorială. Aspecte neobișnuite în situații specifice sunt evidențiate de King (2013), care evaluează acțiunile autorităților locale din Regatul Unit în domeniul sportului în contextul crizei financiare globale din 2008. Folosind un eșantion de sportivi amatori, declinul relativ de sport pentru toți este demonstrată. Potenţialele strategii de creştere a activităţii sportive în rândul cetăţenilor sunt, de asemenea, investigate comparativ. În modelul „consiliu de asigurări", serviciile sportive păstrează capacitatea de bază de a modela și furniza servicii într-

o economie locală mixtă tot mai fragmentată pentru furnizarea de servicii sportive. În schimb, modelele care favorizează extinderea sectorului privat sau voluntar și managementul comunitar reprezintă provocări semnificative pentru consiliile autorităților locale care doresc să păstreze sportul amator ca o componentă importantă a serviciilor publice. Sandy (2017) realizează un studiu teoretic și empiric în care aplică în teorie teoriile și tehnicile de analiză din economie și management. Viziunea aplicației, care include numeroase studii de caz, este una globală, cu specificități regionale din Europa, America și Asia. Sportul din perspectiva sa globală de afaceri este examinat de Gratton et al. (2012). Evenimentele sportive de amploare, cum ar fi Jocurile Olimpice sau Cupa Mondială de Fotbal ajung în vizibilitate pe toate teritoriile de pe Pământ. Acestea sunt gestionate de autorități de reglementare transnaționale, precum CIO, FIFA sau UEFA, care operează pe sisteme organizaționale similare corporațiilor multinaționale. Marile companii de echipamente sportive precum Adidas, Lotto, Puma sau Nike proiectează, produc, distribuie și comercializează produsele lor pe toate continentele. O parte din ce în ce mai importantă a piețelor naționale de îmbrăcăminte, echipamente și accesorii sport se internaționalizează. Autorii studiază economia sportului în societățile contemporane folosind piața internațională ca reper esențial de analiză (Păuna şi colab., 2020). Numeroase date empirice sunt folosite pentru a defini și analiza piața sportului și majoritatea componentelor acesteia. Studiile de caz acoperă diferite zone geografice din Europa, America și Asia. Face o introducere în teoria și practica managementului sportiv. În societatea actuală, sportul a devenit o afacere globală uriașă și elaborată și, în același timp, o activitate participativă de mare volum, condusă în principal de voluntari și organizații comunitare (Trenberth, 2012). Sunt explorate domeniile funcționale esențiale ale managementului sportiv, de la organizare și strategie până la finanțare și marketing. Sunt explicate tehnicile prin care acțiunile manageriale de succes pot fi aplicate în context sportiv. Sunt trecute în revistă câteva probleme majore în managementul sportului contemporan, de la responsabilitatea socială

corporativă până la utilizarea tehnologiilor informației și comunicațiilor. Litivishko (2019) susține că, în paradigma economică contemporană, sporturile naționale profesioniste pot genera performanță internațională doar dacă sunt finanțate în mod adecvat de guverne și organizații private. Industriile sportive naționale se străduiesc să identifice modalități eficiente de colaborare între structurile private și publice pentru a se dezvolta. Analiza arată că succesul sportiv provine din succesul comercial care permite reinvestirea în sport a unei părți din veniturile generate de activități economice (Howard, 2019). În acest context de politici și practici de succes, mecanismele naționale tradiționale de finanțare a sportului nu par satisfăcător de eficiente. În cele mai multe cazuri, instituțiile publice responsabile se confruntă cu constrângeri bugetare, iar cluburile sportive sunt obligate să recurgă suplimentar la sponsori și donatori pentru a asigura sustenabilitatea financiară a activităților sportive. Garner, Humphrey și Simkins (2016) oferă o imagine de ansamblu asupra capitalului uman de pe piețele sportive naționale, dar și a legăturii dintre sport și finanțele corporative. Studiile empirice evaluate arată o corelație puternică între performanța sportivă și compensarea financiară. Sunt investigate și practicile materiale de compensare utilizate de business-ul sportiv (Păuna şi colab., 2020).

Media, evenimente și capital social

Efectul noilor tehnologii media asupra schimbării producției și consumului în sporturile practicate profesional este investigat de Dart (2014). El conchide că tendințele actuale continuă direcțiile capitaliste neoliberale existente în sportul de performanță. Folosind concepte din economie politică, sunt explorate problemele de proprietate, structura și producția sportului. Analiza se concentrează asupra oportunităților pe care fanii sportului le au acum la dispoziție și asupra modului în care organizația sportivă și corporațiile media au trecut de la o poziție inițială de incertitudine, aproape de respingere, la una care i-a surprins fiind de acord cu noile tehnologii media ca instrumente adecvate de marketing eficient. Un model de integrare a sportului este propus și analizat de către

Chalip și colab. (2017), care evaluează trei elemente componente: „(1) natura ierarhică a contextului (cultură; opinii și atitudini; sisteme și structuri), (2) trei tipuri de organizații cu miză în procesul de pârghie (eveniment, entități sportive și non-sportive) și (3) resursele necesare (umane, fizice și cunoștințe)" (Chalip, L., Green, B. C., Taks, M., & Misener, L., 2017, p.257). Concluzia generală arată că evenimentele sportive pot fi folosite pentru a crește participarea la activități sportive dacă principalele colaborări dintre asociațiile sportive, managerii de evenimente mari și participanții non-sportivi sunt reunite pentru a integra fiecare eveniment în mixul de marketing al organizațiilor sportive. Rolul sportului în crearea și menținerea capitalului social și uman al unei societăți este investigat de Spaaij și Westerbeek (2010). Este studiat și efectul pe care organizațiile de afaceri sportive îl au asupra formării capitalului social. Sunt urmărite „legăturile dintre activitățile desfășurate de organizațiile de afaceri sportive și diferitele tipuri de capital social pe care aceste activități le pot genera" (Spaaij și Westerbeek, 2010, p.1356).

Sport și sănătate

O temă relativ clasică care studiază relația dintre sport și sănătate a devenit din ce în ce mai complexă prin implicațiile secundare pe care le generează. Procentele de participare a populației la activități sportive sunt foarte diverse de la o țară la alta. „Deși există puține date pentru a evalua tendințele de participare la sport, există puține dovezi de schimbare în ultimul deceniu în rândul adulților. Studiile pe eșantioane mari arată că o astfel de participare la sport este asociată cu o reducere cu 20-40% a mortalității de toate cauzele în comparație cu persoanele care nu fac sport" (Khan et al. 2012, p.59). Studiile medicale empirice arată că practicarea sportului este asociată cu beneficii specifice pentru sănătate (Păuna şi colab., 2020). „Exercițiile fizice trebuie considerate un semn vital și trebuie înregistrate în fișele medicale ale pacienților" (Khan et al. 2012, p.61). Recent, cercetările în domeniul sportului, sănătății și educației fizice au acceptat din ce în ce mai mult modelul salutogenic al

sănătății care conceptualizează relația dintre activitate sau educație fizică și sănătate. Autorii sugerează (McCuaig și Quennerstedt, 2018, p.112) că cercetătorii „au ratat oportunități de a explora aspectele sociologice ale problemei”. Factorii politici iau în considerare tot mai mult faptul că sportul, ca formă de activitate fizică, poate fi un instrument de promovare a sănătății generale și, de asemenea, a bunăstării subiective (Downward, Hallmann și Rasciute, 2018, p.101). Bunăstarea subiectivă, pe de altă parte, este mai amplă, cuprinzând satisfacția psihologică și de viață mai amplă, precum și starea de spirit și stresul emoţional. Estimaţiile din modelele econometrice demonstrează că „nu există o relație între capitalul social și sport, ci o relație clară între bunăstarea subiectivă și capitalul social” (Downward, Hallmann și Rasciute, 2018, p.101). Dintr-o perspectivă a politicii de sănătate, accentul ar trebui să se pună pe încurajarea participării sporite la sport, în ciuda dificultăților pe care le prezintă, deoarece există un efect multiplicator potențial asupra bunăstării subiective și a sănătății generale prin mediere (Păuna şi colab., 2020).

4.2.2. Obiective, ipoteze, variabile și metodologie

Studiul nostru are următoarele două obiective principale:

- Folosind ca bază teoretică literatura academică citată și folosind regresii liniare în secțiune transversală, evidențiem corelațiile dintre finanțarea de bază și extinsă a activităților sportive și performanța sportivă de elită la nivel național.
- Demonstrarea rolului finanțării activităților sportive ca factor de influență asupra speranței de viață și a stării generale de sănătate a cetățenilor.

Ca urmare a literaturii de specialitate în domeniul sportului și a raționamentului nostru, formulăm trei ipoteze testabile:

H1. Finanțarea de bază și extinsă a sportului sunt determinanți pentru performanța sportivă de elită la nivel național.

H2. Speranța de viață la nivel național este influențată de finanțarea de bază și extinsă a sportului.

H3. Starea generală de sănătate a cetățenilor unei țări este influențată de finanțarea bugetară a sportului.

Variabile utilizate în studiu

ELITE_POINTS

Scorul național obținut în clasamentul WRCEC. Clasamentul mondial al țărilor din sportul de elită (WRCEC) este un clasament anual bazat pe cercetare, care măsoară cu exactitate performanța tuturor țărilor care au Comitete Olimpice Naționale pe baza rezultatelor lor internaționale în toate sporturile recunoscute de GAISF (Asociația Globală a Federațiilor Sportive Internaționale) și în alte sporturi, care nu fac încă parte din GAISF, dar au o mare popularitate și universalitate (Păuna şi colab., 2020).

POPULATION

Populația totală se bazează pe definiția de facto a populației, care numără toți rezidenții, indiferent de statutul juridic sau de cetățenie. Valorile afișate sunt estimări la mijlocul anului. Sursa: World Bank (2018).

ELITE_SPORT

Este o variabilă obținută ca raport între ELITE_POINTS și rădăcina pătrată a numărului de locuitori din țara respectivă. Unele calcule preliminare au indicat că ELITE_POINTS este mai corelat cu rădăcina pătrată a populației decât cu alte transformări matematice ale variabilei POPULATION (logaritmi, rădăcini etc.) (Păuna şi colab., 2020).

LIFE_EXPECTANCY

Speranța de viață la naștere indică numărul de ani pe care i-ar trăi un nou-născut dacă tiparele predominante de mortalitate la momentul nașterii sale ar rămâne aceleași pe tot parcursul vieții (pentru distribuția valorilor din eșantion vezi Anexa 1). Sursa: World Bank (2018).

DALY

Ani de viață ajustați în funcție de dizabilități (DALY) la 100.000 de persoane din toate cauzele. DALY măsoară povara totală a bolii – atât din

anii de viață pierduți din cauza morții premature, cât și din anii trăiți cu o dizabilitate. Un DALY este egal cu un an pierdut de viață sănătoasă. Mortalitatea nu oferă o imagine completă a poverii bolii suportate de indivizi din diferite comunități. Măsura sumară utilizată pentru a oferi o indicație a poverii bolii este DALY. Un DALY reprezintă pierderea echivalentului a unui an de sănătate deplină. Folosind DALY, povara bolilor care provoacă moarte timpurie, dar dizabilități reduse (de exemplu, înec sau rujeolă) poate fi comparată cu cea a bolilor care nu provoacă moartea, dar provoacă dizabilități (de exemplu, cataracta care provoacă orbire). Sursa: World Health Organization, Global Health Observatory și Ourworldindata.org (2018).

GDP_CAP

PIB-ul pe cap de locuitor (103 $) este produsul intern brut împărțit la populația de la jumătatea anului. Sursa: World Bank (2018).

BASIC_FUND

Finanțarea de bază a sportului (‰ PIB). Aceasta reprezintă finanțarea totală pentru toate activitățile care sunt contribuții pentru sport (adică toate bunurile și serviciile care sunt necesare pentru a face sport) plus activitățile sportive directe (indemnizații pentru sportivi și antrenori, finanțare pentru participarea la competiții etc.). Sursa: Oficiul pentru Publicații al UE, Studiu privind contribuția sportului la creșterea economică și la ocuparea forței de muncă în UE (2018) și instituțiile sportive naționale din țările incluse în eșantion (Păuna şi colab., 2020).

EXTEND_FUND

Finanţarea extinsă a sportului (‰ PIB). Aceasta reprezintă finanțarea totală pentru toate activitățile care necesită sport ca input (adică toate bunurile și serviciile care sunt legate de o activitate sportivă, dar fără a fi necesare pentru a face sport) plus aceasta reprezintă finanțarea totală pentru finanțarea sportului de bază. Sursa: Oficiul pentru Publicații al UE, Studiu privind contribuția sportului la creșterea economică și la ocuparea forței de muncă în UE (2018) și instituțiile sportive naționale din țările incluse în eșantion.

4.2.3. Rezultate și discuţii

Pentru a testa ipotezele am ales o specificație liniară a modelului și am estimat coeficienții folosind regresii OLS. Datele din studiul nostru se referă la 32 de țări europene. Alegerea lor nu a fost făcută prin eșantionare, au fost incluse toate țările europene pentru care sunt disponibile date pentru toate variabilele incluse în aplicație (Păuna şi colab., 2020).

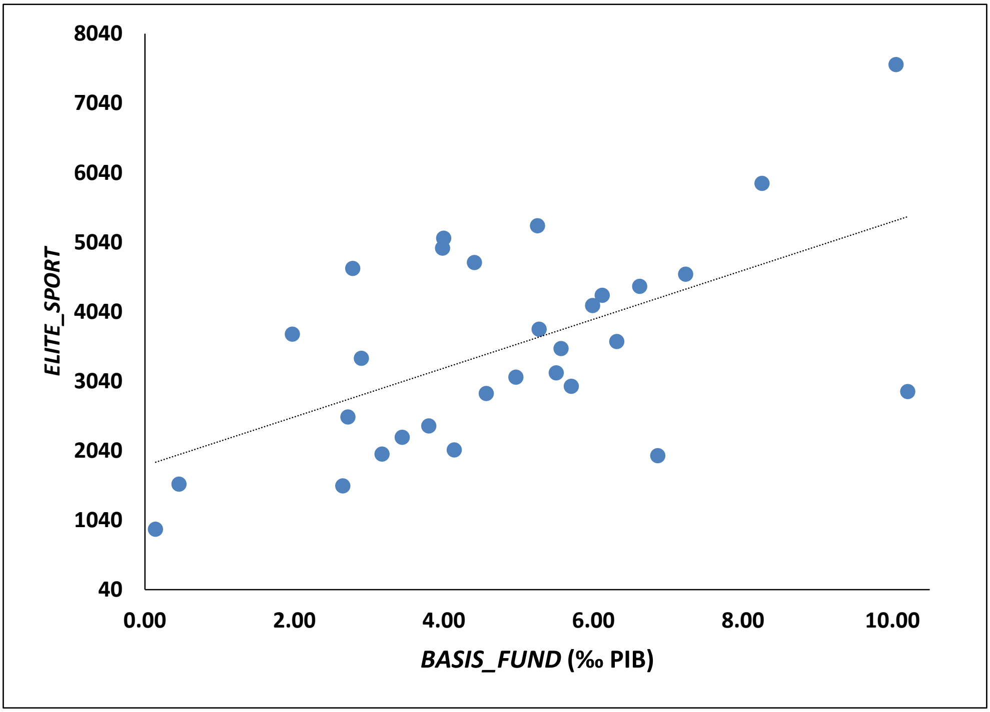
Lista celor 32 de țări din eșantion include statele Uniunii Europene (în 2018), plus Islanda, Elveția, Norvegia și Turcia, respectiv: Austria (AT), Belgia (BE), Bulgaria (BG), Croația (HR), Cipru (CY), Republica Cehă (CZ), Danemarca (DK), Estonia (EE), Finlanda (FI), Franța (FR), Germania (DE), Grecia (GR), Ungaria (HU), Islanda (IS), Irlanda (IE), Italia (IT), Letonia (LV), Lituania (LI), Luxemburg (LU), Malta (MT), Țările de Jos (NL), Norvegia (NO), Polonia (PL), Portugalia (PT), România (RO), Slovacia (SK), Slovenia (SI), Spania (ES), Suedia (SE), Elveția (CH), Turcia (TR) și Regatul Unit (UK) (Păuna şi colab., 2020).

Tabelul 4.7. Statistici descriptive ale variabilelor din regresii

Variabila	Min.	Max.	Media	St. dev.
ELITE_POINTS	94107	979438	330437	208922
POPULATION (mii locuitori)	353	82906	19054	24961
ELITE_SPORT	906	7593	3518	1400
LIFE_EXPECTANCY (ani)	74.8	83.8	80.3	2.73
DALY	17003	27525	20623	3068
GDP_CAP (mii $)	9.37	116.7	39.28	25.48
BASIC_FUND (‰ GDP)	0.144	10.21	4.91	2.27
EXTEND_FUND (‰ GDP)	0.172	19.41	7.64	4.29

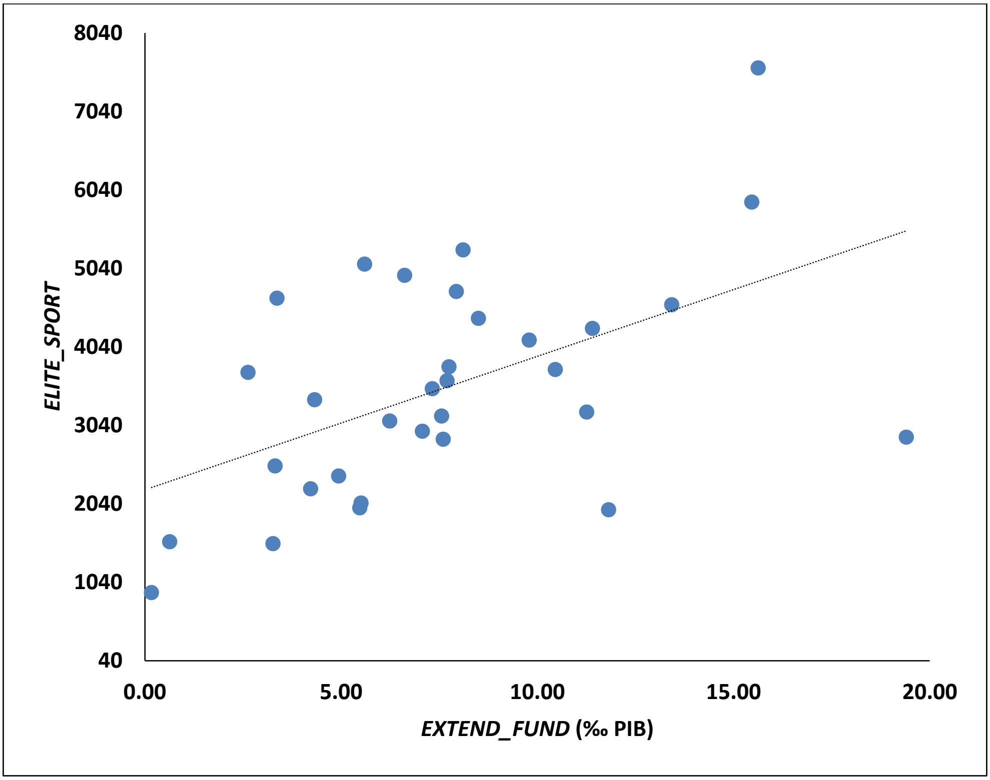
Sursa: Păuna şi colab. (2020) folosind date de la World Bank, World Health Organization, Global Health Observatory, Global Association of International Sports Federations și instituții sportive naționale

Statisticile descriptive (tabelul 4.7) prefigurează în mod intuitiv unele rezultate. Variabilele endogene ELITE_SPORT, LIFE_EXPECTANCY și DALY nu au aceeași variabilitate (Păuna şi colab., 2020). Acest lucru poate indica faptul că gradul de determinare a acestora prin variabile explicative poate fi foarte diferit. De asemenea, observăm variații foarte mari în procentele de finanțare publică a sportului. Acest rezultat are două surse. În primul rând, țările mai bogate nu au constrângeri bugetare foarte mari și își pot permite să aloce sume importante pentru sprijinirea directă sau indirectă a activităților sportive (Păuna şi colab., 2020). În al doilea rând, putem vorbi despre diferite politici naționale, de la țări care finanțează în principal sportul prin finanțare și politici publice până la țări care lasă aceste mecanisme sectorului privat.

Sursa: Păuna şi colab. (2020)

Figura 4.19. Corelația liniară între BASIC_FUND și ELITE_SPORT

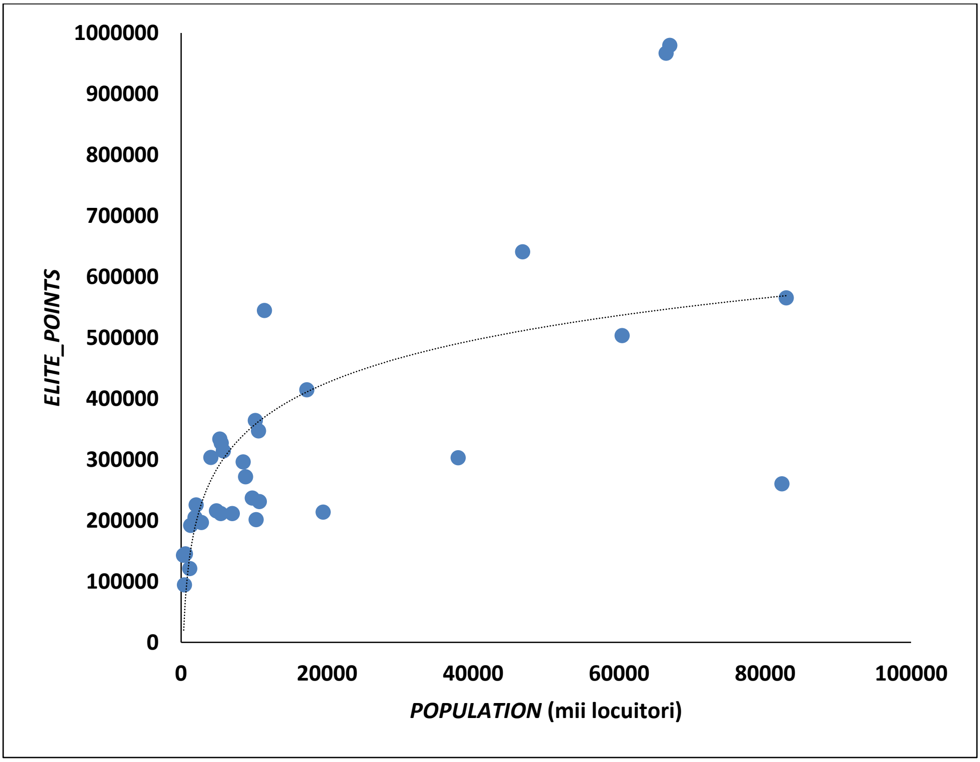

Sursa: Păuna şi colab. (2020)

Figura 4.20. Corelația liniară între EXTEND_FUND și ELITE_SPORT

Figurile 4.19 și 4.20 arată că, corelația dintre variabila endogenă ELITE_SPORT și variabilele cantitative explicative BASIC_FUND și ELITE_FUND nu este liniară (Păuna şi colab., 2020). Același rezultat este susținut de calcule (coeficienți de corelație), specificația liniară fiind mai adecvată decât specificațiile neliniare (logaritmice, polinomiale etc.).

În schimb, corelația dintre performanța totală a unei țări în competițiile de elită (ELITE_POINTS) și populația țării (POPULATION) nu este liniară (figura 4.21). Acest rezultat se explică prin faptul că în majoritatea competițiilor la nivel continental sau mondial fiecărei țări i se permite să participe cu un număr limitat de sportivi sau echipe (Păuna şi colab., 2020).

Sursa: Păuna şi colab. (2020)

Figura 4.21. Corelația neliniară între POPULATION și ELITE_POINTS

Cu toate acestea, există doi factori importanți pentru care țările cu o populație mai mare obțin rezultate mai importante în sportul profesionist. În primul rând, baza selecției, adică numărul persoanelor care practică sport este mai mare. În al doilea rând, țările mai mari reușesc să participe cu jucători și echipe din numeroase sporturi. In consecință, pentru a măsura intensitatea, nu valoarea absolută a rezultatelor sportive ale unei țări în competiții de elita, vom folosi în regresii variabila ELITE_SPORT. Aceasta se obține ca raport între ELITE_POINTS și rădăcina pătrată a populației din acea țară. Calculul coeficienților de corelație și studiul grafic al distribuțiilor (figura 4.21) au indicat (Păuna și colab., 2020) că ELITE_POINTS este mai corelat cu rădăcina pătrată a populației decât cu alte transformări matematice ale variabilei POPULAȚIE (logaritmi, rădăcini, puteri, exponenți, etc.)

Tabelul 4.8. Coeficienții regresiilor OLS asupra ELITE_SPORT (coeficienți și t-stat)

	Variabila dependentă: ELITE_SPORT		
	OLS 1	OLS 2	OLS 3
BASIC_FUND	**286,6 (2,10)		408,3 (1,19)
EXTEND_FUND		*125,2 (1,72)	-69,15 (-0,39)
GDP_CAP	7,031 (0,58)		7,446 (0,60)
Constant	***1835 (3,60)	***2146 (4,71)	***1750 (3,11)
	$R^2 = 0,320$	$R^2 = 0,289$	$R^2 =0,323$

****, **, * : semnificativ la nivel de 1%, 5% și 10%.*
Sursa: Păuna şi colab. (2020) folosind software-ul STATA 14.

Remarcăm în primul rând că finanțarea publică acordată sportului, în oricare dintre cele două forme ale sale (BASIC_FUND și EXTEND_FUND) este semnificativă statistic (OLS1 și OLS2, vezi Tabelul 4.8) asupra performanței naționale obținute în competițiile internaționale (ELITE_SPORT). În schimb, în regresia OLS3, cei doi factori par a fi nesemnificativi, dar acest lucru se datorează corelației puternice dintre ei (coeficientul Pearson = 0,959, Tabelul 4.11). Interesant este că finanțarea este semnificativă chiar și în prezența PIB/capita ca factor de control (Păuna şi colab., 2020). În consecință, chiar și pentru țările cu venituri mici, atât de mici sume alocate sportului, procentul mare de finanțare reușește să-și evidențieze proprii sportivi. Practic, atenția acordată sportului de către autorități le conferă sportivilor un statut respectabil în societate, reușind să-i motiveze (Păuna şi colab., 2020).

Tabelul 4.9. Coeficienții regresiilor OLS asupra LIFE_EXPECTANCY (coeficienți și t-stat)

	Variabila dependentă: LIFE_EXPECTANCY		
	OLS 4	OLS 5	OLS 6
BASIC_FUND	*0,421 (1,86)		0,943 (1,68)
EXTEND_FUND		0,152 (1,25)	-0,297 (-1,02)
GDP_CAP	**0,045 (2,23)	**0,054 (2,65)	**0,047 (2,31)
Constant	***76,43 (90,7)	***76,42 (101,4)	***76,1 (83,1)
	$R^2 = 0,0,512$	$R^2 = 0,482$	$R^2 =0,530$

****, **, * : semnificativ la nivel de 1%, 5% și 10%.*
Sursa: Păuna şi colab. (2020) folosind software-ul STATA 14.

Tabelul 4.10. Coeficienții regresiilor OLS asupra DALY (coeficienți și t-stat)

	Variabila dependentă: DALY		
	OLS 7	OLS 8	OLS 9
BASIC_FUND	**-539,0 (-1,98)		*-1192 (-1,77)
EXTEND_FUND		-196,2 (-1,34)	371,0 (1,06)
GDP_CAP	-37,73 (-1,55)	*-49,07 (-1,99)	-39,95 (-1,64)
Constant	***24751 (24,4)	***24051 (26,2)	25207 (22,89)
	$R^2 = 0,439$	$R^2 = 0,400$	$R^2 = 0,461$

****, **, * : semnificativ la nivel de 1%, 5% și 10%.*

Sursa: Păuna şi colab. (2020) folosind software-ul STATA 14.

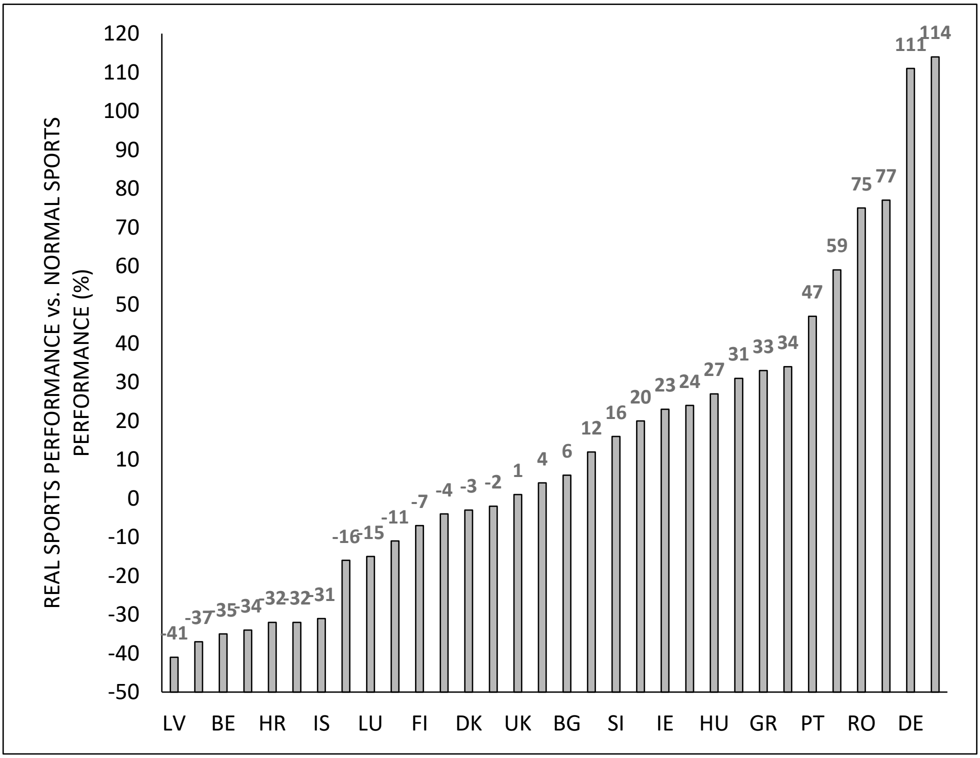
Finanțarea sportului are, de asemenea, efecte pozitive similare (OLS 5-9, tabelele 4.9 și 4.10) asupra speranței de viață și a sănătății populației (DALY). Constatăm în schimb că variabila GDP_CAP devine semnificativă statistic în special pe LIFE_EXPECTANCY. Rezultatul este explicabil prin factorii pe care această variabilă îi ascunde (Păuna şi colab., 2020). Veniturile ridicate ale populației sunt asociate în majoritatea cazurilor cu sisteme de sănătate de bună calitate. Totuși, acest efect al bogăției nu se reflectă la fel de puternic asupra sănătății populației, acesta fiind în mare măsură determinat de alți factori precum obiceiurile alimentare, activitățile care implică efort fizic, etc. Ca urmare a rezultatelor generate de regresii, avem pe deplin acceptate ipotezele H1 și H2. Putem valida doar parțial ipoteza H3, deoarece rolul semnificativ al EXTEND_FUND asupra sănătății populației nu a fost demonstrat (Păuna şi colab., 2020).

Tabelul 4.11. Matricea coeficienților de corelație (Pearson)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ELITE_SPORT (1)	1,000				
LIFE_EXPECTANCY (2)	0,202	1,000			
DALY (3)	-0,149	-0,973	1,000		
BASIC_FUND (4)	0,559	0,655	-0,626	1,000	
EXTEND_FUND (5)	0,521	0,597	-0,564	0,959	1,000
GDP_CAP (6)	0,466	0,674	-0,603	0,725	0,712

Sursa: Păuna şi colab. (2020) folosind software-ul STATA 14.

Folosind coeficienții de regresie OLS1 am generat valorile estimate ale variabilei ELITE_SPORT. Acestea pot fi interpretate ca valori „normale" ale performanței sportive în condițiile anumitor valori de finanțare a sportului și PIB-ul pe cap de locuitor. Am calculat (Păuna şi colab., 2020) diferența relativă (în procente) între performanța sportivă efectivă a unei țări și cea „normală". Rezultatele (figura 4.22) arată care țări depășesc și care se află în situația opusă.

Sursa: Păuna şi colab. (2020) folosind software-ul Excel.

Figura 4.22. Diferența relativă dintre performanța sportivă reală și cea „normală" legată de o anumită finanțare a sportului și a PIB-ului

Remarcăm în primul rând că nu există o grupare a țărilor pe criterii geografice sau economice. Printre țările cu cele mai bune performanțe în sport remarcăm atât țări relativ sărace din Europa (România și Turcia), dar și țări bine dezvoltate precum Germania, Austria și Italia. Modul în care aceste țări au ajuns în vârf poate fi foarte diferit de la un caz la altul

(Păuna şi colab., 2020). În unele situații, dezvoltarea economică a dus la un număr mare de sportivi profesioniști în toate sporturile, iar performanța a venit ca o consecință. În alte cazuri, în ciuda finanțării reduse, performanța a venit ca urmare a poziției sociale extrem de motivante a sportivilor de top din țară. Pe de altă parte, printre țările sub-performante nu există neapărat națiuni care să nu iubească sportul. Situația pare a fi mai degrabă generată de alți factori. În unele societăți, sportul amator este mai degrabă încurajat. În alte cazuri, există o preponderență puternică a sporturilor de echipă față de cele individuale (ex. Croația), dar acestea aduc mai puține puncte și medalii la competițiile internaționale (Păuna şi colab., 2020).

Pentru o analiză mai pertinentă a poziționării țărilor în raport cu sportul profesionist ar trebui realizat un studiu separat, care să țină cont de situația pe discipline sportive, sau cel puțin să disocieze sportul de echipă de sportul individual (Păuna şi colab., 2020). De asemenea, ar trebui să avem date mai greu de procurat în acest moment, referitoare la destinația sumelor de bani din finanțarea sportului, adică în ce măsură se îndreaptă spre sportul amator, respectiv către cel profesionist (Păuna şi colab., 2020).

Concluziile capitolului

Analizele bivariate au indicat asocieri ale dezvoltării sportului public și de performanță cu diferite aspecte economice, fiscale, culturale și ale sănătății publice. S-au investigat pe rând produsul intern brut, inegalitatea distribuției veniturilor, capacitatea fiscală, finanțarea sportului, ponderea finanțării sănătății din PIB, speranța de viață și factorii culturali ai lui Hofstede. Corelațiile cu dezvoltarea sportului public au fost mult mai intense decât cele cu sportul de performanță, arătând că ultimul are o cauzalitate mult mai complexă. Totuși, analizele bivariate au limitele lor. Între indicatorii utlizați există corelații puternice, ceea ce disturbă vizualizarea efectului fiecăruia. Analiza multivariată, realizată prin clusterizare indică existența a cinci grupe destul de omogene privind comportamentul relației dintre sport și alte agregate macroeconomice.

Gruparea are și un caracter geografic, existând distincții destul de clare între nordul, vestul și respectiv sud-estul continentului.

Studiul nostru nu își propune să explice în mod exhaustiv factorii care determină performanța sportivă internațională, speranța de viață și sănătatea generală a populației. Am reușit însă să evidențiem influența pozitivă a finanțării sportului, atât pe cea de bază, cât și pe cea extinsă. Desigur, există limitări ale studiului, dar ele deschid direcții viitoare pentru cercetare. Variabilele utilizate ca proxy pentru performanța sportivă ar trebui să fie mai detaliate. De exemplu, discriminarea între sporturile de echipă și sporturile individuale ar putea aduce mai multă claritate cu privire la eficiența utilizării fondurilor dedicate sportului. Sporturile de echipă aduc mai puține puncte și medalii în competițiile la nivel continental și mondial, în schimb implică un număr mai mare de sportivi la toate nivelurile valorice, ceea ce poate genera efecte pozitive asupra sănătății populației. Instituțiile publice ar trebui să găsească un nivel optim de finanțare pentru activitățile sportive, deoarece există un efect de compromis între creșterea cheltuielilor legate de sport și reducerea celor pentru îngrijirea sănătății și prevenire. În plus, toate aceste mecanisme implică specificități naționale și regionale care ar trebui studiate. Practicarea sportului aduce însă beneficii dovedite pentru populație, iar finanțarea acestor activități nu poate decât să sporească aceste avantaje. Acest articol contribuie la nivelul actual al cercetării academice în primul rând prin rezultatele empirice obținute pe țările europene. Am evidențiat relațiile de cauzalitate dintre finanțarea sistemului medical, dezvoltarea asigurărilor private de sănătate, speranța de viață, calitatea sistemului medical și descentralizarea organizării serviciilor de sănătate. În plus, am evidențiat formele funcționale liniare și logaritmice dintre anumite caracteristici naționale. Funcțiile care explică corelațiile dintre agregatele macroeconomice studiate pot fi utilizate ulterior pentru unele analize structurale mai detaliate sau chiar pentru prognoze pe termen scurt. Se poate cerceta separat, pentru fiecare națiune dacă performanțele obținute de sportivi în competițiile internaționale sunt peste sau sub așteptări, condiționate de nivelul finanțării activităților sportive.

Concluzii finale

Lucrarea de față aparține domeniului științelor economice. Deși tematica principală este legată de economia și finanțele sportului, nu apar elemente tehnice din sport, cum ar fi metode de antrenament, scheme de joc, etc. Dimpotrivă, toată abordarea este de inspirație economică, deoarece problematica de optim este specifică. Se pune problema unor analize de cauzalitate care să permită mai bune rezultate sportive la nivel internațional sau o participare masivă a populației la sportul de masă. Tot în aceasta direcție pledează și utilizarea indicatorilor macroeconomici la nivel agregat, nu a variabilelor la nivel de individ.

Totuși, pentru a avea o imagine globală a fenomenului, literatura investigată este din orice domeniu a fost necesar pe parcurs: economie, finanțe, științele sportului, sociologie, științe administrative, sau chiar științe medicale. Tehnicile de lucru au fost foarte diverse, în concordanță cu necesitatea venită din obiectivul urmărit: analiza calitativă și critică a literaturii academice și a prevederilor legislative, observarea și prelucrarea primară a datelor, analize bivariate prin corelații, analize multivariate prin clusterizare și modele econometrice.

Capitolele nu sunt identice ca și structură, ci converg în general de la asumpții teoretice la realitățile empirice. De asemenea, există un fir logic care pornește de la constatări de ordin istoric sau faptic actual, la teoria care le explică și apoi spre metodologiile de ordin statistic care le infirmă sau confirmă.

Am pornit inițial de la surse preponderent administrative, în general prevederi sau rapoarte ale organismelor europene. Prezentarea lor însă nu s-a făcut ca atare, ci însoțită atât de discuții ale lor din literatură, cât și de opinii proprii. Inițial, cadrul formal european a fost foarte subțire în privința sportului, dar s-a întărit considerabil după

tratatul de la Lisabona. Pentru a porni pe o cale solidă de la început, au fost abordate inițial principiile după care se ghidează sportul european. Putem aminti aici echitatea și corectitudinea, protecția sportivilor și participanților, o deschidere cât mai largă spre toate țările și categoriile de persoane, protecția socială și financiară. Pentru a acoperi aceste principii diverse, obiectivele trebuie să acopere mai multe arii: ale funcțiunilor sportului în economie și societate, ale relațiilor comerciale și financiare din jurul sportului, ale științelor juridice care fundamentează cadrul legal, și ale politicilor publice de reglementare. Aferent ariilor tematice vizate s-au desprins măsuri concrete care să ducă la implementarea politicilor propuse pentru îndeplinirea obiectivelor. Acțiunile și intervențiile vizează: încurajarea voluntariatului pentru completarea finanțării publice, măsuri de stimulare a participării populației la sport, utilizarea teoriei economice pentru a stimula creșterea fluxurilor comerciale și financiare din jurul evenimentelor sportive, măsuri de luptă împotriva corupției și dopajului, măsuri pentru respectarea proprietății intelectuale și a drepturilor de difuzare, pentru combaterea discriminării, etc. Aceste investigații teoretice au reliefat un fapt esențial: sportul nu mai poate fi tratat individual, ci doar în corelație cu aspecte economice și sociale.

Ca urmare a principalei constatări din primul capitol, am trecut la investigarea separată a reglementărilor economice ale Uniunii Europene din domeniul sportului. Am avut în vedere evaluarea mai amănunțită a prevederilor cu conținut economic. Am pus în discuție în special relațiile de finanțare ale sportului: finanțarea publică, veniturile din drepturile de difuzare, sponsorizarea, loteriile și pariurile sportive și voluntariatul. În ciuda încercărilor organismelor europene de a compatibiliza cât mai mult țările membre, există încă diferențe majore între țări privind organizarea sportului. Acestea provin în cele mai multe cazuri din rădăcini istorice și tradiționale. De exemplu în țările cu sistem constituțional mai vechi nu apar mențiuni ale sportului în legea fundamentală, deoarece acesta era periferic ca și importanță în momentul redactării actului fundamental. Această situație are urmări inclusiv în prezent, deoarece sportul nu are în

general în aceste țări un minister propriu, problemele lui fiind asociate altor chestiuni sociale. Chiar și distincția dintre ministerul alocat sportului și comitetul olimpic național este diferit tratată de la o țară la alta. Poate cel mai important este sistemul de finanțare publică, mai mult sau mai puțin descentralizat spre regiuni și localități, ducând la importanțe relative eterogene de susținere a sportului profesionist în raport cu cel de masă. Există însă și câteva puncte comune ale sistemelor sportive naționale: existența unui sistem de decizie piramidal ierarhic, nivelul de bază al activității sportive alcătuit din cluburi și asociații, existența implicării publice în susținerea sportului și partajarea atribuțiilor în sport între instituțiile guvernamentale și mediul privat. Studiul mai amănunțit al unui sistem sportiv național, cel din România arată o mare compatibilitate cu principiile Uniunii Europene. Chiar dacă este un sistem organizațional în continuă transformare, se remarcă existența unui plan strategic cu orizont până în 2032. Încurajantă pare prezența în acest plan a elementelor de stimulare a cercetării și devoltării, atât pentru activitatea sportivă, cât și pentru echipamentele adecvate. Diferențele remarcate în sistemele sportive naționale de organizare nu sunt fără efecte asupra sportului. Datele dintr-un Eurobarometru pe un eșantion foarte larg de cetățeni europeni arată o stratificare europeană a sportului. Aceasta se resimte atât geografic, de la nord-vest la sud-est, cât și în interiorul societății, între diferite segmente. Există categorii mai inactive sportiv: femeile, vârstnicii, cei cu venituri reduse și locuitorii satelor. Investigarea posibilității substituirii sportului cu alte activități care implică efort fizic arată că doar unele din aceste segmente din populație realizează înlocuirea.

Pentru a înțelege mai bine relațiile din jurul sportului, am analizat și evoluția istorică a acestuia de la o activitate pentru distracție, cu puțini practicanți, la fenomenul global din prezent. Am punctat apariția primelor manifestări comerciale asociate, odată cu internaționalizarea primelor competiții, prin olimpiadele moderne. Au apărut astfel primele reclame pentru plasarea produselor. Totuși, declicul mai important s-a produs simultan cu generalizarea televiziuni și creșterea exponențială a

numărului de telespectatori. De aici totul a pornit ca un bulgăre de zăpadă. Elementele economice au atras atenția economiștilor, care au început să vorbească despre piața și economia sportului. Folosind elementele teoretice dezvoltate, organizatorii competițiilor au dezvoltat sisteme de concurență între producătorii media și cei de echipament sportiv, crescând exploziv sumele vehiculate în jurul evenimentelor sportive, prin drepturile de televizare, drepturile de imagine, de marcă și sponsorizări. Toate aceste aserțiuni teoretice și comportamente financiare au impus necesitatea unor reglementări ale pieței. Uniunea Europeană a elaborat un cadru al prevederilor pentru o bună concurență și descurajarea monopolurilor. Unele dintre acestea sunt cu caracter general, dar altele se referă exclusiv la sport. Necesitatea specificităţilor este impusă de unele forme de finanţare preponderent specifice sportului: sponsorizarea și voluntariatul.

Câteva elemente economice ale sportului au fost analizate pornind de la date furnizate de Eurostat. Am discutat atât distribuția teritorială, cât și evoluțiile înregistrate pe o perioadă de 10 ani. Piața forței de muncă a sportului este în creștere, în medie în Uniunea Europeană, cu sporuri anuale de 2%-3%. Totuși, discrepanțele între țările mai bogate și cele mai sărace sunt consistente. Aici intervine și un element de ordin social, raportul dintre femei și bărbați angajați urmează linia de nediscriminare de la nivelul global al societății. Producția de echipament sportiv arată rezultate interesante în profil teritorial. Ţări cu o dezvoltare în jurul mediei europene au mulți producători, arătând o bună lichiditate a pieței. Țările mai dezvoltate au în general puțini producători, dar unii de talie mondială, în timp ce țările mai puțin dezvoltate sunt mai degrabă importatoare. Consumul de bunuri și servicii sportive este corelat simultan pozitiv atât cu ponderea practicării sportului, care este un factor motivațional, cât și cu dezvoltarea economică, un factor de capacitate de achiziție.

Pentru a putea realiza în mod util unele comparații internaționale, am investigat câteva definiri ale sportului. Trebuie clarificat exact ce numim sport sau respectiv activitate fizică, atât din punct de vedere al

naturii activității, cât și al frecvenței, intensității și duratei. Investigarea literaturii și propriile raționamente ne-au condus la patru concepte măsurabile din societate care pot fi conectate cu sportul de masă și profesionist: dezvoltarea economică, fiscalitatea, caracteristicile culturale și sănătatea publică. Desigur, acestea sunt niște concepte destul de largi, deci am căutat factori de nivel macroeconomic care să le măsoare cât mai exact posibil: produsul intern brut pe locuitor, indicele Gini de inegalitate a veniturilor, factorii culturali naționali ai lui Hofstede, finanțarea de bază și extinsă a sportului, fiscalitatea generală, speranța de viață, etc. Relațiile pot fi neliniare și să îmbrace alte forme matematice în fiecare caz. Pentru a le liniariza, am recalibrat și standardizat variabilele inițiale. Practic, toți determinanții considerați, au arătat o influență asupra procentajului din populație care practică sport. Relațiile cu performanța sportivă profesionistă au fost însă mai slabe. Toate aceste analize au fost făcute inițial în mod bivariat, pe cupluri de variabile. Pentru a înțelege însă mai bine, în mod global fenomenul, am interpretat analize multivariate, prin clusterizare. Acestea au identificat cinci grupe comportamentale ale țărilor europene. Deși între unele grupe există relație de stratificare, nu este cazul pentru toate. În unele grupe, predomină sportul profesionist asupra celui de masă sau invers, dar există și grupe cu nivele slabe la ambele componente. În final, pentru ca rezultatele sportive internaționale să nu rămână mai puțin explicate, am realizat analize regresionale care arată efectul finanțării sportului asupra lor și asupra longevității populației.

Contribuții ale lucrării

Zona predominantă de interes a lucrării este reprezentată de relațiile dintre dezvoltarea sportului profesionist și amator și câțiva indicatori macroeconomici agregați. Redăm însă punctual contribuțiile detaliate apărute pe parcurs:

- Schimbarea de atitudine a Uniunii Europene privitoare la sport după Tratatul de la Lisabona;

- Enumerarea și discutarea obiectivelor UE privitoare la intervențiile pentru reglementarea activităților sportive;
- Investigarea și analiza calitativă a acțiunilor pentru implementarea obiectivelor Uniunii Europene;
- Discutarea documentului cadru pentru sportul comunitar: Cartea Albă a Sportului;
- Analiza Planului de Lucru pentru Sport al UE;
- Investigarea practicilor de intervenție ocazională, prin proiecte și programe finanțabile prin concurs;
- Discuții asupra recunoașterii rolului economic și social al sportului;
- Considerații asupra identității individuale și sociale prin sport;
- Evaluarea obiectivelor și acțiunilor UE referitoare la dimensiunea economică și financiară a sportului;
- Compararea diferențelor legislative dintre țările europene privind sportul;
- Compararea structurilor de la vârful organigramei sportive a țărilor din UE;
- Evidențierea diferențelor schemelor de finanțare publică, respectiv a proporțiilor dintre finanțarea guvernamentală, regională și locală;
- Concluzii asupra asemănărilor organizaționale între structurile organizaționale naționale: ierarhia piramidală, intervenția statului, distincția dintre rolul public și cel privat, baza activităților asigurată de cluburi și asociații;
- Evaluarea mai amănunțită a unor obiective și acțiuni naționale, cele din Romania, în concordanță cu cadrul european recomandat;
- Punerea în evidență a unor particularități în organizarea românească a sportului: planul strategic până în 2032 și debutul sprijinului pentru cercetare și dezvoltare în sport;
- Utilizarea datelor dintr-un Eurobarometru recent (2018) pentru a pune în evidență stratificări ale practicării sportului de masă;
- Identificarea discrepanțelor geografice europene privind practicarea sportului, atât pe axa nord-sud, cât și pe axa vest-est;

- Punerea în evidență a stratificărilor de practicare pe segmente socio-demografice, cu identificarea segmentelor mai inactive: femeile, vârstnicii, persoanele cu status financiar mai scăzut și locuitorii satelor;
- Existența unor relații de substituire a sportului cu alte activități care implică efort fizic;
- Analiza evoluției istorice a sportului prin prisma fluxurilor financiare adiacente;
- Punerea în evidență a impactului audiovizualului în dezvoltarea pieței sportului;
- Trecerea în revistă a debutului bazelor teoretice ale economiei sportului;
- Evidențierea etapelor și tematicilor studiilor economice despre sport;
- Utilizarea în practica evenimentelor sportive majore a elementelor de teorie economică legate de gradul de competiție a pieței pentru a crește exploziv fluxurile financiare din jurul evenimentelor sportive;
- Analiza particularităților activităților sportive în cadrul reglementărilor UE în favoarea pieței concurențiale;
- Analiza evoluției forței de muncă europene din sport;
- Analiza evoluției numărului de producători sportivi de importanță națională;
- Analiza cererii naționale de produse și servicii sportive, atât între țări, cât și în timp;
- Identificarea din literatură și ca urmare a raționamentelor proprii a determinanților micro și macro ai implicării în sport;
- Analiza conexiunii dintre activitatea sportivă și dezvoltarea economică;
- Analiza conexiunii dintre activitatea sportivă, finanțarea sportului și fiscalitatea generală;
- Analiza conexiunii dintre activitatea sportivă și factorii culturali naționali ai lui Hofstede;

- Analiza conexiunii dintre activitatea sportivă și indicatorii sănătății publice;
- Analiza impactului finanțării sportului asupra performanțelor sportive internaționale și a speranței de viață.

Aspecte originale ale lucrării

Considerat mult timp un domeniu de interes doar pentru cei care îl practică, sportul a primit noi valențe sociale și economice. În consecință este din ce în ce mai important să fie abordat multidisciplinar. În această lucrare, am abordat pe rând conexiunile cu diverse aspecte ale vieții economice, financiare și sociale. Pe lângă oferirea unei imagini de ansamblu a interacțiunilor sportului, am punctat câteva aspecte originale, din care enumerăm:

- Analiza distribuțiilor la nivelul țărilor europene pentru câteva elemente economice legate de sport: numărul de producători de echipament și importanța lor relativă în economie, forța de muncă angajată în sport și consumul de produse și servicii sportive;
- Punerea în evidență a unor relații de stratificare sportivă europeană, atât între țări, cât și între categoriile sociale, demografice și economice.
- Identificarea unor posibile relații de substituibilitate între sport și alte activități cu efort fizic pentru anumite segmente din populație;
- Sintetizarea și transformarea unor indicatori macroeconomici care evaluează dezvoltarea economică, fiscalitate, sănătatea publică și caracteristicile culturale. Utilizarea acestor indicatori în analize bivariate în raport cu dezvoltarea sportivă de masă și elită la nivel național;
- Identificarea prin clusterizare a cinci grupe comportamentale de țări din Uniunea Europeană privind relațiile dintre: sportul de masă, sportul profesionist, dezvoltarea economică, fiscalitate, caracteristici culturale și sănătatea publica;

- Demonstrarea prin regresii transversale a impactului finanțării sportului asupra performanțelor sportive de vârf și asupra longevității populației.

Continuări posibile ale cercetării

Lucrarea a reușit să arate că prin implicațiile sale economice, financiare și sociale, sportul este un subiect mai vast decât ar putea să pară. Deși avem o economie europeană tot mai integrată, există multe specificități naționale. Acestea se regăsesc atât la nivel de performanță, cât și la cel al sportului de masă și a altor activități fizice. În viitor, ar fi recomandabil să se repete acest tip de analiză, pentru a vedea și evoluția în timp a mecanismelor identificate aici. De exemplu, unele țări ar putea să își schimbe comportamentul, să treacă dintr-un cluster în altul. Va trebui deci investigat ce produce acele schimbări structurale. De asemenea, unii factori pot să acționeze în viitor mai intens sau mai puțin intens asupra implicării populației în sport și a performanței internaționale. Și aceste modificări vor trebui explicate. Este important însă că am creat un cadru de analiză multivariată care se poate replica în viitor.

Final

Tema lucrării este nouă, cel puțin în România, cu puţină literatură aferentă. Studiile interdisciplinare legate de sport sunt mai puțin agreate. Sper totuși că am reușit să aduc clarificări privind conexiunile pieței și economiei sportului cu alte sectoare ale societății contemporane.

Bibliografie

AcesEurope (2022). European capitals of sport. European Comission. Disponibil online: http://aceseurope.eu/european-capitals-of-sport-2/ Accesat la 12 martie 2022.

Alber, J., & Gilbert, N. (Eds.). (2009). *United in diversity?: comparing social models in Europe and America*. Oxford University Press.

Andersen, P., & Nielsen, M. (2013). Inelastic sports pricing and risk. *Economics Letters*, *118*(2), 262-264.

Aquilina, D., & Henry, I. (2014). Elite athletes and university education in Europe: a review of policy and practice in higher education in the European Union Member States. *International Journal of Sport Policy and Politics*, *2*(1), 25-47.

Balish, S. M., Conacher, D., & Dithurbide, L. (2016). Sport and recreation are associated with happiness across countries. *Research Quarterly for exercise and sport*, *87*(4), 382-388.

Balish, S. M., Rainham, D., & Blanchard, C. (2015). Community size and sport participation across 22 countries. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, *25*(6), e576-e581.

Beck, B. R., Daly, R. M., Singh, M. A. F., & Taaffe, D. R. (2017). Exercise and Sports Science Australia (ESSA) position statement on exercise prescription for the prevention and management of osteoporosis. *Journal of science and medicine in sport*, *20*(5), 438-445.

Begović, M. (2020). The development of sport policy in Montenegro. *International Journal of Sport Policy and Politics*, onlinefirst, 1-10.

Borgogni, A. (2010). From international and national sports policies to local social actions. *European Journal for Sport and Society*, *7*(3-4), 253-264.

Bourdieu, P. (1991) Sport and social class, in: C. Mukerji & M. Schudson (Eds) *Rethinking popular culture: contemporary perspectives in cultural studies* (Berkeley, University of California Press), 357-373

Bourdieu, P. (1991). Sport and social class in Mukerji C and Schudseon M (Eds.) Rethinking Popular Culture: Contemporary Perspectives in Cultural Studies.

Bourg, J. F., & Gouguet, J. J. (2010). *The political economy of professional sport*. Edward Elgar Publishing.

Breistøl, S., Clench-Aas, J., Van Roy, B., & Raanaas, R. K. (2017). Association between participating in noncompetitive or competitive sports and mental health among adolescents–a Norwegian population-based cross-sectional study.

Carlson, K., Kim, J., Lusardi, A., & Camerer, C. F. (2015). Bankruptcy rates among NFL players with short-lived income spikes. *American Economic Review*, *105*(5), 381-84.

Cassidy, T., Jones, R. L., & Potrac, P. (2015). *Understanding sports coaching: The pedagogical, social and cultural foundations of coaching practice*. Routledge.

Cattaneo, A., & Parrish, R. (2020). *Sports law in the European Union*. Kluwer Law International BV.

Chalip, L., Green, B. C., Taks, M., & Misener, L. (2017). Creating sport participation from sport events: Making it happen. *International Journal of Sport Policy and Politics*, *9*(2), 257-276.

Chappelet, J. L. (2016). Autonomy and governance: Necessary bedfellows in the fight against corruption in sport. *Global corruption report: Sport*, *16*.

Cleland, J., Doidge, M., Millward, P., & Widdop, P. (2018). Supporters' Trusts as Collective Action: Swansea City in Focus. In *Collective Action and Football Fandom* (pp. 111-129). Palgrave Macmillan, Cham.

Colberg, S. R., Sigal, R. J., Fernhall, B., Regensteiner, J. G., Blissmer, B. J., Rubin, R. R., ... & Braun, B. (2010). Exercise and type 2 diabetes: the American College of Sports Medicine and the American Diabetes Association: joint position statement. *Diabetes care*, *33*(12), e147-e167.

Collins, M. (2008). Public policies on sports development: Can mass and elite sport hold together. *Management of sports development*, 59-87.

Cortês Neto, E. D., Dantas, M. M. C., Maia, R. D. S., Araújo Filho, I., & Maia, E. M. C. (2020). The resilience of adolescent participants in social projects for sport. *Ciencia & saude coletiva*, *25*, 901-908.

Council of Europe. (1975) The European Sport for All Charter (Strasbourg, Council of Europe/ Committee for the Development of Sport).

Council of Europe. (1980) *The European Sport for All Charter*. Text and background (Strasbourg, Council of Europe/Committee for the Development of Sport).

Danylchuk, K., Snelgrove, R., & Wood, L. (2015). Managing women's participation in golf: A case study of organizational change. *Leisure/Loisir*, *39*(1), 61-80.

Dart, J. (2014). New media, professional sport and political economy. *Journal of Sport and Social Issues*, *38*(6), 528-547.

David, P. (2017). *A guide to the world anti-doping code*. Cambridge University Press.

Downward, P., Hallmann, K., & Rasciute, S. (2018). Exploring the interrelationship between sport, health and social outcomes in the UK: implications for health policy. *The European Journal of Public Health*, *28*(1), 99-104.

Đurkin, J., & Wise, N. (2017). Managing community stakeholders in rural areas: Assessing the organisation of local sports events in Gorski kotar, Croatia. In *Power, construction and meaning in festivals* (pp. 185-200). Routledge.

Duval, A. (2018). The Olympic charter: A transnational constitution without a state?. *Journal of Law and Society*, *45*, S245-S269.

Edwards, M. B. (2015). The role of sport in community capacity building: An examination of sport for development research and practice. *Sport management review*, *18*(1), 6-19.

Eid, L., Lovecchio, N., & Bussetti, M. (2012). Physical and sport education in Italy. *Journal of Physical Education & Health-Social Perspective*, *1*(2), 37-41.

EMWF (2019) *Jump in Olympia. Stronger Woman through Sport. European Charter of Women's Rights in Sports*. Euro-Mediterranean Women's Foundation. Disponibil online la https://www.euromedwomen. foundation/pg/en/ documents/view/5795/jump-in-olympia-stronger-women-through-sport-european-charter-of-womens-rights-in-sports. Accesat la 17 sepembrie, 2019

Erixon, F. (2010). The Europe 2020 strategy: time for Europe to think again. *European view*, *9*(1), 29-37.

EUR-LEX (2012). *European dimension in sport European Parliament resolution* of 2 February 2012 on the European dimension in sport. European Parliament. Disponibil online la : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri= celex%3A52012IP0025. Accesat la 7 septembrie 2019.

EUR-LEX (2017). *Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on the European Union Work Plan for Sport.* Disponibil online: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/ ?uri=CELEX%3A42 017Y0615%2801%29. Accesat la 21 noiembrie 2019.

Eurobarometer (2018). *Sport and physical activity*. European Comission. Disponibil online: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2164. Accesat la 18 februarie 2022.

European Comission (2011). *Developing the European Dimension in Sport*, E.U. Disponibil online: https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0012:FIN:en:PDF. Accesat la 15.08.2019

European Commission (2008) EU Physical activity guidelines. Recommended policy actions in support of health-enhancing physical activity. Fourth consolidated draft (Brussels, EU Working Group ''Sport and Health'')

European Parliament (2012). European dimension in sport European Parliament resolution of 2 February 2012 on the European dimension in sport. Disponibil online la: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52012IP0025. Accesat la 14 iunie 2019.

Eurostat (2021) Databas for sport. Online, disponibil la https://ec.europa.eu/eurostat/web/sport/data/database. Accesat la 17 decembrie 2021

Eurostat (2022). Body mass index (BMI) by sex, age and educational attainment level. Disponibil online: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/HLTH_EHIS_BM1E__custom_1162105/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=6f21bd9e-cbe6-4467-9821-2050435af363. Accesat la 11 martie 2022.

Evald, J., & Halgreen, L. (2021). *Sports Law in Denmark*. Kluwer Law International BV.

Evens, T., & Lefever, K. (2013). Watching the football game: Broadcasting rights for the European digital television market. *Journal of Sport and Social Issues*, *35*(1), 33-49.

FIFA (2019) 'The FIFA sponsorship programme', Online, disponibil la https://www.fifa.com/about-fifa/commercial/partners. Accesat la 26 Noiembrie 2019).

García, B., & de Wolff, M. (2018). European law and the governance of sport. In *Research handbook on EU sports law and policy*. Edward Elgar Publishing.

García, B., & Meier, H. E. (2017). Global sport power Europe? The efficacy of the European Union in global sport regulation. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, *55*(4), 850-870.

Garcia, B., & Weatherill, S. (2012). Engaging with the EU in order to minimize its impact: sport and the negotiation of the Treaty of Lisbon. *Journal of European public policy*, *19*(2), 238-256.

Garcia, B., de Wolff, M., & Yilmaz, S. (2018). Issue framing and institutional constraints in EU agenda-setting: An analysis of European Union Sport Policy. *Journal of Contemporary European Research*, *14*(1), 23-39.

Garner, J., Humphrey, P. R., & Simkins, B. (2016). The business of sport and the sport of business: A review of the compensation literature in finance and sports. *International Review of Financial Analysis*, *47*, 197-204.

Gratton, C., Liu, D., Ramchandani, G., & Wilson, D. (2012). *The global economics of sport*. Routledge.

Gregg, E. A., & Gregg, V. H. (2017). Women in sport: Historical perspectives. *Clinics in sports medicine*, *36*(4), 603-610.

Hallmann, K., & Artime, C. M. (2022). Sports and Cultural Volunteering: Competitive or Complementary Activities?. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 1-13.

Hallmann, K., Artime, C. M., Breuer, C., Dallmeyer, S., & Metz, M. (2017). Leisure participation: Modelling the decision to engage in sports and culture. *Journal of Cultural Economics*, *41*(4), 467-487.

Henry, I. (2013). Athlete development, athlete rights and athlete welfare: a European Union perspective. *The International journal of the history of sport*, *30*(4), 356-373.

Hino, Y., & Takeda, F. (2020). Market reactions to sport sponsorship announcements: Comparison between sponsors and their rivals. *Sport Management Review*, *23*(3), 401-413.

Holt, R. (1989) *Sport and the British: A modern history*, Oxford: Clarendon Press.

Horne, J., & Manzenreiter, W. (2016). The production of the spectacle: conceptualising labour and global sports mega-events. In *Mega-Event Mobilities* (pp. 45-63). Routledge.

Horne, J., Tomlinson, A., Whannel, G., & Woodward, K. (2012). *Understanding sport: A socio-cultural analysis*. Routledge.

Howard, D. R. (2019). Financing sport. *International Journal of Sport Communication*, *12*, 306-309.

Howie, E. K., Guagliano, J. M., Milton, K., Vella, S. A., Gomersall, S. R., Kolbe-Alexander, T. L., & Pate, R. R. (2020). Ten research priorities related to youth sport, physical activity, and health. *Journal of physical activity and health*, *17*(9), 920-929.

Hristovski, R., Aceski, A., Balague, N., Seifert, L., Tufekcievski, A., & Cecilia, A. (2017). Structure and dynamics of European sports science textual contents: analysis of ECSS abstracts (1996–2014). *European journal of sport science*, *17*(1), 19-29.

Hughes, M. (2019). Sports analysis. In *Essentials of performance analysis in sport* (pp. 75-85). Routledge.

Ibsen, B., Nichols, G., & Elmose-Østerlund, K. (2016). Sports club policies in Europe. *A comparison of the public policy context and historical origins of sports clubs across ten European countries*.

Kaplan, V. (2014). UEFA financial fairplay regulations and European Union antitrust law complications. *Emory Int'l L. Rev.*, *29*, 799.

Keresztes, N., Piko, B. F., Pluhar, Z. F., & Page, R. M. (2008). Social influences in sports activity among adolescents. *The journal of the Royal Society for the Promotion of Health*, *128*(1), 21-25.

Khan, K. M., Thompson, A. M., Blair, S. N., Sallis, J. F., Powell, K. E., Bull, F. C., & Bauman, A. E. (2012). Sport and exercise as contributors to the health of nations. *The Lancet*, *380*(9836), 59-64.

King, N. (2013). "Sport for All" in a financial crisis: survival and adaptation in competing organisational models of local authority sport services. *World leisure journal*, *55*(3), 215-228.

Kissane, R. J., & Winslow, S. (2016). Bonding and abandoning: Gender, social interaction, and relationships in fantasy sports. *Social Currents*, *3*(3), 256-272.

Kokko, S. (2014). Sports clubs as settings for health promotion: Fundamentals and an overview to research. *Scandinavian journal of public health*, *42*(15_suppl), 60-65.

Kokolakakis, T., Lera-Lopez, F., & Panagouleas, T. (2012). Analysis of the determinants of sports participation in Spain and England. *Applied Economics*, *44*(21), 2785-2798.

Krane, V. (2016). Sport for LGBT athletes. *Routledge International Handbook of Sport Psychology. Routledge*.

Krems, C., Luhrmann, P. M., & Neuhauser-Berthold, M. (2004). Physical activity in young and elderly subjects. *Journal of sports medicine and physical fitness*, *44*(1), 71.

Laine, A., & Vehmas, H. (2017). Getting a grip on the private sport sector in Europe. In *The private sport sector in Europe* (pp. 1-16). Springer, Cham.

Lechner, M., & Downward, P. (2017). Heterogeneous sports participation and labour market outcomes in England. *Applied Economics*, *49*(4), 335-348.

Lee, J. E., Pope, Z., & Gao, Z. (2018). The role of youth sports in promoting children's physical activity and preventing pediatric obesity: a systematic review. *Behavioral Medicine*, *44*(1), 62-76.

Lewis, J. (2016). The European Council and the Council of the European Union. *Politics in the European Union*, 138-54.

Lisbon Treaty (2007). International Council ofSport. Disponibil online la: https://www.icsspe.org/system/files/EU%20%20Lisbon%20Treaty%20%28Art%20165%29.pdf. Accesat la 23 mai 2020.

Litvishko, O. V., Vysotskaya, T. P., Bodrov, I. M., Nosov, S. M., & Buyanova, T. V. (2019). Ways to improve efficiency of professional sports financing mechanisms. *Theory and Practice of Physical Culture*, (9), 34-34.

Maguire, J., Jarvie, G., Mansfield, L. & Bradley, J. (2002) *Sport worlds: A sociological perspective*, Leeds: Human Kinetics.

Maguire, J. (2013). 'Real politic'or 'ethically based': Sport, globalization, migration and nation-state policies. In Sport and Foreign Policy in a Globalizing World (pp. 109-124). Routledge.

Marcén, M. (2016). The Bosman ruling and the presence of native football players in their home league: the Spanish case. *European journal of law and economics*, *42*(2), 209-235.

Margoni, T. (2016). The protection of sports events in the EU: Property, intellectual property, unfair competition and special forms of protection. *IIC-International Review of Intellectual Property and Competition Law*, *47*(4), 386-417.

Marks-Bielska, R. (2017). The Role of Local Authorities in Creating Conditions for the Development of Economic Activities: a Case Study of Rural Municipalities in Poland. In *International scientific conference Rural Development 2017* (pp. 1179-1183).

McComb, D.G. (2004) *Sports in world history*, London: Routledge

McCuaig, L., & Quennerstedt, M. (2018). Health by stealth–exploring the sociocultural dimensions of salutogenesis for sport, health and physical education research. *Sport, education and society*, *23*(2), 111-122.

Meier, H. E., & García, B. (2013). Abandoning hopes for veto power: institutional options for sport governing bodies in the European Union. *International Journal of Sport Policy and Politics*, *5*(3), 421-443.

Mielke, G. I., Bailey, T. G., Burton, N. W., & Brown, W. J. (2020). Participation in sports/recreational activities and incidence of hypertension, diabetes, and obesity in adults. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, *30*(12), 2390-2398.

Mineiro, J. (2020). Challenges of Certification and Training: Looking into the Future. In *The Future of Orthopaedic Sports Medicine* (pp. 125-127). Springer, Cham.

Mirabelli, M. H., Devine, M. J., Singh, J., & Mendoza, M. (2015). The preparticipation sports evaluation. *American family physician*, *92*(5), 371-376.

Morgan, H., & Parker, A. (2017). Generating recognition, acceptance and social inclusion in marginalised youth populations: The potential of sports-based interventions. *Journal of Youth Studies*, *20*(8), 1028-1043.

Moustakas, L. (2021). Sport and social cohesion within European policy: A critical discourse analysis. *European Journal for Sport and Society*, 1-18.

MTS (2021). *Acte normative in vigoare. Anunturi publicare proiecte. Programe.* Ministerul Tineretului si Sportului din Romania.

Muñoz-Bullón, F., Sanchez-Bueno, M. J., & Vos-Saz, A. (2017). The influence of sports participation on academic performance among students in higher education. *Sport Management Review*, *20*(4), 365-378.

Mutz, M., & Müller, J. (2021). Social stratification of leisure time sport and exercise activities: comparison of ten popular sports activities. *Leisure Studies*, *40*(5), 597-611.

Nafziger, J. A. (2011). European and North American models of sports organization. In *Handbook on International Sports Law*. Edward Elgar Publishing.

Naul, R. (2014). The European Union and Olympism: "Coubertin Plan" and Youth Olympics. *Journal of Olympic History*, *22*(2), 53-59.

Neale, W. C. (1964). The peculiar economics of professional sports. *The quarterly journal of economics*, *78*(1), 1-14.

Nichols, G. (2017). Volunteering in community sports associations: A literature review. *Voluntaristics Review*, *2*(1), 1-75.

Nye, E., Eberman, L., & Armstrong, K. (2017). Workplace discrimination in athletics and healthcare. *Journal of Contemporary Athletics*, *11*(3), 167-172.

Oliveira, A., Monteiro, Â., Jácome, C., Afreixo, V., & Marques, A. (2017). Effects of group sports on health-related physical fitness of overweight youth: A systematic review and meta-analysis. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, *27*(6), 604-611.

Olympics.org. (2021) 'Official website of the Olympic Movement', Online, Available http://www.olympic.org/ (accessed 15 November 2011).

Opolska, I., & Proskina, L. (2019). International and Latvian legislation on sport. In *Economic Science for Rural Development Conference Proceedings* (No. 52).

Osipov, A., & Vonog, V. (2016). Ensuring a possibility of high quality training of students as sports volunteers for competitions in terms of organizing and running Universiade-2019. *Journal of Physical Education and Sport*, *16*(2), 361.

Ourworldindata (2018). *Burden of Disease*. Ourworldindata.org

Pan, H. (2011). Research on sports industry system in Germany. In *Education Management, Education Theory and Education Application* (pp. 93-100). Springer, Berlin, Heidelberg.

Parent, M., & O'Brien, D. (2018). Organisation theory and sport management. In *Managing sport business* (pp. 179-205). Routledge.

Partington, N. (2018). Volunteering and EU sports law and policy. In *Research handbook on EU sports law and policy*. Edward Elgar Publishing.

Pasimeni, F., & Pasimeni, P. (2016). An institutional analysis of the Europe 2020 strategy. *Social Indicators Research*, *127*(3), 1021-1038.

Pawlowski, T., Nalbantis, G., & Coates, D. (2018). Perceived game uncertainty, suspense and the demand for sport. *Economic Inquiry*, *56*(1), 173-192.

Păuna, R. D., Pintea, A., Lazar, P. S., & Maier, D. (2020). The Effects of Financing Sports Activities on International Sports Performance and on the Population's Health, *International Journal of academic research in business and social sciences, 10*(10), 950-965

Păuna, R. D., Câmpan, N., & Borlea, S.N. (2022). Fiscal, Economic, Health and Cultural Indicators Connected with the Development of Sport, *International Journal of academic research in business and social sciences, 12*(4), 422-439.

Petry, K., Steinbach, D., & Tokarski, W. (2004). Sport systems in the countries of the European Union: similarities and differences. *European Journal for Sport and Society*, *1*(1), 15-21.

Pintea, A., Păuna, R. D., & Lazăr, P. S. (2020). The Effect of the Private Health Insurances and Health Financing on the Population Health in the European Countries. *International Journal of academic research in business and social sciences*, *10*(10), 143-158

PO of the EU (2018). *Study on the contribution of sport to economic growth and employment in the EU*. Publications Office of the EU.

Pope, N., Kuhn, K. A. L., & Forster, J. J. (Eds.). (2009). *Digital Sport for Performance Enhancement and Competitive Evolution: Intelligent Gaming Technologies: Intelligent Gaming Technologies*. IGI Global.

Quintal, C., & Lopes, J. (2016). Equity in health care financing in Portugal: findings from the household budget survey 2010/2011. *Health Economics, Policy and Law*, *11*(3), 233-252.

Raithel, S., Taylor, C. R., & Hock, S. J. (2016). Are Super Bowl ads a super waste of money? Examining the intermediary roles of customer-based brand equity and customer equity effects. *Journal of Business Research*, *69*(9), 3788-3794.

Reeves, A. (2012). Social stratification, gender and sport participation. *Sociological Research Online*, *17*(2), 1-17.

Rodríguez, P., Humphreys, B. R., & Simmons, R. (Eds.). (2017). *The Economics of Sports Betting*. Edward Elgar Publishing.

Rogulski, A., & Miettinen, S. (2009). The EU and sport: the implementation of the White Paper on Sport and future prospects. *International Journal of Sport Policy*, *1*(3), 245-251.

Rossi, M. (2016). Inconsistent Legislation. In *Rational Lawmaking under Review* (pp. 189-208). Springer, Cham.

Rottenberg, S. (1956). The baseball players' labor market. *Journal of political economy*, *64*(3), 242-258.

Sandy, R. (2017). *The economics of sport: An international perspective*. Macmillan International Higher Education.

Scheerder, J., Vanreusel, B., & Taks, M. (2005). Stratification patterns of active sport involvement among adults: Social change and persistence. *International review for the sociology of sport*, *40*(2), 139-162.

Seippel, Ø. (2017). Sports and nationalism in a globalized world. *International Journal of Sociology*, *47*(1), 43-61.

Sherry, E., Osborne, A., & Nicholson, M. (2016). Images of sports women: A review. *Sex Roles*, *74*(7), 299-309.

Siekmann, R., & Soek, J. (2010). Models of sport governance in the European Union: the relationship between state and sport authorities. *The International Sports Law Journal*, (3-4), 93-101.

Smart, B. (2007). Not playing around: Global capitalism, modern sport and consumer culture. *Global Networks, 7* (2), 113-134.

Smart, B. (2018). Consuming Olympism: Consumer culture, sport star sponsorship and the commercialisation of the Olympics. *Journal of Consumer Culture*, *18*(2), 241-260.

Spaaij, R., & Westerbeek, H. (2010). Sport business and social capital: a contradiction in terms?. *Sport in Society*, *13*(9), 1356-1373.

Stănescu, M., Bota, A., Bejan-Muresan, R., & Corlaci, I. (2020). Sport Activities in Romania-A Tool for Social Innovation. *Romanian Journal for Multidimensional Education/Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, *12*(1).

Summerley, R. (2020). The development of sports: A comparative analysis of the early institutionalization of traditional sports and e-sports. *Games and Culture*, *15*(1), 51-72.

Szymanski, S. (2012). Sport financing and governance in Europe. In *Contemporary issues in sports economics*. Edward Elgar Publishing.

Tarlow, P. (2017). *Sports travel security*. Butterworth-Heinemann.

Tasaddoghi, Z., Razavi, S. M. H., & Amirnezhad, S. (2020). Designing a success model for entrepreneurs in sports businesses. *Annals of Applied Sport Science*, *8*(3), 1-17.

Tătar, C. F., Herman, G. V., & Pețan, P. (2018). Sport and physical activity engagement in Romania. *Geosport for Society*, *8*(1), 40-50.

Terzić, A., Demirović, D., Petrevska, B., & Limbert, W. (2021). Active sport tourism in Europe: Applying market segmentation model based on human values. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, *45*(7), 1214-1236.

Tolgfors, B. (2020). Promoting integration through physical education (?). *Sport, Education and Society*, *25*(9), 1029-1042.

Tomlinson, A. (2004). Olympic survivals: The Olympic Games as a global phenomenon. In *Global Politics of Sport (Sport in the Global Society)* (pp. 46-62). Routledge.

Trenberth, L. (2012). The sport business industry. In L. Trenberth & D. Hassan (Eds.), *Foundations of sport management. Managing sport business. An introduction* (pp. 3–16). Milton Park, Abingdon, Oxon, and New York, NY: Routledge.

UEAPME - European Association of Craft, Small and Medium-sized Enterprises (2012). UEAPME position on ERASMUS FOR ALL: the EU programme for education, training, youth and sport 2014-2020.

Van Tuyckom, C., & Scheerder, J. (2010). Sport for all? Insight into stratification and compensation mechanisms of sporting activity in the 27 European Union member states. *Sport, education and society*, *15*(4), 495-512.

Velema, T. A. (2018). A game of snakes and ladders: Player migratory trajectories in the global football labor market. *International Review for the Sociology of Sport*, *53*(6), 706-725.

Verheyden, D. (2010). The organization of sports in France. *The International Sports Law Journal*, (1-2), 25-30.

Waardenburg, M., & Nagel, S. (2019). Social roles of sport organisations: developments, contexts and challenges. *European Journal for Sport and Society*, *16*(2), 83-87.

Weatherill, S. (2014). European sports law. *Collected Papers, The Hague*

Whannel, G. (2005) 'The five rings and the small screen: television, sponsorship, and new media in the Olympic Movement', in K. Young and K.B. Wamsley (eds), Global Olympics: historical and sociological studies of the modern Games, London: Elsevier

Whannel, G. (2014). The paradoxical character of live television sport in the twenty-first century. *Television & New Media*, *15*(8), 769-776.

WHO (2018). *Global Health Observatory*, World Health Organization.

Williams, D. P., & Seifried, C. (2013). The history of tax code alterations as a financing mechanism for sport venue construction. *Sport History Review*, *44*(2), 165-185.

World Bank. (2018). *Indicators: Economy & Growth, Population*. Washington, DC: World Bank.

Yang, S., Xu, J., & Yang, R. (2020). Research on coordination and driving factors of sports industry and regional sustainable development - Empirical research based on panel data of provinces and cities in eastern China. *Sustainability*, *12*(3), 813-827

Zhang, J. (2016). Regression analysis-based sports intervention and promotion to old people happiness index. *Journal of Computational and Theoretical Nanoscience*, *13*(12), 10178-10181.

Universitas Claudiopolitana
Presa Universitară Clujeană
ROMANIA

ISBN: 978-606-37-2100-7